

Міністерство охорони здоров'я України
НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ЗНАЧЕННЯ УКРАЇНОЗНАВЧИХ
ТА МОВНИХ ДИСЦИПЛІН У СИСТЕМІ ВИЩОЇ
ОСВІТИ**

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

11-12 листопада 2004 року

Харків 2004

УДК 808.3:378.1

Редакційна колегія: член-кор. НАН України *В.П. Черних*,
проф. *І.С. Гриценко*, проф. *В.М. Толочко*, доц. *Є.І.Світлична*

Упорядники: Світлична Є.І., Цвяшко Ю.О.

Значення українознавчих та мовних дисциплін у системі вищої освіти: Матеріали всеукраїнської наук.-практ. конф. (11-12 листопада 2004 р., м. Харків) – Х.: Вид-во НФаУ, 2004. – 263 с.

У збірнику вміщені матеріали конференції, присвяченої значенню українознавчих та мовних дисциплін у системі вищої освіти, в яких висвітлюються актуальні проблеми методики викладання мовних та суспільно-гуманітарних дисциплін у вищому навчальному закладі. Розглядаються методологічні та психологічні аспекти розробки та впровадження сучасних освітніх технологій у навчальний процес, проблеми формування культури професійного мовлення та громадянськи свідомого спеціаліста. Приділено увагу питанням гуманізації та демократизації вищої освіти, викладанню гуманітарних дисциплін та вихованню студентів.

Для широкого кола наукових та практичних працівників освітніх закладів. Матеріали публікуються українською та російською мовами. За достовірність матеріалів відповідальність несуть автори.

© НФаУ, 2004

**ОБУЧЕНИЕ ГРАММАТИКЕ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА
В АСПЕКТЕ КОММУНИКАТИВНОГО ПОДХОДА С ОПОРОЙ НА
СЕМАНТИКУ**

БАЗАРОВА В.І.

Национальный фармацевтический университет

Если поставить в один ряд два термина „грамматика” и „коммуникативный подход”, то это предполагает проблему совместимости двух понятий. Приверженцы „структурного” подхода к содержанию методик усмотрели бы в этом несовместимость, так как в рамках программы коммуникативного типа грамматические данные (понятия), представленные „в беспорядке”, не могут быть усвоены обучаемыми. Последние нуждаются в том, чтобы им грамматику подавали поэтапно. Такая подача их „успокаивает”, гарантирует „некоторую безопасность” и позволяет „знать” *passé composé*, например, или партитивный артикль уже потому, что они их “видели, встречали”, при этом обучаемые точно знают, в каком месте предполагаемой методики и с помощью каких упражнений они их “выучили”.

Предложения, касающиеся того, чтобы рассматривать грамматику под углом семантики, еще более усугубили проблему. Ведь не существует грамматической традиции подобного типа, а сама грамматика очень часто воспринимается как некая сумма неизменных знаний и имеет несколько теологический статус неприкосновенности. В этом смысле желание переосмотреть её метаязык и её статус напоминает святотатство, т. е. недопустимо.

С учётом последнего постараемся показать в рамках коммуникативного подхода:

- как, с нашей точки зрения, можно рассматривать в наше время “грамматику для обучающегося”,
- как и посредством каких наполнений (план содержания) она может быть представлена,
- какими способами и приёмами можно ею овладеть.

Почему семантическая грамматика?

Коммуникативный подход несовместим с абсолютно любым описанием языка. Если принять, что базовый постулат заключается в том, что “общаться, вступать в акт коммуникации” – это обмениваться смыслом, то грамматика должна рассматриваться как проводник смысла в той же мере, что и лексика.

Но принятие семантической точки зрения предполагает в большинстве случаев радикальное изменение тех представлений, которые можно иметь о грамматике. Одно дело принять формальную точку отсчета, а затем дать те значения, которые имеют формы, совсем другое – решить, что форма, которой обучают, будет изначально ассоциироваться со смыслом, так как она будет представлена в своём семантическом контексте. В первом случае можно говорить о семасиологической грамматике (которая идёт от формы к смыслу), а во втором случае – об ономасиологической грамматике (которая отправляется от смысла, чтобы прийти к форме). Именно в последнем типе грамматики нуждается студент, обучающийся иностранному языку. Найдётся не очень много авторов, предпринявших попытки создать ономасиологические грамматики, однако студент, изучающий иностранный язык, изначально имеет коммуникативную интенцию концептуального характера и должен выразить эту интенцию с помощью форм, которые ей соответствуют: он находится в ономасиологической

ситуации, что отнюдь не означает, что ему не пришлось сначала поставить себя в семантическую ситуацию, чтобы расшифровать смысл.

Задержка в обучении грамматическим смыслам возникает в тех случаях, когда ономаσιологический подход к грамматике отсутствует на первых этапах обучения, в таком случае студент избегает употребления тех слов, которые он со всей ясностью не понимает (определенные артикли и партитивные артикли). Более того, часто он приравнивает значения грамматической формы к тем значениям в родном языке, которые имеют аналогичное означающее (*le passé indéfini* из английского языка воспринимают как *le passé composé* из французского, а *l'imparfait* воспринимают как *le présent*, когда речь идет об англофоне). Традиционный метаязык бесполезен, т. к. он разнороден, а если он и семантивен, то является проводником омыслов, которые не могут быть поняты обучающимся. В самом деле, слова “*indéfini*” или “*imparfait*” (в основе которых семантический критерий) и слово “*passé composé*” (в основе которого формальный критерий) никак не способствуют тому, чтобы появился какой-либо смысл, который соответствовал бы употреблению форм. Построение смысла обучаемым носит эволюционный характер, не может происходить сразу же, но может быть облегчено, если отправляется от семантики и не обусловлено особым метаязыком. Построение смысла является результатом работы самого обучающегося при поддержке со стороны партнёров по классу, а потому оно должно происходить посредством слов обиходной речи, той речи, которая ему (обучающемуся) понятна.

Изучать грамматику – это строить для себя представления.

“Представление” в данном случае следует понимать в значении понятийного второго плана, невербализованного плана, который позволяет говорящим на данном языке выбрать форму, подходящую для передачи их мысли, и при этом не прибегать к выученному правилу. Пятилетний ребё-

нок, который никогда специально не занимался грамматикой, вкладывает смысл в *imparfait*, в *passé composé*, в *conditionnel*. Это представление принимает более или менее оформленный вид в этом возрасте, а происходит это в процессе языкового онтогенеза, на котором мы здесь не будем останавливаться. Обучение грамматике родного языка, предполагаемое в учебном заведении, не ставит перед собой цель научиться говорить или понимать язык, это скорее тренинг в анализе, в формировании понятия о явлениях своего собственного языка, это формирующая, познавательная деятельность, она похожа на деятельность лингвиста. Проблема при обучении иностранному языку заключается в том, что преувеличивается значение учебных упражнений, содержащих формы, в ущерб упражнениям, дающим представления. Существуют аспекты грамматики, которые имеют отношение к наблюдению за формами и их местом в синтаксической цепочке. Подобный тип правила приобретает в основном в результате многократного продуцирования, которое тренирует навыки запоминания. В таком случае, почему столько упражнений там, где минимальна их целесообразность, если не сказать, что она стремится к нулю, и при этом так мало упражнений, которые позволили бы приобрести представления?

Настаивая на подходе, дух которого зиждется на смысле, нашу мысль можно было бы выразить фразой-слоганом: против “произвольного”, за “мотивацию” грамматических означающих. Известно, что, чем больше обучение наполнено смыслом, тем больше у него шансов быть удачным. Речь идёт о том, что чем больше обучение наполнено смыслом, тем больше у него шансов быть удачным. Речь идёт о том, чтобы привить преподавателям и ученикам рефлексии анализа совокупности изучаемых явлений, касающихся ограниченной зоны языка, произвольность которой, на первый взгляд, полная.

В результате анализа часто можно отметить появление “больших” тенденций, которые делают “произвольное” немного более “мотивирован-

ным”. Подобное упражнение не является гарантией в плане обучения, так как некоторые обучающиеся в основном доверяются своей “дискурсной памяти” (речевой памяти), но если существует место, где происходит размышление о языке, то это в классе, в аудитории.

Подача наполнений (содержания) или функциональное “продвижение”

Напомним, что коммуникативный подход Совета Европы рассматривается как “функционально-понятийный”, т. е. он не только понятийный, но и функциональный. Интерес – рассматривать формы языка как нечто, выполняющее функции, а не являющееся только проводником смысла, – больше находится на уровне подачи наполнения (содержания), нежели обучения грамматике.

Коммуникативный подход позволяет создавать некие единства, в которых существует связь между “вводом” данных и “выводом” посредством коммуникативных задач. И в этом плане он предоставляет ученикам возможность создавать для себя миникомпетентность в конкретной области обмена.

Существует некоторая “прагматическая логика” в том, чтобы объединить три функции в ситуации, касающейся покупок, а именно: спрос (заявка) на объект/предмет, количественное исчисление и характеристика объекта/предмета. Грамматические элементы изучаются в той ситуации, в которой у них есть шанс появиться, они составляют грамматические минипарадигмы. Это означает, что грамматика была отобрана, что в этих минипарадигмах можно обнаружить некоторые закономерности, а коммуникативные задачи и практика делают усвоение более прочным. Такие минипарадигмы могут заменить традиционные грамматические упражнения. Устанавливается некий мост между ситуацией и грамматикой, при этом удаётся избежать произвольного соединения грамматических элементов, ко-

торые необходимо было бы “пристроить” любой ценой в любой ситуации только потому, что их предписано выучить. Грамматика обслуживает коммуникацию. Это влечёт за собой некий отбор, его необходимо принять, во всяком случае, на первом этапе. Например, нет необходимости в том, чтобы учить все трансформации партиитивности (выражение частичности) с любым глаголом и в любом лице. Целесообразно выучить: “*il n’y a plus*” – “*Je n’en veux pas*” – “*J’en prendrai*” – “*J’en voudrais*”, но не “*Il ne lui en donne pas*” “*Il en achète*”, – формы, которые относятся не к спросу (заявке), а к описанию ситуации.

Грамматика и коммуникативное обучение

Коммуникативный подход к изучению языков не должен ограничиваться способом подачи наполнения (содержания), термин скорее должен распространяться на практические занятия в аудитории, т. е. необходимо стремиться к изучению грамматики посредством взаимодействия и дискуссии между учениками по поводу правил языка. Если действительно существует естественное общение на уроке языка, то это то, во время которого обсуждают проблемы, связанные с языком.

Грамматика как некий взгляд на язык

Если допустить принцип, что правило – это вопрос точки зрения, некий взгляд на язык, а грамматик столько же, сколько и грамматистов, то желательно предоставить ученику речевые образцы для ознакомления и анализа для того, чтобы у него возникла собственная точка зрения. Взгляд на язык зависит не только от задачи того, кто наблюдает (грамматист или обучающийся), но также и от знаний, которые у него есть о дискурсе (речи). С точки зрения обучающегося, на первом этапе обучения, когда знание дискурса носит ограниченный характер, формулирование или осознание правила может быть нечетким и расплывчатым, т. к. этого достаточно,

чтобы отвечать требованиям момента. Более того, как известно, знание правила может быть имплицитным или эксплицитным, в зависимости от стиля (способа) познания обучающегося: некоторые нуждаются в том, чтобы формулировать правила, другие больше доверяют своей памяти и чувству языка. Со временем обучающиеся по-новому оформляют представления о правилах, которые на начальном этапе ими воспринимались более или менее расплывчато. Этапы усвоения прогнозируемые, они требуют времени. Замкнуть процесс – это тот путь, который может привести учеников к более или менее стабильным знаниям, позволяющим им сдавать экзамены, однако такой процесс не обеспечивает прочного усвоения.

Семантическая теория как проводник

Если теория и ставка на анализ семантического плана нам кажутся предпочтительными, то только потому, что они позволяют более простое и экономное формирование понятий о грамматических явлениях, т. к. относительно легко выражать средствами обиходного языка термины, которые соотносятся со смыслами, т. е. с общими понятиями, которые доступны всем. Есть и еще одно существенное обстоятельство: наблюдения указывают на то, что это естественный способ, как раз тот способ, которому ученики отдают предпочтение, когда требуется спонтанно объяснить правило употребления форм. Обучающиеся почти никогда не пользуются объяснениями дистрибутивного типа (употребление в зависимости от контекста), они сразу же обращаются к смыслу форм, иногда хотят представить понятия визуально, пользуясь языком жестов.

Путь к усвоению

Чтобы подвести некоторые итоги, бегло представим основные этапы обучения грамматике при коммуникативном подходе.

1. Фаза открытий.

С опорой на тексты ученики постепенно подходят к тому, чтобы вывести правило к конкретному грамматическому пункту: признаки прилагательных, место местоимений, окончания глаголов и т. д.; упражнение, направленное на “открытие”, безусловно, может относиться как к значениям, так и к формам.

2. Фаза совместной и взаимной корректировки.

Чтобы усвоение состоялось, необходимо, чтобы рассуждение о формах было также возможно в момент речевого продуцирования, при этом преподаватель не прерывает свою работу в плане продуцирования. Этот вид работы является фундаментальным для усвоения, т. к. позволяет обучающимся проверить свои предположения и откорректировать правила. Часто ученики обнаруживают ошибки там, где в действительности их нет, и это очень полезно для всей аудитории: тот, кто оставлял проблему без всякого внимания, видя, что она затронута, извлекает пользу из обсуждения; тот же, кто владеет правилом и может предложить другим своё объяснение, находит в интеллектуальном упражнении свой интерес, а именно: проявить компетентность в равной мере полезно и тогда, когда она позитивна, и тогда, когда она негативна. В таком случае преподаватель как исключительный корректор уступает место ученикам. Правильные ответы он предполагает только в том случае, если аудитория их не нашла.

Фаза синтеза

Она может относиться ко всему ограниченному грамматическому объему, который нуждается в обобщении, синтезирующем предварительные рассуждения. Естественно, эти моменты синтеза вступают в силу только после работы, направленной на оформление понятий. Этапы, из которых складывается синтез, могут дать ученикам понятийные эквиваленты, целесообразность которых будет зависеть от “состояния (уровня/качества) их правил”.

В качестве заключения скажем, что в случае, когда обучение происходит в аудитории, грамматическое описание, выбранное на начальном этапе, обуславливает компетентность обучающегося. Поэтому важно, чтобы описание было понятным, т. е. содержащим конкретный смысл. Оказывается, что коммуникативный подход, заключающийся в том, чтобы обсуждать смысл, особенно подходит к подобному типу описания. Остаётся только освободить занятия по языку от грамматического “продвижения”, чтобы изучить, с одной стороны, закономерности в плане усвоения, а с другой – способы устранения разницы в ритме усвоения разными учениками. Это позволило бы предлагать новые “пути продвижения” и перегруппировку по ходу, а также упражнения для закрепления и поправки к правилам с учётом их адаптации к различным проблемам.

ГУМАНІТАРНА ОСВІТА – ПРОЦЕС ГУМАНОЦЕНТРИЧНОГО ТА КУЛЬТУРОЦЕНТРИЧНОГО НАВЧАННЯ

БЕРЕСТОВА А.А

Національний фармацевтичний університет

Професійна самореалізація особистості залежить від її професійної компетентності, рівня професійної спрямованості, уміння адаптуватися, реалізувати свої здібності, бути мобільною в професійному самовизначенні. Навчальний процес у вищій школі має бути спрямованим на формування особистісних якостей майбутнього фахівця задля створення потреби в професійній самоактуалізації. Фактором, що забезпечував би ефективне

формування якостей професіонала, може бути професійна спрямованість особистості.

Освіта нашого часу повинна змістити наголос із Знання, до того ж переважно наукового, на Особистість, на весь світ культури та вийти на антропологічну парадигму як в теорії, так і на практиці. Освіта повинна стати не тільки і не стільки виробничо центрична, скільки культуроцентрична, тобто повинна нести новим поколінням ідеї нового гуманізму і нового раціоналізму, що означає служити потребам як людині так і Суспільству в умовах глобалізації навіть усього людства.

Гуманітарна освіта це процес гуманоцентричного та культуроцентричного навчання і виховання, який має на меті засвоєння людиною цінностей культури, що складають ядро її світогляду, є невід'ємною складовою переконань.

Гуманітарна освіта базується на таких принципах: поліваріантність навчально-методичної і виховної роботи; інтеграція освіти, науки і виховання; примноження загальнолюдських цінностей; демократизація вищої школи; звільнення від ідеологічного тиску і панування над студентами; багато варіантність поглядів, концепцій акул; подальша інтеграція національної системи освіти з європейською і світовою [1, с.208] Слід зазначити кілька моментів щодо організації навчального процесу у вищому навчальному закладі та планування наукової роботи з посиленням гуманізації освіти: удосконалення логічних зв'язків між гуманітарними дисциплінами, між загальнонауковими, спеціальними і гуманітарними дисциплінами, наповнюючи всі дисципліни гуманітарним змістом; подальша суб'єктивізація навчання, тому, що гуманітарне знання – це знання особистості, коли точка зору студента стає домінуючою

Сучасний стан розвитку вищої освіти характеризується кардинальними змінами в системі гуманітарної підготовки студентів. Гуманітариза-

ція освіти спрямована на інтелектуальний, естетичний і моральний розвиток особистості, підвищення рівня освіченості майбутнього фахівця, що є важливою умовою для його професійного самовизначення в наступній трудовій діяльності. Вирішення цих завдань передбачає впровадження нових освітніх технологій, відновлення організаційних і методичних форм активізації потенціалу студентів.

За сучасних умов проблема гуманізації освіти набуває актуального значення. Формування особистості – головне завдання вищої школи, тому що успіх в освіті не є результатом успіху у вихованні особистості.

Гуманітарна освіта в Україні базується на наукових засадах. Основними принципами гуманітарної освіти є такі загальнонаукові принципи як: фундаментальність, системність, єдність історичного і логічного, національного і загальнолюдського, суспільного та особистісного, теорії та практики, навчання та виховання їх у людинотворчій орієнтації.

Зміст і структура гуманітарної освіти визначаються науковими здобутками в галузі гуманітарного пізнання та соціальної практики, цивілізаційним досвідом людства, надбанням національної та зарубіжної культури, а також її загальною спрямованістю на всебічний розвиток людини.

Фундаментальність спрямовує гуманітарну освіту на висвітлення (викладання, вивчення) найбільш вагомих наукових досягнень у цій галузі наукового пізнання, теорій, напрямів, шкіл, що набули світового визнання, знайшли авторитетне практичне підтвердження.

Єдність суспільного та особистісного орієнтує навчально-виховний процес на висвітлення органічного взаємозв'язку людини, суспільства і культури, взаємин особистостей як суб'єктів суспільно-історичної практики.

Принцип єдності теорії та практики засвідчує факт взаємозалежності гуманітарної теорії і соціальної практики, активну роль гуманітарної теорії

у справі вдосконалення суспільного життя, що сприяє формуванню громадянської позиції особистості, на навчається

Уся гуманітарна освіта пронизана принципом єдності навчання та виховання, оволодіння особистістю науково-гуманітарними знаннями та виховання її як людини і громадянина, патріота України. Ця вимога забезпечується єдність всіх ланок навчально-вихованого процесу, всіх освітніх установ та організацій.

Основними структурними елементами гуманітарної освіти є: світоглядно-філософська, соціально-політична та соціологічна підготовка – оволодіння системою знань про сутність людини, природи, суспільства, їх спосіб існування, про закономірності, тенденції та перспективи соціального поступу. Світоглядно-філософські дисципліни, в тому числі філософія науки, філософія техніки, філософія культури, філософія політики тощо, утворюють фундамент гуманітарної підготовки. Вони забезпечують органічну інтеграцію національної духовності в світову духовну культуру.

У відповідності з профілем вищого навчального закладу, крім обов'язкових предметів гуманітарного циклу, можуть викладатися спеціфічні курси та спецкурси, наприклад: “Людина в структурі управління складними технічними системами”, “Основи екологічних знань”, “Практична естетика і виробництво”, “Філософські проблеми науки, техніки, технології”, “Професійна етика” “Культура мовлення” та інші.

Важливе місце в системі гуманітарної освіти належить українській мові. Культуромовне виховання ґрунтується на мовностилістичній культурі майбутнього фахівця, яка передбачає вироблення практичних навичок володіння рідним словом, багатством української літературної мови з метою забезпечення високої ефективності професійної діяльності та утвердження національної свідомості громадянина.

Важливим завданням гуманітарної освіти є формування конкурентноспроможного фахівця, інтелігента, особистості. Саме така освіта спрямована на збереження і зміцнення традицій, єдності поколінь, стану духовного комфорту людини; на збереження їх цивілізованого спілкування.

Як вважають вчені вивчення соціально-гуманітарних дисциплін як загальноосвітніх предметів має на меті навчити студентів орієнтуватися у просторі культури, засвоїти ціннісний підхід до світу на відміну від технократичного та сайєнтистського ставлення до оточуючого світу, усвідомити значення екзистенціальної проблематики для формування світогляду та збагнути глибинну суть вічних питань: що є людина, що є історія, що є краса, що таке добро і зло, в чому сенс людського життя, звідки виникнув світ та інших. Таким чином, гуманітарна освіта переносить наголос з позитивного (наукового) знання на Особистість і Культуру з метою відновлення цілісності культури шляхом формування моральної, естетичної, ціннісної свідомості особистості як носія, творця та субстрата культури.

Підготовка висококваліфікованих фахівців неможлива без підвищення рівня та якості гуманітаризації навчально-виховного процесі. Перед вищою школою стоїть завдання, вирішення якого має велике значення. Це завдання може бути розв'язано лише за умови концептуального підходу до нього.

Університетська освіта проводить підготовку всебічно освічених, творчо і критично мислячих спеціалістів, з їх умінням впевнено орієнтуватися в потоці наукової інформації та здатністю аналізувати складні проблеми, а також виконує функції виховання молодшої людини з гуманістичними якостями: людською гідністю, повагою до людей, культурою спілкування тощо. Тільки за такого підходу фахівців може стати провідником наукового прогресу та бути носієм духовної культури, інтелігентності, притаманних українському народові. Висококваліфікований фахівець повинен володіти не лише професійними знаннями, але й мати глибокі методологі-

чні знання, щоб вміти самостійно прийняти рішення для розв'язання проблем на виробництві і брати відповідальність на себе за їх реалізацію. Гуманітарна підготовка фахівця є підґрунтям для зміцнення професійної компетентності майбутнього провізора. Для розвитку та впровадження гуманістичної концепції в навчально-виховний процес покликані викладачі гуманітарних дисциплін.

Професійна направленість – це інтегральна характеристика мотивації професійної діяльності, що визначена всіма міркуваннями в мотиваційній сфері та проявляється в інтересах, стосунках, ціленаправлених зусиль. Структура професійної спрямованості складається зі змістовної сторони намірів або планів особи щодо вибору професії чи спеціальності, функціональної відповідальності особистості (схильностей і здатностей) і мотиваційної сфери (підстави вибору) [2, с. 56].

Потреба в дослідженні професійної спрямованості особистості у фармацевтичній галузі зумовлена реаліями сьогодення – вимогами, які ставлять перед особистістю, та тим, що це питання недостатньо вивчене як в теоретичному, так і в практичному плані.

Процес підготовки повинен бути більш професійно спрямованим для формування необхідних професійних властивостей особистості. Тому перед вищим навчальним закладом стоїть першочергове завдання підвищення ефективності підготовки фахівців.

Виховання особистості спеціаліста, який відповідає сучасним вимогам, передбачає пошук і відбір ефективних педагогічних методів. Необхідно для цього відрізнити належні властивості особистості, що мають стати предметом виміру сформованості особистості спеціаліста. Тут, на нашу думку, відіграє роль характеристика домінуючих мотивів професійної діяльності особистості, які сприятимуть для максимального виявлення своїх здібностей й творчого опанування професії.

Професійна спрямованість є невід'ємною частиною загальної спрямованості людини, складна освіта, яка являє собою сукупність потреб, настанов, інтересів, цілей, схильностей, ідеалів і переконань і визначає вибір життєвого шляху. Людина – суб'єкт перш за все основних різновидів соціальної діяльності (пізнання, спілкування, робота), за допомогою яких здійснюється як інтеріоризація зовнішній дій, так і екстеріоризація внутрішнього життя особистості. Баланс інтеріоризації – екстеріоризації визначає структуру людини як суб'єкта певної діяльності.

Формування професійної спрямованості забезпечує постійну, відповідну домінуючим мотивам орієнтацію, що створює єдність та усталеність особистості. Процес формування професійної спрямованості різниться великою складністю, що зумовлена багатогранністю структури психологічної та педагогічної освіти й різновидом факторів, які впливають на процес формування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Смирнов А.И., Репринцев Л.П., Соломин С.В. Проблем гуманизации образования в вузе //зб. Багалєєвські читання, С. 208 – 213
2. Семиченко В.А. Психологические основы процесса профессиональной подготовки студентов вуза: учебное пособие. – Полтава, 1989. – 86 с.

ВНУТРІШНЯ ФОРМА ТЕРМІНА – КЛЮЧ ДО ЙОГО РЕЦЕПТИВНОГО ЗАСВОЄННЯ

КОПІЦА Є.П.

Одеський державний медичний університет

Перед педагогікою вищої школи стоять значні проблеми в організації учбового процесу, який би оптимально формував уміння і навички сту-

дентів, і тим самим створював необхідні передумови для подальшого успішного навчання у вузі.

Щоб займатися якоюсь справою, до того ж інтелектуальною, майбутній спеціаліст повинен досконало володіти певним матеріалом. Майбутньому лікарю в процесі набування знань необхідно навчитися створювати складні розумові операції. Це значить – уміти уважно слухати, виокремлювати головне в одержаній інформації, порівнювати, з'язувати наявні знання з новими, критично аналізувати одержану інформацію, робити висновки тощо.

Розвиток медицини як науки і її вплив на стан сучасної медичної термінологічної лексики, яка відбивається в появі нових методів і способів лікування, профілактичних і діагностичних захворювань, створенні нових лікарських препаратів та медичних приладів, що потребують нових номінацій, пояснюють динаміку розвитку медичної та фармацевтичної термінології.

На жаль, студенти не завжди досконало оволодівають так необхідним для них матеріалом. Вивчаючи латинську термінологію на I курсі, вони практично втрачають навички виписування рецептів, не готові до сприйняття інших клінічних дисциплін.

Щоб свідомо вивчати і краще запам'ятовувати медичні та фармацевтичні терміни, необхідно навчитись аналізувати ці слова, тобто знаходити корінь, суфікс, основу, закінчення; вміти визначати походження слова; розуміти значення найбільш уживаних грецьких і латинських елементів, з яких утворено термін; запам'ятовувати певну кількість синонімів.

Аналізуючи структуру медичних термінів (анатомічних, клінічних, фармацевтичних), можна помітити, що деякі з них утворені від одних і тих же коренів латинських або грецьких слів і є спорідненими, склад інших іноді важко визначити. Наприклад, слова **choledochus** – жовчний,

cholagogus – жовчогінний, **cholaemia** – наявність жовчі в крові, **Choienzimum** – холензим, жовчогінний засіб, утворені від **chole** – жовч.

Афіксація, тобто приєднання до основи (кореня) префіксів і суфіксів, є найпродуктивнішим способом утворення слів; наприклад; **vertebra**-хребець, **vertebr- al- is-** хребцевий, **inter- vertebr-al-is-** міжхребцевий; **Mentha** – м`ята, **Menth- ol- um** – ментол.

Слова, які утворені шляхом з`єднання двох або більше основ, називаються складними. Спосіб творення таких слів- словоскладання. Наприклад, **Millefolium** (**mille-** тисяча, **folium-**листок)- деревій.

Складові частини латинських слів можуть вживатись у словотворі як терміноелементи. Наприклад, терміноелемент- **algia** в похідних словах вказує на біль без причини: **gastralgia** - біль у шлунку; **myalgia-** біль у м`язах.

Терміноелементи регулярно вживаються також у назвах лікарських засобів. Значна їх кількість є фізіологічного та фармакологічного характеру:

- **aesth-** анестезуючі препарати;
- **angi-** }
- **- vas-** } судинорозширювальні препарати;
- **enter-** }
- **- intest-** } засоби для лікування кишкових захворювань;

Такі терміноелементи як:

- **hydr-** наявність водню;
- **oxy-** наявність кисню;
- **sulf-** наявність сірки

та ін. вказують на хімічний склад препарату.

У зв`язку з двомовністю медичної термінології в одних галузях медицини (анатомічна номенклатура) переживає латинська лексика, в інших (клінічна номенклатура) – грецька. Тому паралельно з латинськими мова-

ми необхідно вивчати їх грецькі дублети (корені), а також усі інші словотворчі елементи.

Наприклад: ГР. ТЕ	Лат. слово	Значення
pneumon -	pulmo, onis	легеня
ophthalm -	oculus, i m	око
stomato -	os, oris n	рот

Практика показує, що аналіз складових частин медичних термінів сприяє засвоєнню великої кількості термінів, оскільки саме аналіз розвиває у студента мовну інтуїцію, без якої вивчення мови практично немислиме. Отже, викладач дає студенту ключ до рецептивного оволодіння великою кількістю термінів на основі зорово-слухових і логічних асоціацій. Безперечно, значення слова, якому властива певна внутрішня форма, визначається із його словотворчої структури. Студенту необхідно знати кореневі і словотворчі елементи терміна, розуміти їх зв'язки, моделі. Такі слова запам'ятовуються легко, оскільки розпізнається відома конструкція. По аналогії з ними легко утворюються нові слова, терміни.

**ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНОГО
ПРОГРАМУВАННЯ ТА НЕЛІНІЙНИХ СПОСОБІВ
КОНСПЕКТУВАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА
ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ
ЗАКЛАДІ**

КРИВКО Р.М.

Національний фармацевтичний університет

У ході роботи над ініціативною науковою темою кафедри українознавства та латинської мови НФаУ „Психологічні чинники сприймання у

системі „індивід – індивід, індивід – група” протягом 2001 – 2004рр. основний акцент було зроблено на виявленні способів індивідуалізації та оптимізації навчання. Пізніше дослідження зосередилось на методах психолого-педагогічної підтримки практичного заняття з української мови у вищій школі. Дана мета реалізовувалась за допомогою методів нейролінгвістичного програмування у педагогіці.

Аналіз філософсько-психологічного підґрунтя методики нейролінгвістичного програмування (НЛП) виявив потужну методологічну основу: науковими коренями НЛП називають атомічну теорію в математиці – описову математичну модель, яка лежить в основі трансформаційної лінгвістики [1]; семантичний позитивізм 30-х років, а саме „семантичне” тлумачення істини (А. Тарський) [2, с.176-177]; неопозитивізм 50-60-х рр., що реалізовувався через лінгвістичний позитивізм, витоки якого знаходимо у Л.В. Вітгенштейна (твір – „логіко-філософський трактат”) [3]. Також слід додати до витоків НЛП нароби структуралізму і постструктуралізму, представники яких відстоювали тезу про паномовний характер свідомості [4, с.21].

Поява нейролінгвістичного програмування значною мірою завдячує вмінню американських практичних психологів використовувати узагальнені теоретичні концепції своїх відомих співвітчизників: у ході аналізу творів американських практиків психології (Р. Бендлер, Д. Гріндер, Р. Ділтс та ін.) виявлено їхнє вміння ефективно вичленовувати практичну користь з формалізованих, логіко-філософських праць визначних світових вчених, що мали міждисциплінарні наукові інтереси (Б. Рассел, Г. Бейтсон, Н. Хомський та ін.). Приміром, моделювання процесу навчання в НЛП ґрунтується на „логічних рівнях навчання” (Г. Бейтсон) [5, с.305-317], які, в свою чергу, розроблялись на основі „теорії логічних типів” Б. Рассела [6]. Використання у психотерапевтичній сфері НЛП поверхових і глибинних структур впливає з трансформаційної лінгвістики Н. Хомського [7, с.40-

48], засновника напряму генеративної лінгвістики, що, в свою чергу, спирався на ідеї твору „Грамматика” (1660 р.) картезіанця Пор-Рояля [7, с.27], в якому, на думку Хомського, вже за тих часів простежувався намір розробити психологічну теорію, згідно з якою трансформаційні операції між глибинними і поверхневими структурами є дійсними мисленневими операціями [7, с.29].

За практичними психологами США щодо НЛП вдало слідують також російські практики у сфері освіти (А. Плігін, П. Поветьєв, М. Павлова, І.Сухінін та ін.), щоправда, використовуючи ті ж американські теоретичні моделі та понятійно-категоріальний апарат. Часом, таке слідування є дещо обмеженим, а точніше, не досить об’єктивним, адже, як показує аналіз науково-практичних праць, зокрема, А.Плігіна, І.Сухініна [8; 9], ледь торкається власних психологічних традицій. Приміром, обрання за теоретичну основу поведінки суб’єкта навчання модель Т-О-Т-Е [9] не має докладного з’ясування причини її вибору, відсутній аналіз праць М.Бернштейна та П.Анохіна у даній площині, детермінація і осмислення вибору американської моделі як універсальної, змушуючи педагога або психолога-практика приймати дану модель як єдину з існуючих або як а ргіогі кращу.

Використання даної методики зумовлене насамперед методологічно: як відомо, становлення традиції вивчення мови формувалось у двох напрямках: через граматичний, інтелектуальний, що пізніше стає панаудіальним, та антиграматичний, сенсорний, пізніше – візуальний напрям.

На думку відомого психолога Д.Н.Богоявленського, засновником граматичного напряму є К.Д.Ушинський, який вважав, що завдання навчання граматиці повинно полягати в тому, щоб допомогти учню усвідомити наявний в нього мовний досвід за допомогою граматичних правил [10, с.15], обов’язково дотримуючись принципу єдності форми і значення, що формує у суб’єкта навчання їх автоматичний зв’язок. Він пропонував індуктивний, „сократівський” метод: шляхом порівняння і протиставлення

відомих фактів учні їх узагальнюють, установлюючи істотні зв'язки і руйнуючи випадкові. За теорією Ушинського орфографічний навик виникає на розумовій основі, під якою розуміють граматичні знання. Тобто саме за допомогою граматики відбувається переведення механічних комбінацій у розумові [10, с.16]. Отже, твердження Ушинського про свідоме походження навиків дозволяє уявити процес засвоєння орфографії як тісно пов'язаний з мисленням: аналізом граматичних і орфографічних повідомлень [10, с.11].

Слід зазначити, що такий підхід до засвоєння орфографії був цілком протилежним до методів, що панували наприкінці ХІХст. у популярній на той час німецькій методиці орфографії. Її представник, дидакт Борман (Борман, 1850), вважав основним методом вироблення орфографічного навичку списування зі зразків. Психологічним підґрунтям такого підходу вважався процес поступового накопичення зорових „образів” слів завдяки зору [10, с.12]. Хоча, як підкреслює Богоявленський, у німецькій психолого-педагогічній традиції були й дещо інші погляди: педагог А.Дістерверг (Дістерверг, 1850), не відхиляючи необхідності списування, захищав право на існування „слухових” методів (слуховий аналіз, диктант тощо): „не оку, але вуху належить у мові перше місце” [10, с.12]. На думку Богоявленського, цими двома поглядами німецьких дослідників і вичерпувались основні психологічні проблеми навчання орфографії.

Як впливає з наведених концепцій, у традиції, що бере початок у працях Ушинського, намічається відхід від сенсорної диференціації процесу засвоєння орфографії до його інтелектуалізації, усвідомлення через вивчення граматичних правил, на відміну, приміром, від механічних прийомів Бормана. Така принциповість Ушинського щодо осмисленості процесу формування орфографічного навичку значною мірою обумовлена надмірним акцентуванням радянської психології на „свідомому етапі розвитку

навику” для його „можливості знову ставати під контроль свідомості” [10, с.93].

У подальшому результатом теоретико-практичної роботи дослідників щодо сенсорних аспектів орфографічного навичу у контексті умовно-рефлекторної теорії, усталеною традицією навчання орфографії стало акцентування на „проговорювання” слів для подальшого правильного написання.

Розглядаючи такий підхід у контексті сучасних досліджень психології орфографії, проведених за допомогою методів напряму нейролінгвістичного програмування (НЛП) та використовуючи понятійну систему даної методики, його можна тлумачити як аудіальну стратегію орфографії щодо перевірки правильності написання слова.

За даними досліджень методистів НЛП аудіальний спосіб перевірки орфографії є неефективним. Особливо від його застосування страждають люди, що мають провідну аудіальну систему (сенсорний канал). Такі висновки підтверджено також у дослідженнях стосовно вивчення української мови у ВНЗ [11].

Методисти НЛП у контексті орфографії віддають перевагу іншій системі – візуальній, роль якої стосовно орфографії за часів радянської педагогіки досить обмежували, особливо, у сенсі „внутрішнього бачення”.

Крім того, домінуючим принципом російської орфографії є морфологічний, у той час як в українській домінує фонетичний принцип. Згідно з цим доцільно припустити про більшу значущість візуального запам’ятовування для вивчення орфографії російської мови – дослідження з якої були основним об’єктом вищезазначених радянських вчених щодо психології орфографії, – адже в ній наявні значні розбіжності між звуковим оформленням (орфоепічною нормою) та орфографією, на відміну від української, де застосування аудіальних прийомів гіпотетично виглядає більш перспективно.

З огляду на це доцільним буде розмежовувати сенсорний підхід залежно від конкретної орфографічної ситуації: використовувати візуальні методи щодо морфологічних аспектів написання (в українській мові, наприклад, деякі особливості подвоєння, винятки з правил, правопис префіксів тощо та аудіальні стосовно подовження, традиційного написання, подвоєння „н” у дієприкметниках та ін.).

Таким чином, аналіз сенсорної обумовленості формування орфографічного навичку [12] виявив значний вплив історичних традицій на становлення подальшого характеру досліджень, а також установив недоцільність гіпертрофованого використання окремого сенсорного каналу для засвоєння орфографії певної мови взагалі, зокрема, відносність його домінування щодо формування орфографічного навичку. Крім того, у результаті огляду даної теми окреслено простір досліджень особливостей психології засвоєння рідної мови.

Позитивним нововведенням є залучення даних з історичної граматики, яке полягає у поясненні історичного підґрунтя певного мовного явища, приміром, роль “йота” у виникненні апострофа або його асиміляції попереднім приголосним як причина подовження, чергування приголосних як давній процес пом’якшення задньоязикових, наслідки занепаду редукованих у системі голосних та багато інших відомостей.

Такі пояснення викликають щире зацікавлення студентів рідною мовою, сприяють надійному запам’ятовуванню різних орфограм завдяки їх представленню у незвичному ракурсі, а також осмисленій візуалізації, яка є найефективнішим компонентом успішної стратегії підвищення грамотності.

До того ж, застосування описаних методів може бути взяте на озброєння пересічним викладачем, і не передбачає глобальні концептуальні зміни, що можуть бути ініційовані лише Міністерством освіти, адже як свід-

чить аналіз сучасної педагогічної літератури (науково-методичні збірники „Нові технології навчання”, „Проблеми освіти” тощо за 2003р.) [13] більшість інноваційних проєктів має ідеальний характер, адже стосується втручання у навчальні програми.

Важливість застосування інноваційних психологічних знань щодо ефективної побудови, організації заняття вже давно в педагогіці підкреслюється тим, що спосіб психологічної організації визначає „характер впливу матеріалу на навчальну діяльність і цей вплив стосується перш за все її структури” [14,с.17], а „необхідність удосконалення комунікативної педагогічної взаємодії з усією гостротою ставить питання про спеціальну комунікативну підготовку викладачів” [15, с.15]. На проблему відсутності принципово нових методик, які б дозволяли навчати в індивідуальному темпі вказував найвидатніший український педагог радянського періоду В.Ф. Шаталов [16, с.5].

У процесі теоретико-практичних досліджень щодо застосування методів НЛП в освітньому процесі (I курс студентів НФаУ м. Харкова) найбільш повно з’ясовано прийоми посилення мотивації у вигляді анкетних питань на початку курсу і мотивуючих комунікативних прийомів трансформаційної граматики [17, с. 21-26; 19,с.7].

У подальшому дослідженні в дослідній групі студентів-першокурсників НФаУ (спеціальність – біотехнологія, дисципліна – українська мова за професійним спрямуванням) увагу було зосереджено на вивченні індивідуальних особливостей студента з т.з. НЛП з метою ефективної організації заняття, успішної комунікації в контексті полісенсорного навчання. З метою визначення провідного сенсорного каналу (репрезентативної системи), їх ієрархії та зв’язку з грамотністю проводилась низка досліджень за допомогою методів тестування, спостереження, бесіди.

Одним з експериментальних методів такої роботи стало застосування способу нелінійного конспектування навчального матеріалу у вигляді мен-

тальної карти (mind map), поняття, введеного англійським психологом Т. Б'юзеном. Крім наробок зазначеного вченого, застосований метод ґрунтувався на працях вітчизняного методиста В.Шаталова та теоретичних матеріалах американської (нейролінгвістичне програмування) та радянської психології, на засадах еволюційної теорії, згідно з якою права півкуля є більш давньою в еволюційному аспекті, а отже символічне зображення певного знаково-логічного явища сприяє його кращому запам'ятовуванню, розумінню. Крім того, досвід викладання української мови у ВНЗ свідчить про низьку відтворюваність правил української граматики пересічним українцем із середньою освітою.

Такий метод може розглядатися також у контексті візуалізації, яка, за даними попередніх досліджень стосовно підвищення грамотності студентів [17, с.25], є стрижневим способом запам'ятовування слів, що пишуться відповідно до традиційного принципу української мови.

Як свідчить досвід застосування методів самостійного картографування матеріалу під час виконання домашньої роботи з української мови серед студентів першого курсу фармацевтичного та промислового факультетів НфаУ протягом семестру у дванадцяти академічних групах, така робота дещо нейтралізує вплив типологічних особливостей студентів, які традиційно для радянської педагогічної психології визначаються за вченням І.Павлова (за типами нервової системи) [18, с.212], а також дозволяє знизити певні сенсорні непорозуміння в комунікації, якщо тлумачити типологічні особливості студентів за іншою, американською, методикою нейролінгвістичного програмування, де індивідуальні особливості людини визначаються за домінуванням певного сенсорного каналу у процесі сприйняття, переробки або трансляції певної інформації; відповідно суб'єкти навчального процесу за даною методикою поділяються на «візуалів», «аудіалів», «кінестетиків».

За успішного продовження вивчення особливостей застосування нелінійного конспектування такий підхід передбачає відхід від жорсткої залежності успішності навчальної діяльності від типологічних особливостей. Особливо це стосується організації даного процесу у групі студентів, де у викладача, який має значне навантаження і форсовану тематику занять, відсутній час на врахування індивідуальних особливостей кожного студента групи.

Щодо практичних аспектів використання ментальної карти, слід зазначити про психологічні особливості сприйняття даного методу студентами. Для усунення складнощів розуміння методу студентами викладачу необхідно докладно пояснити *як і навіщо* застосовується цей спосіб конспектування, зокрема, більш ефективним буде роздавання матеріалу з принципами та правилами картографування навчальної інформації. По-друге, викладач повинен бути готовий до неадекватного розуміння такого завдання: на наступне заняття він може побачити схеми, або звичайні “шпаргалки”, чи кольорово списану з підручника інформацію у деяких студентів. У такому разі необхідним стає повторне пояснення суті завдання.

У ході навчального процесу викладач може попросити студентів продублювати найкращі роботи (поняття “найкращі” є умовним; на занятті воно замінюється словами “найбільш повні”), заохочуючи їх оцінками. Такі роботи, попередньо підписані, за згоди студента доцільно вивішувати в аудиторії. Як свідчить досвід, це сприяє мотивації, активізації інших студентів, яким важко картографувати матеріал.

Ментальними картами, які містять ключові слова та кольорові символи (намальовані або наклеєні) з певного тематичного модуля, студентам дозволено користуватися під час виконання самостійних завдань, усних відповідей. Кожного заняття викладач перевіряє наявність ментальної карти у студента та ступінь її повноти. Під час перевірки карт потрібно установ-

лювати зворотний зв'язок: викладач бере у студента карту і питає визначення або характеристику певного явища. Таким чином виявляється ефективність (за позитивної відповіді) чи неефективність певного символу. Наприкінці курсу у кожного студента з'являється свій індивідуальний підручник з української мови, яким, здебільшого, може користуватися лише його власник. Такий спосіб конспектування інформації можна, звичайно, застосовувати також з інших дисциплін, крім того він буде надзвичайно ефективним для студента під час планування своєї навчальної діяльності.

Підсумовуючи даний етап становлення методу нелінійного конспектування, слід виділити наступні основні його відмінності, які сприяють оптимізації, індивідуалізації та інтенсифікації навчального процесу: нестандартність, наочність, зручність, надійність щодо запам'ятовування. Використовуючи досить вільні правила складання даних карт, у студента з'являється можливість суб'єктивного кодування отриманої інформації, а також моделювання поставлених цілей. Ці особливості методу виробляють у студентів вміння структурувати інформацію, виділяти головне, організувати свою навчальну діяльність, використовувати та розвивати логічні прийоми мислення та уяви, що відповідає "шкалі загальних самоосвітніх умінь" [19, с.6].

Таким чином, у даній роботі було проаналізовано загальне філософсько-психологічне підґрунтя НЛП, висвітлено інновації щодо використання зазначеної методики у вищій школі для успішної організації заняття та підвищення грамотності, а також окреслено подальші перспективи досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мужижская Т.И. Интервью с Джоном Гриндером // Вестник НЛП.– М., 1999. - № 4.

2. Філософія. Курс лекцій: Навч. пос. / Бичко І.В., Табачковський В.С., Горак В.І. та ін. – К., 1994. – 576с.
3. Витгенштейн Л. Логико-філософський трактат. – М., 1958. – 134с.
4. Ильин И.П. Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм. – М., 1996. – 251с.
5. Бейтсон Г. Экология разума. – М., 2000 . – 476с.
6. Рассел Б. Человеческое познание. Его сферы и границы. – К., 2001. – 560с.
7. Хомский Н. Язык и мышление. – М., 1972. – 121с.
8. Плигин А. Концептуальные подходы к разработке личностно- ориентированного обучения //Вестник НЛП. – М., 1998. - № 3.
9. Сухинин И. Фильтры метапрограмм // Вестник НЛП. - М., 1997. - №2.
10. Богоявленский Д.Н. Психология усвоения орфографии. М., 1966. – 308с.
11. Кривко Р.М. Психолого-педагогічні аспекти організації заняття та підвищення грамотності студентів на основі методів нейролінгвістичного програмування у вищій школі: Метод. реком. для викладачів. – Х.: Вид-во НФаУ, 2003. – 40с.
12. Кривко Р.М. Сенсорна обумовленість формування орфографічного навичку // Вісник ХНУ. – Психологія. – 2002 р.– №599. -2004.
13. Кривко Р.М. Аналіз та огляд стану педагогічних нововведень у вищій школі // Формування сучасної концепції викладання природничих дисциплін в медичних освітніх закладах (хімія, фізика, біологія): Матеріали міжрегіональної науково-методичної конференції 18-20 травня 2004р.-Харків, 2004.
14. Репкин В.В. Психологическая организация учебного материала и успешность обучения // Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – М., 1967. – 18с.

15. Круглова Г.Н. Коммуникативное взаимодействие как фактор эффективности обучения в вузе // Автореф. дис. ... канд. психол. наук. – Л., 1981. – 16с.
16. Шаталов В.Ф. За чертой привычного. – Донецк, 1988. – 67с.
17. Кривко Р.М. Вивчення індивідуальної мотивації, репрезентативної системи, стратегії орфографії студентів та їх корекція на заняттях з української мови у вищій школі // Інноваційні технології викладання латинської та української мов у вищих навчальних закладах: Матеріали наук.-практ. конф. (19 березня 2003р.). – Х.:Вид-во НФаУ, 2003. – 140с.
18. Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология. – СПб, 2001. – 464с.
19. Самостійна робота студентів (Методичні рекомендації для викладачів) / В.П.Черних, Л.Г.Кайдалова, І.А.Зупанець та ін. – Х., вид-во НФАУ.,1999. – 44с.

**ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ
УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОГО БІЛІНГВІЗМУ НА
МОВНУ КУЛЬТУРУ СТУДЕНТІВ**

ЛИСЕНКО Н.О.

Національний фармацевтичний університет

Ситуація білінгвізму описана ще О.Потебнею, але якщо зараз під цим терміном розуміють вживання двох мов без урахування побутове це мовлення чи написання офіційних паперів, то відомий мовознавець наголошував перш за все на психологічному аспекті. За О.Потебнею, білінгвізм

– розшарування на рівні свідомості сфер вжитку тієї чи іншої мови. Людина у побуті вживає тільки, наприклад, українську мову, у професійній сфері – російську. Внаслідок чого обидві сфери мовного вживання пригнічуються: існують лексичні гнізда, з усіма можливими валентностями лише у чітко визначеному мовному варіанті. І, якщо виникає нагальна потреба раптово змінити парну мову під час мовного акту, людина відчуває незручність, довго „підшукує слово”, примітивізує тему розмови, може використовувати штучний суржик.

Під штучним суржиком розуміємо продукт мовного акту, в якому бере участь людина-білінгв і використовує нетиповий елемент білінгвічної пари (білінгвічна пара – поняття, яке об’єднує одиниці двох мов (української чи російської), що є відповідниками й існують у свідомості людини-білінгва як єдиний комплекс, але використовується зазвичай лише один з компонентів (український чи російський).

Власне суржик – одне із породжень тісного агресивного співіснування двох мовних спільнот – явище дещо іншого порядку. Його засвоюють як єдино можливий і звичний спосіб комунікації.

На нашу думку, досить умовно всіх студентів можна поділити на носіїв української мови і на неносіїв, залежно від того, якою мовою вони користуються у побуті.

У будь-якому випадку результати таких спостережень не повинні повідомлятися студентам, викладач лише мусить виділити групу студентів-неносіїв, що потребують особливої уваги, виваженої чіткої аргументації при вивченні української мови, і, обов’язково, – додаткових вправ на збільшення лексичного запасу. Диференціація на носіїв і неносіїв не повинна дорівнювати розподілу на “гарних”, “старанних студентів” і “поганих”.

На превеликий жаль, переважна більшість студентів-харків’ян або тих, що живуть на території Слобожанщини, не є білінгвами. У побуті вони користуються російською мовою, а сфера професійного мовного жи-

вання ще не сформувалася. Таким студентам важко висловити думки, перекласти спеціальний текст; сприйняття фахової інформації українською мовою становить для них проблему, а зараз неодмінно з'являтимуться різноманітні україномовні підручники і словники. Цілком погоджуємося з Л.Паламар та Г.Кацавець у тому, що “про спеціаліста з великої літери ми говоримо тоді, коли він не лише володіє кваліфікацією, а й є духовно багатою, творчою особистістю. Формування такої особистості дедалі більше пов'язується зі справжнім опануванням мови, її культури”[4:3]. Отже, завдання викладача допомогти не тільки створенню у студентів стійкого лексичного запасу, що відповідає професійній сфері, навичок адекватного його застосування в діловому і професійному мовленні, а й сприяти укладанню україноментальної картини світу.

Студенти-носії стикаються з іншим колом проблем, особливо ті, що користуються російськоваріантним типом суржика. Їх мова насичена лексемами, синтаксичними конструкціями і граматичними формами, що знаходяться за межами літературної української мови. Безперечно, такого типу помилки не можна залишити поза увагою. Слід також зазначити, що на початковому етапі викладачеві доведеться миритися зі штучним суржигом студентів-носіїв. Так, “кожен з нас має оголосити війну своєму суржикові” [1:5], але для цих студентів – це перший крок до досконалого мовлення. Тому, з боку викладача, вірогідно, не повинно висловлюватись жодних іронічних сентенцій, можливе лише тактовне виправлення мовних помилок.

Наступне твердження є загальновідомим: для вивчення мови необхідне занурення у мовне середовище. Отже, необхідно змусити студентів до комунікації, сприйняття інформації і читання українською мовою. Ідеальним варіантом, зрозуміло, було б викладання усіх предметів державною мовою.

Відповідно, на наш погляд, викладачу української мови слід прагнути до дотримання наступних положень:

1. Розмовляти зі студентами тільки українською мовою.
2. Чітко аргументувати для чого вивчається курс української мови.
3. Заохочувати своєчасну комунікативність студентів.

4. Пропонувати написання рефератів (як різновид самостійної роботи, що змусить студентів звернутися до українських лінгвістичних джерел). Наприклад, можна запропонувати такі теми для написання рефератів: “Стилі української мови” (обов’язковими є завдання на визначення стильової приналежності текстів, крім того, від студентів вимагається пояснення, доведення власної думки), “Синоніми у діловому мовленні”, “Пароніми у діловому мовленні”, “Українська фразеологія”, “Запозичення в українській лексиці”, “Етика ділового спілкування” тощо.

Зразковими для позитивного подолання мовленнєвих недоліків у студентів є параграфи з підручників Є.Світличної, А.Берестової “Українське ділове мовлення”[5:76, 95, 103, 110] (підручник містить і відповідну систему вправ) та Л.Паламар, Г.Кацавець “Українське ділове мовлення” [4:50] - “Вибір слова”.

5. На кожному занятті давати завдання на переклад і редагування спеціальних текстів, що є необхідною передумовою формування культури мовлення. Можливе укладання словничків за зразком “Складних випадків перекладу” Л.Паламар та Г.Кацавець [4:41, 60]. Оскільки на практичному занятті не залишається часу для вдосконалення художнього перекладу, вправи такого типу можна залишити як один із видів додаткових домашніх завдань. Оскільки саме при перекладі текстів художнього стилю стає зрозумілою різнобарвна, велична і мелодійна краса українського слова.

Одним із показників засвоєння мови є рівень засвоєння фразеології, зокрема фразеології ділового мовлення. На нашу думку, проблема вивчення поширених мовних зворотів дуже вдало розв’язана авторами ви-

шезазначеного підручника “Українське ділове мовлення”. Тут поширені мовні звороти у більшості випадків розташовано і згруповано відповідно до певного документу, одразу наводиться російський переклад, що є необхідною умовою для їх засвоєння студентами-неносіями [5].

Не слід, на нашу думку, оминати увагою багатство народної фразеології, можливе використання серії домашніх вправ, що доводять синонімію деяких конструкцій, чи, наприклад, містять завдання відшукати українсько-російські відповідники.

6. Крім усіх перелічених засобів поліпшення мовної культури студентів, існує ще один класичний, вивірений шлях до подолання негативних наслідків і білінгвізму, і суржика. Чи йти цим шляхом – приватна справа кожного викладача (бо він вимагає великих витрат власного часу). Ми маємо на увазі гурток (у нашому конкретному випадку – студентський театральний гурт “О”). Це одночасно і занурення у царину української мови, і з знайомство із творами корифеїв української літератури, і шлях до вдосконалення власного я, і спроба вивільнити приховані можливості, позбутися комплексів.

Безперечно, мене час, і очистяться мовні джерела, а ми впевнені, що наші аматорські спроби стануть для наших студентів ще одною сходинкою на шляху зростання загальної і мовної культури, зміцнення національної свідомості.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Гнаткевич Ю.* Уникаймо русизмів в українській мові: короткий словник-антисуржик. – К.: Просвіта, 200. – 56с.
2. *Гриценко Т.* Українська мова та культура мовлення. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 472с.
3. *Дьолог О.* Проблема порушення норм культури української мови у мовленні студентів в умовах російсько-українського білінгвізму// Ін-

новаційні технології викладання латинської та української мов у вищих навчальних закладах: Матеріали науково-практичної конференції (19 березня 2003р.). – Х.: Вид-во НфаУ, 2003. – С. 9-11

4. *Паламар Л., Кацавець Г.* Українське ділове мовлення. – К.: Либідь, 1997. – 287с.
5. *Світлична Є., Берестова А.* Українське ділове мовлення. – Х.: Майдан; Вид-во НфаУ, 2000. – 320с.

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ.

ПОДОЛЬСЬКА Є.А.

Національний фармацевтичний університет

Найважливіше значення для становлення нової освітньої парадигми має виділення, усвідомлення і подолання в теорії і на практиці основних протиріч домінуючої системи традиційного навчання. Культурологічний підхід до аналізу сучасної освіти дозволяє виділити такі його протиріччя:

1. Протиріччя між спрямованістю змісту навчальної діяльності (отже і самої людини, що навчається) у минуле, опредмеченої в знакових системах "основ наук", і орієнтацією суб'єкта навчання на майбутній зміст професійно-практичної діяльності та усієї культури. Майбутнє виступає для учня в абстрактній формі, що не мотивує його перспективою застосування знань, тому навчання не має для нього особистісного змісту. Повернення у минуле, принципово відоме "вирізаність", "вилученість" з просторово-тимчасового контексту (минуле-дійсне-майбутнє) позбавляє учня можливості сутички з невідомим, з проблемною ситуацією — ситуацією породження мислення.

2. Двоїстість навчальної інформації виступає як частина культури й у той же час лише як засіб її освоєння, розвитку особистості. Розв'язання цього протиріччя лежить на шляху подолання "абстрактного методу школи" і моделювання в навчально-виховному процесі таких реальних умов життя і діяльності, що дозволили би учню "повернутися" у культуру збагаченим інтелектуально, духовно і практично і тим самим виявитися причиною розвитку самої культури.

3. Протиріччя між цілісністю культури і її оволодіння суб'єктом через множину мінливих областей — навчальних дисциплін як представниць наук. Ця традиція закріплена розподілом шкільних педагогів на вчителів — предметників та кафедральної структури вузу. У результаті замість цілісної картини світу учень отримує осколки розбитого "дзеркала", які він сам зібрати не в змозі.

4. Протиріччя між засобом існування культури як процесу і її представленістю в навчанні у вигляді статичних знакових систем. Навчання постає як технологія передачі готового, відчуженого від динаміки розвитку культури навчального матеріалу, вирваного з контексту як майбутнього самостійного життя і діяльності, так і з поточних потреб самої особистості. У результаті не тільки індивід, але і культура виявляються поза процесами розвитку.

5. Принциповим для побудови нової парадигми освіти є осмислення і подолання ще одного протиріччя сучасної освіти. Це протиріччя між суспільною формою існування культури й індивідуальною формою її присвоєння учнями. У традиційній педагогіці воно не вирішується, оскільки учень не об'єднує свої зусилля з іншими для виробництва спільного продукту. Будучи поруч з іншими в групі учнів, кожний "вмирає поодиноці". Більш того, за надання допомоги іншим учень карається (засудженням "підказування"), чим "заохочується" його індивідуалістичне поведіння.

Подолання цього протиріччя, заснованого на перекрученні принципу індивідуалізації (ізоляція учня в індивідуальних формах роботи і за індивідуальними програмами, особливо в комп'ютерному варіанті), пов'язано з реалізацією принципів діалогічного спілкування і взаємодії, що припускають підпорядкування суб'єктів спілкування визначеним моральним принципам і нормам взаємовідносин між людьми, взаємне урахування їх позицій, інтересів і моральних цінностей, корекцію власного поведіння. Такий підхід забезпечує входження людини в тканину культури і суспільних відносин. Подолання зазначеного протиріччя є подоланням розірвання між навчанням і вихованням і рішення проблеми співвідношення навчання і виховання.

Значні суттєві парадигмальні зрушення в осмисленні освітніх проблем нашою хують на акцентування діалектичних тенденцій переходів, і врешті-решт, формулювання нових принципів. На зміну принципу субординації, коли дитинство вважається несамоостійним додатком, нерівноцінним цілому, підкореним дорослості, повинен прийти принцип рівності, бо дитинство і дорослість мають і переваги, і недоліки, вони гармонійно доповнюють одне одного. Принцип монологізму, де зміст взаємодії транслюється тільки в напрямку від дорослих до дітей, повинен змінитися принципом діалогізму, бо світ дитинства також має свій власний зміст. Взаємодія цих двох світів повинна будуватися як діалогічний і цілісний навчально-виховний процес.

На зміну принципу свавілля, коли нав'язують свої закони світові беззахисних дітей, повинен впровадитись принцип співіснування, обоюдного суверенітету світу дитинства і світу дорослості. Світ дорослих повинен усунути всі види контролю (крім охорони життя і здоров'я), дати дітям право вибору свого шляху. Тому принцип контролю, що розглядається як необхідний елемент навчання і виховання, який забезпечує асиміляцію світу дитинства світом дорослих, повинен змінитися на принцип свободи.

Великий гуманістичний потенціал має ідея про гармонізацію зовнішнього та внутрішнього "Я" як мети розвитку, коли розвиток світу дитинства вважається паралельним процесом до розвитку світу дорослості. З цього випливає принцип співрозвитку, що повинен відсунути принцип "дорослення" ("взросления"), коли розвиток світу дитинства вважається рухом дітей по створених світом дорослих "вікових" сходах, а порушення цього процесу — аномалією. На зміну принципу ініціації, коли людину переводять із світу дитинства до світу дорослих, що чітко розмежовані, слід поставити принцип єдності цих двох світів, між якими немає межі переходу.

Слід відмовитись від принципу деформації, адже світ дитинства завжди деформовано вторгненнями дорослих. Людина повинна прийматися такою, якою вона є, безвідносно до норм оцінок дорослих або дітей. Тому, з позицій гуманізму К.Роджерса, Я.Корчака, адекватним до нової освітньої парадигми може бути тільки принцип прийняття.

ДІЛОВА УКРАЇНСЬКА МОВА В КОНТЕКСТІ ВИХОВАННЯ ФАХІВЦЯ ХХІ СТОЛІТТЯ

ПОЛЯНСЬКА І.В., ШЕВЧЕНКО В.Ф., ХАЧАТУРЯН Н.М.

Національний технічний університет "ХП"

Істинний вчений не може бути
невіруючим, тому що природні
закони є тими ж, що і закони Бога.

Медлер

На зламі тисячоліть людство усвідомлює, що, як зауважив Президент Російської Академії наук Ю.Осипов, "саєнтичний (науковий) світогляд,

який претендував на універсальну парадигму, що замінила б релігію, звичайно, не відбувся"(1).

Однією з важливіших ознак перебудови сучасної вищої школи є впровадження концепції гуманізації та гуманітаризації всього навчального процесу як за формою, так і за змістом. Це шлях, яким ідуть не лише вітчизняна, а й світова вища школа. Міжнародна наукова та освітянська спільнота надає важливішого значення гуманізації всіх видів діяльності людини. В останні десятиліття ХХ сторіччя прийнято кілька маніфестів (1970 та 2000 років), а в 1998 році Всесвітня конференція ЮНЕСКО з вищої освіти затвердила Всесвітню декларацію з гуманізації освіти. Одним з факторів, що змусив людство звернутися до ідей гуманізму в усіх сферах діяльності, у тому числі і в освіті, є непереборне зростання протиріч між особистістю й результатами її діяльності.

Переважний розвиток наукових уявлень породжував в суспільній свідомості характерний "наукоцентризм", який виражається в наданні науці монополії на істину, навіть термін "науковість" перетворився на синонім "істинності". Так, з одного боку, наука сьогодні має великі досягнення, бурхливо розвивається, але разом з тим ми своєю діяльністю погіршуємо екологію, розвиваємо смертоносні види озброєння, не даємо жодної позитивної мети існування людині, втрачаємо при цьому здорову людську моральність, душевність, співчутливість, натомість пишно розростаються ненависть і жорстокість, агресія й звірячий потяг до індивідуального та групового самоствердження за рахунок інших. Перспективи подальшого прогресу прикладної науки ставлять під загрозу існування самого людства. Тому поняття науково-технічного прогресу в наш час все більше сприймається й тлумачиться як ілюзія, а досягнення цивілізації вже ставимо під сумнів.

Бурхливий розвиток бездуховної за своєю суттю науки підводить суспільство до небезпечної межі. Наприкінці ХХ століття ми почали розумі-

ти: єдине, що може врятувати людство від зловживання результатами науково-технічного прогресу, – це моральність, почуття моралі. А це є тією сферою, де природознавчі науки безсильні. Тому сьогодні проблема стоїть таким чином: або прогрес науки й техніки супроводжуватиметься моральним прогресом людства, або у людства немає шансів вижити. Нічого іншого нам не дається. І перед цією апокаліптичною небезпекою наука та релігія мають йти тільки одним шляхом – шляхом діалогу та співпраці. "Наукою мають керувати моральні закони, – стверджує академік РАН В.Фортков. – Це заповіді, що були сформульовані 2000 років тому в Нагорній проповіді"(2).

Отже, сьогодні набувають важливого значення моральні якості людини взагалі, моральний рівень розвитку майбутнього керівника, фахівця нового типу XXI століття особливо. Про це дуже яскраво висловився ще в 1922 році на урочистих зборах, присвячених 103-й річниці Петербурзького університету, професор П.Сорокін в напутньому слові студентам. "Перше, що ви маєте взяти зі собою, - це знання, чисту науку, необхідну для всіх, ... науку, яка вказує, де істина і де помилка... Друге – це любов до тяжкої постійної праці... Але цього дуже мало. Необхідно взяти і те, що я називаю релігійним ставленням до життя. Світ – це не тільки майстерня, але й великий Храм, де будь-яка істота і насамперед будь-яка людина є променем божественного, недоторканою святинєю. "Людина для людини є другом," – ось що має бути вашим девізом. Порушення його або заміна на протилежний заповіт, заповіт звірячої боротьби, суперечки одного з одним, заповіт злості, ненависті та насильства не проходили ніколи дарма ані для переможця, ані для переможеного"(3).

Саме через те, що роль людського фактору постійно зростає з розвитком цивілізації, традиційні підходи до освіти як до простого процесу передання студентові викладачем знань, умінь та навичок вже не влаштовують суспільство, не задовольняють його потреби. Зараз створюється новий

загально-філософський методологічний підхід щодо змісту та організації процесу освіти.

В нашому університеті розроблено нову модель спеціаліста XXI століття, яка містить в собі не тільки професіоналізм, але й певну сукупність особистісних якостей майбутнього фахівця нового типу.

Про це також висловлювалися представники Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України на міжнародній науковій конференції: "Проблеми і перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти". Директор Інституту, доктор філософських наук, професор І. Зязюн сказав: "Традиційна модель освіти, цілеспрямована на передачу майбутньому спеціалістові необхідних знань, умінь, навичок, у наш час втрачає свою перспективність. Виникає необхідність зміни стратегічних, глобальних цілей освіти, перестановки акценту зі знань спеціаліста на його людські, особистісні якості, які постають водночас і як мета, і як засіб його підготовки до майбутньої професійної діяльності".

Кудін В., доктор філософських наук, професор, головний науковий спеціаліст Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України зазначив, що "питання формування керівної частини соціальної структури суспільства завжди приваблювали дослідників, бо сам розвиток суспільства значною мірою обумовлювався інтелектуальним, моральним рівнем людей, які стоять біля керма державного управління, займають важливі ключові державно-політичні, соціальні, наукові позиції".

У системі координат сучасних трансформацій у сфері освіти студентство перетворюється з об'єкта соціальної дії на її суб'єкт, який активно створює елемент соціуму.

Доктор психологічних наук, професор, завідувач відділу Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України В. Рибалко стверджує, що "розвиток особистості фахівця як суб'єкта продуктивної творчої діяльності на основі розвинутої психологічної культури стає ключовим фа-

ктором її особистого благополуччя та становлення економічно міцної ... України, її гідного існування у світовому просторі". Саме ці завдання – розвиток духовної особистості майбутнього фахівця, керівника, управлінця нового типу – покликаний вирішувати разом з іншими дисциплінами і курс "Українська ділова мова", а саме аспект "Етика ділового спілкування", введений до курсу як його найважливіша складова.

Новий план курсу складався відповідно до нової концепції мовної підготовки фахівця XXI століття, де конкретно йдеться: "Сучасний інженер-інтелігент повинен мати "чуття" мови, націленість на самовдосконалення, внутрішнє прагнення до знань, краси й контактності з людьми". Ця концепція передбачає навчання та виховання фахівця, керівника, управлінця, представника майбутньої еліти в єдиному комплексі – підготувати Особистість – Людину – Фахівця, представника еліти нового типу – духовно розвинутої й духовно освіченої людини.

Новий план з курсу "Ділова українська мова" складається з трьох аспектів:

- 1) ділові папери;
- 2) ділове спілкування;
- 3) усне мовлення.

До курсу входять також основи перекладу науково-технічних, публіцистичних й культурологічних текстів.

Ідея про глибинний зв'язок між мовою, мисленням і духом народу має значні історичні корені, проте чи не найкраще її сформулював німецький мовознавець і філософ Вільгельм фон Гумбольдт: "Мова народу – це його дух, і дух народу – це його мова". Духовний світ людини нерозривно пов'язаний з розвитком її мовних здібностей. Інтелігентне мовлення утверджує етику поведінки, постійне самовдосконалення й самовияв. Концепція фактичної функції мовлення (установка на контакт, взаєморозуміння, вза-

ємоповагу) спрямована на утвердження манери ввічливості, духовне оздоровлення суспільства.

Як вважає доктор філологічних наук, професор Дубічинський В.В., слід уникати легковажного ставлення до мовної освіти й мовного розвитку фахівців, майбутніх управлінців XXI століття, уникати зведення багатьох функцій мови до однієї – комунікативної. Хоча це, дійсно, є важливою функцією мови в епоху інформатизації та комп'ютеризації багатьох сфер суспільного життя, але слід трактувати рідну мову глибше – як скарбницю всієї історичної спадщини народу, всього його духовного, інтелектуального досвіду, його способу мислити і відчувати. Саме таке ставлення до мови сприятиме повною мірою вихованню фахівця й управлінця нового типу, але треба докласти чимало зусиль, щоб засвоїти норми гуманістичної етики, упровадити їх у ділові стосунки, спілкування, тому що це є важливим для розвитку особистості майбутнього управлінця XXI століття, для його самореалізації як суб'єкта життя.

У більшості західних країн ділову етику включено до програм інститутів і університетів, коледжів і шкіл бізнесу. Це пов'язано з тим, що будь-яка діяльність людини, зокрема політична, підприємницька, тим більш управлінська, має етичні й правові критерії. У житті, зокрема в бізнесі, в управлінні, часто виникають ситуації, коли люди дотримуються закону, проте порушують етичні норми й правила. Це має негативні наслідки для бізнесу, людини особисто, для суспільства загалом.

Ми вважаємо цариною людської моральності спілкування, тому що людська моральність реально виявляється не тільки і не стільки у свідомості й навіть не в діяльності людини, а саме в її спілкуванні з іншими. Без цього просто не можна виховати керівника, управлінця нового типу, фахівця XXI століття. Ми розглядаємо проблему спілкування на заняттях з української ділової мови в єдності етичних і психологічних підходів, оскільки саме в сукупності вони дають змогу адекватно зрозуміти реальність,

обрати такі способи й засоби спілкування, що якнайбільше сприятимуть успіху в діяльності й житті.

Життя розвивається, будь-які етичні норми й правила зникають, з'являється щось нове. Однак загальнолюдські моральні цінності, які є вічними, не вмирають. Важливо, щоб вони були надбанням як викладача, так і студента. Ми повинні намагатися викликати у студента бажання, потяг жити за цими духовними законами буття, дотримуватися цих правил поведінки завжди, незалежно від ситуації, а для цього ми маємо не тільки дати знання про етичні норми поведінки, але й роз'яснювати постійно й безперервно зміст і призначення етикету, зробити студентів своїми однодумцями, поступово змінюючи й розширюючи свідомість наших вихованців, зростаючи й удосконалюючись разом з ними, дотримуючись цих норм і правил насамперед самі. І тут на перший план виходить, безсумнівно, особистість викладача, який не має морального права йти до студента викладати цю дисципліну, якщо він сам не дотримується етичних норм поведінки, не виконує законів професійної етики, не живе за цими правилами.

Як вже було зазначено вище, думки й поведінка людини тісно пов'язані з її мовою, проте зв'язок цей є зворотнім. Відповідно до сучасних наукових поглядів, думки й почуття є матеріальними, енергетичними через те, що це торсіони; матерія думок і почуттів є елементом торсіонних полей. "Рівняння, які описують думку, є нелінійними. Це позначає, що думка може впливати сама на себе, тобто являє собою структуру, яка здатна організуватися сама, яка здатна жити своїм життям"(4). "Думки, що ми їх обираємо, подібні фарбам, якими ми пишемо на полотні свого життя"(5). Ці наукові висновки примушують нас звернути увагу на те, що саме ми говоримо, про що ми думаємо. Слова, які ми вимовляємо, мають велику силу, вони є основою всього, що ми регулярно відтворюємо в своєму житті. Тобто ми самі створюємо постійно наше життя і, на превеликий жаль, використовуємо при цьому більшою мірою негативні образи, думки, словоформи.

Для протидії всьому цьому негативові в багатьох країнах Європи та США утворюються школи, які вивчають менталітет успіху на основі взаємодії з інформаційним полем Землі (розробник – професор Ч.Тойч). Необхідно виключити із своєї свідомості думки про невдачу, переключити себе тільки на успіх у всіх справах. Концентрація на успіх примусить нас думати й говорити тільки про нього, відчувати тільки його. Поняття "успіх" спричинить якісні зміни в нашій свідомості, й це обов'язково відбиватиметься на наших справах.

Ми вважаємо за необхідне знайомити з цими останніми науковими світовими дослідженнями наших студентів, навчати їх цьому на практичних заняттях; це їх дуже зацікавлює й приваблює до нашого курсу.

У пригоді на заняттях з української ділової мови нам стане також кращий світовий досвід, до аналізу якого ми звертаємося. Ми використовуємо й досвід кращих спеціалістів з менеджменту як вітчизняного, так і світового рівня.

Головною метою нашого курсу (окрім навчання складати ділові папери та офіційні документи, різноманітні за видом, характером та жанрами) є з'ясування важливості й значення знання і дотримання основних правил етикету ділового спілкування для успішної ділової кар'єри, для успішної діяльності керівника й управлінця, оволодіння навичками високої культури поведінки та етики налагоджування, підтримання і розвитку ділових стосунків з окремими людьми, підприємствами, установами, фірмами тощо як в Україні, так і поза її межами.

Передбачається організація практичних занять з метою вироблення і закріплення навичок усного та писемного міжособистісного й міжнародного спілкування.

Таким чином, запропонований курс об'єднує теоретично-консультативну й практично-тренувальну частини, що обумовлюється по-

потребами в набутті знань й досвіду мовно-культурної та етико-ситуативної комунікації майбутніх управлінців.

Засвоївши запропонований матеріал, студенти повинні знати:

філософські, етичні, психологічні основи ділового спілкування, його норми й правила, шляхи їх застосування, особливості етикету в різних умовах трудової діяльності; основні положення етичного кодексу бізнесмена, керівника, управлінця; основні правила сучасного ділового, службового та телефонного етикету; стратегію й тактику переговорного процесу; найважливіші ознаки культури мовлення; етичні аспекти культури дискусії та шляхи і засоби врегулювання конфліктів; основні засади міжнародного етикету.

Також студенти повинні вміти:

аналізувати конкретні ситуації, розпізнаючи типи людей, рівень їхньої моральності та інші індивідуальні особливості, що проявляються під час спілкування; володіти системою способів і засобів ділового спілкування, його стратегіями, навчитись їх обирати відповідно до психологічних і соціокультурних особливостей співрозмовників, до норм і правил гуманістичної етики; гнучко застосовувати обрані способи й засоби у процесі спілкування із співвітчизниками та іноземними партнерами під час індивідуальної бесіди й колективного обговорення проблем, у виступах перед різними аудиторіями, на переговорах, під час розв'язання конфліктів та інше; вживати правила раціонального ділового телефонного спілкування; організувати зустріч делегації партнера і сам процес переговорів; здійснювати самопрезентацію в колі ділових людей; самостійно формувати власний імідж, самокритично переглянувши свій зовнішній, діловий та повсякденний одяг, взуття, зачіску тощо; застосовувати етичні принципи в управлінській діяльності; вживати основні технічні прийоми та методи самоменеджменту; запобігати загостренню конфліктів у діловому спілкуванні, в управлінській діяльності; правильно зрозуміти поведінку зарубіжного пар-

тнера у діловому спілкуванні, враховуючи особливості ділового етикету представників різних країн.

Під час підготовки й проведення практичних занять студенти мають продемонструвати й навички самостійної роботи з основною літературою до курсу, а також з рекомендованою додатковою; навички конспектування довідкових джерел; давати розгорнуті відповіді на питання дискусійного та підсумкового характеру; написання різноманітних за жанром рефератів, анотацій, резюме та звітів; вміти підготувати інформаційне повідомлення, провести нараду, збори тощо.

Вправи і завдання, як правило, пов'язані з головною темою заняття. Вони містять як питання теоретичного характеру, так і ситуативні, що визначають соціально-психологічну чи мовно-культурну орієнтованість студентів. Бажано також використовувати рольові ігри протягом усього семестру, оскільки вони активізують навчальний процес і є найефективнішою формою проведення практичних занять з української ділової мови; також активно впроваджуються й використовуються на заняттях психологічні тести, які допомагають студентам виробляти навички самооцінки, критичне ставлення до себе, що стимулює їх прагнення до самовдосконалення.

Отже, на нашу думку, новий план з курсу "Ділова українська мова", що його створено на кафедрі української та російської мов НТУ ХПІ, повністю був складений відповідно до основних вимог концепції виховання фахівця нового типу, фахівця XXI століття, – концепції, яка зараз активно створюється й формується в нашому навчальному закладі. Подальше впровадження й розроблення нашого курсу активно сприятиме формуванню не тільки мовної компетенції наших майбутніх фахівців, але й (що є найважливішим в наш час!) суттєво впливатиме на формування духовності як визначальної складової всебічно розвиненої особистості фахівця XXI століття.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Ганичев В.* Когда встречаются вера и знания // Чудеса и приключения. 1998. № 10. с.6 - 10.
2. *Сорокин П.И.* История не ждет, она ставит ультиматум // Наука и жизнь. 1989. № 10. с.54-55.
3. *Акимов А.Е., Московский А.В.* Квантовая нелокальность и торсионные поля. – Препринт № 19. – М.: МНТЦ ВЕНТ, 1992. – 23с.
4. *Луиза Хей.* Целительные силы внутри нас /Пер. с англ. Н.Литвиновой. – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 1997. – 238с.
5. *Тихоплев В.Ю., Тихоплав Т.С.* Физика веры. СПб.: ВЕСЬ, 2001. – 256с.
6. *Ботвіна Н.* Міжнародні культурні традиції: Мова та етика ділового спілкування. – К., 2000.
7. *Чмут Т.К. та інші.* Етика ділового спілкування. – К., 1999.
8. *Потебня А.А.* Мысль и язык // Эстетика и поэтика. – М., 1976. *Выготский Л.С.* Мышление и речь. – М.-Л., 1934. 10. *Соколова А.* Внутренняя речь и мышление. – М., 1968.

З ПРАКТИКИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

САВЧЕНКО Н.М., М. ХАРКІВ

Національний фармацевтичний університет

Сьогодні, коли вища школа України стоїть на порозі інтеграції до Болонського процесу, серйозно обговорюється питання доцільності викладання українознавчих дисциплін в негуманітарних навчальних закладах. Головна мотивація противників збереження цих курсів в навчальних про-

грамах – такі дисципліни не читаються в вищих навчальних закладах Європи.

На нашу думку, такий підхід не є вірним. Гуманітарним дисциплінам належить важливе місце в системі вищої освіти, адже вона покликана готувати спеціаліста не лише з глибокими спеціальними знаннями, а громадянина з високим інтелектуальним потенціалом, громадянськими та національно-політичними переконаннями.

Вихованню таких спеціалістів покликаний, перш за все, курс історії України. Україна ще досить молода держава і вивчення її історії молодим поколінням її громадян має сприяти формуванню національного світогляду. Не є таємницею, що саме у минулому можна знайти коріння багатьох сучасних проблем. Історія завжди виходить на складні, гострі політичні, правові, національні, релігійні проблеми, причини їх виникнення і вдалі чи не дуже вдалі спроби їх розв'язання.

Без достатнього рівня культури історичного мислення важко зорієнтуватися в складних і неоднозначних процесах сучасного суспільного життя. Без глибоких знань історії своєї країни неможливо зрозуміти її сучасне становище.

Гуманітарні дисципліни є складовою загальної культури як суспільства в цілому та кожного його громадянина окремо. Гуманітарні знання є умовою для виховання професіонала високого рівня, особистості з активною життєвою позицією. Тому відмовлятися від їх викладання тільки тому, „що там їх не вивчають”, на нашу думку не дуже правильно. „І чужому научайтесь, й свого не цурайтесь” закликав Т. Шевченко.

З іншого боку сучасний стан розвитку українського суспільства викликає нагальну необхідність суттєвих змін у системі освіти, використання нових форм викладання гуманітарних та суспільно-політичних дисциплін, відмови від застарілих стереотипів і методичних стандартів минулого.

В Національному фармацевтичному університеті накопичено певний досвід в викладанні історії України, яким і хочеться поділитися.

Історія України в нашому університеті, як і в переважній більшості навчальних закладів, викладається на першому курсі. Тому ми бачимо своє завдання в тому, щоб закласти науковий (і методичний) фундамент для майбутнього послідовного вивчення нашими студентами гуманітарних, соціально-економічних та спеціальних дисциплін. Ми працюємо в тісному контакті з викладачами української мови і культурології. Ці дисципліни викладаються паралельно з історією, так чи інакше вони пов'язані з проблемами духовності, формують майбутнього спеціаліста і громадянина.

Однією з найбільш гострих проблем викладання більшостей дисциплін є значне скорочення аудиторного часу і посилення уваги до самостійної роботи студента. В таких умовах на перший план виходить проблема організації цієї роботи і дієвий контроль за її результатами. Ми практикували різні форми такої роботи і з деякими з них хочемо поділитися.

Перша проблема, з якою ми зустрілися, це забезпечення студентів навчальною літературою: підручниками посібниками, практикумами тощо. При наявності великої кількості літератури в Україні, наша бібліотека, не могла задовольнити усіх студентів, тим більше, що набір студентів на перший курс з року в рік зростає. Тому виникла необхідність написати власний підручник, адаптований до лекційного курсу і вимог, які висуваються до студентів. І ми такий навчальний посібник підготували. Сьогодні у нас усі студенти забезпечені підручниками. Для підготовки повідомлень і фіксованих виступів до уваги студентів невелика, компактна, але досить повна бібліотечка при кафедрі українознавства.

Підготовкою підручника не завершилась робота. Стало зрозумілим, що студентам для підготовки до семінарських занять, для самостійної роботи над літературою потрібна методична допомога. Так зародилась ідея

підготувати Практикум. І сьогодні він у нас є, і усі студенти ним користуються.

Враховуємо і наявність у нашому університеті великої кількості іноземних студентів, які не можуть вивчати історію нашої країни у тому обсязі, в якому повинні її вивчати вітчизняні студенти. Тому для них ми підготували окремий посібник російською мовою. Протягом останніх трьох років в університеті навчаються іноземні студенти англійською мовою. Для них також написаний підручник англійською мовою.

У нас уже більше десяти років існує заліково-модульна система. На поточний залік ми традиційно виносимо дві проблеми: „Козацтво в Україні” „Політичні катаклізми ХХ століття і Україна”. Без заліку з цих тем студенти не допускаються до сесії. Ми пропонуємо різні форми заліку, враховуючи можливості і здібності студентів. Це можуть бути усні відповіді, підготовка серйозних творчих письмових робіт (комп’ютерні варіанти виключаються однозначно), розробка таблиць, схем, тестових завдань з різними рівнями складності, оформлення тематичних стіннівок, тощо. Останні потім розвішуємо на кафедрі, їх читають, розглядають (бо вони часто дуже красиво оформлені), оцінюють студенти. Потім проводимо конкурс і визначаємо кращих. Цікаво спостерігати, як пишаються автори стіннівок своїми витворами.

Ми не схильні вважати тестовий контроль знань студентів з суспільно-політичних і гуманітарних дисциплін оптимальною формою. На нашу думку саме ці дисципліни покликані розвивати у студентів уміння вести дискусію, формулювати і відстоювати свої думки, переконання. Але як одна з форм контролю вона цілком доречна. І ми зараз працюємо над підготовкою тестових завдань з усіх тем і проблем історії України. У наших подальших планах – видання збірника тестів типографським способом. До речі, до цієї роботи ми залучаємо студентів. І це, як показує практика, стимулює самостійну роботу студентів і посилює мотивацію до навчання.

Розуміючи, що в далеке минуле відходить традиційний побут українського села, що на зміну рубелю, прядці, дерев'яним ночвам приходять нові сучасні електричні прилади (і це добре), ми вирішили зібрати на кафедрі те небагате, що збереглося у народі. Ми звернулися за допомогою до студентів і зустріли розуміння і готовність допомогти. П'ять років спільної наполегливої праці принесли результат. Сьогодні на кафедрі українознавства та латинської мови фармацевтичного університету є прекрасний музей українського побуту і прикладного мистецтва України, експонатам якого може позаздрити будь-який офіційний музей. І все це завдяки самостійній роботі студентів, яку ми сьогодні, перш за все міські, можуть у музеї ознайомитись з досить на сьогодні називаємо „польовою практикою”. А усі наші студенти, перш за все іноземці і ті, що постійно живуть у містах, можуть сьогодні у музеї ознайомитись з досить на сьогодні „екзотичними” речами, якими ще не так давно користувались в господарстві наші близькі пращури. В планах кафедри ще є багато ідей, які можна реалізувати, вдосконалюючи викладацьку роботу зі студентами.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТЕРМІНОТВОРЕННЯ ТА ТЕРМІНОВЖИВАННЯ У СУЧАСНИХ ЛАТИНСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ТЕРМІНОСИСТЕМАХ

СВІТЛИЧНА Є.І

Національний фармацевтичний університет

Спеціальна термінологія будь-якої галузі науки – це жива структура, що інтенсивно розвивається, має багато невирішених питань і потребує постійної уваги, вивчення та систематизації. Стосовно латинської фармацевтичної термінології складається враження, що з боку спеціалістів і на дер-

жавному рівні їй надається недостатньо уваги. А при цьому термінологія – це візитна картка спеціальності і спеціаліста.

Питання термінотворення та функціонування спеціальної термінології на практиці особливо важливі у медицині та фармації, які традиційно послуговуються латинською мовою. Тому, нам здається, актуальним буде аналіз основних термінологічних проблем, які звертають на себе увагу в науковій, навчальній та довідниковій спеціальній літературі. Дуже щільно ми зіткнулися з ними у процесі роботи над новим варіантом підручника /Є.І.Світлична, І.О.Толок. Латинська мова. Видання друге, виправлене та доповнене: – Х. : Вид-во НФаУ, 2004/ Тому наша стаття логічно вимальовується, як своєрідна його презентація з паралельним коментарем щодо сучасного стану вітчизняної та європейської фармацевтичної термінології.

Працюючи над підручником ми детально проаналізували Державну Фармакопею України (Харків, 2001), „Державний стандарт. Елементи хімічні та речовини прості” (ДСТУ2420-94), гомеопатичну літературу, Європейську Фармакопею, на підставі якої розроблялась першаДФУ, довідникові видання з ботанічної номенклатури в Україні, та новітні довідники з лікарських препаратів.

Що стосується ботанічної номенклатури, то на сьогодні особливо актуальне питання упорядкування українських ботанічних назв рослин. Останнє академічне видання довідника „Визначник рослин України” було укладене у 1965 р. і сьогодні потребує нової редакції. Довідникові видання розробляються окремими авторами. Найбільш помітні з останніх робіт, це „Медичний словник лікарських рослин” (російсько-латинсько-український), укладач Олег Мусій, Київ (видавництво, та рік видання не зазначено) та „Чотиримовний словник назв рослин” (українсько-російсько-англійсько-латинський) Д.М.Гродзинського (Київ. Фітоцентр. 2001. – 312 с.). Але в пропонованих авторами цих робіт у назвах рослин є багато розбіжностей. Так, наприклад, як основну українську назву до *Strychnos*

nix-vomica О.Мусій зазначає „Блювотний горіх”, Д.М.Гродзинський – „Стріхнос”; до *Lycopodium clavatum* – „Плаун булавоподібний” (О.Мусій), „Плаун булавовидний” (Д.М.Гродзинський); до *Glycyrrhiza glabra* – „Солодець голий” (О.Мусій), „Солодка” (Д.М.Гродзинський) та ін. Список таких розбіжностей досить великий. Невизначеність українських ботанічних назв рослин дуже ускладнює роботу над науковою та навчальною літературою. На нашу думку, розробка сучасного національного стандарту українських ботанічних назв – це нагальне питання. Потребує ретельної розробки також питання наголосу як у латинських, так і українських назвах рослин.

У назвах препаратів проблеми пов’язані з використанням греко-латинських терміноелементів та, головним чином, з латинізацією терміноелементів грецького походження.

У різних національних фармакопєях є свої традиції написання грецьких терміноелементів та граматичного оформлення назв препаратів. У зв’язку з цим цікаво проаналізувати латинську номенклатуру вітчизняних препаратів. Назви препаратів, зареєстрованих раніше, і частини нових препаратів утворені за традицією послідовного збереження всіх особливостей грецької мови (написання букви *y*, диграфів **ch**, **th**, **ph**, **rh** дифтонгів **ae**, **oe**). Як то, наприклад: *Chlorophylliptum* (*-chlor-* – зелений, *-phyll-* – лист); *Naphthyzinum* (*-naphth-* – нафталанове ядро, *-z-* – атом азоту); *Spasmolytinum* (*-lyt-* – розкладання, розчинення); *Aprophenum* (*-phen-* – наявність фенілу або фенілену); *Anaesthesinum* (*-aesth-* – відчуття, чутливість); *Methyltestosteronum* (*-methyl-* – метиленовий радикал).

Паралельно з цим з’являються назви зі спрощеним написанням традиційно вживаних грецьких терміноелементів, наприклад: **Fitor**, **Hiposolum**, **Glicvidonum**, **Miconazolium** та ін. У вітчизняних довідникових виданнях функціонують паралельно назви препаратів, що містять однакові частотні відрізки, але у різній графічній подачі. Так, наприклад, корінь

-aeth- (етильна група) у назвах *Aethaperazinum*, *Ethanibutolum*, *Etamsylatum* набуває різної форми. Чи то, наприклад, порівняймо корінь **-phyt-** (рослина) у назвах *Fitulventum*, *Fitor* та *Phytolysinum*, *Cardiophytum*; префікс **poly-** (багато) у назвах *Polymuxinum* та *Polifitolum*; корінь **-glyc-** (солодкий) у назвах *Glycerophosphatum* та *Glibeclamidum*; чи то корінь **-phyll-** (лист) у *Pentoxuphyllinum* та *Aminophyllinum*. Логіку різної транслітерації одних і тих же терміноелементів у одній національній термінологічній системі можна пояснити впливом міжнародної номенклатури. Але зрозуміло, що уніфікації та упорядкуванню вітчизняної номенклатури лікарських засобів це не сприяє, а, навпаки, ускладнює її, нівелюючи при цьому інформативну функцію номенів, яка дуже важлива, якщо мова йде про назву лікарського препарату.

Крім того, пропоновані як міжнародні назви при детальному їх аналізові не завжди виявляються оптимальними для окремих препаратів. Пересічному фахівцеві, який не має на похваті "Міжнародної Фармокопеї" виявляється не так просто з'ясувати самі міжнародні назви. Порівняймо розділ "Міжнародні назви препаратів" у довідниках "Vidal" (Справочник Видаль. "Лекарственные препараты в России", АстраФармСервис – 1998.) та "Pharmindex" (Фарминдекс. Лекарственные препараты, Морион – 1999).

<u>"Vidal"</u>	<u>"Pharmindex"</u>
<i>Acarbose</i>	<i>Acarbosum</i>
<i>Acetylsalicylic acid</i>	<i>Acidum acetylsalicylicum</i>
<i>Carbocisteine</i>	<i>Carbocisteinum</i>
<i>Benzathine</i>	<i>Benzathini</i>
<i>Benzylpenicillin</i>	<i>Benzylpenicillinum</i>
<i>Zinc oxyde</i>	<i>Zinci oxydum</i>
<i>Potassium chloride</i>	<i>Kalii chloridum</i>
<i>Fisch oil</i>	- - -
<i>Sodium amidotuazoate,</i>	

і т. д.

При цьому, зазначають у вступних укладачі як одного, так і другого довідника, вони опирались, головним чином, на "International Nonproprietary Names (INN) for Pharmaceutical Substances" видання ВООЗ 1992 р. І все-таки, що ж брати за основу?

Проведений нами аналіз номенклатури лікарських засобів у "Міжнародній Фармакопеї" свідчить, що практично всі назви оформлюються за нормами латинської граматики, як слова II відміни середнього роду із закінченням **-um**. Переважна більшість грецьких терміноелементів у них транслітерується латинською мовою за зразками літературної мови. Однак, загальних правил транслітерації немає, і помітна тенденція до спрощеного написання окремих терміноелементів (**-fen-**, **-phen-**; **-aeth-**, **-et-**, **-eth-**; **-meth-**, **-met-**). Але ж при цьому національні та регіональні фармакопеї та формуляри, беручи за основу латинські назви та терміни "Міжнародної Фармакопеї", транслітерують грецькі терміноелементи по-різному. Найбільш послідовним використанням латинської мови відрізняються державні фармакопеї Японії, Румунії, Португалії, Польщі, Швейцарії. Таким чином, інтернаціональний фонд греко-латинських терміноелементів використовується по-різному не тільки в різних термінологічних системах, але й, скажімо, у національних варіантах однієї і тієї ж терміносистеми. І міжнародні назви утворюються часто на основі традицій різних національних терміносистем.

Кожна умовна назва препарату – неоголізм, похідне слово, утворене від основи якогось твірного слова або групи слів, чи створене шляхом комбінації окремих елементів твірних слів. Вибір твірних основ залежить від того, яку саме ознаку бажано показати в похідній назві. Якщо ця ознака нами чітко усвідомлюється, то твірне слово виступає як мотивуюче, а похідне – як мотивоване. І тоді назва препарату буде нести в собі певну інфо-

рмацію про сам препарат. Але, на жаль, багато назв вітчизняних лікарських препаратів є немотивованими, а, значить, не виконуючими своєї інформативної функції. Чи доречно, наприклад, вводити корінь **-vit-**, що вказує на полівітамінні комбіновані препарати, у назву такого препарату як Carbovit – ентеросорбенту на основі активованого вугілля з адсорбуючою та детоксикуючою дією?

Дуже важливо, щоб в умовних назвах не було випадкових структурних елементів. Недопустиме також використання таких частотних відрізків, при сполученні яких можливий перерозподіл основ у складноскороченому слові, у результаті чого можуть з'являтися псевдооснови. Як то, наприклад, Chlorophthalmum. Назву можна роздивлятися як *chlor* + *o* + *phth* + *almum*, або ж як *chlor* + *ophthalm* + *um*. Різні варіанти читання мають різне інформативне значення.

Не можна погодитися і з вживанням у назвах вітчизняних препаратів латинських слів, оформлених за нормами французької або англійської мов. Як, наприклад: *Suppositories*. Або *Rp: Bificolyl siccy N 10. I*, навпаки, прийнятих у термінології англійських слів, відмінюваних за нормами латинської граматики: *Rp: MK Insulini ultralongi 10 ml. Long, Semilong, ultralong* – англійські прислівники, які вживаються паралельно з латинськими прислівниками *lente, semilente, ultralente*, відмінюватись не повинні. Це також відноситься і до таких термінів, як *retard, comb, spray, depot* (*Dorex – retard, Panthenol – spray, Provirom – depot*).

Необхідно дотримуватись єдиних загальних правил і при приписуванні у рецепті комерційних назв закордонних лікарських препаратів, оформлених за нормами національних мов – французької, англійської, німецької, угорської, польської та інших. Незалежно від цього, при приписуванні їх у рецепті із зазначенням дози їх потрібно латинізувати і оформлювати як латинські іменники II відміни середнього роду із закінченням **-i** у родовому відмінку. одається воно до кінцевого приголосного назви без змін у ос-

нові слова (*Nom.* – *Synalar*, *Gen.* – *Synalari*). При цьому витримуються норми латинської граматики і зберігається графемно-фонемний вид назви, що дуже важливо. Аналіз рецептурних прописів свідчить, що практично в 90% рецептів такі назви приписуються неправильно: пишуться у називному відмінку, або ж у родовому відмінку, але зі зміненою основою. Наприклад: *Rp: Agiolax 0,5*, або ж. *Rp: Agiolacis 0,5*, замість *Rp: Agiolaxi 0,5*.

Викликають труднощі при написанні в номенклатурних назвах та рецептах оформлені за нормами граматики французької мови назви препаратів на **-e**, як *Essentiale*, *Talidine* та інші. Імпортних препаратів з такими назвами на вітчизняному ринку з'являється все більше. Усталених норм та правил їх вживання у латинських прописах немає. Чи то ми повинні їх відмінювати, як всі інші назви, за II латинською відміною, або не відмінювати взагалі (як, наприклад, французьке *dragee*). Але у другому випадку необхідні лапки, а вони, як правило, тут не стоять.

Сумнівне вживання у вітчизняних довідниках англійських та французьких назв замість широко вживаних і традиційних для вітчизняної номенклатури латинських. Як наприклад, *Ascorbic acid* (латинське *Acidum ascorbinicum*), *Aluminium hydroxyde* (латинське *Aluminii hydroxydum*) та інших.

Потрібен загальноприйнятий державний національний стандарт творення та вживання умовних назв лікарських препаратів. Важливо, щоб усі умовні назви були номенами однотипними за своєю структурою і мали певні систематизуючі властивості. Треба виділити необхідні і достатні ознаки, які повинні бути відображені в умовній назві препарату, встановити точне та однозначне вживання в них частотних відрізків, створити національні стандарти транслітерації грецьких терміноелементів латинською мовою на основі аналізу традицій вітчизняної номенклатури, вивчення та критичного аналізу традицій фармакопей інших держав, раціонального підходу до рекомендацій ВООЗ. Умовні назви препаратів повинні мати єдині

правила творення, вимови, написання та вживання. Це важливо і тому, що в рецепті всі вони оформляються стандартно.

Щодо гомеопатичної термінології, то, мабуть, у представленому підручнику було вперше зроблено спробу описати загальні принципи вживання латинської термінології та запропонувати її транскрипцію українською мовою. Щодо латинської, то тут проблем майже немає, вона традиційна. Є особливості пропису лікарських засобів, утворення назв гомеопатичних препаратів, використання хімічних назв (гомеопати не переходять на номенклатуру Міжнародної та Європейської Фармакопей, а використовують старі назви), але це лише специфіка. Що стосується української термінології, певні проблеми у нас виникли. Як відомо, у гомеопатії не перекладаються латинські назви, а транскрибуються. При чому українською мовою видань з гомеопатії не існує взагалі, тобто українську транскрипцію ми змушені були розробляти самі, і пропонувати спеціалістам своє бачення цього питання. Проблеми виникають, головним чином, з транскрипцією слів, де є буква *l*. Відомо, що в латинській мові звук „л” м’який і пом’якшує голосні, що йдуть після нього. У російській транскрипції латинських назв *l* може бути як м’яким, так і твердим.

Наприклад:

Calamus – Калямус

Boldo – Болдо

Asperula – Асперуля

Lapis album – Ляпис альбум

Betula – Бетуля

Але,

Hecla lava – Гекла лава

Nigella – Нигелла

Tellurium – Теллур

Orinthogalum umbellatum – Оринтогаллум умбеллятум

Erythroxylon coca – Єритроксилон кока

Lavandula – Лавандула

Непоследовне в російській транскрипції й пом'якшення **а** після букви **і**, та тверда вимова **а** після **е**:

Наприклад:

Cineraria – Цинераря, але *Mercurialis* – Меркуриалис;

Plumbago europaea – Люмбаго еуропеа, але

Evonymus europaea – Євонимус европея

Частково розбіжності в транскрипції можна пояснити традиційною вимовою тих назв, які були запозичені російською мовою з латини, але далеко не завжди. До того ж в українській мові свої традиції. На що орієнтуватися: на російську термінологію, на російські традиції, чи розробляти свої?

Ми пропонуємо подвійну вимову там, де латинське слово традиційно вживається в українській мові і м'яке [л'], там де слово в латинському варіанті в українській мові не існує. Те ж стосовно вимови **а** після **і**, та **а** після **е**:

Наприклад:

dioscorea – діоскореа(-ея)

euphorbia – еуфорбіа(-ія)

mitchela – мітчела(-я)

passiflora – пасифл(ь)ора

lachanthes – ляхантес, лахантес

Певні труднощі виникали з транскрипцією сполучень букви **і** з приголосними, після яких в українській мові за правилом пишеться та вимовляється тверда **и**:

trifolium – трифоліум чи тріфоліум

clematis – клематис чи клематіс?

Нам здається доцільним на письмі дотримуватись правил української граматики, хоча в усному мовленні можлива м'яка вимова. Який з пропозитивних варіантів української транскрипції стане більш уживаним, на даний момент важко спрогнозувати. Але обидва мають право на існування.

Найбільші проблеми пов'язані з латинською, і особливо українською хімічною номенклатурою. Хімічна латинська номенклатура Європейської Фармакопеї, на основі якої розроблялась Державна Фармакопея України, дещо відрізняється від номенклатури Міжнародної Фармакопеї та Державної Фармакопеї СРСР XI видання: у назвах органічних калієвих та натрієвих розчинних солей первинної, вторинної та третинної основи; назвах гідратів та окремих кислот.

Наприклад:

Acidum ascorbicum (замість *ascorbinicum*),

Acidum glutamicum (замість *glutaminicum*) і т. ін.

Benzylpenicillinum natricum (замість *Benzylpenicillinum natrium*)

Histidini hydrochloridum monohydricum (замість *Histidini hydrochloridi monohydras* або *Histidinum hydrochloricum monohydratum*)

Наукові довідникові та навчальні видання з лікарських засобів, що на сьогодні є у вжитку, орієнтовані на латинську термінологію ДФ СРСР XI, і студент повинен в ній орієнтуватися. Але за логікою, базовою має бути термінологія ДФУ та „Державних стандартів” з хімічної номенклатури, тому у підручнику ми намагалися висвітлити всі можливі варіанти перекладу латинських хімічних термінів.

З 1994 року в Україні прийнята нова українська хімічна номенклатура, розроблена Українською національною комісією з хімічної термінології і номенклатури на основі власне українських номенклатурних традицій та з урахуванням останніх досягнень міжнародної термінології, зокрема рекомендацій Міжнародного союзу з чистої і практичної хімії (IUPAC). Принципи нової української номенклатури затверджені Державним стан-

дартом України (ДСТУ 2439 – 94). Новим щодо назв хімічних елементів є розрізнення власне назви хімічного елемента та назви простої речовини. Систематичні назви хімічних елементів узгоджені з їх символами і з назвами сполук (Au – Аурум, Ag – Аргентум і т.д.), українські назви простих речовин залишаються без змін (срібло, золото і т.д.).

Проблема полягає у тому, що хімічна номенклатура, пропонована „Державними стандартами” на сьогодні, носить обов’язковий характер для неорганічної хімії, рекомендаційний – для органічної хімії, і практично не проявляється у чинній номенклатурі лікарських засобів. Тому висвітлити тему “Хімічна номенклатура латинською мовою” у підручнику для студентів фармацевтичних ВНЗ так, щоб врахувати всі ці аспекти, виявилось надзвичайно складно. Після консультацій з усіма провідними хімічними кафедрами НФаУ, ми дійшли до того варіанту, який ви можете бачити у пропонованому підручнику, і який враховує всю термінологічну невизначеність, що має місце на сьогодні.

Не менші проблеми пов’язані з номенклатурою форм ліків. Номенклатура форм ліків, наведена у ДФУ, суттєво відрізняється від традиційної для СРСР та пострадянських республік. До того ж ДФУ сліпо копіює номенклатуру ЄФ, з її позитивними, прийнятними моментами, так і з помилками. Латинські варіанти термінів, при цьому, у ДФУ наводяться непослідовно: широко вживані назви перекладаються, більш складні – залишають без перекладу. У підручнику з латинської фармацевтичної термінології ми цим шляхом, зрозуміло, йти не могли і тому наводили латинські переклади усіх спеціальних термінів, що зустрічаються у ДФУ. Крім того, частина латинських термінів у ДФУ подається у такому перекладі, з яким погодитись, а тим більше ввести його до підручника неможливо.

Наприклад:

Pulveres ad usum peroralia – Порошки для орального застосування

Capsules – Капсули

Praeparationes pharmaceuticaen in vasis cum pressu – Лікарські засоби, що знаходяться під тиском

Але ці терміни „узаконені”, скажемо так, ДФ. Не згадати їх неможливо, але й пояснити важко. Ми вводили до підручника правильні з філологічної точки зору назви, але у дужках змушені були подавати термінологію ДФУ як можливий варіант.

Що стосується української фармацевтичної термінології взагалі, то проблеми тут пов’язані не стільки з розвитком саме фармацевтичної термінології, скільки з процесом становлення української наукової термінології. Перш за все це стосується дієприкметників теперішнього часу дійсного стану. Необхідні більш чіткі правила, що регламентують їх вживання: обезболувальний чи обезболюючий, подразнюючий чи подразнювальний і т. п. – коли, як і в яких термінах. Сумнівно і спрощення подвоєння приголосних у назвах препаратів, що розглядаються як загальні назви, та деякі інші моменти.

Окрема проблема – вживання букви *г*. Правилами українського правопису пропонована певна кількість слів з *г* та рекомендоване обережне її використання. Але, якщо у “Державних стандартах” з хімічної номенклатури зафіксоване написання назв хімічних елементів з *г*, що повністю відповідає особливостям латинських термінів (*Hydrogenium* – Гідроген, *Magnium* – Магній і т. ін.), то тоді *г* треба писати і у всіх похідних від цих слів: оксигеновмісні, галогени і т. ін. Якщо піти далі, то логічно писати *г* у всіх термінах та назвах препаратів, які походять від латинських слів, де є буква *g*. Це окрема і значна проблема, яка потребує глибокого аналізу.

Підсумовуючи все, про що говорилося вище, хотілося б ще раз наголосити на тому, що питання термінотворення та терміновживання потребують постійної уваги як з боку державних органів, так і з боку фахівців та філологів. Не можна сліпо копіювати все, що пропонує Європа, не зважаючи при цьому на власні традиції. Необхідне створення спеціальної термі-

нологічної комісії, яка б регулювала проблеми термінотворення у фармації та слідувала б за її практичним функціонуванням. Нам здається, що це питання як професійної, так і національної гідності. Ми не повинні дозволити собі мовної некомпетентності, та ще й робити її державним еталоном.

На жаль, цим не надто опікуються як Фармакопейна комісія, так і Національний фармакопейний комітет, який проводить незрозумілу політику, вимагаючи від виробників лікарських препаратів реєструвати їх під англійськими назвами. У результаті штучно створюється своєрідний англо-латинський термінологічний суржик, який стає характерною рисою національної фармацевтичної терміносистеми.

Загалом же, нам здається, що процес розвитку латинської та української медичної та фармацевтичної наукової термінології був би більш продуктивним, якби в ньому активну участь брали не тільки укладачі академічних наукових словників, але й фахівці та науковці-філологи, які безпосередньо працюють з термінологією окремих галузей науки та практики.

Великою мірою вирішення термінологічних питань залежить від рівня мовної підготовки спеціаліста. Це особливо актуально у зв'язку з рішенням України приєднатися до Болонського процесу і передбачуваним стосовно цього скороченням у навчальних планах годин на вивчення української та латинської мов, або ж вилучення мовних дисциплін з навчальних планів взагалі. Система вивчення латинської термінології не окремим курсом, а паралельно з засвоєнням спеціальних предметів, яка практикується, наприклад, у медичних ВНЗ Європи. На нашу думку, не прийнятна для слов'яномовних країн. Носії романських мов, де приблизно 70-80% слів грецького та латинського походження репродукують латину через свої рідні мови, що часто, до речі, проявляється у специфічному її вживанні при термінотворенні. У російській же та українській мовах відповідно біля 2% та 3% латинських слів. Тобто ситуація абсолютно інша. Тому і підхід до системи мовної підготовки студентів повинен бути іншим, таким, який за-

безпечив би підготовку дійсно кваліфікованих у термінологічному плані спеціалістів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Визначник рослин України. Видання друге, виправлене і доповнене. – К.: Урожай, 1965. – 877 с.
2. Головин Б.Н. Место терминологии в системе современных наук. //Сборник. О некоторых аспектах лингвистического и информационного изучения термина. –М., 1982.
3. Гомеопатия. Полная энциклопедия / Сост. А.Н.Алефиров. – СПб.: ИД “ВЕСЬ”, 2001. – 384 с.
4. Гродзинський Д.М. Чотиримовний словник назв рослин (українсько-російсько-англійський-латинський). – Київ: Фітоцентр, 2001. – 312 с.
5. Державна Фармакопея України / Державне підприємство „Науково-експериментальний фармакопейний центр”. – 1-е вид. – Харків: РІРЕГ, 2001. – 556 с.
6. Державний стандарт України. Елементи хімічні та речовини прості (ДСТУ 2439-94). – Київ, 1994г.
7. Иноземцев И.М., Сухар Н.Е. Азбука гомеопатии. – М.: ИНФРА, 1999. – 306 с.
8. Кейн Стивен. Гомеопатическая фармация. Введение и руководство. – М.: Гомеопатическая медицина, 2002. – 528 с.
9. Компедиум 2001/2002 – лекарственные препараты. / Под ред. В.Н.Коваленко, А.П.Викторова. – К.: МОРИОН, 2000. – 1456 с.
10. Лекарственные препараты Украины. В трёх томах. – Х.: Прапор, 2000.
11. Машковский М.Д. Лекарственные средства: – М.: Медицина, 1985, Т1 – 624с.

- 12.Машковский М.Д. Лекарственные средства: – М.: Медицина, 1985, Т2 – 576с.
- 13.Международный кодекс ботанической номенклатуры. – М.: Изд-во Академии наук СССР, 1959.
- 14.Мусій Олег. Медичний словник лікарських рослин (російсько-латинський-український), додаток 2 до російсько-українського медичного словника з іншомовними назвами /3 т./, 4320 назв, К.: КЛТ, Фонд ГТ – 208 с. (625-832).
- 15.Определитель высших растений Украины / Под общей редакцией Ю.Н.Прокудина. – Киев: Наукова думка, 1987. – 546 с.
- 16.Російсько-український словник ботанічної термінології і номенклатури. / Під загальним редагуванням Д.К. Зерова. – Київ: Видавництво АН УРСР, 1962. – 340 с.
- 17.Симоненко Л.О. Формування української біологічної термінології. – Київ: Наукова думка, 1991. – 151 с.
- 18.Словарь полезных растений на двадцати европейских языках. / Под общей редакцией Л.Л.Балашова. – Москва: Наука, 1970. – 367 с.
- 19.Смик Г.К. Корисні та рідкісні рослини України. Словник-довідник народних назв. – К.: “Українська Радянська Енциклопедія” ім. Баждана, 1991. – 416 с.
- 20.Справочник Видаль. – М.: Астрафармсервис, 1998 – 1600с.
- 21.Справочник экстенпоральной рецептуры. Аллопатия и гомеопатия. / Под ред. акад. А.И.Тихонова. – К.: НПП “Морион ЛТД”, 1999, – 495с.
- 22.Шаповалова В.А., Даниленко В.С.,Шаповалов В.В., Бухтиарова Т.А. Лекарственные средства, отпускаемые без рецепта врача – Х., Торсинг, 1998.
- 23.Pharmindex. Лекарственные препараты./ Под ред. В.Н.Коваленко, А.П.Викторова. – К.: НПП “Морион ЛТД”, 1998. – 1144с.

ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРЕКЛАДУ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ТЕЛЄЖКІНА О. О.

Національний фармацевтичний університет

На сучасному етапі розвитку різних сфер науки і виробництва для становлення висококваліфікованого фахівця важливим є володіння ним науковою термінологією певної галузі.

Саме з метою формування термінологічної бази майбутніх фахівців на заняттях з української мови доцільно відводити час для роботи над перекладами текстів наукового стилю відповідного тематичного наповнення (з урахуванням специфіки обраної студентами спеціальності). Виконання таких вправ допоможе студентам сформувати певний запас термінологічної лексики, причому не шляхом калькування готових лексичних форм, а вдумливо, свідомо, використовуючи методи зіставлення, підбору, аналізу мовних явищ російської та української мов.

Переклад являє собою доволі складний процес мовленнєво-мисленнєвої діяльності, яка передбачає наявність певних знань і вмій.

Навчання перекладу багато в чому визначається мовною підготовкою студентів.

Результати вивчення будь-якої навчальної дисципліни залежать не лише від правильного вибору мети і змісту навчання але й від того, як ця дисципліна вивчається, від методики навчання.

Особливості організації занять, спрямованих на вироблення навичок перекладу зумовлюються прийняттям деяких *вихідних положень*.

1. Переклад розглядається як складний і багатогранний вид розумової діяльності.

2. Як будь-яка діяльність переклад вимагає для своєї реалізації певних знань, умінь і навичок, які повинні набуватися у процесі навчання.

3. Завдання навчання перекладу полягає не у засвоєнні якихось норм, правил чи рецептів, які можна було б автоматично застосовувати в усіх випадках, а в оволодінні принципами, методами і прийомами перекладу й у вмінні їх вибирати і застосовувати у кожному конкретному випадку.

4. Об'єктом перекладацької діяльності є інформація, що міститься у вихідному тексті. Зміст тексту є семантично і формально завершеним цілим, окремі частини якого взаємопов'язані, але неоднаково значимі для комунікації. Співвідношення цілого і його частин по-різному виділяється у процесі перекладу.

5. Мовні одиниці, які складають текст, не виступають самостійними об'єктами перекладу. Але через них формується зміст тексту, і наявність у тексті певних мовних засобів має семантичну значимість і може визначати характер перекладацьких завдань і створювати особливі труднощі для перекладу. Таким чином, існує проблема передачі значення мовних одиниць при перекладі частини глобального змісту тексту.

6. Таке співвідношення визначає і характер навчальних матеріалів, використовуваних у навчанні для перекладу. Передусім це тексти різного типу. Разом із тим з навчальною метою використовуються й окремі частини тексту, й окремі висловлювання, які дозволяють виділити типові перекладацькі труднощі і завдання у мінімально необхідному контексті.

7. Характер міжмовних комунікацій визначає кількість варіантів перекладу одних і тих самих відрізків оригіналу. У зв'язку з цим у процесі навчання перед студентами не ставиться завдання створити єдино правильний (чи оптимальний) переклад пропонованого тексту. Водночас процес навчання містить критичну оцінку навчальних перекладів і відхилення не-

прийнятних варіантів. Викладач повинен переконливо продемонструвати несприйнятливості, спираючись на зіставно-семантичний, контекстологічний та стилістичний аналіз текстів оригіналу і перекладів. Такий аналіз передбачає знання студентом необхідних термінів і понять. Ці знання студент одержує при вивченні відповідних теоретичних дисциплін, а виявлені прогалини заповнюються коментарями викладача на заняттях при виконанні перекладу.

Вирішальну роль у техніці перекладу відіграє володіння спеціальними вміннями. Основні перекладацькі вміння зводяться воедино в вміння аналізувати текст оригіналу, виявляти стандартні і нестандартні перекладацькі проблеми і вибирати способи їх вирішення, найбільш відповідні кожному конкретному акту перекладу. Із цим пов'язано й вміння редагувати свої і чужі переклади, виявляти і виправляти семантичні і стилістичні помилки, переконливо критикувати й оцінювати пропоновані варіанти.

Власне перекладацькі вміння реалізуються на основі усього комплексу мовленнєвих умінь, які складають володіння мовами, що беруть участь у процесі перекладу.

Викладач повинен бути готовим дати необхідні пояснення, нагадати значення потрібних термінів чи стисло пояснити їх.

Взаєморозуміння викладача і студентів при використанні спеціальної термінології дає можливість здійснити один із найважливіших принципів навчання перекладу — доказовість, переконливість навчання. Для успішної підготовки майбутніх спеціалістів дуже важливо, щоб вони розуміли правильність і доцільність критичних зауважень, рекомендацій і варіантів, пропонованих викладачем. Мало користі, якщо викладач просто говорить студенту, що його переклад неправильний, що даний відрізок тексту потрібно перекласти по-іншому. Студент може слухняно записати продиктований йому “правильний” варіант перекладу, але від цього його вміння перекладати навряд чи покращиться. Викладач повинен показати студентові,

у чому полягає помилковість його варіанта, продемонструвати відхилення перекладу від оригіналу, вказати, який елемент оригіналу втрачено чи спотворено, виявити причину неправильного рішення, підвести студента до більш близького варіанта перекладу. У цьому випадку покращена редакція перекладу буде результатом розумової роботи самого студента, і він погодиться із новим варіантом, тому що буде переконаний у його доцільності, а не через те, що цього вимагає викладач.

На кожному занятті студенти працюють із якимось конкретним навчальним матеріалом, перекладають якийсь текст чи відрізок тексту, вибираючи певні варіанти перекладу. Але для викладача переклад цього тексту – не самоціль, а спосіб розвитку у студентів уміння перекладати будь-який текст, допомогти їм оволодіти загальними принципами і методами перекладу. Ефективність заняття визначається не об'ємом перекладеного матеріалу, а кількістю типових перекладацьких проблем, які були вирішені і виявлені у процесі роботи над цим матеріалом.

Викладач повинен постійно нагадувати студентам деякі загальні правила, які лежать в основі перекладацького підходу до аналізу оригіналу і створення тексту перекладу, тобто правила, які не можна просто завчити, але які завжди повинні враховуватися і виконуватися у процесі перекладу. Такими *правилами*, зокрема, є:

1. Необхідно повністю розібратися у змісті оригіналу.
2. Виявляючи значення мовних одиниць у тексті, завжди потрібно враховувати два головних джерела інформації. Власне (системне) значення одиниці і контекст її вживання (лінгвістичний і ситуативний). Правильна інтерпретація слова у тексті базується на взаємодії значення слова і контексту.
3. Не допускати фраз, які не мають смислу чи таких, що суперечать смислу усього тексту. Смилова цілісність (когерентність) — найважливіша властивість будь-якого “нормального” тексту.

При доборі навчальних матеріалів (цілих текстів, відрізків чи окремих висловлень) необхідно переконатися, що це — саме той матеріал, на якому потрібно і можна вчити перекладу на цьому етапі. ***Навчальний матеріал повинен відповідати таким вимогам:***

1. Він повинен бути цікавим для перекладу, містити певні типові перекладацькі проблеми, давати основу для розвитку перекладацьких умінь і навичок. Бажано, щоб у ньому домінували ті проблеми, на яких викладач хотів би зосередити увагу студентів.

2. Характер текстів повинен відповідати етапу навчання.

3. Використовувані матеріали повинні оцінюватися за ступенем складності. Складність тексту для перекладу може бути пов'язана з його тематичною складністю, складністю мови чи характеру викладу.

4. Навчальні матеріали повинні бути цікавими і мати пізнавальну цінність.

Уміння і навички перекладу виробляються у процесі роботи над спеціально підібраним навчальним матеріалом: перекладацькими вправами і навчальними текстами.

Матеріал опрацьовується відповідно до етапу навчання, до рівня набутих знань і вироблених умінь студентів.

На нашу думку, навчання перекладу доцільно проводити за такими етапами.

I етап. Коментований переклад окремих сполучень і речень

1. Прочитання об'єкта перекладу мовою оригіналу (мовчки); його осмислення.

2. Колективне (усне) відпрацювання оптимального варіанта (варіантів) перекладу.

3. Запис у зошиті прийнятних варіантів перекладу.

II етап. Коментований переклад зв'язного тексту

1. Прочитання тексту мовою оригіналу (мовчки); його осмислення.

2. Формулювання основної думки тексту мовою перекладу (усно).
3. Запис у зошити мовою оригіналу сполучень, які викликають труднощі при перекладі (під керівництвом викладача).
4. Колективне відпрацювання оптимального варіанта перекладу і його запис у зошити.
5. Прочитання мовою оригіналу кожного окремого речення як складової тексту, колективне відпрацювання варіантів перекладу і запис у зошити цих варіантів.

III етап. Самостійний переклад зв'язного тексту

1. Прочитання тексту мовою оригіналу (мовчки); його осмислення.
2. Формулювання основної думки тексту мовою перекладу (усно).
3. Визначення слів і сполучень, складних для перекладу (кожен студент виконує це завдання самостійно).
4. Запис у зошити проблемної одиниці мовою оригіналу і її переклад (самостійно) (при перекладі можливий коментар викладача).
5. Перевірка перекладу виокремлених одиниць.
6. Самостійний переклад тексту (письмово).
7. Перевірка виконаного перекладу: прочитання варіанта перекладу, його обговорення, коментування, при потребі – виправлення помилок.

Такий підхід до організації навчання перекладу на заняттях з української мови є лише одним із варіантів на шляху удосконалення навичок і вмінь студентів перекладати спеціальні тексти.

Принципи і прийоми організації перекладацької роботи залежать від рівня знань студентів, наповненості і сформованості їхньої теоретичної бази, можливостей вияву на занятті їхніх умінь і навичок.

КРИЗИС КУЛЬТУРЫ, ИЛИ К ВОПРОСУ О МОНОПОЛИИ НА ПРЕДСТАВЛЕНИЕ О МИРЕ

ТИХОНОВ С.Г.

Стык веков, тысячелетий и их конец и начало, обладая особым свойством пробуждать мысль и возбуждать воображение, настойчиво приглашают нас принять временное измерение нашего существования во всей его амплитуде. В связи с этим возникает потребность в размышлениях о культурном наследии, проблеме его передачи во времени из поколения в поколение, а также о ценности ностальгии, достойном и уважительном отношении к богатству, подаренному нам прошлым. В этом смысле всегда есть основания некоторым образом настаивать на трансцендентности творений, целесообразности наций и всё-таки – при всех очевидных её преимуществах – осторожном отношении к технике, будущему и миражам приведения к общему знаменателю культур мирового сообщества.

Каковы же главные ценности, которые необходимо сохранять и передавать? С нашей точки зрения, прежде чем начать разговор о самих ценностях, стоит задержать внимание на самой мысли о передаче культурного наследия, преемственности в этом вопросе. Некоторая замороженность, порой доходящая до состояния внутренней слепоты, по отношению к смене веков/тысячелетий – надо признаться – вызывает беспокойство. В этом невозможно не увидеть странные проявления нетерпения и торопливости, а также широко распространённую мысль о том, что главное – удачно примениться к упомянутым изменениям. К последним, безусловно, необходимо себя готовить, но если мы полностью предадимся этому всепоглощающему воодушевлению, то рискуем дойти до парадокса: единственной и исключительной вещью, которую надо будет передавать, станет само будущее.

На чем же держится мысль о передаче наследия? А на том факте, что у настоящего нет всех ответов. Если оно предоставлено самому себе, то оно и мыслится как измерение, которое открыто только по отношению к будущему... и тогда настоящее – сушая тюрьма. Мы должны уметь дистанцироваться по отношению к самим себе, а помочь нам в этом может внимательный, вдумчивый и рассудительный подход к наследию прошлого, к уже приобретённой человечеством культуре. Вот почему архиважно проявлять заботу о самом наследии, прежде чем проявлять заботу о ценностях, по поводу которых расхождений как бы и нет, а именно: равенство, свобода, братство или терпимость. Ведь существует ещё и особо хрупкая ценность: понимание человеческого мира, путь к которому пролегает через прочтение наследия. Таким образом, можно было бы сказать, что надо завещать некоторое требование о передаче наследия и такой существеннейшей ценности, как страстное отношение к пониманию.

Оставаясь верными наследию, порицая “неблагодарность” нашего времени по отношению к прошлому, не идём ли мы на поводу у ностальгии, которая может помешать нам смотреть вперёд? А ведь речь не идёт о ностальгии в чистом виде, хотя, как нам представляется, у ностальгии должно быть и есть своё место. Удивительно другое: неоправданно ненавистное отношение к самому предмету разговора. Ведь ностальгия как чувство содержит в себе нечто человеческое и человеческое. Ностальгия привязывает нас к мелочам, т. к. последние напоминают нам о тех моментах, которые более никогда не вернуться. Хотя бы потому, что время безвозвратно, уже потому прошлое само по себе является объектом ностальгии. У ностальгии есть право на существование, нельзя жить только в ожидании лучшего будущего. Окружающий технизм стремится убедить нас в том, что ностальгия бесполезна. Однако она неизбежно является частью человеческого бытия.

Когда мы говорим о передаче наследия в самом широком его понимании, то мы ведём речь о творениях прошлого, да, но которые вырываются из рамок прошлого, хотя и принадлежат ему. Существует некоторое суждение о классическом, о классике, заключается оно в следующем: мы вписаны в некое историческое время, мы можем общаться между собой, находясь в орбите знаков и значений, воспринимаемых мыслью поверх барьеров Истории. В сущности, не само прошлое необходимо лелеять, а ту связь между людьми, которая не была бы полностью подчинена Истории.

Так в чём же радикальное различие между письменной/книжной культурой и новыми технологиями (информационно-коммуникационные средства)? Речь не идёт о том, чтобы предавать анафеме новые технологии или возводить в культ письмо. Тем не менее, несмотря на изменения, которые намечаются (витают в воздухе), книга нуждается в защите. На все лады превозносится интерактивность, которая царит в Интернете. Но в интерактивности нет никакой необходимости, чтобы размышлять и думать, когда мы читаем какого-либо автора. В настоящее время интерактивность приравнивается к коммуникации/общению. И именно эту интерактивность отвергает книга. Когда мы читаем книгу, нет никакой интерактивности/общения, необычный разговор с кем-то, с тем, кто в каком-то смысле с вами не говорит, кто подарил самое лучшее, что у него есть, и тем самым продолжает жить в своих трудах.

Кроме того, текст, который мы читаем в книге, имеет определённую упорядоченность и проистекающую из этого силу. Можно разорвать страницы, но нельзя манипулировать текстом, так как позволяет делать мультимедийная система. Книга обладает каким-то весом, какой-то несомнительностью/не автономностью, ей присущ какой-то священный характер неподвижности, нечто, что отличается способностью утверждаться. Книга не отличается податливостью и интерактивностью. Интерактивность не есть вся коммуникация/общение, здесь нет знака равенства. А ес-

ли бы интерактивность вдруг стала тождественной коммуникации/общению, то последнее (общение) происходило бы только между живыми существами, что напоминало бы варварство.

Каковы же предельные возможности новых технологий?

Мобильная связь и Интернет нам оказывают огромные услуги, позволяет нам быть более результативными, но ничто не заменит тишину размышления наедине с самим собой. Если рассматривать автономность как основную ценность в общеевропейском сознании, то как можно быть автономным, если интерактивность как состояние приобретает перманентный характер? Можно уметь прекрасно взаимодействовать и при этом никак не обладать свободой мысли.

Более того, у живого общения в кругу друзей во время совместной трапезы есть своё очарование и неповторимость, которые машинам не по силам заменить. Мы, конечно же, не должны терять из виду это великое наследие дружбы в пользу теперь так распространенной коммуникации посредством машин. Техника породила бездистантность. Это необыкновенное достижение, но в этом разговоре отдельной личности с глазу на глаз с глобальностью есть какой-то смысл большого мира, который рискует быть утраченным. Мир – это вовсе не обязательно то, что глобализация хочет нам о нём сказать, это не только сети. Это также территории, нации, пейзажи. Да, есть территории, да, есть принадлежность, да, есть вопрос о границах (и он остаётся главным), да, есть также крестьяне и пейзажи.

Было время, когда надо было видеть поверх барьеров, установленных границами. Космополитизм Века Просвещения (XVIII век) был воплощением этого устремления, необходимости для отдельной личности вырваться из лона предрассудков, свойственных традиции, чтобы от частного/отдельного прийти к универсальному. Теперь же речь идёт о том, чтобы вырваться из других очевидных вещей: не из того, что называется местным/локальным, а из того, что называется, глобальным. Ведь если де-

ревня и существует, о это “планетарная деревня”. И существуют предрас-судки “от глобализации”, которые мешают нам видеть действительность или которые нас ведут к тому, чтобы мы с презрением относились ко всем отдельным принадлежностям как к варварским формам человечества.

Итак, в оппозиции по отношению к абстрактному гуманизму нахо-дится уход человеческого существа своими корнями в конкретное и част-ное. В современном мире доминируют отрыв от корней и фетишизм по от-ношению к технике. В свое время техника позволила нам оторваться от земли, сегодня нам надо отрываться от техники, чтобы сохранить некото-рый контакт с землей.

В признании принадлежности всех людей к одной земле в зародыше содержится примирение между частным и универсальным. Западная цивилизация основывается на чрезвычайно тонком и гибком соединении част-ного и универсального. Европа как раз и представляла собой универсаль-ное требование, отмеченное правами человека и гражданина (на них и держится современная демократия), одновременно она была образцом укоренения этого требования в отдельных нациях, которые и позволили этим универсальным устремлениям появиться на свет. Нация в то время была активным политическим участником, который проявлял заботу о ми-ре.

Нынешнее время как раз отмечено разрывом между част-ным/отдельным и универсальным/глобальным.

В этом плане, какие способности школа завтрашнего дня должна бы прививать? По своему призванию школа должна выполнять великую по-средническую миссию в современном обществе – быть связующим звеном между живыми и мертвыми. Это очевидная вещь, которая была сформули-рована еще на заре гуманизма, но очевидность, которая все реже и реже встречается в текстах официальных выступлений. Как утверждал еще в на-чале XX века Шарль Пеги, учитель не является представителем ни госу-

дарства, ни общества, он представитель человечества посредством своих творений и трудов, представитель поэтов и художников – в широком смысле этих понятий. И он должен таковым оставаться, особенно в эпоху, когда письмо – в широком смысле – стало очень распространенным явлением.

Роль школы заключается в том, чтобы давать общую культуру, что, конечно же, не исключает определенную профессиональную подготовку. Однако обозначенная роль является ключевой. Эта роль должна быть усилена в наше время с его тенденцией к сокращению рабочего времени: чтобы все смогли работать. Это значит, что школа должна вернуться к своей первоначальной функции: “scholē” означает досуг, обучение досугу, способность посвящать его размышлению, беседе, созерцанию. Эта задача не терпит отлагательств, т. к. досуг получает все большее распространение. Исключительное право распоряжаться досугом, останется ли оно за индустрией? Допустим ли мы установление потребительской и телевизионной гегемонии по отношению к досугу? Что, досуг все больше и больше будет приравниваться к просмотру телепередач и совершению покупок в воскресный день?

Если же считать, что цивилизация не по силам предложить нам больше и лучше, то в таком случае необходимо вернуть школе её признание, потому, что досуг, который был привилегией учителей в античном обществе, становится сегодня проблемой, которая касается всех.

Что есть зона, которая находится между удовольствием и дисциплиной, когда мы говорим о школе?

Первое заблуждение заключается в утверждении, что у детей природный вкус, естественно влечет к школе. В первые дни... да, вполне возможно: каникулы затянулись, становится скучно, тетради еще пахнут свежей типографской краской, а сами дети полны доброй воли, решимости устремиться вперед – к знаниям. Два месяца спустя тетради утрачивают

свою свежесть, равно как ученики свои добрые намерения. Школа – это труд, труд утомителен, предпочтение отдается, конечно же, электронным средствам. Ничего более нормального и быть не может: это то, что Фрейд называет принципом удовольствия. Но необходимым образом школа на стороне принципа действительности, а это налагает обязанности.

Следующее заблуждение, от которого было много вреда в последние десятилетия, – в желании основывать педагогику на спонтанности детей, их свободе, их креативности. То, что это богатство, никто не отрицает. Но расцвести в каждом они смогут только благодаря знанию, труду, культуре. Чтобы написать поэму, прежде всего необходимо научиться читать. Чтобы выразить себя в живописи или в музыке, прежде всего необходимо обучиться рисунку или сольфеджио. А всё это возможно только с приложением усилий и при соблюдении дисциплины. Кант в своё время писал, что только дисциплина “преобразует животное начало в человеческое”. Дисциплина, следуя уточнению Канта, – всего лишь негативная часть воспитания, а образование – часть позитивная. Дисциплина, следуя уточнению Канта, – всего лишь негативная часть воспитания, а образование – часть позитивная. Дисциплина – начало всех начал, без неё любое настоящее образование обречено на неуспех. Свободным не рождаются, свободным становятся; свободным становятся только тогда, когда учатся себя контролировать.

Третье заблуждение – сделать центром педагогики только удовольствие, тогда как ребёнок нуждается в усилиях, его формирующем. Урок грамматики или алгебры, это не обязательно удовольствие. Необходимо любить усилие или же скучать. Если дети умеют любить только непосредственное удовольствие, они будут скучать и предпочтут телевизор. Родители же сочтут, что преподаватель не владеет педагогикой. Правда же заключается в том, что общество в целом в недостаточной мере проявляет смелость и трезвость в этом вопросе.

В системе образования сильна тенденция к тому, чтобы сделать менее значительным и значимым место преподавателя в пользу компьютера. Безусловно, компьютер – прекраснейшее подспорье и в сфере педагогической деятельности. Основное достоинство компьютеров, с точки зрения многих, в том, что они представляют собой педагогический инструмент интерактивного характера. А на самом деле речь идёт о принципиальном: о том, чтобы заменить вертикальность горизонтальностью. Существует некая вертикальность (иерархия) в отношениях между преподавателем и учеником, которую современное чувство демократии не выносит. Считается, что всё, что относится к горизонтальному плану, лучше того, что находится в вертикальном. В таком подходе трудно не усмотреть некоторую абсурдность, ведь вертикальность необходима школе, ей нужна трансцендентность. Трансцендентность восхищения, по отношению к творениям прошлого, к наследию. Это тоже трансцендентность, а именно: диссиметрия любых педагогических отношений между тем, кто знает, и тем, кто не знает. Считается, что в настоящее время все происходит через деятельность ученика. Так вот, изучение языка является жертвой этого культа всеобщей интерактивности. Детям хотят предоставить слово прежде, чем дать им язык. Как изучают язык? Слушая и читая, а не говоря, как утверждает-ся. Но почему-то всё, что относится к рецепции (восприимчивости/чувствительности) изгоняется. А это глубочайшее заблуждение.

Развитие рецептивности по отношению к миру и его богатству в широком смысле этого понятия – прерогатива и имманентная обязанность педагога, который самой природой своего положения, её “предписанием” всегда был центром, а если не является в настоящее время таковым, то должен будет вернуться на высшую ступень педагогического пьедестала, чтобы удержать и обеспечить в школе трансцендентность. Кризис культуры случается там, где сиюминутный подход в настоящем с его вольной или невольной пренебрежительностью к культурному багажу прошлого без ог-

лядки обращён в будущее, напоминающее в таком случае чек без покрытия.

**КАФЕДРА ФАРМАКОЛОГІЇ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
(1805 – 1850 рр.)**

ФІЛІППЕНКО Р.І., БЕРЕСТОВА А.А.

Національний фармацевтичний університет

У 1804 році за уставом російських університетів у Харківському університеті було створено чотири факультети, проте викладання спочатку велось лише на трьох. На медичному факультеті хоч і були штатні професори, але через відсутність студентів, його діяльність до 1811 року “отличалось случайным характером”. Професори університету через нестачу слухачів буди змушені читати лекції вихованцям Харківського колегіуму. За таких обставин було підняте питання про скасування медичного факультету. Тому міністр народної освіти граф О.К. Розумовський втрутився і підтримав заходи вжиті вченою радою Харківського університету для покращення справ. Було збільшено професорсько-викладацький склад, з одного боку, з іншого – збільшено кількість студентів [1, с. 353].

За § 22 університетського уставу на медичному факультеті мало бути шість кафедр:

- 1.Кафедра анатомії, фізіології та судово-медичної науки;
- 2.Кафедра патології, терапії та клініки;
- 3.Кафедра хірургії;
- 4.Кафедра повивального мистецтва;
- 5.Кафедра скотолікування;

6.Кафедра лікувального “вещствословия”, фармації та словесності [2, с. 2].

На початку XIX ст. лікувальне “вещствословие” тісно пов’язане з викладанням фармації і фармакогнозії. Тому у курс приділялась увага вивченню терапії, фармації і фармакогнозії. Отже, професор фармакології був зобов’язаний на своїх лекціях розповідати не лише про властивості тих чи інших лікарських препаратів, але і про їх терапевтичні застосування, з поясненням його впливу на організм хворого [2, с. 311].

На медичному факультеті викладання розпочалось лише в 1811 році, проте факультет почав існувати ще з моменту заснування університету, тобто з 1805 року [2, с. 11].

Першим професором лікувального “вещствословия” (фармакології з фармакогнозією, фармації та медичної словесності) був доктор медицини Георгій Георгійович Корітарі. Г.Г. Корі тарі (?- 1810 р.) народився у Венгрії, закінчив Ієнський університет. Його було обрано ординарним професором Харківського університету в 1805 р. [1, с. 217]. У 1807 р. Г. Г. Корітарі ввійшов до складу “училищної ради”, а в 1808 р. (за іншими джерелами в 1807 р.) [2, с. 11] був обраний деканом медичного факультету [1, с. 213]. Г.Г. Корітарі читав лекції з фармації за роботою Тромсдорфа, лекції з лікувального “вещствословия” та історії медицини читав з власних записів чотири рази на тиждень [2, с. 10]. У 1808/1809 навчальному році Г.Г. Корітарі читав курс фармації, а в 1809/1810 і 1810/1811 навчальних роках – курс фармакології.

Крім того, що Г.Г. Корітарі читав лекції в Харківському університеті, він водночас працював головним лікарем у Харківському воєнному відомстві і, будучи магістром окулістики, безкоштовно надавав допомогу людям, які страждали на очні захворювання [3, с. 255].

Тимчасово курс фармації в 1810/1811 навчальному році читав Фердинанд Іванович Гізе [2, с.283]. Ф.І. Гізе був родом із Пруссії. За освітою

фармацевт. Мав ступінь доктора філософії Ерфуртського університету. Працював у Берліні, Аугсбурзі, Імператорській аптеці у Відні [4]. Для роботи в Харківському університеті був запрошений як ад'юнкт. Його було призначено 13 грудня 1805 р. екстраординарним професором, а в 1811 р. обрано ординарним професором.[2, с. 283].

Фармацевтичну хімію Ф.І. Гізе читав чотири рази на тиждень за власною роботою “Lehrbuchder Pharmacie nach den neusten physicalsch-chemischen Grundsätzen u. s. w. ”. Для кращого засвоєння матеріалу, почутого на лекціях, у хімічній лабораторії проводилися досліди. Крім спеціальних наук, за час роботи в Харківському університеті Ф.І. Гізе опублікував “руководство” з фармації у двох частинах ”Порадник до фармакопеї” та “Lehrbuch der Pharmacie” (1806-1811 pp.) у чотирьох частинах [2, с. 283].

У 1809р. Ф.І.Гізе був обраний член-кореспондентом Петербурзької академії наук. Він уклав п'ятитомну енциклопедію “Всеобщая химия для учащихся и учащихся” (1813-1817 pp.). Міністерство народної освіти виділило на це видання кошти. Для Росії того часу це унікальний навчальний посібник, наповнений найдокладнішою інформацією з хімії. Незважаючи на великий об'єм енциклопедії, Ф.І. Гізе вважав її (енциклопедію) навчальним посібником. У передмові він писав, що посібник “послужит средством к изучению химии” і буде сприяти поширенню в Росії “сей важной и полезной науки, приобретаая ей гораздо большее число ревностных любителей”. У своїй енциклопедії він не лише детально описав усі новітні для того часу теоретичні погляди хімії, але і подав до них історичні екскурси для кращого засвоєння та розуміння студентами поданої інформації. Без його подвижницької діяльності неможливо уявити собі історію вітчизняної хімії [4].

У 1814 р. Ф.І. Гізе було переведено в Дерптський університет.

Упродовж кількох років, починаючи з 1815 р., Харківський університет була змушена покинути плеяда видатних професорів. Це було

пов'язано з реакційною політикою, яка проводилася проти іноземців [1, с. 326].

У 1812 р. викладачем фармації ад'юнктом лікувального “веществоводства” був призначений Михайло Прохорович Болгаревський. Він читав курс фармації з 1813 по 1816 рр. М.П. Болгаревський народився в Чернігівській губернії. Закінчив Київську духовну академію, три роки навчався в Московському університеті, отримавши ступінь кандидата медицини, а через рік і ступінь магістра. У 1806 р. М.П. Болгаревський їде до Відня, де упродовж трьох років вивчає медицину. У 1809 р. переїздить у Париж за-для збагачення знань з хірургії, хімії та ботаніки. У 1811 р. вчений повертається до Петербурга. Склавши іспити в академії медичних наук, його призначають ад'юнктом по кафедрі медичної матерії, фармації, фармакогнозії та історії медицини в Харківському університеті, де і працював з лютого 1812р.

З 1813 по 1816 рр. М.П. Болгаревський чотири рази на тиждень читав курс фармації, працюючи за посібником Бульонля-Гранжа. У 1812 році він був призначений завідувачем фармацевтичної лабораторії [2, с.10]. З 1812 по 1815 рр. М.П. Болгаревський виконував обов'язки секретаря медичного факультету. Сам же М.П. Болгаревський був людиною зі складним характером. Тому, врешті-решт, Рада університету звернулася з проханням зняти його з посади, яку він посідав, і навіть звільнити з університету. Приводом для звільнення стала скарга, що надійшла до університету від поліцеймейстера, в якій йшла мова про порушення громадського порядку М.П. Болгаревським. 16 липня 1816 року М.П. Болгаревського було звільнено з університету [2, с.87-89].

З 1816 по 1819 рр. курс фармації читав проф.. Людвіг Осипович Ванноті (1771-1819 рр.). Л.О. Ванноті навчався у Фрейбурзькому університеті, де в 1798 р. отримав ступінь доктора медицини. У 1805 р. він був запрошений ад'юнктом у Харківський університет. У 1810 році Л.О. Ванноті

став керувати кафедрою фармакології, рецептури і історії медицини. З 1811 по 1814 рр. Л.О. Ванноті читав лекції з фармакології і рецептури чотири рази на тиждень за “руководством” Вільє. У 1811 р. він був призначений екстраординарним, а в 1812 р. уже і ординарним професором [2, с. 1-2]. З 1805 по 1812 рр. Л. О. Ванноті виконував обов’язки секретаря факультету.

Після смерті Л. О. Ванноті його обов’язки виконував ад’юнкт Яків Микитович Громов. Я.М. Громов навчався у Харківському колегіумі. З 1804 по 1808 рр. навчався у Харківському університеті. Викладав французьку та латинську мови, а також логіку. У 1811 р. був відзначений ступенем магістра природничої історії. Своє навчання продовжив у Московському університеті.

Після повернення до Харкова в серпні 1812 року за дорученням правління університету став займатись упорядкуванням роботи мінералогічного кабінету. У березні 1813 року його було обрано членом товариства наук при Харківському університеті. У серпні того ж року захистив дисертацію і йому було присвоєно звання доктора природничих наук, а також був призначений ад’юнктом при університеті. Крім мінералогії, вів комерційні науки. У 1814 році Я. М. Громова обрали ординарним членом Імператорського Московського товариства дослідників природи. Того ж року його обрали секретарем фізико-математичного факультету. У наступному році Я.М. Громова було направлено до Імператорської медико-хірургічної академії для більш глибокого вивчення медичних наук. У 1817 р. Я. М. Громова обрано членом-кореспондентом медичної ради, а в 1818 р. , після закінчення медико-хірургічної академії, визнано лікарем 1-го розряду [2, с. 89-90]

Після повернення до Харкова ад’юнкту Я. М. Громову доручили читати лекції з лікувального “веществословия”, фармації, фармакогнозії та медичної словесності. У грудні 1820 року йому було надане звання екстра-

ординарного професора, а в січні 1821 року – ординарного. Я.М. Громов був професором фармакології та фармації з 1816 по 1837 рр. Лекції з фармакології він читав три-чотири рази на тиждень за роботами Геккера, Зунделіна, Фехта, Ріхтера та Бухгольца; фармацію – три рази на тиждень за Нелюбіним [2, с. 10].

У 1834/1835 навчальному році курс фармакології тимчасово читав Петро Олександрович Бурковський [2, с. 10].

З 1833 року читати лекції на кафедрі починає Єгор Степанович Гордеєнко. Є.С. Гордеєнко народився в 1812 році. У 1802 році він з відзнакою закінчив Харківський університет. З 1833 року був призначений лектором в університеті для викладання фармації з рецептурою, а у вересні 1836 року було присвоєно звання ад'юнкта по кафедрі фармації та лікувального “веществословия”. У травні 1837 року Є. С. Гордеєнка призначено на посаду екстраординарного професора по кафедрі хімії, проте він одночасно читав лекції і з фармації. У 1837 році, після захисту дисертації, йому було присвоєне звання доктора медицини, а також звання екстраординарного професора по кафедрі фармакології та фармації. У 1839 році Є. С. Гордеєнку було присвоєно звання ординарного професора і на два роки було відряджено за кордон для більш глибокого вивчення фармакології, фармації та хімії. Однак пробув він там аж три роки. Перебуваючи за кордоном, Є. С. Гордеєнка в 1841 році обрали почесним членом-кореспондентом Паризького фармацевтичного товариства. Скориставшись відрядження, Є.С. Гордеєнко придбав для фармацевтичної та хімічної лабораторії, завідувачем якої він був, інструментів та обладнання на п'ять тисяч рублів. У 1842 році він повертається до Харкова. Професор Є.С. Гордеєнко читав фармакологію та органічну хімію.

У жовтні 1858 року (за вислугою 25 років) Є.С. Гордеєнку дали відставку, але і після цього ще деякий час він читав лекції з фармакології та фармації [2, с. 92-92].

Професор Є.С. Гордеєнко, після того як він покинув стіни університету, поринув з головою в громадську діяльність. Його обрали головою Харківського повіту земської управи, і він став одним із засновників Харківського товариства поширення в народі грамотності. З 1861 року він дійсний, а з 1863 року почесний член Харківського медичного товариства та почесний член університетської колегії [3, с. 256].

ЛІТЕРАТУРА

1. Багалея Д. И. Опыт истории Харьковского университета (по неизданным материалам). – Т.1. (1802 – 1815 гг.) . – Вып.2. – Х. , 1896.
2. Медицинский факультет Харьковского университета за первые 100 лет его существования (1805-1905)./Под ред.проф.. И.П. Скворцова и Д.И.Багалея.- Х.- 1905-1906.
3. Історія фармації України / Р.В. Богатирьова, Ю.П.Спіженко, В.П. Черних та ін. – Х., 1999.
4. Вклад немецких ученых, членов Петербургской академии наук, в развитие и становление химической науки в России (XVIII – начало XIX в.) <http://www.rambler.ru>.

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

СРС НАД ОРИГІНАЛЬНИМ МЕДИЧНИМ ТЕКСТОМ

БЕРМАС Л.І., БЕРМАС О.М.

Одеський державний медичний університет

Формування фахівців вищої кваліфікації є не можливим без постійного творчого оволодіння знаннями, навичками та вміннями.

Однією з основних задач навчання є розвиток у студентів вміння набувати знання шляхом особистих пошуків та активного інтересу до опанування цих знань, формування інтересу і бажання до творчої праці у своїй навчальній, науковій та практичній роботі.

Задача викладача полягає в тому, щоб сприяти розширенню наукових інтересів студентів, всілякими способами заохочувати їх до роботи.

Учбовий процес у цілому може бути успішним та ефективним лише тоді, коли самостійна робота студентів буде методично вірно організована.

Від організації самостійної роботи та методичного керівництва нею залежить успіх підготовки студентів.

Досвід свідчить, що на формування стійкого пізнавального інтересу впливають два фактори:

- 1) раціональній відбір текстового матеріалу;
- 2) готовність студента до даного виду діяльності.

При підборі текстів для читання та перекладу необхідно врахувати курс навчання студентів та ті дисципліни, що на ньому вивчаються.

Головною метою навчання іноземної мови в медичному вузі є оволодіння студентами вміннями та навичками читати та перекладати

оригінальні медичні тексти та отримувати необхідну інформацію. Тексти для самостійної роботи студентів підбираються згідно факультетів: медичного, стоматологічного та фармацевтичного напрямлення.

У процесі формування вмінь та навичок, які мають забезпечити студенту можливість самостійно перекладати іншомовний медичний текст, розрізняють такі вміння та навички: навички граматичної орієнтації в іншомовному тексті, вміння користуватися мовною та смисловою догадкою, вміння працювати зі словником.

Навчання читання та перекладу оригінальної медичної літератури необхідно проводити в три етапи:

I етап – переклад оригінальних адаптованих медичних текстів, з урахуванням лексичного мінімуму та вимог, що до володіння граматиною, зумовленою програмою.

II етап – переклад оригінальної медичної літератури середнього ступеня трудності, що має при собі словник та необхідні пояснення.

III етап – переклад оригінальної медичної літератури, з використанням текстів відповідно до майбутнього фаху студента: лікувальна справа, педіатрія, фармакологія або стоматологія, а також тексти з конкретної спеціальності: терапія, хірургія, гінекологія, офтальмологія тощо.

Відповідно до кожного етапу необхідно використовувати переклад тексту як зі словником, так і без нього. Медичні тексти для перекладу мають бути пізнавальними, містити в собі точні та достовірні відомості, відповідати нормам сучасної літературної мови. До роботи з текстом студенти мають ознайомитись із інструкцією, що дає алгоритм перекладу оригінального медичного тексту.

При перекладі оригінального медичного тексту необхідно:

1) прочитати весь текст та спробувати зрозуміти загальний зміст прочитаного;

- 2) прочитати абзац та спробувати зрозуміти зміст кожного речення, перекласти речення;
- 3) якщо зміст речення не зрозуміло, то необхідно зробити лексикограматичний аналіз: визначити вид речення, знайти головні та другорядні члени речення. При складнопідрядному реченні знайти головне та підрядне речення, опираючись на формальні признаки;
- 4) звертатися до словника необхідно у тому разі, якщо використанні усі засоби розкриття значення невідомого слова, включаючи здогадку та лексико-граматичний аналіз;
- 5) при перекладі наступного речення необхідно брати до уваги зміст попереднього, щоб не загубився логічний зв'язок між окремими реченнями;
- 6) уникати дослівного (буквального) перекладу. слід передавати зміст оригінала засобами рідної мови, не порушувати його норм.

Студент повинен вміти передати зміст текста, скласти коротку анотацію на рідній та іноземній мові.

Головний смисл самостійної роботи полягає в тому, щоб опанувати суть предмету навчання, вміти, аналізувати та приходити до своїх обґрунтованих висновків та результатів.

Самостійна робота формує у студентів глибоке опанування матеріалу, науковий підхід до навчального процесу, компетентність, переконливість, вміння відстоювати свою думку, сприяє розширенню наукових обріїв, формуванню фахівців вищої квалікації.

Контроль самостійної роботи студентів займає важливе місце в оволодінні іноземною мовою. Контроль це двостороння діяльність викладача та кожного студента у їх єдності, взаємозв'язку та взаємообумовленності.

**ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ СТУДЕНТА ЯК ОСНОВА
ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОМУ
(РОСІЙСЬКОМУ) МОВЛЕННЮ НА ПІДГОТОВЧОМУ
ФАКУЛЬТЕТІ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН**

ВАСИЛЕНКО Г.Л., КОЗАЧУК А.А., ЛЕВАДНА В.А.

Вінницький національний медичний університет ім.М.І Пирогова

Індивідуалізація навчання є одним з основних принципів дидактики. У процесі навчання іншомовному мовленню цей принцип набуває особливої ваги, так як індивідуальним, неповторним є перш за все мовлення студента як засіб вираження його індивідуальних емоцій, переживань, почуттів, моральних нахилів тощо. Тому навчання українській (російській) мові як іноземній вимагає обов'язкового індивідуального підходу.

Основою індивідуалізації може слугувати індивідуальність студента: останню ми розуміємо як багатогранну систему. У роботах з філософії (І.І.Резвицький), а також у психологічній літературі (Б.Г.Ананьєв) та соціолінгвістичній літературі (Г.В.Рогова) в поняття індивідуальності як системи включають властивості людини у трьох аспектах її життєдіяльності: як індивіда, як суб'єкта та як особистості.

Індивідні властивості – це комплекс природних властивостей людини (темперамент, органічні потреби, потенційні задатки тощо). У процесі навчання українській (російській) мовленнєвій діяльності індивідні властивості кожного студента необхідно враховувати у виборі завдань. (На цьому якраз і базується так зване диференційоване навчання).

Як суб'єкт студент характеризується не лише тим, що займається певною діяльністю, але і мірою її продуктивності, що залежить, в свою чергу, не тільки від природних здібностей, але й від уміння працювати, тобто від суб'єктних властивостей. У процесі навчання українському (російському)

мовленню врахування суб'єктних властивостей важливе тому, що в кожного студента є свої прийоми оволодіння знаннями, своя навчальна тактика і стратегія.

Та інколи студенти виявляють пасивність навіть при виконанні ними посильних мовленнєвих завдань (індивідуальна індивідуалізація) і при володінні способом виконання цих завдань (суб'єктна індивідуалізація). Причина полягає у тому, що не враховуються особистісні властивості студентів. Важливе значення особистісної індивідуалізації у процесі навчання іншомовному мовленню полягає у тому, що особистісні якості тісніше, ніж індивідні та суб'єктні, пов'язані з мовленнєвою діяльністю. У разі ігнорування особистісної індивідуалізації та відриву мовленнєвих дій від реальних почуттів, думок, інтересів і т.п., викладач заставляє студента розглядати мову як певну формальну систему, а не джерело спілкування.

Мовленнєвий акт у цьому разі знаходиться у повній психологічній ізоляції від діяльності особистості. На наш погляд, особистісна індивідуалізація враховує: 1) контекст діяльності студента; 2) життєвий досвід студента; світосприйняття (погляди на життя); інтереси, духовні потреби, нахили; статус особистості у колективі; емоційно-чуттєву сферу. Особистісні властивості є складовою індивідуальності людини і її суттю.

У процесі навчання українському (російському) мовленню особистісній індивідуалізації належить провідна роль.

Свідомість – це вища форма відображення дійсності, цілісна система пов'язаних між собою пізнавальних та емоційно-вольових елементів. Свідомість – це суб'єктивний образ об'єктивного світу. У свідомості проявляється ставлення людини до об'єктивного світу. Своє ставлення людина виражає у мовленні. Ось чому мовлення як засіб вираження стосунків завжди емоційне, а особистісний фактор є таким значимим для стимуляції мовлення.

Під індивідуалізацією навчання іншомовній мовленнєвій діяльності слід розуміти співвідносність прийомів навчання з особистісними суб'єктивними та індивідними властивостями кожного студента.

МОДЕРНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В НФАУ – ШЛЯХ ДО ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

ГОРОДИСЬКА Н. М.

Національний фармацевтичний університет

Активна робота щодо модернізації вищої фармацевтичної освіти, яка розгорнулася в Національному фармацевтичному університеті, спрямована на здійснення реструктуризації освітнього і наукового простору, на підвищення якості освіти та її відповідності європейським стандартам освіти у контексті Болонської декларації. Зміни стосуються перегляду структури освітньо-кваліфікаційних рівнів та узгодження вітчизняних наукових ступенів з європейськими, упровадження кредитно-модульної системи навчання, створення умов для високої мобільності студентів і викладачів в Україні та за її межами, формування дієвої системи отримання освіти протягом усього життя.

Новою технологією організації навчального процесу, спрямованою на підвищення якості вищої освіти, є кредитно-модульна система. Вона повною мірою забезпечує вимірювання та порівняння результатів навчання у разі переходу з одного вищого навчального закладу до іншого. Модульні програми із навчальних дисциплін складаються з міні-модулів, які можна

легко замінити, поновити, трансформувати, адаптувати. Кредитно-модульна система організації навчального процесу ґрунтується на рейтингових технологіях навчання, які роблять систему оцінювання більш гнучкою, об'єктивною і сприяють систематичній та активній самостійній роботі студентів протягом усього періоду навчання. Рейтинг забезпечує здорову конкуренцію між студентами у навчанні, сприяє виявленню та розвитку творчих здібностей студентів.

Відкрита зона європейської освіти створюється для покращення зовнішнього визнання, полегшення мобільності студентів, а також для розширення можливостей їх працевлаштування. Академічний обмін студентами і представниками вищих навчальних закладів сприяє взаємному збагаченню європейським досвідом у галузі освіти, практичної підготовки й наукових досліджень. Під час такого академічного обміну у студентів формується шанобливе ставлення до культури, звичаїв, традицій інших народів, почуття національної гідності, культура поведінки, ділового та побутового етикету.

У період істотних змін в освіті й умов праці, розмаїтості шляхів становлення кар'єри виникає необхідність навчання й перепідготовки протягом усього життя. Для реалізації принципу "освіта через усе життя" в Україні потрібно удосконалити систему перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців, створення навчально-науково-виробничого комплексу при НФаУ, посилення зв'язків університету з підприємствами різних галузей економіки України. Важливою умовою реалізації принципу навчання протягом усього життя є розвиток гармонійної системи кредитів, яка дозволяє оцінювати та визнавати дипломи та сертифікати, отримані в університеті та в інших освітніх структурах. Це надасть фахівцям можливість лобювати свої інтереси та пристосовуватися до нових економічних та соціальних умов праці, можливості працевлаштування в умовах науково-

технічного прогресу як в Україні, так і за її межами.

У Національному фармацевтичному університеті провадиться реформування навчально-виховного процесу в контексті Болонської декларації з наміром увійти до Болонської співдружності у 2005 році і разом з європейськими країнами до 2010 року завершити загалом структурне реформування вищої освіти.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ

ГРИЩЕНКО О.В.

Донецький державний медичний університет ім.М. Горького

Сьогодні важко заперечити, що мова – генетичний код народу, генетичний код людських здібностей і талантів. Упровадження української мови у всі сфери життєдіяльності держави (політику, економіку, науку, адміністрування, вищу школу, засоби масової інформації тощо) є проблемою, яка потребує нагального вирішення. Із пробудженням національної свідомості в межах української нації необхідно подбати про те, щоб підвищити рівень мовно-національної вихованості народу, бо вільне володіння літературною мовою – визначна риса сучасного громадянина України, людини, яка прагне усвідомлювати себе інтелігентною, освіченою, культурною.

Культура мови передбачає дотримання усталених мовних норм усної і писемної літературної мови, а також свідоме, цілеспрямоване й майстерне використання мовно-виражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування. Головне завдання культури мови – виховання навичок літературного спілкування, пропаганда й засвоєння літературних норм у слововжитку, граматичному оформленні мови, у вимові та наголошуванні, не-

прийняття спотвореної мови або суржику. Культура мови оцінюється щодо точності, ясності, виразності, стилістичної вправності, майстерності мовця у використанні лексичних, граматичних синонімів, у доборі варіантів словлювання тощо.

Висока культура мови означає володіння стилістичним багатством мови, уникнення у мовній практиці газетних штампів, канцеляризмів, діалектизмів, досягнення такої усної і писемної форми спілкування, яка б найповніше, найточніше передавала зміст думки.

Виховання культури мови – це розвиток чуття мови у процесі пізнання найкращих художньо-естетичних зразків мови, засвоєння мовно-культурних традицій народу. В широкому розумінні культура мови передбачає високий рівень національно-мовної свідомості індивідів, їх дбайливе ставлення до рідного слова, усвідомлення його значення для розвитку інтелектуальної та емоційної культури нації.

Проблема формування мовної культури є особливо актуальною для сучасної молоді, зокрема студенства, яке надалі формуватиме інтелектуальне обличчя України. Недостатній рівень культури мови учнівської молоді обумовлений багатьма причинами, серед яких можна назвати такі: більшість сучасних студентів мало читає, у тому числі художніх текстів, зокрема українською мовою; вік технократії виробив байдужість до гуманітарних дисциплін, утратилось усвідомлення практичної необхідності знання мови; практика білінгвізму спричинює численні явища ітерференції, звільнитися від яких можна лише за умови глибокого знання систем обох мов; відсутність в окремих людей навичок користування довідковою літературою (словниками, довідниками та ін.); відсутність добрих зразків культури мови (зокрема, у засобах масової інформації).

Відповідно до задачі підвищення рівня мовної культури студентів, яка стоїть перед викладачами вищої школи, у Донецькому державному медичному університеті, окрім ділової української мови, мови лікаря-

фахівця, упроваджений курс українознавства, у межах якого певна кількість занять відводиться саме на культуру мови. Усі ці дисципліни сприяють не тільки формуванню навичок фахового володіння українською мовою, а й поліпшують мовну культуру студентів-медиків, які в подальшому житті, професійній діяльності спілкуватимуться з широким людським загалом.

Крім того, необхідним є введення окремого спецкурсу «Культура мови», який передбачав би вивчення культури побутової і ділової мови, а також мовного етикету українців із його давніми, усталеними, багатими традиціями.

ВИКОРИСТАННЯ ФОРМ І МЕТОДІВ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ В ПРАКТИЧНОМУ ВИКЛАДАННІ СУСПІЛЬНИХ НАУК

ГУБЕНКО І.Я., КИР'ЯН Т.І.

Черкаський медичний коледж

Надзвичайної актуальності й важливого значення набуває проблема підготовки майбутніх медичних фахівців, які здатні самостійно виконувати складні завдання і не бояться впровадити в практику все ефективне та нове. Головну роль при цьому відіграє самостійна робота студентів, яка є невід'ємною складовою сучасних навчальних технологій.

Ми, викладачі циклової комісії гуманітарних та соціально-економічних дисциплін коледжу, намагалися дослідити вплив методів самостійної роботи на навчальну діяльність студента і систематизувати їх.

МЕТОДИ, ЩО ФОРМУЮТЬ

Теоретичні знання	Практичні вміння	Уміння систематизувати та узагальнювати	Уміння навчатися
<ol style="list-style-type: none"> 1. Робота з підручником. 2. Випереджувальне вивчення літератури. 3. Наскрізне читання. 4. Змішане та суцільне читання. 5. Метод “Навчаючи – вчуся”. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Усні вправи. 2. Розумові вправи. 3. Творчі роботи. 4. Лабораторні дослідження. 5. Розв’язування задач. 6. Метод “Суд від свого імені”. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Творчі вправи. 2. Складання систематизованих схем, таблиць. 3. Самоперевірка. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Робота з підручником. 2. Ознайомлення із схемами, таблицями, графіками. 3. Вивчення роботи обладнання. 4. Вивчення алгоритму. 5. Діалог. 6. Бесіда.

МЕТОДИ, ЩО РОЗВИВАЮТЬ

Мислення	Пам’ять	Мову	Пізнавальний інтерес
<ol style="list-style-type: none"> 1. Робота з підручником. 2. Спостереження. 3. Усні вправи. 4. Розумові вправи. 5. “Ток-шоу”. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Тренувальні вправи. 2. Перегляд кінофільму. 3. Спостереження. 4. Тренінги. 5. Метод “Навчаючи – вчуся”. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Усні вправи. 2. Ділова гра. 3. Діалог. 4. Бесіда. 5. Доповідь. 6. Повідомлення. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Пізнавальна гра. 2. Творчі вправи. 3. Дискусія. 4. Метод “Займи позицію”. 5. Метод “Акваріум”.

Самостійна робота студентів під час лекційних занять з предмету “Основи правознавства”. Одним із різновидів лекцій є лекція з “навчальними помилками”. За кілька днів викладач попереджає студентів про те, що лекція читатиметься з певними навмисно зробленими помилками. Виявити та виправити їх мають саме студенти. Напередодні студенти повинні ознайомитися з матеріалом за підручником та додатковою літературою. За 15 хвилин до закінчення заняття студенти, прослухавши і записавши лекцію, вносять корективи і знаходять помилки. Це сприяє підвищенню зацікавленості, активності та самостійності студентів.

Особливої уваги заслуговують лекції з елементами проблемності. Використовується *метод розігрування правової ситуації* за ролями. Мета

методу – визначити ставлення студента до конкретної життєвої ситуації, допомогти набути досвіду шляхом гри. Студенти повинні: чітко дотримуватися свої ролі, слухати партнерів по грі, не коментувати дії інших, вийти з ролі по закінченні сцени, взяти участь в обговоренні розіграної ситуації та поділитися своїми відчуттями.

Приклад правової ситуації: “Підліток не поступився місцем у автобусі бабусі, що стояла поруч. Це викликало осуд пасажирів, зчинився галас. Пасажири заспокоїлися тільки тоді, коли хлопець встав”.

Самостійна робота студентів на семінарських заняттях. Метод “Суд від свого імені” дає можливість студентам уявити спрощену процедуру прийняття судового рішення і провести рольову гру – судовий процес за участю 3-х осіб: судді, позивача і відповідача. Студенти поділяються на групи по 5-10 осіб і кожен студент отримує роль.

Порядок проведення заняття: позивач подає вступну заяву та викладає аргументацію, відповідач викладає суть захисту, суддя ставить їм запитання і виносить рішення. При використанні даного методу можна перейти до вищого рівня складності, додатково ввести такі ролі: адвокат, прокурор, свідок.

Приклад ситуації: “Особа звільнена з роботи директором за прогул, вважає звільнення незаконним і звернулася до суду”.

Форми самостійної роботи як види індивідуальної та групової пізнавальної діяльності студентів включають:

Форми самостійної роботи на теоретичних заняттях	Форми самостійної роботи на практичних заняттях
<ol style="list-style-type: none"> 1. Коментування слайдів, фрагментів навчальних фільмів. 2. Контрольно-перевірочна робота. 3. Виконання індивідуальних письмових робіт. 4. Участь у програмованих методах опитування. 5. Рецензування. 6. Рішення ситуаційних задач. 7. Робота з роздатковим матеріалом. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Заповнення документації. 2. Вивчення інструкцій, методичних рекомендацій. 3. Ділова гра. 4. Робота з картками та схемами. 5. Робота з навчальними тестами. 6. Складання інформаційного тексту. 7. Аудіозапис.

Однією з форм самостійної роботи на семінарських заняттях є *аналіз правової ситуації*. Для цього необхідно звернути увагу на такі основні моменти:

ФАКТИ: Що відбулося? Хто є учасниками справи? Що ми про них знаємо? Які факти є важливішими? Які є другорядними?

ПРОБЛЕМИ: Якими нормами закону регулюється ситуація? У чому полягає конфлікт? Яке питання потрібно вирішити?

АРГУМЕНТИ: Якими є ваші аргументи (законодавча база) та захист кожної із сторін ситуації?

РІШЕННЯ: Яким буде рішення? Його причини та наслідки?

СИТУАЦІЯ: “Водій наїхав на пішохода під час переходу вулиці”.

Використання такої форми роботи дає можливість викладачеві перевірити знання студентів з теми, їх вміння і навички перебувати в правових ситуаціях і знаходити вирішення проблем.

Таким чином, самостійна робота дає студентам не тільки міцні й свідомо засвоєні знання, а й розвиває у них здатність до творчого осмислення навчального матеріалу, формує стійкі навички для повсякденної практичної діяльності. Її ефективність зростає при використанні цілого комплексу методів і форм.

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

ГУБЕНКО І.Я., КОЛОМІЄЦЬ А.В.

Черкаський медичний коледж

Важливим складником особистості кожного медичного фахівця є мовна культура, він має володіти культурою мови: вміти добирати мовно-стилістичні засоби і прийоми відповідно до умов і цілей спілкування. Саме це є тим стрижнем, на який нанизуються професійні знання та вміння фахівця.

Працівників охорони здоров'я сьогодні цікавить реалізація наукового та розмовно-побутового стилів мовлення в повсякденних ситуаціях на роботі, у процесі навчання в медичному закладі.

Найбільш типові помилки, пов'язані з порушенням мовних норм, наводять на думку, що існує ряд причин, які породжують проблеми формування мовної культури студентів. Проблема культури мовлення проявляється в таких основних аспектах: нормативність, адекватність, естетичність, поліфункціональність мовлення.

Нормативність – це дотримання правил усного і писемного мовлення. Нинішній низький рівень мовленнєвої культури в Україні можна пояснити тим, що найбільшу трудність складають помилки, спричинені калькуванням з російської мови. З ними важко впоратися, бо калькуванням „хворі” й деякі словники, що вийшли навіть порівняно недавно.

Адекватність мовлення – це точність вираження думок, почуттів, волевиявлень засобами мови, ясність, зрозумілість вислову для адресата. Вона стосується як повноти самовираження, так і забезпечення повноти сприймання.

Естетичність мовлення – це реалізація естетичних уподобань мовця шляхом використання естетичних засобів мови. Оптимально дібраний темп і звучність мовлення, доречність цитати чи фразеологізму, прислів'я чи приказки, взагалі нестандартність мовлення – усі ці та інші резерви мови і засоби неструктурної етики роблять мовлення естетично привабливим.

Поліфункціональність мовлення – це забезпечення застосування мови в усіх перелічених аспектах у кожній сфері спілкування. Коли людина поставлена перед необхідністю вживати слова іншої мови, то є підстави говорити про культуру потворного суржика, що став для багатьох своєрідною „інтернаціональною” мовою. Для багатьох категорій мовців, в тому числі медичних та фармацевтичних спеціалістів, плекання культури мовлення входить у професійні обов'язки.

Для підвищення особистої культури мовлення слід:

- виробити стійкі навички мовленнєвого самоконтролю і самоаналізу;
- частіше „заглядати у словник” (М. Рильський), правопис, посібники;
- вдосконалювати пам'ять, тому що для кожного, хто ставить перед собою певні інтелектуальні завдання, це є обов'язковою умовою;
- мати необхідний словниковий запас. Розширення цього запасу неможливе без читання художньої літератури, „заучування” напам'ять віршів і прозових уривків;
- уміти концентруватися, зосереджуватися у процесі своєї діяльності. Бути зосередженим - це означає примусити себе займатися певний час однією справою, не дозволяючи думкам „розбігатися в різні боки”;
- бути наполегливим у боротьбі за здійснення поставленої мети. Є лише один шлях для того, щоб стати вольовим і наполегливим – неухильно виконувати поставлені перед собою завдання;

– користуватися правилами мовного етикету. Мовленнєвий етикет становить те підґрунтя, на якому тільки й можливе професійне формування медичного фахівця;

– працювати самостійно. Будь-які методики, книга чи викладач допоможуть лише тоді, коли студент сам захоче досягти успіху і докладе до цього великих зусиль;

– Робота над мовною культурою студентів Черкаського медичного коледжу проводиться з урахуванням двох аспектів: підвищення загальномовної культури майбутніх спеціалістів і фахової мовної культури. Тому основна увага зосереджується на:

– різних видах словникової роботи, що має на меті збагатити словник студентів термінологічною, фаховою лексикою, навчити вільно орієнтуватися в словниковому запасі української мови, правильно використовувати його, залежно від сфери й мети спілкування;

– правописі, вимові й стилістичних функціях аналізованих слів при опрацюванні термінологічної, фахової та інших груп лексики;

– аналізі, корегуванні та самоаналізі студентами текстів відповідно до норм української літературної мови, виконанні роботи над помилками;

– складання діалогів: „Діалог з хворим”, „В аптеці” і т. ін.;

– вивчення напам'ять художніх творів на заняттях з розвитку мовлення;

– читання вголос із дотриманням усіх аспектів нормативності на заняттях з української літератури з „олівцем у руках” – жоден цікавий і вартісний вираз не повинен бути втрачений;

– складання різних ділових паперів українською мовою для здійснення виробничих процесів, методику листування з лікувальними закладами;

– участь у процесі ділового спілкування: науково-практичних конференціях, „круглих столах”, конкурсах, гуртках, виступах;

– сприймання, відтворення і створення наукових фахових текстів.

Усе сказане вище переконливо свідчить про важливе значення мови і мовлення в роботі медика і високі вимоги до них. Значення мистецтва слова в медицині розуміли ще в середні віки, коли гуманітарна освіта була для медичного фахівця своєрідним допуском до практичної роботи.

**РЕЙТИНГО-МОДУЛЬНА СИСТЕМА ВИКЛАДАННЯ
ТА КОНТРОЛЮ РІВНЯ ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ –
ОПТИМАЛЬНА МЕТОДОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ
НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИМ ПРОЦЕСОМ**

ДМИТРИЄНКО Ю.М.

Міжнародна академія наук екології та безпеки життєдіяльності

Оцінюючи актуальні аспекти сучасної загальної глобалізації, гуманітаризації та методологізації фундаментального та прикладного знання та пізнання як фундаментального та прикладного права (А.А.Козловський), не можна не помітити значного збільшення глибини філософського осмислення саме тих питань, які мають своїм субстратом міждисциплінарні дослідження ідейно-світоглядного підґрунтя навчально-виховного процесу у вищій школі з точки зору ідентифікації та широкого запровадження теоретико-практичних методик його оптимізації як систем. До числа таких методик правомірно відносимо рейтинго-модульну систему викладання та контролю рівня засвоєння знань студентами – як актуальну технологію управління навчально-виховним процесом, його оптимізації.

Тема недостатньо досліджена, резонує з державними програмами приєднання України до Болонської конвенції. Метою статті є висвітлення педагогічного досвіду викладання за рейтинго-модульною системою авто-

ра Автор давно використовує рейтинго-модульну методику викладання та контролю рівня знань студентів в вищих навчальних закладах. На протязі останніх чотирнадцяти років викладання гуманітарних дисциплін в Національній юридичній академії ім. Я.Мудрого, військовому університеті та інших вищих навчальних закладах автору вдалось обґрунтувати та адаптувати в навчальному процесі історіософську модель рейтинго-модульної системи навчання та контролю знань студентів з правових, філософсько-правових та історичних дисциплін. У чому полягає сутність ідеї авторської рейтинго-модульної системи? Рейтинго-модульна система базується на загальних положеннях типової схеми рейтинго-модульного підходу у сучасній методології педагогічної науки, яка у правовому аспекті зумовлює: 1) наявність загальної кількості балів, які необхідно набрати студенту для отримання заліку (екзамену); 2) повну кількість балів, яку необхідно мати студенту для допуску для заліку (екзамену), що складається з можливої максимальної кількості балів на кожне проблемне питання (п'ять балів) x (кількість проблемних питань); 3) інформацію про точну кількість проблемних питань на лекціях та семінарах – студенти точно не знають, вони знають приблизну кількість (умовно по кожній лекції та семінару – 8-10 питань); 4) проблемні питання, як правило, співпадають з питаннями на семінарах, питаннями на залік або на екзамен за їх кількісно-якісним складом; 5) проблемні питання є трьох рівнів складності: першого, другого, третього; 6) проблемні питання першого рівня складності вимагають простої відповіді на просте проблемне питання (умовна оцінка три бали); 7) проблемні питання другого рівня складності вимагають простого узагальнення, а також підкріплення відповіді цитуванням назв трьох-чотирьох нормативно-правових актів, які аргументовно допомагають обґрунтувати відповідь (умовна оцінка чотири бали); 8) проблемні питання третього рівня складності вимагають диференціації, аналізу та синтезу навчального матеріалу, та вимагають окрім цитування 3-4 назв чинних нормативно-

правових актів, цитування 3-4 назв статей з цих нормативно-правових актів, що аргументовно підкріплюють вірність та точність відповіді (умовна оцінка п'ять балів); 9) студенти самостійно визначають, за власним бажанням, рівень складності проблемних питань, виходячи або з логіки викладення лекції або семінару, або з власної логіки засвоєння матеріалу; 10) у кінці кожного заняття (лекції, семінару, самостійної роботи та ін.) студенти виконують письмову рейтинго-модульну роботу на протязі 1-2 хвилин: записують на вирваних листочках для нотатків будь-яке самостійно обране проблемне питання з усіх проблемних питань по поточному заняттю, самостійно визначають рівень складності питання та дають, як правило, одним реченням, відповідь на нього: така рейтинго-модульна робота на кожному занятті надає студенту мати допуск по цьому заняттю до заліку (екзамену), водночас за рівнями складності проблемних питань, відповідями на ці проблемні питання видний рівень претензій студента на ту чи іншу оцінку, формальне або неформальне бажання вчити навчальну дисципліну та ін.: 11) ця рейтинго-модульна робота не переписується, не перездається; у кінці поточного місяця навчання студенти пишуть рейтинго-модульну роботу за місяць за проблемними питаннями; 12) пропуски студенти обов'язково повинні відробити на протязі тижня пропуску; 13) коли заняття не відроблено на протязі тижня пропуску, з наступного навчального тижня студенти починають мати штрафні бали з загальної максимальної кількості прохідних балів для заліку (екзамену), за кожен наступний день відраховується максимальна кількість балів по останньому заняттю, тобто 5 х (кількість проблемних питань по останньому заняттю, на якому востаннє був студент), не зважаючи на те, чи було у кожний наступний день за розкладом заняття чи ні. Така система дозволяє підвищити цикл соціальної активності студентів та викладачів вищих навчальних закладів, успішність навчання та виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитрієнко Ю.М. Рейтинго-модульна система викладання та оцінки знань студентів (на прикладі філософії та філософії права) // Проблеми вищої юридичної освіти. Тези доповідей та наукових повідомлень науково-методичної конференції (м. Харків, 21 квітня 2000 р.). – Харків: Національна юридична академія ім. Я.Мудрого, 2000. – С. 92-95

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ – ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ТВОРЧОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ДРОЗДОВА І.П.

Харківська національна академія міського господарства

Сучасний соціальний і економічний розвиток країни потребує перебудови вищої школи і визначає такі її основні напрями:

- розвиток активності, самостійності і творчих здібностей майбутніх фахівців;
- забезпечення держави кваліфікованими, ініціативними кадрами, які, поперше, матимуть ґрунтовну теоретичну й практичну підготовку з фаху, подруге, зможуть самостійно приймати рішення, пов'язані з майбутньою професійною діяльністю, а отже, створювати власними силами нові науково-технічні цінності в майбутньому;
- формування в молодих фахівців прагнення до неперервної самоосвіти, здатності постійно оновлювати здобуті у вищій школі наукові знання, вміння швидко адаптуватися до змін та коригувати професійну діяльність.

Виконання цих завдань вимагає пошуку шляхів удосконалення навчально-виховного процесу, розроблення нових методів та форм взаємодії ви-

кладача і студента. Життям доведено, що тільки ті знання, які студент здобув самостійно, завдяки власному досвіду, думці й діям, будуть насправді міцні. Саме тому вища школа поступово, але неухильно переходить від передачі інформації до керівництва навчально-пізнавальною діяльністю, формування в студентів навичок самостійної творчої роботи, здатності до прийняття відповідальних конструктивних рішень. Вища освіта має готувати фахівців, компетентність яких визнавалася б не тільки в окремій державі, але й в усьому світі.

Як складне педагогічне явище самостійна робота студентів – це особлива форма навчальної діяльності, спрямована на формування самостійності студентів і засвоєння ними сукупності знань, умінь, навичок, що здійснюється за умови запровадження відповідної системи організації усіх видів навчальних занять. Як бачимо, мета самостійної роботи студентів двоєдина: формування самостійності як риси особистості й засвоєння знань, умінь, навичок. Це дає змогу сформувати основні функції самостійної роботи.

Засвоєння систематизованих знань із дисципліни визначають пізнавальну функцію самостійної роботи студентів. Не менш важливою є функція формування вмінь і навичок, самостійного їх оновлення й творчого застосування (самоосвітня функція). До того ж, працюючи самостійно, студент змушений повсякчас передбачати й оцінювати як можливий результат, так і саме виконання завдання (прогностична функція), а також за потреби вчасно коригувати свою діяльність (коригуюча функція). Окрім практичного спрямування, самостійна робота має велике виховне значення (виховна функція). І, нарешті, самостійна робота дає можливість наблизити навчальну діяльність до майбутньої професії через систему типових завдань зі спеціальності та з конкретної дисципліни, тобто реалізувати ранню професіоналізацію навчання.

Зміна концептуальної основи й розширення функції самостійної роботи студентів не тільки веде до збільшення її обсягу і важливості, а й ви-

кликає зміну у взаємовідносинах між викладачем і студентом як рівноправними суб'єктами навчальної діяльності, тобто коригує всі психолого-педагогічні (організаційні, методичні) засоби забезпечення самостійної роботи. Усе це ставить вимоги до пошуків таких форм самостійної навчальної роботи у вищих закладах освіти, коли допомога й контроль із боку викладача не пригнічуватимуть самостійності та ініціативи студента, а привчатимуть його самостійно вирішувати питання організації, планування, контролю за своєю навчальною діяльністю, виховуючи самостійність як особистісну рису характеру.

Систему типових завдань для організації самостійної роботи студентів на заняттях з української мови за професійним спрямуванням у вищих технічних навчальних закладах можна умовно поділити на дві групи:

- 1) завдання, що формують модель фахівця і
- 2) завдання, що формують самостійність як рису особистості.

Типові завдання є предметом навчальних дій і диктуються вимогами спеціальності, дисципліни або професії. Ці завдання, у свою чергу, можна поділити за кінцевим результатом навчальної діяльності ще на такі підгрупи.

Завдання:

- а) для вироблення загальнонавчальних умінь;
- б) для здобуття теоретичних знань із курсу української мови;
- в) для формування професійних умінь україномовного спілкування майбутніх фахівців із різних галузей народного господарства.

Запропонована система типових завдань з української мови передбачає, що кожне завдання навчального пізнання, яке містить окремий випадок пошуку або способу рішення, ставить перед студентами вже на початковій стадії виконання самостійних робіт вимогу виявити певний ступінь інтелектуальної активності й самостійності. Студент поступово адаптується до самостійної роботи, яка постійно спрямовує його на пошук способу рішення чи виконання того або іншого завдання. Цінним є й те, що така сис-

тема завдань уможливллює ранню професіоналізацію навчання з дисципліни, якої потребує підготовка вчителів. Відтак у кожному завданні самостійної роботи є частка кінцевої мети навчання.

Знання та пізнавальний досвід, здобуті в ході виконання самостійної роботи студентів, набувають дійового характеру, а отже, пізнавальна активність та самостійність студента неухильно зростатимуть.

ФОРМИРОВАНИЕ ЯЗЫКОВОЙ КУЛЬТУРЫ СТУДЕНТА В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

ЕРЁМКИНА Г.Г.

Одесский государственный медицинский университет

Номинативная система языка отображает специфику когнитивной сферы индивида, его культуру, традиции, обычаи, научные достижения. Степень владения всеми возможностями и аспектами номинативной системы характеризует уровень лингвопсихоментальности каждого индивида.

Большой лингвистический интерес представляют номенклатурные названия лекарственных средств (ЛС), которые являются специальным классом научно-технической лексики. Информационный потенциал, заложенный в этих лексических единицах (ЛЕ), достаточно высок и носит культурный, интеллектуальный, познавательный характер.

В структуре названий ЛС изначально заложен рационализм – лаконизм, экономность, семантическая емкость и информативность. И одной из задач курса изучения иностранных языков в фармацевтическом вузе является формирование умений использовать эти свойства и извлекать максимальную информацию, что требует определенной лингвистической подготовки.

Психолингвистическое восприятие названий ЛС разными носителями языка неоднозначно в силу ряда факторов, среди которых уровень общей и профессиональной культуры является одним из наиболее важных. Некоторые воспринимают названия ЛС как конвенциональные кодовые названия и не утруждают себя декодированием, принимая их как нерасчлененное целое. Другие умеют извлекать из составляющих «осколков» некоторую информацию. Используя различные типы лексических упражнений, мы подводим студента к тому, чтобы он умел вычленять частотные или другие формальные идентификаторы повторяющейся в структуре названий ЛС модели с определенным устойчивым значением и соотносил их с различными качествами и свойствами отражаемого объекта, с объективной характеристикой лекарства, а именно:

а) название производящей фирмы или лаборатории – Abbocilline (produit du laboratoire Abbott), Bristopen et Bristol (médicaments produits dans le laboratoire Bristol); б) химический состав лекарства – bénapen (bénéthamine+ pénicilline), calcidrine (calcium+éphédrine); в) способ применения – chymoral, panthoject (acide pantothénique injectable); г) механизм действия – biostim, bismufilm, fénoséd (action sédative), locabiotal (action locale), microlax (médicament laxatif); д) лекарственная форма или форма выпуска – androgel, aquasol (solution aqueuse), capsovite (sous forme de capsule), solupred (prednisolone soluble); е) патологические состояния, при которых следует применять данное лекарство – antémal (contre le paludisme), antivert (contre le vertige), hévac (vaccin contre l'hépatite), modopar, helmex и др.

Умение формировать интердисциплинарные ассоциации способствует более адекватному – не механическому – восприятию номенклатур, а также формированию общей культуры специалиста медика, расширению его когнитивно-концептуальной сферы.

Таким образом, профессиональная направленность курса изучения языка подготовит студентов к активному осознанному употреблению номенклатур, поможет снять определенные помехи в идентификации названий ЛС в процессе коммуникации.

ВІД КУЛЬТУРИ ДО КУЛЬТУРОЛОГІЇ

ЗАРУДНИЙ Є.О.

Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна

Заміна курсу “українська та зарубіжна культура” на курс “культурологія”, яка заміна в переліку нормативних дисциплін сталася нещодавно, викликає здивування не лише градусом активності чиновних освітян. Навіть в Росії, де існують кандидати й доктори культурології, чільні науковці обговорюють питання: існує культурологія, чи не існує? Але головне заперечення щодо заміни полягає в тім, що культурологія є наука, котра вивчає *чужі* культури – чужі по відношенню до культури *власної*. Відтак заміна назви унеможлиблює вивчення студентами власної культури (навіть чи можна сказати, що вони добре її знають). Висвітлення культури в межах курсу історії України зменшує і без того незначну кількість годин, виділених на вивчення цього чи не найголовнішого предмета. На той закид, що, мовляв, студенти воліють пізнавати чужі культури (все чуже є привабливим) замість вивчати свою доморослу “шароварно-галушкову”, відповімо: слід розрізняти етнокультуру й національну культуру. Етнічні особливості, дійсно, можуть і не зацікавлювати. Вже хоч б тому, що етнічна культура самодостатня, окремішна, ізоляціоністська. На відміну від неї національна культура, яка йде не з етнографії та усної народної творчості, ба з філології та літературних текстів геніїв нації, відкрита світові. Національна культу-

ра існує лише в стані діалогу (культур). Дійсно, вивчати *власну* національну культуру – значить рефлектувати. Рефлексія потребує дзеркала. В “науках про природу” (в філософії) таким дзеркалом стає буття, що в ньому відбивається мислення. В “науках про культуру” (в філософії культури) таким дзеркалом є *інша культура*. Ми пізнаємо себе лише тоді, коли дивимось на інших. В курсі “українська та зарубіжна культура” ця максима була відображена щонайкраще – на відміну від так званої “культурології”.

ПРОБЛЕМЫ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ И КУЛЬТУРНОЙ АДАПТАЦИИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ

ИВАНОВА К.А.

Национальный фармацевтический университет

Завершившийся «железный век» отмечен невероятным нагромождением беспрецедентных социальных потрясений, грозных природных техногенных катастроф. Мы являемся невольными свидетелями рекордного проявления антигуманизма, жестокости правового беспредела. Это обстоятельство требует от каждого человека максимальной мобилизации сил и средств.

В современном мире, овладевающим все новыми формами и методами передачи и хранения информации, на первый план выдвигается проблема взаимопонимания как главного результата человеческого общения, это предполагает более углубленный подход к процессу межкультурной коммуникации и культурной адаптации, учитывающей специфику ценностных ориентаций мотивов и результатов общения.

Понятие «межкультурная коммуникация» сегодня трактуется очень широко и включает различные уровни межличностного общения, начиная

с представителей различных социальных групп (представляющих отличающиеся культурные миры), включая взаимодействие между представителями различных национальных культур, либо разных цивилизаций или еще более глобально – общение между Востоком и Западом.

Понятие «адаптация» с медицинской точки зрения предполагает приспособление к различным раздражителям. Определение объема и значимости раздражителей, а точнее неблагоприятных факторов, определяющих адаптацию иностранных студентов к новым условиям жизни, представляется актуальной проблемой.

Современная политика международного сотрудничества требует не только максимально тесной кооперации между культурами, но также поисков возможностей достижения договоренностей на всех уровнях, она требует выработки определенного общественного мнения относительно потребностей межнационального общения, и, прежде всего, формирования такого менталитета, который позволял бы одобрительно относиться к самым разным культурам и стилям жизни. Такая политика предполагает воспитание определенных нравственных чувств сострадания, сотрудничества и эмпатии по отношению к разным национальным культурам, поскольку все они входят в единую глобальную систему взаимозависимости, которая включает не только экономические параметры, но также экологические, культурные, политические, социальные и нравственные.

В Украине, как интернациональной стране, имеются собственные традиции межкультурного общения. Объективная необходимость осмысления способности культуры Украины к диалогу с другими культурами как конституирующему принципу человеческого существования связана с поиском оптимальных форм и направлений этого диалога. Поэтому проблема определения своей «ниши» в культурном пространстве требует знаний тех контактных плоскостей, которые создают общее с другими культурами культурное пространство. В связи с этим изучение проблемы межкультур-

ной коммуникации и культурной адаптации необходимо для выработки стратегии культурного диалога, его оптимизации.

В третьем тысячелетии в мировой образовательной системе очень сильна тенденция к всеобщему высшему образованию: к началу нового тысячелетия около 100 млн. молодых людей по всему миру уже получили статус студента, а национального благосостояния достигнут те страны, в которых 40-60% работающих будут иметь высшее образование.

Среди приоритетных направлений образовательной политики развитых стран мира – США, Франции, Германии, Великобритании, Японии и т.д. – значимое место занимает подготовка иностранных студентов. При этом реализация этого направления в этих государствах предполагает, прежде всего, решение стратегических заданий, а именно: повышение международного влияния через расширение своей культуры (в частности, языка) и подготовку интеллектуальной элиты для зарубежных стран.

В Украине, занимающей достойное место среди развитых европейских стран по общему числу студентов, наибольшей популярностью среди иностранных граждан пользуются медицинские и фармацевтические специальности.

Известно, что процесс адаптации к системе обучения в высших учебных заведениях очень сложный даже для украинских студентов, а предыдущая подготовка на родине студентов из других стран очень разная, а иногда и недостаточная для успешного усвоения учебных программ в украинском вузе.

На пути к эффективному усвоению учебной программы, ощущению комфорта в новой языковой и социальной среде иностранный студент должен преодолеть такие преграды, как социокультурное отчуждение, как языковые проблемы, физиологическую адаптацию к новому климату и питанию, преодолеть психологические барьеры, которые иногда появляются в процессе обучения. Вообще, период языковой, культурной адаптации

иностранного студента в Украине длится 1,5-2 года, что позволяет выделить этап «культурного шока» и этап «ассимиляции».

Изучение проблем межкультурной коммуникации и культурной адаптации иностранных студентов в НФаУ необходимо для выработки стратегии культурного диалога, его оптимизации, что в конечном счете поможет создать атмосферу корпоративной фармацевтической этики.

К ВОПРОСУ О СИМВОЛИЧЕСКОМ ПОЗНАНИИ В ИНТЕРПРЕТАЦИИ КАССИРЕРА

ИВАХНО Е.В.

Национальный фармацевтический университет

Связь языка и культуры занимает важное место в истории исследования многих культуроведческих проблем. Этот вопрос решался многими исследованиями. В области философии культуры наиболее близко к его решению подошел Эрнст Кассирер. На первый план он выдвигал изучение роли языка в культуротворчестве, такая интерпретация данной проблемы получила название в философии как – “критика языковых форм мышления”. Философская концепция Кассирера напрямую связана с предметом философии культуры, которая интерпретируется как продукт символической деятельности человека, в свою очередь опосредованный символикой речи.

Исходя из взаимообусловленности существа человека и культуры, Кассирер во “Введении в философию культуры” анализирует основные из существовавших в истории концепций человека и приходит к выводу, что “символ — ключ к природе человека”. Ученый приходит к выводу об использовании человеком символической системы, еще одного измерения,

которое отсутствует у животных. Кассирер подчеркивает различие между органическими реакциями и человеческими ответами. В первом случае на внешний стимул дается прямой и непосредственный ответ; во втором — ответ задерживается. Он прерывается и запаздывает из-за медленного и сложного процесса мышления. Кассирер отмечает, что такую задержку вряд ли можно считать приобретением для человека. Но она дана человеку как объективная реальность. Язык, миф, искусство, религия — части этой реальности, те разные нити, из которых сплетается символическая сеть, сложная ткань человеческого опыта. Человек уже не противопоставляет реальности непосредственно, он не сталкивается с ней лицом к лицу. Физическая реальность как бы отдалается по мере того, как растет символическая активность человека”. По Кассиреру человек, вместо того чтобы обратиться к самим вещам, постоянно обращен на самого себя. Он настолько погружен в лингвистические формы, художественные образы, мифические символы или религиозные ритуалы, что не может ничего видеть и знать без вмешательства этого искусственного посредника. Так дело обстоит не только в теоретической, но и практической сфере. Даже здесь человек не может жить в мире строгих фактов или сообразно со своими непосредственными желаниями и потребностями. Он живет, скорее, среди воображаемых эмоций, в надеждах и страхах, среди иллюзий и их утрат.

С этой точки зрения Кассирер предлагает уточнить и расширить классическое определение человека. По его мнению, вопреки всем усилиям современного иррационализма, определение человека как разумного животного ничуть не утратило силы. По Кассиреру рациональность, — это черта, действительно внутренне присущая всем видам человеческой деятельности. Даже мифология не просто необработанная масса суеверий или нагромождение заблуждений; ее нельзя назвать хаотичной, ибо она обладает систематизированной или концептуальной формой. С другой стороны, однако, нельзя характеризовать структуру мифа как рациональную”.

Традиционная ошибка, по Кассиреру, состоит в том, что язык обычно отождествляют с разумом, хотя в таком определении часть предстает вместо целого. Ведь наряду с концептуальным языком существует эмоциональный язык, наряду с логическим или научным языком существует язык поэтического воображения. Первоначально же язык выражал не мысли и идеи, но чувства и аффекты. И даже религия “в пределах чистого разума”, как ее понимал и разрабатывал Кант, – это тоже всего лишь абстракция. Она дает только идеальную форму того, что представляет собой действительная конкретная религиозная жизнь, полемизирует Кассирер уже и с Кантом, и с Когеном. Поэтому, по его мнению, “разум” – очень неадекватный термин для всеохватывающего обозначения человеческой культурной жизни во всем ее богатстве и многообразии, причем все это символические формы. Поскольку “наивная теория отражения” в познании лишилась почвы, постольку основные понятия всякой науки, по Кассиреру, рассматриваются уже не как пассивные копии данного бытия, а как самосозидающие интеллектуальные символы. Значит, каждый предмет “природы” – химический, биологический и т. п. – только особая точка зрения на действительность, а “понять различные методические направления знания при их признанном своеобразии и самостоятельности в единой системе — новая задача философской критики познания . Различные продукты духовной культуры, язык, научное познание, миф, религия, искусство при всем своем внутреннем различии включены в единую великую проблематическую взаимосвязь и отнесены к общей цели – “пассивный мир простых впечатлений. Кассирер предлагает ввести в философию новый “логос” – принцип языкового мышления: “Критика языка и языковых форм мышления становится интегрирующей составляющей пронизательного научного и философского мышления”.

В этом качестве философия Кассирера стала фундаментом современной культурологической мысли во всем диапазоне интерпретации сим-

волики культури – от екзистенціалізму до фрейдизму. Іменно у Кассирера неогумбольдтианська лінгвістическа школа заимствовала основополагающий принцип, согласно которому понятия суть не результат отражения объективной действительности, а продукты символического познания – познания, которое совершается при помощи символических форм (в данном случае языка) и полностью ими обусловлено.

ЛИТЕРАТУРА

1. Эрнст Кассирер Философия символических форм: в 3-х т. – М., 1984
2. Язык и социальная действительность. // Эссе о человеке. - № 3, 1982. – с. 37 – 52

СУЧАСНЕ ЖИТТЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ (НА ПРИКЛАДІ АНГЛІЙСЬКОЇ АНАТОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ)

ІОНЕНКО І.Р.

Харківський державний медичний університет

Латинь як жива мова припинила своє існування у XVI сторіччі, але у наукових колах ще до середини XIX залишалася мовою спілкування, мовою засідань вчених рад і різноманітних наукових спілок, мовою наукових праць. До початку XX століття під натиском національних мов латина остаточно перейшла до розряду мертвих. Але чи зовсім вона вмерла у теперішній час, як дехто гадає? Чи залишилася вона тільки даниною традицій в програмах навчальних закладів, зокрема, медичних? Адже сучасна термінологія існує і на національних мовах паралельно з міжнародними номенклатурами латинською. Чи можна повністю перейти на національні номен-

клатури, залишивши латинську як міжнародний стандарт? Розглянемо це питання стосовно англійської анатомічної термінології. Наш вибір не випадковий. Адже серед багатьох сучасних науковців поширена думка, що експансія англійської в інші мови настільки значна, що вона розповсюджується і на спеціальні термінології. Тому не існує потреби в будь-яких інших мовах, в тому числі латинській, для розуміння спеціальних понять.

Відомо, що процес проникнення латинської мови у діалекти племен, що населяли Європу, почався дуже давно і тривав протягом багатьох століть існування Римської імперії, коли на завойованих Римом західних територіях латина панувала як державна мова. Британія не уникла цієї долі, вона була римською провінцією більш ніж 400 років (з кінця I ст. до н.е. до початку V ст. н.е.). Тому не дивно, що в основному словниковому складі сучасної англійської мови нараховують 20% запозичень з латини. Що ж стосується медичної термінології, то латинських або латинізованих грецьких лексичних одиниць тут набагато більше.

Найяскравіше про це свідчить клінічна термінологія: греко-латинські назви захворювань, методів діагностики, лікування, оперативних втручань в організм – інтернаціональні. Англійською, французькою, російською або українською вживаються в цих випадках латинські терміни. Порівняймо: gastritis (лат.) – gastritis (англ.) – gastrite (франц.) – гастрит (рос., укр.), або nephrotomia (лат.) – nephrotomy (англ.) – nephrotomie (франц.) – нефротомія (рос.) – нефротомія (укр.).

В сучасній англійській анатомічній термінології прямих латинських запозичень не так багато. Часто спостерігається паралельне вживання англійського терміна та його латинського аналога: head – caput, brain – cerebrum, skull – cranium тощо. Значну частину анатомічної лексики становлять назви, що не мають аналогів англійською: pancreas (підшлункова залоза), larynx (гортань), pharynx (глотка), phalanx (фаланга), vertebra (хре-

бець), *scapula* (лопатка) та інші. Багато латинських термінів увійшли до англійської у дещо зміненому вигляді:

1) без закінчень або із додаванням “e” замість латинського закінчення (*ligament* від *ligamentum* – зв’язка, *canal* від *canalis* – канал, *nerve* від *nervus* – нерв); переважно це стосується прикметників (*cervical* – *cervicalis* – шийний, *thoracal* – *thoracalis* – грудний, *palatine* – *palatinus* – піднебінний);

2) з випаданням –u- в суфіксах –ul-, –cul- іменників та додаванням закінчення –e (*muscle* – *musculus* – м’яз, *mandible* – *mandibula* – нижня щелепа, *tubercle* – *tuberculum* – горбок).

Деякі багатослівні латинські терміни увійшли до англійської термінології у незміненому вигляді, зберігаючи характерні для латини закінчення узгоджених з іменниками прикметників: *dura (pia) mater* – тверда (м’яка) мозкова оболонка, *vena cava* – порожня вена, *pars petrosa* – кам’яниста частина, *septum primum* – перша перегородка тощо.

Але найбільш цікавим з нашої точки зору є явище зберігання багатьма іменниками латинських відмінкових закінчень. Закінчення: латинського називного відмінку множини мають наприклад такі іменники як *vertebrae* – хребці, *nuclei* – ядра, *septa* – перегородки і багато інших.

Заслужують на увагу такі латино-англійські утворення, як *profunda femoris artery* – глибока артерія стегна, де суто англійським є слово *artery*, точніше англійською є його форма, тому що слово – латинське за походженням. Решта слів – латинські не тільки за походженням, але і за своєю формою. *Profunda* – латинський прикметник «глибокий», який до того ж узгоджений з латинським аналогом *artery* – *arteria* (жіночий рід, називний відмінок однини), про що свідчить закінчення –a; *femoris* – це латинський іменник «стегно» у родовому відмінку однини.

Примітно, що латина вплинула і на структуру терміна. Ми бачимо суто латинське розташування слів (іменник у називному відмінку + імен-

ник у родовому відмінку + прикметник), але у зворотному порядку, що ближче до граматичних норм англійської мови.

Ще один дуже цікавий приклад демонструє, так би мовити, нерозривне злиття двох мов в англійській анатомічній термінології: long levatores costarum muscles – довгі м'язи – підіймачі ребер. Перше і останнє слово в цьому терміні англійські (тільки за своєю формою, тому що long – це латинське longus без закінчення, про muscle ми згадували раніш), друге і третє слова – латинські з відповідними відмінковими закінченнями. Levatores узгоджено з muscles, тому має закінчення -es, що відповідає латинському називному відмінку множини чоловічого роду (латинське musculus – чоловічого роду). Costarum є формою родового відмінку множини для латинського costa, ae, f – ребро, про що свідчить закінчення -arum.

Розуміння багатьох англійських анатомічних термінів обумовлюється, як бачимо, не тільки знанням англійської, а й знанням латинської мови, яка використовується для досягнення більшої точності спеціальних назв проводжує у такий спосіб своє життя у сучасних національних термінологіях.

**ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ
В КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ У
НАЦІОНАЛЬНОМУ ФАРМАЦЕВТИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ**

КАЙДАЛОВА Л.Г.

Науково-методична лабораторія з питань фармацевтичної освіти

Інтеграція в Європейське співтовариство, реалізація положень Болонської декларації, модернізація вищої освіти, зумовлюють удосконалення організації навчального процесу, технологій, форм і методів навчання.

Міністерство освіти і науки України, Міністерство освіти здоров'я України розробили пакет документів щодо основних засад розвитку та реформування вищої освіти у контексті Болонського процесу, в свою чергу в Національному фармацевтичному університеті розроблено програму заходів, створено робочу групу, яка займається упровадженням кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Упровадженню нових навчальних планів відповідно до ECTS (єдина система перезарахування кредитів) передують аналіз навчальних планів підготовки бакалаврів та магістрів у Європейських вищих навчальних закладах. Відзначимо, що дисципліни природничо-наукового та професійного циклів переважно збігаються за назвою, обсягом та змістом, є відмінності в дисциплінах гуманітарно-соціологічного циклу. Нормативний блок навчального плану європейських вищих навчальних закладів налічує до 40 дисциплін; елективними є 10-12 дисциплін, які студенти обирають самостійно, відповідно до своїх уподобань.

Змінюється навантаження студентів. У середньому аудиторні заняття – 16-24 години та тиждень, збільшується обсяг самостійної роботи студентів. Форми, навчально-методичне забезпечення самостійної роботи студентів, контроль та оцінювання зазнають суттєвих змін.

Змінюється система діагностування та оцінювання рівня навчальних досягнень студентів. Уведення 100-бальної рейтингової системи оцінювання надасть можливість планомірного, постійного оцінювання; сприятиме уникненню суб'єктивізму при оцінюванні.

Створення загально європейського простору вищої освіти надає такі можливості: підвищити рівень мобільності викладачів і студентів, створити більш тісні освітні зв'язки у Європі, зробити освіту більш привабливою, навчатися протягом усього життя.

До сучасного викладача або тьютора в сучасній системі вищої освіти висунені посилені вимоги, оскільки педагогічна діяльність, спрямована на реалізацію зазначених вимог, вимагає постійного самовдосконалення та підвищення рівня творчості. Без основних педагогічних умінь, таких, як організаторські, управлінські, дидактичні, навчально-пізнавальні, перцептивні та комунікативні, неможлива педагогічна діяльність. Слід уникати авторитарного стилю у спілкуванні зі студентами і колегами.

Викладач є зразком, достойною моделлю для студентів, їх наставником. Узагальненим виявом стилю спілкування педагога є педагогічний такт, де акумулюються всі складові педагогічної культури і це є показником високої педагогічної майстерності.

Безумовно, що інновації вимагають суттєвих змін у системі вищої освіти, але дуже важливо зберегти всі позитивні надбання, якими пишається вітчизняна система освіти.

Література

1. Кредитно-модульна система організації навчання у контексті Болонського процесу в Національному фармацевтичному університеті: Навч.-метод. посібник /Укл. В.П. Черних, В.М. Толочко, Л.Г. Кайдалова. – Х.: Вид-во НФаУ, 2004. – 68 с.

ВИКЛАДАННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ДИНАМІЧНОГО РОЗВИТКУ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

КЛЮЄВА Л.М., ШЕВЧЕНКО О.Т.

Черкаський медичний коледж

Сучасна медична наука і практика ставлять до навчання студентів-медиків, в тому числі й до вивчення латинської мови, нові вимоги, суть яких зводиться, зокрема, й до того, щоб надати всьому процесу навчання термінологічної спрямованості.

У науковому світі країн європейського й американського регіонів грецьку і латинську мови визнають джерелом поповнення медико-біологічної термінології, в тому числі в Україні. І переважна більшість нових медичних назв – як лікарських препаратів, так і нових методів діагностики чи лікування захворювань – це слова грецького і латинського походження. Тому завданням викладачів латини в медичних закладах залишається глибоке та свідоме засвоєння студентами невичерпного джерела творення нових медичних термінів – латино-грецьких терміноелементів.

Медична термінологія, започаткована великим грецьким лікарем Гіппократом в збірці “Corpus Hippocraticum” у V ст. до н.е. і перенесена на латинський ґрунт, збагатилася латинськими назвами та зазнала латинізації. Треба пояснити студентам, що часто латинські слова дублювалися латинізованими грецькими запозиченнями, а тому і тепер одна з найхарактерніших властивостей української медичної термінології, що зумовлена двоомовною греко-латинською основою, полягає в наявності великої кількості дублетних термінів:

вагініт – колпіт (від лат. *vagina* та гр. *colpos* – піхва);

оварієктомія – оофоректомія (від лат. ovarium та гр. oophoron – яєчник);

окуліст – офтальмолог (від лат. oculus та гр. ophtalmos – око).

Також звертаємо увагу на вживання дублетних частотних відрізків у назвах препаратів:

-dol-, -alg- (від лат. dolor та гр. algos – біль) – в назвах анальгезуючих препаратів, наприклад: Panadol, Analginum;

-vas-, -angi- (від лат. vas та гр. angeion – судина) – в назвах судинорозширюючих та судинозахисних препаратів, наприклад: Vasocor, Angitol.

Говорячи про терміносистему лікарських засобів, слід відмітити, що вона включає 80 тис. мовних одиниць, а щорічно з'являються понад 1000 нових фармацевтичних термінів. І в більшості з них грамотний фахівець розпізнає вивчені на заняттях з латини частотні відрізки, які підкажуть йому фармакотерапевтичну дію препарату, чи групу засобів, до якої цей препарат належить, чи його хімічний склад. Ось тільки кілька таких прикладів: аміокордин, вазиліп, вазогель, дуовіт, кордіпін, трамадол. У назвах найновіших препаратів для боротьби зі СНІДом звертає на себе увагу вживання частотного відрізка – -vir-: Combivir, Viracept, Trizivir, Viramen, Viraldon, Atazanavir.

В умовах зростаючого імпорту закордонних лікарських препаратів слід також ознайомити студентів-фармацевтів з назвами лікарських форм, які в нашій країні не виділяються в окремі групи. Це такі як, наприклад:

Auristillae – вушні краплі	Carameles – карамелі
Cremares – креми	Webulae – орошення
Oculenta – очні мазі	Haustus – ковтки та інші.

Добре засвоєні кінцеві терміноелементи та грецькі дублети анатомічних латинських назв органів та систем людського тіла дозволять студенту-медику зрозуміти і нові медичні терміни, що з'являються постійно для по-

значення нових методів діагностики чи лікування захворювань: кріохірургія, ехокардіографія, ультрасонографія.

Кращому засвоєнню клінічної та фармацевтичної термінології сприяють різноманітні вправи:

1. За відомими суфіксами виділити назви запальних процесів (хронічних захворювань, пухлинних патологій).
2. Вказати значення префіксів та пояснити терміни.
3. Утворити терміни з заданим кінцевим терміноелементом (ТЕ) - *algia*, (-*therapia*, - *itis*) та першим ТЕ, що означає: шлунок, нирка, м'яз, голова.
4. Утворити терміни з заданим першим ТЕ та різними значеннями кінцевих ТЕ. Наприклад: *Cardio* + значне збільшення розмірів і маси серця, графічна реєстрація змін роботи серця, розрив серця, розсікання серця, боязнь смерті від серцевого захворювання.

Для перевірки знання терміноелементів пропонуємо такі завдання:

1. Знайти в правому стовпчику (українські терміни) значення терміноелементів з лівого стовпчика (латинські ТЕ).
2. Виділити знайомі терміноелементи та пояснити значення клінічного терміну.
3. Виділити знайомі частотні відрізки та пояснити хімічний склад чи фармакотерапевтичну дію препарату.
4. Написати латиною назви препаратів, звертаючи увагу на правопис частотних відрізків.
5. Утворити клінічні терміни за їх значеннями.

Отже, в сучасних умовах динамічного розвитку медичної та фармацевтичної термінології викладачі латинської мови, розвиваючи тісну міжпредметну інтеграцію з професійно-орієнтованими дисциплінами, повинні брати до уваги новітні досягнення медичної науки та навчати студентів нової клінічної та фармацевтичної термінології.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ (З ІСТОРІЇ ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ К. XIX – П. XX СТ.)

КОСІНОВА Г.О.

Технікум Національного фармацевтичного університету

З 1884 р. формою контролю і за самостійною роботою студентів став залік півріччя. В умовах проголошеного вільного відвідування університетських занять залік півріч у Харківському університеті переважно не проводився зовсім через те, що у викладачів він відбирав багато часу з призначеного на читання лекцій і проведення практичних занять. Студенти ставилися до заліків недоброчливо, бачили в них непотрібну формальність. Комісія Харківського університету зазначала, що заліки перетворилися на “щось невизначене, яке повинне запевнити в тому, що студент чимось займався”. Слабкість вимог до заліків півріч і повна відсутність примусових засобів загрожували перетворити свободу слухання “на свободу від занять взагалі”. Тому міністерство вже з 1889 р. поступово відновлює систему іспитів, примусового відвідування лекцій та практичних занять.

В основі статуту 1884 р. лежало положення про недиференційований контроль за навчанням студентів (залік півріч). Викладачі мали займатися підтримкою студентів в успішному оволодінні знаннями і здійснювати нагляд за цим процесом, не виставляючи оцінок. Поточна семестрова робота викладачів зі студентами не була організована в університеті через відсутність фінансування цієї програми статуту 1884 р., успішне виконання якої могло бути тільки за умови розширення викладацького корпусу.

Сучасне збільшення частки самостійної роботи як одна з умов інтеграції вітчизняних навчальних закладів у систему європейської освіти нагадує ситуацію кінця XIX ст. із запозиченням досвіду німецьких університе-

тів щодо заліків семестрів. Зменшення кількості аудиторних годин в умовах плати студентів за навчання, відсутності у них подібної до європейських чи американських студентів мотивації, негативно вплине на рівень освіти.

ОСОБЕННОСТИ КУЛЬТУРНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ АДАПТАЦИИ В ИНОЯЗЫЧНОЙ ЯЗЫКОВОЙ СРЕДЕ

КРЕЧ Т.В.

Харьковский государственный технический университет строительства и архитектуры

Субъект обучения вообще и субъект обучения иностранным языкам, в частности обучения русскому языку как иностранному, отличается различной психофизической способностью к адаптации, а следовательно, и различными типами реакции на языковую среду. Они не только по-разному реагируют на ту или иную ситуацию, но и активно создают свои собственные стратегии, воспринимают, а иногда и прогнозируют возможные последствия изменения актуальной ситуации через призму своих учебных, коммуникативных, познавательных, лингвистических потребностей.

На основе изучения субъективных стандартных оценок обучающихся, их личностных конструктов и ситуационных диспозиций возможна предсказуемость реакций в процессе адаптации к новой языковой и социальной среде. Каждый субъект реагирует по-своему и в силу своего прошлого языкового опыта, и в силу специфики мотивационной сферы, эмоциональности. Когнитивная оценка ситуации влияет на обучающегося, который соизмеряет свое поведение со значимыми для него лично условиями обучения, окружения.

Облегчение учебного процесса, излишняя адаптация материалов, заниженные требования к результатам владения языком, завышение оценок, подавление самостоятельности и активности при постановке самостоятельных целей в выборе решений приводит к мотивационному конфликту – спаду мотивации, обучаемые не выдерживают ситуаций, в которых не находят для себя важных задач и целей.

Расхождения, своеобразная интерференция культур, ценностей, нетождественность вербальной категоризации действительности в разных языках и культурах (национальные смыслы слов, языковых знаков, национально-культурная семантика национально-культурного речевого поведения), нетождественность системы социального взаимодействия, культурологические противопоставления на узуальном речевом уровне, несовпадение содержания и понятия у слов, соотносимых с тождественными реалиями, специфика структуры коммуникативного акта, культурной символики тормозят процесс адаптации и аккультуризации в новой языковой среде при изучении иностранного языка.

Отрицательно влияют на мотивацию неопределенные ситуации с дефицитом или субъектом информации, рассогласование между ситуационным и обобщенным мотивами, неправильная ориентация в окружающей среде, несоответствие между воображаемой и реальной ситуацией в стране изучаемого языка.

Информация, хранимая языком, но находящаяся за его пределами, является источником приобщения обучающегося к новой культуре (интенциональная информация, учитывающая установку адресата на ее восприятие, косвенная информация – детали действительности, культуры, быта).

Результаты факторного анализа содержания стимульных ситуаций показывают, что наиболее мотивирующими являются следующие: актуальные ситуации как некоторое положительное психологическое поле; ситуации, в которых можно влиять на учебный процесс, ход занятия, отбор

материала и методы его репрезентации; ситуации, в которых осуществляются способы действия, отвечающие ожиданиям учащегося, в которых выделяются значимые условия, ставятся цели, мотивированные актуальными потребностями, предоставляются возможности для активной учебной, речевой, коммуникативной, когнитивной, индивидуальной деятельности.

В педагогическом аспекте аккультуризации обучающегося большую роль играют выделенные фрагменты культуры, анализ символики вербальной и невербальной культуры, противопоставленной в различных лингвокультурных общностях (дистанция общения, социальный символизм, национальные смыслы языковых знаков).

ОСОБЕННОСТИ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ И КУЛЬТУРНОЙ АДАПТАЦИИ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ И ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ.

КРЫЖАНОВСКАЯ Т.А.

Одесский государственный медицинский университет

В последние годы чрезвычайно возрос интерес филологов к вопросам речи, ее теории и практической методике ее развития. Этот интерес вызван тем, что учащихся необходимо вооружить практическими умениями устного и письменного выражения собственных мыслей, знаний, чувств, намерений, а также восприятия чужих мыслей, знаний, выраженных устно или зафиксированных письменно, а что касается студентов-медиков – это конкретное знание своей специальности и умение общаться с пациентами. Коммуникативная направленность обучения языкам (родному и неродному) общепризнанна и в значительной степени внедрена в практику медицинских учреждений через учебники и медицинские пособия.

Однако теоретические основы обучения речи не всегда уяснились в достаточной степени. Что же такое речь, в чем ее отличие от языка, каковы ее функции и характеристики?

Речь есть процесс общения, реализации языка, его системы в процессе решения жизненно важных задач трудовой, учебной, познавательной и иной деятельности людей. В этом смысле говорят о речевой деятельности, т. е. о коммуникабельной деятельности с помощью языка.

Коммуникабельная функция – это первая и основная функция речи. Речь произнесенная или записанная служит средством и условием совместного труда в коллективе, средством массовой коммуникации в целой стране, средством познавательной деятельности и обучения, средством искусства, средством связи времен.

Вторая функция речи – функция выражения эмоций – проявляется в различных по сложности формах.

Функция выражения эмоций смыкается с коммуникативной функцией речи.

Третья функция речи – функция выражения мысли. Речь неотделима от мысли, но и мышление (логическое) невозможно вне речи, вне языковых средств. Освоение слов и словосочетаний, овладение механизмами словоизменения и словосочетания создают предпосылки для развития мышления. При обучении студентов-медиков, фармацевтов мы идем от простого к сложному, начиная ознакомление с предметом от знакомого ранее – слов интернационального значения; терминов, применяемых в медицине, фармакологии как в родном так и в латинском и в изучаемом иностранном языке; слов и сочетаний, присущих изучаемому языку, и далее усложняем задачу.

Как известно, существуют следующие виды внешней речи, которым необходимо постоянно уделять внимание на занятиях при работе со студентами: 1) чтение, т. е. восприятие графических знаков (и их комплексов),

их расшифровка и понимание; 2) говорение, т. е. отправление речевых акустических сигналов, несущих информацию; 3) аудирование, т. е. восприятие акустических речевых сигналов и их понимание; 4) письмо, т. е. зашифровка речевых сигналов с помощью графических знаков и их комплексов.

В основу методики обучения иностранному языку положена теория уровней обучения речи с использованием функционально-сознательного подхода при коммуникативной направленности всего курса обучения. Выделены три уровня обучения речи, которым постоянно придерживаемся и которые обеспечивают коммуникацию (устную и письменную). Для обучения монологической речи выделяются: 1) уровень предложения (фразы); 2) уровень сверхфразового единства; 3) уровень свободной речи.

Для обучения диалогической речи: 1) уровень диалогического единства; 2) уровень микродиалога; 3) уровень свободной беседы.

Для обучения чтению и письму: 1) уровень предложения; 2) уровень абзаца; 3) уровень текста.

Предлагаемый подход дает возможность учитывать подготовленность учащихся по иностранному языку: если их знания и умения полностью соответствуют требованиям программы, обучение осуществляется на третьем уровне; если они не полностью соответствуют этим требованиям, преподаватель ориентируется на второй уровень; в том случае, если в группе имеются учащиеся с пробелами в знаниях, то обучение ведется на первом уровне. В последнем случае во время коррективно-адаптивного курса уровень знаний, навыков и умений учащихся доводится до общего для данного коллектива уровня, на котором осуществляется дальнейшее обучение иностранным языкам.

В заключении отметим, что мы привели лишь самые общие, схематические сведения о речи. Теория коммуникативной деятельности может

оказать благотворное влияние на теорию и практику преподавания языков – как родного, так и неродных.

ТЕХНОЛОГІЯ СТВОРЕННЯ МОДУЛЬНОЇ ПРОГРАМИ КУРСУ «УКРАЇНСЬКЕ ДІЛОВЕ МОВЛЕННЯ»

КУЗЬМІНА Л. В.

Харківський національний педагогічний університет ім. Г. Сковороди

У доповіді передбачається розглянути такі положення:

1. Сучасні вимоги до мовної і мовленнєвої підготовки випускників ВНЗ зумовлюють пошуки оптимального змісту й застосування нових технологій викладання ділового мовлення в технічній вищій школі. Оскільки педагогічна технологія є системним і послідовним втіленням на практиці задалегідь спроектованого процесу навчання, технологічний підхід не може не пред'являти певних вимог до створення навчальної програми, яка буде відображати процесуальний динамічний характер навчання.

Побудова курсу українського ділового мовлення за модульною технологією зумовлена змінами освітньої парадигми, наданням їй особистісно-розвивального змісту.

2. Модульна технологія навчання дозволяє ефективно реалізувати такі дидактичні проблеми:

- диференціація та інтеграція змісту навчального матеріалу;
- використання різноманітних форм і методів навчання;
- оперативність контролю й корекції рівня засвоєння;
- індивідуалізація навчання;
- забезпечення активної та цілеспрямованої діяльності студента;
- підвищення мотивації до навчання тощо.

3. Програма курсу «Українське ділове мовлення» ґрунтується на загальнодидактичних і лінгводидактичних принципах, але тільки вони не дають можливості реалізувати технологію модульного навчання. Тому, складаючи модульну програму, необхідно враховувати й специфічні принципи, до яких щонайменше належать:

- принцип модульності;
- принцип поєднання загальної мети курсу, інтегруючих і проміжних дидактичних цілей;
- принцип гнучкості;
- принцип реалізації зворотного зв'язку;
- принцип паритетності.

4. У розробці структури й змісту модульної програми важливим є етап цілепокладання. Посилаючись на дослідження Юцявичене П. А., наводимо загальну схему технологічної побудови модульної програми курсу «Українське ділове мовлення»:

- визначення загальної мети курсу;
- визначення інтегруючих цілей і відповідно до них модулів;
- побудова структури модульної програми;
- визначення структури проміжних проміжних дидактичних цілей у складі кожного модуля;
- побудова структури конкретного модуля на основі структури проміжних дидактичних цілей.

5. Сучасна освіта робить акцент на набуття студентами необхідних компетенцій через застосування знань. Відповідно кінцевим результатом навчального процесу з українського ділового мовлення у ВНЗ є вироблення таких компетенцій: лінгвістичної, мовленнєвої, соціокультурної, ділової, інформаційної, самоорганізаційної та творчої. Інтегруючі цілі конкретизують основну мету курсу відповідно до цих компетенцій.

На основі певних компетенцій, крім навчальних, вирішуються розвивальні та виховні завдання курсу. Наприклад, соціокультурна компетенція передбачає, що студент буде вміти: застосовувати в мовленнєвій практиці власний досвід і знання, здобуті під час вивчення інших дисциплін; дотримуватися правил мовленнєвої поведінки відповідно до загальнолюдських норм. У процесі оволодіння цією компетенцією студент знайомиться з новими умовами спілкування, розширюючи свій кругозір, у нього виховується толерантне ставлення до партнерів по спілкуванню.

6. Структура програми мовного курсу складається з чотирьох модулів, що побудовані за спіралеподібним принципом. Це дозволяє досягти тісної взаємодії навчальних модулів: вивчення кожного попереднього модуля необхідне для засвоєння наступного. За спіралеподібною побудовою програми мовленнєва діяльність студента повторюється кожний раз на новому, більш складному рівні спілкування і в нових зв'язках.

У процесі вивчення кожного модуля студент вирішує певну послідовність проміжних цілей.

7. Проміжні дидактичні цілі конкретизують інтегруючі цілі модуля. Цілі стають очевидними й зрозумілими, якщо вони висловлені мовою конкретних умінь, представлених типовими завданнями, вправами. Технологія створення проміжних дидактичних цілей була б неповною без зв'язку з можливими рівнями засвоєння студентами знань, умінь, навичок, розвитку досвіду творчої діяльності.

Безпосередня участь студента в процесі цілепокладання допомагає йому розкрити свої внутрішні потенції, рухатися шляхом самореалізації.

Технологія створення модульної програми курсу ділового мовлення ґрунтується на визначенні ієрархічної системи цілей – від глобальної мети мовного курсу до конкретних завдань, що поставлені перед кожним студентом.

НЕКОТОРЫЕ МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ КОНЦЕПЦИИ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ В ПОСЛЕДИПЛОМНОЙ ПОДГОТОВКЕ ПРОВИЗОРОВ

КУЧМИСТОВА Е.Ф., ПРИХОДЬКО Т.В., ШУМИЛО Т.В.

Украинская военно-медицинская академия, кафедра военной фармации
Киевская академия последипломного образования им. П.Л. Шупика

Переход высшей школы к многоуровневой системе обучения заставляет по-новому оценить роль и значимость последипломной подготовки в формировании высококвалифицированных специалистов. Высшее образование обеспечивает базовый методический подход к оценке и анализу явлений и изучаемых дисциплин, достаточный для дальнейшего самостоятельного углубления своих знаний.

Одной из важнейших составляющих последипломной подготовки провизоров, в ходе которой происходит формирование необходимых навыков, умений и знаний, является самостоятельная работа (СР) слушателей. Она обеспечивает усвоение интерном приемов познавательной деятельности, повышает интерес к творческой работе и, в конечном итоге, способствует выработке навыков для самостоятельного решения производственных и научных задач.

В обучении провизоров-интернов преподавателями используются разнообразные виды СР, как плановые так и внеплановые.

Виды плановой СР:

- написание рефератов, контрольных работ;
- подготовка к семинарским занятиям, зачетам и экзаменам.

Виды внеплановой СР:

- письменное либо устное решение ситуационных задач;

- подготовка рецензий, выполнение домашних контрольных работ;
- проведение дискуссий по определенным проблемам на базе изучения учебной литературы и нормативных документов;
- подготовка перечня литературы та подбор нормативных документов по определенной теме.

Все виды внеплановой работы проводятся в часы, свободные от обязательных аудиторных занятий. Выполнение всех видов СР позволяет слушателям пройти более серьезную подготовку и, кроме этого, дает возможность значительно повысить свой рейтинг по дисциплине.

К основным принципам СР слушателей следует отнести комплексность, непрерывность, системность, соответствие, определяющие в свою очередь характер, формы и способы информационного обеспечения. Для того, чтобы СР была эффективной, необходимо выполнить ряд условий: 1) обеспечить оптимальное сочетание объемов аудиторной и самостоятельной работы; 2) методически правильно организовать работу слушателя в аудитории и вне ее; 3) обеспечить слушателя необходимыми методическими материалами с целью превращения процесса СР в процесс творческий; 4) контролировать ход СР и меры, поощряющие слушателя за качественное ее выполнение.

Особое внимание, на наш взгляд, необходимо уделять вопросам методически правильной организации учебного процесса, при которой постепенно изменяется отношения “преподаватель-слушатель”. Если на начальном этапе преподаватель занимает активную созидательную позицию, а слушатель чаще всего ведомый, то в ходе обучения целесообразно эту последовательность деформировать в сторону побуждения слушателя работать самостоятельно. Преподаватель при этом оказывает консультационную помощь, осуществляет общее методическое руководство работой слушателя по определенной модели, представленной схематически.

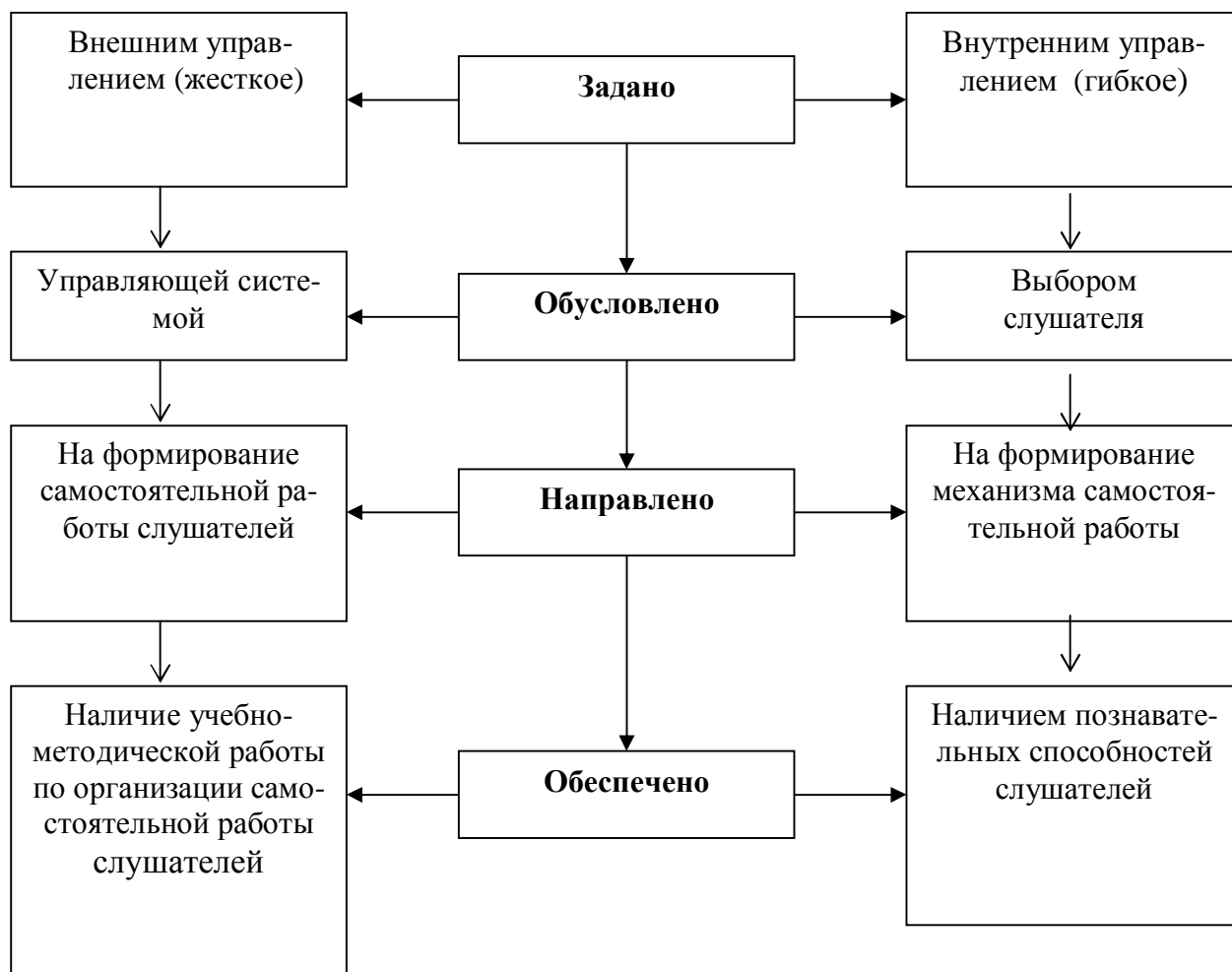

Схема 1. Модель управления самостоятельной работой студентов

Учитывая опыт педагогической работы следует отметить, что формирование профессиональных знаний должно достигаться преимущественно через собственную активную познавательную деятельность слушателя, обеспечивающую систематическое самообразование и непрерывный рост профессионального уровня провизоров.

**НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ
ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ
В НЕЯЗЫКОВОЙ ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ**

ЛЕВАШОВА Л.Г., СМИРНОВ А.И.

Харьковский социально-экономический институт

Суть современной концепции преподавания иностранного языка состоит в том, что обучение ведется в процессе непосредственного устного общения в игровых формах в условиях и на основе максимальной интеллектуальной, эмоциональной и речевой активности группы обучаемых и преподавателя и направлена на выявление и мобилизацию творческого потенциала учащихся в процессе обучения. Программа обучения будущих специалистов неязыковых вузов должна быть составлена так, чтобы обеспечить формирование у студентов навыков и умений активного речевого поведения в основных ситуациях повседневной жизни, овладеть словарем порядка 2 000 лексических единиц профессиональной направленности, читать специальную литературу в оригинале, общаться со своими деловыми партнерами на их языке. Владение иностранным языком отражает уровень специалиста любой специальности, характеризует его культурный уровень, образ мышления, определяет его интеллектуальное развитие, что благоприятно влияет на работодателя во время поступления такого специалиста на работу.

В процессе изучения иностранных языков формируется гуманистическое мировоззрение молодых специалистов. Исходя из требований кафедры вуза, преподаватели должны учитывать в учебном процессе следующие особенности современного обучения иностранному языку: основные учебные тексты должны быть представлены в диалогической фор-

ме и являться основой для организации аудиторной и домашней работы студентов; учебные тексты должны быть снабжены построчным переводом, выполняющим роль словаря, организованы и графически оформлены таким образом, чтобы максимально оптимизировать восприятие и запоминание речевых единиц, а также давать возможность студентам делать собственные сопоставления и умозаключения в отношении языковой структуры; письменные задания должны давать возможность овладения графикой и основными правилами орфографии иностранного языка для закрепления некоторых грамматических явлений, а также для развития творческих умений при создании письменных текстов; при чтении незнакомых текстов или текстов с рядом незнакомых лексических единиц студент должен понимать их общий смысл без использования словаря.

При этом желательно широко использовать магнитофонные записи текстов и упражнений для тренировки слухового восприятия иноязычного материала. Понимание устной речи достигается, прежде всего, через слушание других лиц. Самостоятельно, без помощи преподавателя овладеть правильным произношением очень нелегко. Для тренировки произношения и понимания иностранной речи на слух следует максимально использовать все доступные средства. Приобретение практических умений и навыков возможно только в аудитории, где студент много раз повторяет эту терминологию, пишет ее на доске, слышит, как произносят или пишут другие студенты и таким образом оставляет ее в своей памяти. Активная аудиторная работа студентов должна закрепляться их самостоятельной работой. Задача преподавателя организовать деятельность студента, научить его самостоятельно получать знания и использовать их на практике. Преподаватель обязан учитывать индивидуально-личностные характеристики студентов, поскольку изучение иностранного языка связано с большим эмоциональным напряжением. В связи с этим очень важно, чтобы в группе, изучающей иностранный язык, была дружелюбная атмосфера и пози-

тивный психологический климат в аудитории, при котором студенты на практических занятиях не боялись бы допустить ошибку.

Однако преподавание иностранного языка осложняется сегодня общим низким уровнем грамотности населения. И это не может не беспокоить высшую школу. Будущие специалисты пока не понимают, что сегодня без знания других типов культур и языков они не смогут пользоваться общедоступными духовными ценностями, устроиться на хорошую работу. Руководители предпочитают брать на работу специалистов со знанием иностранных языков. Многие фирмы сотрудничают с партнерскими фирмами за рубежом. Всю работу по коммерческому сотрудничеству с иностранными партнерами осуществляют сами специалисты, которые прекрасно разбираются как в самом предмете обсуждения, так и могут объясниться со своими партнерами на их родном языке.

Итак, первый мотив, который вызывает заинтересованность студента в изучении иностранного языка, – это желание уверенно чувствовать себя в профессиональном окружении, свободно вести себя со своими иностранными партнерами, реализовать все возможности для достижения поставленных целей. Задача преподавателя – поддерживать и развивать эту заинтересованность, направлять работу по овладению языком на достижение конкретных результатов.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Беляев Б.В. Очерки по психологии обучения иностранным языкам. – М.: Просвещение, 1965.– 22 с.
2. Иностранный язык для специалистов. /Под ред. М.Я.Цвиллинг.-М.:Наука, 1990.–212 с.
3. Смирнова Т.Н. Интенсивный курс немецкого языка: Учеб. для студентов неяз. вузов- М.: Высш. шк., 1989.– 320 с.

4. Формирование учебной деятельности студентов /Под ред. В.Я.Ляудис – М.: Изд-во Моск. ун., 1989

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ АНГЛОМОВНИХ СТУДЕНТІВ

ЛЕВЕНЕЦЬ Н.Г.

Донецький державний медичний університет

Сучасний етап розвитку освіти в нашій країні та у світі потребує нових методів навчання та нових підходів до розробки цих методів. Протягом останніх років все більше розповсюдження у вищих навчальних закладах нашої країни набуває навчання іноземними мовами. У багатьох університетах та інститутах ряд предметів, а на деяких факультетах всі предмети, викладаються англійською, німецькою, французькою мовами, що потребує досить серйозної мовної підготовки для студентів. Тому у навчальних програмах на таких факультетах вводяться, особливо на початкових курсах інтенсивні курси з відповідної мови. Зрозуміло, що викладач (мова йде не про викладачів іноземної мови, а про викладачів зі спеціальних дисциплін) також повинен мати мовну підготовку досить високого рівня, щоб донести знання до аудиторії. Студенти мають досить високу мотивацію для оволодіння мовою як для навчання, так і для роботи після закінчення навчального закладу, оскільки звичайні для наших випускників проблеми недостатнього володіння іноземними мовами для них не існують. Можливість отримати роботу за кордоном або у престижних фірмах, закладах та міжнародних організаціях, що працюють у нашій країні, підвищують цю мотивацію.

Інший напрямок навчання іноземною мовою (переважно англійською) – це навчання студентів з інших країн (Індія, Сірія, Гана). Досвід роботи зі

студентами міжнародного медичного факультету з англійською мовою навчання говорить про те, що в процесі їх навчання виникають певні проблеми різного характеру.

Студенти міжнародного факультету, що навчаються російською або українською мовою, до початку навчання на I курсі як правило, хоч би частково, інтегровані в російськомовне (або україномовне) оточення, оскільки проходять підготовчий курс навчання. Вони користуються тими ж підручниками, навчальними посібниками, методичними та іншими матеріалами, що і вітчизняні студенти, можуть досить вільно спілкуватися з викладачами та студентами з різних країн.

Студенти, що навчаються англійською мовою стикаються зі специфічними проблемами, які не виникають у студентів з українською та російською мовою навчання. По-перше, це труднощі з інтеграцією у студентське середовище. Студенти, що навчаються англійською мовою, не говорять українською або російською мовами і, таким чином, вільно спілкуватися можуть тільки між собою або з деякими студентами, які добре знають англійську мову. По-друге, бібліотеки не завжди можуть забезпечити їх навчальною літературою англійською мовою і всі необхідні методичні та навчальні матеріали вони можуть отримати тільки від викладачів на кафедрах. Тим самим обмежується їх самостійність у виборі навчальних посібників та підручників та можливості самостійної роботи з того чи іншого предмету. Звичайно, існують і проблеми психологічного та культурологічного характеру, загальні для всіх студентів-іноземців.

Викладачі спеціальних дисциплін, що працюють у англійськомовних групах, у своїй роботі також стикаються з рядом проблем. Перша з них – проблема забезпечення студентів навчальними та методичними матеріалами та перекладом їх англійською мовою. В умовах відсутності підручників на англійській мові вирішення цієї проблеми значно ускладнюється. Інша проблема – це спілкування зі студентами в аудиторії. Викладач спеціальної дисципліни

ліни повинен не тільки блискуче знати свій предмет та спеціальну термінологію англійською мовою, але має також знати англійську мову на рівні вільного володіння. Без такого знання повноцінне викладання предмету та спілкування в аудиторії неможливе.

ПРОБЛЕМИ В СИСТЕМІ ТЕРМІНОУТВОРЕННЯ В УМОВАХ ДИНАМІЧНОГО РОЗВИТКУ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ НАУКИ

ЛЕВЕНЕЦЬ Н.Г., ПАРАМОНОВА Т.І., КОСЕНКОВА О.А.

Донецький державний медичний університет

Розвиток фармацевтичної галузі потребує розширення арсеналу термінів та змінює їх змістове навантаження. В останні роки фармація характеризується запозиченням численних закордонних та введенням нових термінів. Поява нових термінів відбувається поряд з процесами удосконалення галузі.

Становлення фармації як галузі базується на поєднанні фармацевтичної науки, фармацевтичного виробництва та фармацевтичної освіти. Фармацевтична освіта передбачає засвоєння певної сукупності загальноосвітніх, медико-біологічних, хіміко-фармацевтичних знань. Одним з аспектів підготовки фахівця є вивчення спеціальної термінології як засіб оволодіння професійною мовою медицини та фармації.

Професійна мова медицини та фармації базується на латинській мові, яка є універсальною мовою науки. Основам професійної термінології студенти навчаються на кафедрі латинської мови та основ медичної термінології. Згідно з Програмою з латинської мови для студентів вищих фармацевтичних закладів освіти передбачається набуття студентами конкретних практичних навичок, а саме: уміння читати та писати терміни різного рівня

складності латинською мовою; володіння на рівні довгострокової пам'яті понад 1000 лексичних одиниць та словотвірних елементів; володіння основами граматики, необхідними для грамотного використання фармацевтичних термінів на практиці; уміння конструювати назви фармацевтичних об'єктів на основі знання хімічної, ботанічної та фармакогностичної номенклатур латинською мовою; знання способів та засобів словотворення у тривіальних назвах лікарських препаратів та уміння правильно писати назви латинською мовою; уміння виділяти у складі тривіальних назв частотні відрізки, що несуть певну типову інформацію про ліки. Таким чином, програма забезпечує формування професійної термінологічної грамотності майбутнього фахівця, що сприяє якісному оволодінню професійною мовою медицини та фармації.

Але вже в період першої виробничої практики і навіть просто відвідуючи аптеку наші студенти помічають, що здобуті ними теоретичні знання та навички роботи з термінами у досить значній кількості випадків розбігаються з дійсністю. В першу чергу це стосується практичного вживання фармацевтичних термінів.

В умовах динамічного розвитку медичної та фармацевтичної науки цілком зрозумілим є те, що існують певні розбіжності у оформленні термінів, синонімія лікарських засобів, запозичення великої кількості зарубіжних термінів. Зрозумілим є і те, що сучасна номенклатура назв лікарських речовин не має визначеної системи правил побудови. Але все вищезазначене не означає, що виробники лікарських засобів, які виносять на їх етикетки латинські (тобто класичні) назви, не повинні дотримуватися хоча б елементарних граматичних та орфографічних правил латинської мови, яка все ще залишається основною мовою науки, а разом з нею і термінології.

І ми самі, і наші студенти знаходять в аптеках ліки, на етикетках яких ми бачимо чисельні помилки. Ще гіршим є те, що помилки у назвах

ліків та оформленні рецептів ми знаходимо у підручниках з різних медичних дисциплін, у тому числі з фармакології та латинської мови.

Аналіз цих помилок показує, що їх можна класифікувати таким чином:

1. Граматичні помилки у складі термінів-словосполучень та рецептурного рядка: *Calcii gluconatum* замість *Calcii gluconas*; *Ampicillinum trihydras* замість *Ampicillini trihydras*.

2. Порушення орфографічних норм, а саме: а) довільне вживання великої літери – *Extractum aloes fluidum* замість *Extractum Aloës fluidum*; *Unguentum myramistini* замість *Unguentum Myramistini*, *herba Ledi Palustris* замість *herba Ledi palustris*; б) невиправдана варіативність орфографії основ та суфіксів у тривіальних назвах – *Metoclopramidum*, *Strophantinum*, *Pavest~~es~~inum*, *Gentamicinum*, *Phthoruracilum*, *Pentoxifyllinum*; в) вживання грецьких букв у термінах латинського походження – *aqua pro injektionibus*; г) відсутність латинського закінчення *-um* у тривіальних назвах вітчизняних ліків – *Acetylcystein*, *Furacilin*.

3. Невірне оформлення термінів: *Coffeinum natrii benzoas* замість *Coffeini-natrii benzoas*, *Sulfacil sodium* замість *solutio Sulfacyli-natrii*.

Відсутність єдиної системи утворення термінів, невиправдана синонімія, недотримання елементарних орфографічних та граматичних правил при побудові латинських термінів, довільна побудова термінів-назв лікарських засобів створюють труднощі при засвоєнні студентами фармацевтичних вузів та факультетів основ фармацевтичної термінології, а потім і при їх практичному вживанні. Велика кількість помилок у термінах, які дуже часто зустрічаються у навчальній і довідниковій літературі та рекламній продукції (наприклад, анотації до лікарських засобів, рекламні буклети і т.ін.) знижують мотивацію студентів у вивченні латинської мови. Не сприяє якісному засвоєнню латинської мови і те, що рік за роком кількість годин на аудиторну роботу з предмету зменшується при тому ж обсязі про-

грами, що і раніше. Результатом зниження мотивації та обмеженості можливостей роботи в аудиторії стає недостатнє засвоєння латинської мови, обмеженість культури мови та активного словникового запасу студентів, а також ускладнення засвоєння предметів, термінологія яких базується на латині.

ПЛАНУВАННЯ ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ В АГРАРНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

ЛИМАР О.В., ТИХОНЕНКО О.В., ВОЙЧУК Н.Г.

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

Самостійна робота є не лише однією із форм організації навчального процесу, але й ефективним засобом активізації пізнавальної діяльності студентів-аграріїв.

Самостійна робота сприяє розвитку творчих здібностей особистості, забезпечує оптимальний режим роботи кожного студента згідно з його індивідуально-психологічними здібностями та ступенем підготовки.

Самостійна робота студентів аграрного університету є невід'ємною складовою навчального процесу і виправданим засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Організація самостійної роботи, як і будь-якого іншого виду навчальної діяльності, починається з планування .

У календарний план, що забезпечує оптимальну організацію всього навчального процесу, ми включаємо теми, винесені на самостійне опрацювання. На нашу думку, мета самостійної роботи студентів першого курсу –

це формування самостійності, цілеспрямованості як риси особистості, засвоєння знань, умінь, навичок щодо опрацювання наукової літератури.

В організації і плануванні самостійної роботи студентів особливо важливо правильно визначити обсяг і структуру змісту навчального матеріалу, який виноситься на самостійне опрацювання, розробити методичне забезпечення самостійної роботи студентів.

На основі програми викладачі кафедри визначають теоретичний матеріал для індивідуального опрацювання, розробляють систему вправ для студентів усіх факультетів аграрного університету.

Так, у процесі викладання курсу „Українська ділова мова”, нами розроблено „Плани семінарських занять з ділової української мови для студентів I курсу агрономічного факультету” та укладено роботу „Українська мова (професійне спрямування): Методичні вказівки для студентів економічного факультету”. Ці роботи допомагають студентам самостійно готуватися до вичерпних усних відповідей, а також зорієнтовують на засвоєння норм сучасної української літературної мови, зокрема її наукового та офіційно-ділового стилів.

На сьогодні готується до друку „Збірник комплексних вправ для студентів заочної форми навчання”, який дозволить перевірити рівень володіння лексичними, орфографічними, пунктуаційними та стилістичними нормами української ділової мови, етикетом ділового спілкування, умінням укладати документи.

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ МЕДИКІВ У СВІТЛІ НОВИХ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ТА МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

ЛИСЕНКО В.І.

Запорізький державний медичний університет

Сучасна українська літературна мова в обох своїх різновидах – письменному та усному становить оброблену, впорядковану лінгвістами та іншими видатними діячами культури форму загальнонародної мови.

Культура мови залежить від уміння граматично правильно будувати фразу, знайти потрібне слово і вимовити його відповідно до норми сучасної літературної вимови. Вона утверджує правильні літературні норми вимови звуків і звукосполучень (орфоепічні), запису звуків (графічні), написання слів (орфографічні), вживання граматичних форм слів, побудови речень (пунктуаційні), відбору мовних засобів відповідно до умов спілкування (стилістичні).

Мовна культура зароджується, розвивається там, де носій у цьому зацікавлений. Важливе завдання філолога у ВНЗ МО -спонукати студента до цього уже на початковому етапі навчання.

Сьогоднішні стандарти формують вимоги до професійних умінь фахівців у системі освіти від початку діяльності.

Культура національної мови її носіїв повинна відповідати таким основним ознакам:

- змістовність (вміння чітко продумати основну думку);
- правильність і чистота (дотримання норм літературної мови);

- точність (добирати слова так, щоб найточніше передати зміст висловлювання);
- логічність (говорити послідовно, виділяючи мікротеми і встановлюючи правильний зв'язок між словами);
- багатство (різноманітність) мовних засобів, уникати повторення;
- доречність (доцільність) урахувати, кому адресоване висловлювання;
- виразність і образність.

Адже лікар чи провізор – це вмілий промовець на нараді або при оформленні запису у медичній картці – добрий спеціаліст.

Використовуючи здобуті знання з методики складання ділових паперів, оволодівши лексичними, стилістичними нормами, застосовувати це у подальшій своїй діяльності.

Важливою складовою фахової мови медика є термінологія. Слово-термін найчастіше використовується в комунікативному акті, це спосіб професійного мислення, а також спілкування.

Діалог провізора або лікаря з хворим повинні відповідати нормам культурного мовлення. Написання різного роду довідок, рефератів вимагає знання та вміння правильно використовувати спеціальну медичну термінологію високого рівня стандартизації, зваженість і точність формулювань.

Поєднання розмовно-побутового, наукового та офіційно-ділового стилів є характерним для виробничо-професійної діяльності науковця чи практика будь-якої вузької медичної спеціалізації. Кращому засвоєнню та стилістичній вправності сприяє постійна робота з науковими текстами на медичну тематику, пояснення слів-термінів з допомогою словників.

Викладання української мови у ВНЗ МО має здійснюватися з урахуванням положень Болонської конвенції та поширення європейських норм і

стандартів у галузі освіти, враховуючи те своєрідне, що належить нашій мові, адже пізнання навколишнього світу людиною здійснюється не лише через органи слуху, смаку, нюху, дотику, а в першу чергу через слово. Воно здатне вміщувати, передавати величезний обсяг інформації, лікувати, виховувати, тобто впливати на слухача. В устах лікаря-професіонала, висококультурне, високоморальне, але надзвичайно просте і водночас містке слово покликане повернути хворому втрачену гармонію.

Сьогодні у системі медичної освіти виникло нове поняття – “community based education”, що визначає нове місце лікаря в системі охорони здоров'я, адже це одна з найкритичніших щодо непрофесіоналізму професій. Однією з головних ознак культурної мови є її правильність та чистота. Важливим елементом у навчальному процесі є самостійна робота студента над підготовкою доповідей. Розвиток науково-дослідної роботи у руслі Болонської декларації вимагає активізації таких типів мовлення, як розповідь (повідомлення про події), опис (словесне зображення предмета), роздум (пояснення чогось). Усі ці види самостійної роботи, що здійснюється під керівництвом викладача, аналізом, дозволяють розвинути змістовність, логічність, образність мови. Звичайно, дотримання основних ознак культури мови не дозволяє лікареві чи провізору вживати однотипні речення, які не будуть сприйматися належним чином.

Специфіка медичних спеціальностей вимагає адаптації до курсу “Ділова українська мова” до профілю ВМНЗ (медичного та фармацевтичного факультетів). Тому, зокрема, вивчаються такі питання, як унормовані лексичні синоніми, які виступають у медичній лексиці в функції пояснення (епіфіз – шишкоподібна залоза); явище антонімії також характерне для медичної терміносистеми (олігурія - поліурія); діалектна лексика, архаїчна, регіональні слова теж властиві медичній лексиці і поповнюють синонімічний ряд окремих термінів (пупорізка – акушерка). У клінічній терміносистемі значне місце займають епоніми (мазь Вишневського). Робота над па-

ронімами сприяє вдосконаленню точності вживання терміна у мові медика (афект – ефект).

До розгляду цих та інших тем долучається значний за обсягом матеріал, зібраний з різних джерел і сконцентрований у методичних посібниках для самостійної роботи.

КУЛЬТУРА ЯК ФАКТОР КОМУНІКАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

ЛИХВАР В.Д.

Національний фармацевтичний університет

Олюднення культури і культурологізація людського життя стають критеріями сучасної цивілізації. Прогрес культури можливий за участю її основного елемента – людини, але і прогрес людини можливий лише в полі культури. Сьогодні цивілізована людина – це людина-творець; *Ното Creator*. Її місце у Всесвіті і на землі, результати діяльності, можливі шляхи розвитку вивчаються багатьма науками. Серед них культурологія посідає особливе місце, бо розглядає людину в її соціокультурному полі та природному середовищі.

Предметом культурології є процеси генези морфології культури, її структури, сутності і змісту, типології, динаміки і мови.

Серед важливих завдань культурології є вивчення культурних сценаріїв, які є еталонними програмами, що задаються людям соціальними умовами і наявними у даній культурі знаннями, цінностями, ідеалами, нормами і правилами поведінки.

Спеціаліст фармації повинен мати певні соціально-психологічні властивості особистості, що відповідають потребам суспільства, принципам

фармацевтичної етики і деонтології, а також організаторські здібності, широку ерудицію, відповідний рівень культури, бути інтелігентною людиною з високими моральними якостями, толерантною, тактовною, пунктуальною й акуратною, здатною до співчуття.

Відношення людини з іншою людиною, з суспільством – важлива проблема культурології. Ми живемо серед інших людей і змушені пристосовуватися до них, підкоряти їх собі, любити чи ненавидіти. Ми живемо в державі, і для нас не байдуже, який характер влади, яку ми поважаємо. Нарешті, ми повинні знати, які спроби в історії побудувати гармонійні відношення між людьми, суспільством і державою і чи можлива така гармонія.

Я завжди існує тільки у тісній взаємодії з ТИ, з Іншим, з оточуючими речами, з МИ, і філософія, що вивчає суспільство, у кожному епоху знову і знову з'ясовує суть цих відношень.

Вступаючи в спілкування, люди так чи інакше “налаштовуються” на взаємодію один з одним. Кожен бодай приблизно уявляє, що і як він скаже чи зробить, яка буде реакція інших на це, його власна реакція на цю реакцію тощо. Уявлення такого роду утворюють індивідуальний сценарій спілкування.

В основі індивідуальних сценаріїв лежать окремі типові культурні сценарії спілкування. Серед них є і сценарії, які визначають способи, завдання, форми спілкування, запроваджені у якійсь групі або культурі, і сценарії більш загального типу, відображені у загальнокультурних нормах і правилах спілкування. Такого роду загальнокультурні сценарії представляють собою те, що називають культурою спілкування.

У культурі спілкування є два взаємопов'язаних аспекти: зовнішній, ритуальний, “етикетний” і внутрішній, соціально-психологічний.

Ритуальний, “етикетний” аспект культури спілкування називають “зовнішньою культурою”. Вона відображується у виконанні загальноприй-

нятих ритуалів спілкування, правил етикету, диктуючих, що і як належить робити під час спілкування. Характер цих відношень утворює другий, більш глибокий прошарок культури спілкування – її соціально-психологічний аспект (“внутрішня культура”).

Існують окремі загальні норми людських відношень, що склалися історично і стали загальноприйнятими у сучасному суспільстві. Вони не завжди і не усіма у дійсності виконуються, але поведінка у відповідності з ними вважається бажаною і очікується від людей. До основних норм “внутрішньої культури” відносяться наступні вимоги:

1) Чини (дій) у відношенні до інших так, як ти би хотів щоб вони діяли у відношенні до тебе. Це так зване “золоте правило моральності”.

Відомо, що до надбань філософії І. Канта слід відносити також його етичні, естетичні та соціологічні ідеї. У сфері моралі, Кант виходив із визначення вихідної рівності всіх людських розумів як суверенного чинника свідомого вибору поведінки. З такої рівності випливає, що кожен окремий розум у прийнятті рішень повинен діяти як загальний розум. На цій основі формулюється кантівський “категоричний імператив” (“остаточне повеління”): “Чини завжди так, щоб максима (тобто вираз у формі принципу) твоєї волі могла мати також і силу ... всезагального закону”. Це означає, що людина, обираючи певний тип поведінки припускає можливість такої ж поведінки для будь-кого.

2) Виконуй свої обіцянки, домовленості і зобов’язання. Давні римляни сформулювали цю вимогу у вигляді принципу: “Домовленості мають виконуватися” (у 483 р. на Карфагенському соборі даний принцип був покладений в основу міжнародного права). Якби люди не притримувалися цього принципу, то будь-яка обіцянка, домовленість, зобов’язання взагалі б втратили сенс. Поведінка людей була б зовсім непередбачувана, і ніяких бодай відносно стійких відношень між ними не існувало б.

3) Будь добродійним, намагайся в міру можливості робити добро людям, виконувати їх прохання. Ми звично думаємо, що людина, з якою ми вступили в спілкування, буде діяти таким же чином.

Таким чином, курс культурології дає можливість долучитися до скарбниць мудрості і досвіду, надбаних людством протягом тисячоліть, і використовувати цю мудрість для вирішення сучасних проблем між культурної комунікації.

КОМПЛЕКС ПРОФЕСІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

МАЦНЄВА Є.А.

Донецький державний університет економіки і торгівлі
ім. М. Туган-Барановського

Перехідний стан суспільства, ринкова конкуренція, нестабільність вимагають визначення комплексу професійних здібностей викладача ВНЗ – педагога, методиста, вченого. Здібності можна визначити як індивідуально-обумовлений комплекс якостей особистості, на розвиток якого впливають природжені та соціальні фактори. Здібності формуються поступово, розвиваються у діяльності, носять загальний соціальний характер. Основний зміст діяльності викладача включає в себе виконання таких функцій: навчальної, виховної, організаційної, дослідницької.

Викладачі повинні виконувати їх у комплексі, хоча у деякого одні переважають над іншими.

Сучасність висовує все більш жорсткі й різноманітні вимоги до педагогічної діяльності, а значить і до професійних здібностей викладача вищого навчального закладу.

На наш погляд, викладач вищої школи повинен володіти таким комплексом професійних здібностей:

1) гносеологічні – здатність до власної пізнавальної діяльності; винахідливість у способах навчання студентів, наявність загальнокультурних знань і вмінь у галузі мистецтва, літератури, права, політики тощо, спеціальних знань – знання предмета, знання з педагогіки, психології, методики викладання; здатність зробити навчальний матеріал доступним тощо.

2) Конструктивні – здатність до моделювання виховного навчального, наукового процесів, уміння орієнтуватися на кінцеві цілі, вирішувати актуальні завдання з урахуванням майбутньої спеціалізації студентів, визначення значення курсу в навчальному процесі з урахуванням міжпредметних зв'язків тощо.

3) Організаційні – здатність “заряджати” своєю енергією інших, знаходити найкраще застосування кожній людині, розуміти і правильно реагувати на психологію студентів, психологічний такт, вимогливість до себе та інших, здатність швидко і гнучко застосовувати свої знання і свій досвід у процесі навчання, працездатність тощо.

4) Комунікативні – здатність всебічно і об'єктивно сприймати людину – партнера по спілкуванню, співпереживання у суспільній діяльності; здатність передбачити і ліквідувати конфлікти, здатність сприймати та враховувати критику тощо.

5) Рефлексивні – здатність швидко і легко проникати у психологію студента з метою активної та цілеспрямованої спільної діяльності; здатність оцінити зміни, які відбуваються з особистістю і діяльністю студента у процесі навчання, критичність і відповідальність за педагогічний і науковий процес тощо.

Наявність у викладача ВНЗ даного комплексу професійних здібностей дозволяє задовольнити вимоги до педагогічної діяльності у період виникнення і розвитку ринку молодих спеціалістів, розвитку багатоступене-

вої освіти, внутрішньодержавної і міжнародної акредитації ВНЗ і спеціалістів.

Володіння сукупністю цих здібностей допомагає досягти викладачеві вищого навчального закладу високого рівня майстерності, а також ефективно впливати на формування особистості студента, його власних здібностей, які дають можливість самореалізуватися.

ПЕРСПЕКТИВЫ ВОЗРАЖДЕНИЯ НРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ МОЛОДЁЖИ

МИНОСЯН А.С., СМИРНОВ В.В.

Харьковский государственный университет питания и торговли

Жизнеспособность украинского общества во многом зависит от нравственного воспитания молодёжи и нравственного чувства их личной ответственности. Необходимое чувство личной ответственности впервые зарождается в семье, “ячейке общества”. Как правило, родители оказывают очень большое влияние на формирование взглядов своих детей и их поведение в обществе.

Вторая форма личной ответственности – это те обязанности, которые на себя принимают поступающие в вуз, на работу. Умение говорить правду, хранить верность данному слову, оказать помощь нуждающемуся в ней человеку – всё это важно для работы любого учреждения.

Третья форма нравственной ответственности касается отношения человека к окружающим. Только государство в состоянии мобилизовать средства, необходимые для обеспечения всех граждан работой, питанием, жильём и медицинской помощью. Но все эти “блага” могут быть доступ-

ными лишь при добровольном участии в этом огромного количества людей и различных добровольных обществ.

Последняя, крайне необходимая форма личной ответственности – это участие в совершенствовании деятельности руководства учреждений. Критика руководителей учреждений, правительства, президента стала обычным явлением. В демократичном обществе качество руководителей всегда является отражением общественных отношений. Именно люди определяют, кого избирать в депутаты, в президенты, и в другие выборные органы власти. В последние десятилетия в Украине появилось слишком много тревожных свидетельств неуклонного падения чувства нравственной ответственности перед обществом. С особой очевидностью это проявляется в семейных отношениях. Семья перестала быть тем союзом, которому отводилась прежде роль как ячейки государства. Падение нравственности затронуло все слои населения, а недоверие к государственным и правоохранительным органам стало повсеместным.

В итоге, набирается немало примеров тому, что те стороны человеческой природы и отношений между людьми, благодаря которым общество может стать более совершенным, охвачены “эрозией”. В наше время, когда кажется, что эти нравственные категории отживают свой век, следует решать задачи для их возрождения, и велика в этом роль высшей школы.

В последние годы в Украине возросло количество вузов и их стратегическая задача состоит в формировании личности и привития студентам иммунитета ко всему тому, что мешает формированию чувства нравственности и гражданской ответственности. У многих людей как показывают наблюдения, осталось очень мало альтруизма, более всего они заняты собственными проблемами, всячески избегая общественных мероприятий. Подобные тенденции подчёркивают необходимость получать в вузах настоящее нравственное образование. Проблемами нравственного образования, формированием характера своих учеников занимались педагоги с

древнейших времён и считали это главной заботой. Так, например, Платон писал: «Если вы спросите, в чём смысл и польза образования, ответ прост – в том, что образование воспитывает хороших людей, а хорошие люди поступают благородно». Опыт образования зарубежных стран опирается на подготовку благородных и безусловно честных министров. Так, например 3-й президент США Томас Джефферсон говорил о необходимости воспитывать “хороших людей”, “аристократов таланта и добродетели”. Он считал, что такое образование не только будет способствовать воспитанию нравственности и должному уважению к правам человека; это также «сформирует государственных деятелей, законодателей и судей от которых так сильно зависит процветание государства и личное счастье людей».

Краеугольным камнем в формировании нравственности студентов велика роль курса этики, преподавание которого должно осуществляться, как считают на Западе, в чисто дидактическом стиле, а не методом увещевания, замечания. Знания, навыки, умения – вот та цепочка нравственного совершенствования каждого студента. Выработка и усвоение нравственных нормативов и религиозных заповедей и их гармоничное взаимодействие – вот что не хватает, на мой взгляд, нашей системе образования, особенно в сфере воспитания. Преподаватели дают оценку только учебной и научной деятельности студентов, оставив их поведение на рассмотрение деканов и администрации. А это значит, что воспитание ума и личности в вузах находится в разных руках.

Серьёзная дилемма стоит сейчас перед вузами. Какими способами прививаются нормы морали? В распоряжении преподавателей – аудиторские занятия, а беседы (внушения) – деканов факультетов. В этой работе главное не переступить принципы интеллектуальной свободы, не диктовать ответы на все вопросы, не готовить из студентов изворотливых казуистов, а готовить будущих специалистов с сильными убеждениями, пытающимися их отстаивать на практике.

Таким образом, в каждом вузе должна быть создана серьёзная программа нравственного обучения с исключением в этой работе доктринёрства и нравственного релятивизма. Уход от этой дилеммы может стать ключом к успеху в том, чтобы помочь студентам развить в себе сильные нравственные чувства. Как это осуществить и можно ли вообще это сделать – вот вопросы, на которые следует искать ответы и преподавателям и руководителям учебных заведений.

ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЯ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ И КОММУНИКАЦИИ

МИНЧЕНКО Н.С., НИКУЛИНА Е.М.

Одесский государственный медицинский университет.

Интенсивное изучение иностранных языков, в том числе русского как иностранного, и естественное стремление улучшить их преподавание влечет за собой более тесное их взаимодействие и углубляющийся диалог культур. Основным диалоговым компонентом в иноязычном образовании является взаимопонимание, при котором учащимися признаются и усваиваются ценности другой, незнакомой культуры. Поэтому чрезвычайно важным является анализ особенностей языка и национальной культуры с учетом психического склада носителей языка, поскольку иностранцы являются представителями не только иной национальной культуры, но и иного менталитета. В свете такой постановки вопроса нас интересуют проблемы описания и изучения языка, уважения культуры, а значит проблемы межкультурной коммуникации с сопоставительным аспекте лингвокультурологии, когда элементы иностранного языка и культуры даются в сопоставлении с родным языком и культурой страны учащихся.

Выделяют два направления в лингвокультурологических исследованиях: теоретическое и прикладное. Теоретическое направление занимается поисками определений, их конкретизацией и точностью. Те, кто придерживается прикладного направления, уверены. Что глубина и точность проработки основных понятий не так уж и важна, главное – чтобы их можно было использовать для решения конкретных лингвистических проблем. Отсюда следует, что новое лингвистическое направление может поставить себе вполне конкретную цель – изучить и описать проблемы диалога культур как динамического явления, ибо мысль о том, что «мы говорим на разных языках» приложима к проблеме обучения языку как средству общения между людьми разных национальностей и специальностей.

Именно поэтому при обучении русскому языку как реальному полноценному средству общения, а, следовательно, при необходимости научить учащегося не просто узнавать кем-то созданную речь, а самому производить её, на первый план выдвигается углубление роли социокультурного компонента в развитии коммуникативных способностей. Речь уже идет не просто о лингвокультурологии как отрасли науки о языке – речь идёт о необходимости более глубокого и тщательного изучения мира носителей языка, их культуры в широком этнографическом смысле слова, их образа и стиля жизни, национального характера, менталитета и т.д., потому что реальное употребление слов в речи, реальное речепроизводство в значительной степени определяется знанием социальной и культурной жизни говорящего на данном языке речевого коллектива. Следовательно, для того, чтобы активно пользоваться иностранным языком как средством общения, нужно хорошо знать мир этого языка, потому что все языковые тонкости становятся наглядными при сопоставлении иностранных языков с родным. Носители языка, не знающие других языков, обычно не видят ни конфликта культур, ни конфликта языков.

Вот почему мы считаем, что преподавание иностранных языков должно быть основано на сопоставлении с родным языком и культурой, и должно быть тесно связано с русистикой. Это важнейшее условие оптимизации и развития преподавания иностранных языков, и русского как иностранного и неродного. Роль лингвокультурологии, как культурно-познавательного подхода, когда мотивом к изучению языка служит не только прагматика, но и знакомство со славянской культурой через вербальную и иную информацию, будет и впредь возрастать.

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ ВУЗІВ

МІШИНА Н.В.

Донецький державний медичний університет ім. М. Горького

Національна свідомість, мовна культура українського народу, його відданість українській ідеї є важливим фактором відродження й розбудови української держави.

Культура мови починається з самоусвідомлення мовної особистості. Вона зароджується й розвивається там, де носіям національної літературної мови не байдуже, як вони говорять і пишуть, як сприймається їхня мова в різних суспільних середовищах, як добираються мовно-виражальні засоби відповідно до мети й обставин спілкування.

Першочерговим завданням вищої школи України є не лише фахова підготовка спеціалістів різного профілю, а й виховання особистості загалом, адже мовна культура особистості є одним із елементів її духовної культури суспільства і людських взаємин взагалі.

Впровадження у навчальну програму Донецького державного медичного університету ім. М. Горького курсу українознавства має на меті зміцнити зв'язки студентів-медиків з культурою народу, звернути увагу на соціолінгвістичні, психологічні аспекти культури мови, що гармонійно вплітаються в процес виховання мовної особистості.

З культурою мови насамперед пов'язують уміння правильно говорити й писати, добирати мовно-виражальні засоби відповідно до мети й обставин спілкування, специфіку мовної поведінки, загальноприйнятій мовний етикет.

Проектуючись на певну систему, культура мови утверджує лексичні, граматичні, стилістичні, орфоепічні та орфографічні норми.

Проблема формування правильної вимови та написання, як найважливіших компонентів культури мовлення, надзвичайно актуальна у нефілологічному вузі. Російськомовне оточення наших студентів часто спричинає появу певних помилок, що призводить до невміння підібрати відповідну до ситуації форму слова чи синтаксичну конструкцію, зробити правильний переклад, лаконічно висловити думку тощо. Це особливо є важливим для регіону Донбасу, де проживають представники різних національностей. Тому викладачі-лінгвісти кафедри української та російської мов з курсом українознавства ДонДМУ ім. М. Горького намагаються довести до студентів-медиків необхідність виховання культури мови як запоруки піднесення культури суспільної думки і суспільно корисної праці. Викладачі дбають про те, щоб студенти користувалися мовою не спонтанно, не тільки як даним від природи даром, а свідомо, як знаряддям найактивнішого розкриття своєї особистості, бо в низькій культурі мови виявляються виразні ознаки бездуховності.

На лекційно-практичний курс з українознавства виносяться теми, що розкривають джерела української національної культури та історичної спадщини. Бо студенти-українці, студенти-іноземці, всі ті, хто живе і на-

вчається в Україні повинні знати чи хоча б ознайомитись з національними особливостями української культури. Звичайно ж, що найкращим чином вони проявляються в мові. Тому що мова, як пише Білоус, «це особлива енергія духу», вона є мовно-звуковою системою координат і акордів, відмінних для виразу духу кожного із народів.

Створюючи курс українознавства для студентів-медиків, ми прагнемо навчити їх спілкуванню в різних комунікативних царинах: побутовій, громадсько-політичній, фаховій та соціально-культурній. Звертаючись до культури мови, ми розвиваємо у студентів критичне мислення, яке породжує творчу уяву, що стимулює потяг до навчання, читання, розширення культурної грамотності.

На заняттях з українознавства ми доносимо студентам матеріал, пов'язаний з культурою українського народу, з його обрядами, звичаями та традиціями.

Як показує досвід, студентам цікаві ті факти, що знайомлять не лише з сучасною Україною, її календарними та релігійними святами, але і з далеким минулим країни.

«Походження слов'ян», «Виникнення літописів», «Усна і письмена мова Київської Русі», «Освіта і культура» – ось теми, з яких студенти дізнаються про становлення Київської Русі, про її місце у світі, про створення єдиної давньоруської культури.

Знання студентами матеріалу народної ботаніки, зоології, природознавства розширює їхню фахову компетенцію.

Культура мови невидимо, але міцно переплітається з національно-культурною специфікою народної психології, моралі, педагогіки, етики та естетики, мовної поведінки.

Проголошуючи думку «Культура мови – загальна культура людини», маємо дбати про такі морально-етичні категорії, як любов до рідної мови, землі, народу, мовно-національну свідомість, які стають реальністю тільки

при активному ставленні до слова, коли існує постійна потреба вдосконалювати свою мову, вчитися слухати й сприймати слово, володіти ним як засобом вираження думки.

Мовна культура – це надійна опора у розвитку людських почуттів, у вихованні діяльного, справжнього патріотизму, вона передбачає вироблення етичних норм міжнаціонального спілкування, які характеризують загальну культуру нашого сучасника.

АСПЕКТИ ТВОРЧОСТІ У СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ

МОСКАЛЕНКО О.П.

Національний фармацевтичний університет

У сучасній культурі можна зафіксувати різноманітні аспекти творчості. Це, перш за все, такі: 1) інтенсифікація людського життя, що виявляється в найрізноманітніших сферах – від ведення домашнього господарства і вирішені побутових, повсякденних проблем до вищих рівнів інтелектуальної діяльності; 2) "освячення" внутрішніх якостей людини, визнання цінності, непередбачуваності, спонтанності, "життєвого пориву", спорту, гри, переконання в тому, що людина може усе, що вона – носій незвичайних можливостей і небувалих чудес, не передбачуваних інновацій. Тому освячується свобода як умова втілення можливостей в життя і творчість, як засіб цього втілення. І якщо є щось вище, вищі цінності, то вони – в людині – і ніде більше: ні в Богові, ні в законі, ні в свободі самій по собі. Це виявляється і в вимозі екзистенціалістів: "існування передує сутності", і в ідеї захисту "прав людини", пріоритеті цих вимог у політиці перед тими, які орієнтовані на обов'язок людини перед суспільством, це і визнання важливос-

ті, значущості ірраціональних моментів у духовному житті особистості і зниження значущості раціональних, інтелектуальних моментів.

Про зміну духовних орієнтацій у суспільстві свідчить і процес зміни змісту основних понять сучасної культури. Наприклад, совість пов'язується з відповідальністю за той або інший вибір. Вибір же припускає свободу. Таким чином, совість виявляється в одному категоріальному ряду зі свободою і відповідальністю.

Цілком природно, нові цінності зв'язуються зі старими. Самоцінність спонтанного пориву може вступати в протиріччя з "почуттям внутрішнього обов'язку", совістю. Можна припустити, що розв'язання протиріччя знаходиться у творчості: творчість є тим процесом, який не тільки самоцінний для особистості, але і не вступає в протиріччя з її почуттям обов'язку, що є значущим і для суспільства, і в той же час включає потенційну безмежність можливостей для особистості. На відміну від процесу "виконання обов'язку" "творчість" – це процес, кожний момент якого самоцінний. Трансцендентність зовнішніх цінностей, спочатку інтеріоризована у внутрішньому обов'язку, переходить тут у деякий процес, кожний момент якого рівнозначний по своїй сакральності – цілому періоду часу нетворчої, повсякденної праці з її результатом. "Освячення" творчості і внутрішніх якостей людини – наступний рубіж, що знаменує якісне переродження морального життя особистості.

ЗАВДАННЯ КУРСУ “КУЛЬТУРОЛОГІЯ” У МЕДИЧНОМУ КОЛЕДЖІ

ОКАТА О.В.,

Черкаський медичний коледж

Однією з головних умов становлення державності України є її входження у світ сучасних культурних надбань. Адже саме сфера культурних знань сприяє формуванню у особистості широкого світобачення, орієнтованого на загальнолюдські гуманістичні цінності. Як зазначається в Програмі ЮНЕСКО від 22 червня 1992р. „Освіта та навчання в 21ст.”, „...виникає потреба вийти за межі однієї культури. Ніколи ні одна культура та її окремий етап не дають відповіді на питання. Настав час зібрати мудрість з усіх планет.”

Дане положення дуже актуальне для України, яка протягом тисячоліть свого існування була нерозривно пов'язана з культурами східних та західних народів.

Однією з важливих характеристик сучасної світової ситуації постає подальше загострення глобальних проблем, що стосуються долі всієї світової спільноти. Відсутність їх позитивного вирішення може призвести до загибелі людства внаслідок термоядерної чи екологічної катастрофи. Проте не менш реальною небезпекою є катастрофа культурна. Ніякі економічні успіхи та політичні свободи не можна вважати тривкими, якщо існує небезпека зниження культурного рівня людей, занепаду духовних та моральних цінностей.

В останні роки знову відроджується інтерес до культурологічної проблематики, який особливо активізувався у зв'язку з введенням у навчальних закладах курсу „Культурологія”.

Культура окремої людини формується у живій взаємодії світової та вітчизняної культури. Тому предмет „Культурологія” включає вивчення як здобутків української культури, так і її взаємозв’язки і взаємовплив із культурами народів світу.

Цей курс дає студентам знання про культуру як багатогранне, суспільно-історичне явище з її специфічними жанрами, нормами, напрямками, видами, про духовні і естетичні цінності світової цивілізації.

Для прикладу можна навести медицину Стародавнього світу. Найбільше студентам подобаються теми, які торкаються діяльності таких видатних лікарів античності, як Гален, Гіппократ і Асклепід. Дані теми також поглиблюють знання студентів із профільюючих дисциплін.

Специфіка медичних навчальних закладів має на меті ознайомлення студентів із надбаннями вітчизняної та світової медичної науки, найважливішими етапами в розвитку медицини та видатними діячами медичної науки.

Викладання курсу викладачі намагаються здійснювати на основі принципів історизму, інтеграції, опори на творчий метод та пошукову роботу.

Навчання спеціалістів-медиків поряд з формуванням професійних якостей сприяє вихованню медичного працівника-гуманіста. Гуманізм передбачає не тільки абстрактну повагу до студента як особистості, але й цілеспрямоване удосконалення її на інтелектуальному та духовному рівнях. В той же час гуманізм навчання спрямований на формування професійної самосвідомості.

Формування особистості майбутнього медичного працівника відбувається і на заняттях з „Культурології”. З цією метою викладач відбирає тексти з творів художньої літератури проблемного характеру, присвячені медикам і їх професії. Відбір текстів за персоналіями вчених проводиться з

урахуванням принципів актуального історизму, професійної значимості, гуманістичної спрямованості.

Відібрані тексти, уривки з творів художньої літератури від часів Стародавнього світу до 20 століття знайомлять студентів із видатними діячами медицини і їхньою діяльністю. Тексти подаються у низці: довідковий та екземплярний. Довідковий дає уявлення про діяльність вченого, а екземплярний розповідає про цікавий випадок із лікарської практики.

Серед проблем, які виникають у процесі викладання курсу „Культурологія”, основною є проблема навчальної літератури та наочності. Недостатньо спеціальної навчально-методичної літератури, вкрай необхідних словників, особливо тлумачних, термінологічних, ілюстраційних матеріалів, які потрібні в навчальному процесі як студентам, так і викладачам. При вивченні історичних фактів студенти знайомляться з давніми текстами, де зустрічаються застарілі, іншомовні, а тому малозрозумілі слова та вирази. Такого роду слова містяться у літописах, хроніках тощо. Звертаються студенти і до рукописних матеріалів. На жаль, значна частина історичних джерел, як і деякі навчальні їх видання, не супроводжуються ні відповідними коментарями, ні словниками. Опрацьовувати такі дані без ґрунтовної історико-філологічної підготовки студентам важко.

Таким чином предмет „Культурологія” покликаний сприяти збагаченню духовного світу студентів, вихованню вміння бачити, розуміти та аналізувати твори мистецтва, сприймати культуру як невід’ємну частину загального розвитку і становлення особистості.

ЛАТИНСЬКА МОВА ЯК СКЛАДОВА ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

ОСМОЛОВСЬКА О.Ю.

Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого

Створення української незалежної держави, глобалізація світу, поширення інформаційного простору вимагають змін у системі вищої освіти, приведення української освіти у відповідність до міжнародних вимог, до її інтеграції. Вивчення латинської мови в правових вузах на сучасному етапі є одним із важливіших засобів приєднання української юридичної освіти до міжнародної юридичної системи з її пріоритетом прав людини. Нагальною потребою сучасних міжнародних освітніх стандартів виступає підготовка високоосвіченого, висококваліфікованого фахівця.

Українську юридичну науку поєднує з латинською мовою декілька аспектів. В першу чергу – це термінологічна база юриспруденції, яка складається, як відомо, з латинських слів. Майбутньому юристу важливо оволодіти не тільки знанням чинних норм і розпоряджень, але й культурно-правовою спадщиною людства, що передбачає знання понять і термінів, які використовувалися юристами і правниками минулого. Отже, при якісному вивченні джерел юридичної термінології досить необхідним є введення в культурно-історичне середовище юриспруденції, під впливом і в межах якого формувалися поняття та явища.

Право пронизує всі галузі й шари римської культури. Саме тому всі сторони життя ніби заряджені юридичною проблематикою і для того, щоб скласти уявлення про звичаї, моральні, релігійні цінності й смаки римлян, варто звернути увагу саме на юридичну літературу Давнього Риму.

Римська юриспруденція відзначалася високою технікою правотворчості, умінням аналізувати конкретні правовідносини, добре аргументувати свої висновки, формулювання ж правових ідей римськими юристами – лаконізмом, чіткістю, глибиною змісту, витонченістю форми, риторичною обумовленістю. Ці ідеї мають стати взірцем для сучасних юристів.

Фундаментальні юридичні поняття, що вперше виникли в римському праві стали основою для формування й функціонування міжнародного права, а також сучасних правових систем. Вони склали предмет вивчення таких навчальних дисциплін як “Римське право”, “Історія держави і права”, “Історія правових і політичних вчень”. Курс “Латинської мови” має стати тією сполучною ланкою у професійному навчанні сучасного юриста. Читання й аналіз автентичних текстів латинською мовою має першорядне значення при формуванні професійної мови фахівця і дає можливість встановити еволюцію різних видів права – цивільного, кримінального, міжнародного.

Вільне володіння латинськими афоризмами, висловлюваннями, термінами, які вже стали універсальними для всього світу не тільки свідчить про культуру правника, а й значно полегшує спілкування юристів різних країн.

Адже латинська мова у вищому навчальному закладі спрямована не тільки розширювати загально лінгвістичний кругозір, надавати термінологічну базу, але й сприяє розвитку наукового підходу до вивчення сучасної іноземної мови, формує асоціативне мислення у студентів.

Таким чином, у світі реформи вищої освіти набуває важливого значення увага до латинської мови з її термінологічним арсеналом і традиціями. Вона є першим щаблем у формуванні професійної культури сучасного юриста.

Завдання, що постають перед викладачем є складними внаслідок обмеженої кількості годин. Внаслідок цього склалася нагальна потреба у

вдосконалюванні методики викладання, в міжвузівському обміні досвідом, в контактуванні й у обговоренні проблем, що виникають в учбовому процесі. Тільки взаємодія та спільні зусилля допоможуть активізувати та повністю розкрити інтелектуальний потенціал студентів, що є основою реформування української освіти.

ВИКЛАДАННЯ КУРСУ “КУЛЬТУРОЛОГІЯ”:

ПРОБЛЕМИ І ЗАВДАННЯ

ПАРАФІЙНИК Н.І.

Національний аерокосмічний університет ім. М.С.Жуковського “ХАІ”

Культурологія – базова навчальна дисципліна. Вона дає широкі знання та уявлення про загальнолюдські цінності й національні пріоритети, сприяє орієнтації в соціокультурному просторі, формує гуманістичний світогляд, патріотичні почуття. Курс відіграє важливу роль у формуванні студента не тільки як спеціаліста, а й особистості.

В умовах глобалізації інформаційного простору сучасний спеціаліст вирішує не ізольовані пізнавальні й практичні завдання, а комплексні, які знаходяться на перехресті різних галузей наукового знання та сфер соціокультурної практики.

Студент навчального закладу в майбутньому може змінити свою професію, але за будь-якої умови щоденно протягом всього життя йому належить вести “діалог культур” в найширшому розумінні цього поняття. “Діалог культур” можливий лише через засвоєння культурних цінностей інших народів та глибоке розуміння власного духовного коріння.

Фахівець високої кваліфікації не може бути спеціалістом лише вузького профілю. Він повинен мати високу загальну культуру, бути ініціативним, відповідальним, уміти відбирати інформацію та мати здатність до самоосвіти.

Радикальні соціальні зміни, які відбуваються в суспільстві, потребують паралельного процесу щодо підготовки спеціалістів, переходу на нові організаційні та методологічні принципи викладання соціогуманітарних дисциплін.

На сучасному етапі розвитку суспільства великого значення набуває те, як у вищому навчальному закладі вчать, яке культурне середовище оточує тих, хто навчається; значимим стає становлення студента як критично мислячого суб'єкта своєї праці, а не об'єкта навчання.

При викладанні курсу “Культурологія” слід враховувати, що студент повинен оволодіти не тільки сумою знань, а перш за все методами і способами добування знань, набути навички створення проблеми і віднаходження шляхів її вирішення. Важливе місце у вирішенні цих завдань відводиться самостійній роботі. Ефективність самостійної навчальної роботи студентів залежить від створення відповідних умов її проведення, постійно зростаючого науково-методичного забезпечення, контролю за її результатами, заохочувально-мотивуючих стимулів. Самостійна робота – це перш за все керований вид діяльності.

При вивченні курсу “Культурологія” в “ХАІ” традиційним видом самостійної роботи є підготовка реферату, вивчення праць провідних філософів і культурологів з проблем теорії культури (М.Данилевського, І.Лисяка-Рудницького, П.Сорокіна, Й.Хейзінга, О.Шпенглера та ін.), участь в наукових студентських конференціях, конкурсах, олімпіадах.

Продовженням вивчення курсу є освітньо-просвітницькі проекти за участю студентів. Це проведення культур-лінгвістичного тижня “Дні укра-

їнської писемності та мови”, культурологічної декади “Шевченківські дні в ХАІ”. Заходи насичені різноманітними освітніми, науковими і культурними програмами (круглими столами, брей-рингами, конкурсами наукових робіт). Протягом року студенти відвідують музеї, театри, планетарій, зустрічаються з молодими літераторами міста.

Слід пам’ятати, що самостійна робота – органічне продовження роботи на лекційних і семінарських заняттях, які є основними при вивченні курсу. Тому викликає стурбованість різке скорочення аудиторних годин, які відводяться в технічних вузах на вивчення курсу. Адже культурологія сприяє формуванню загальноосвітнього, фахового та культурного рівня майбутнього спеціаліста.

**К ПРОБЛЕМЕ ИЗУЧЕНИЯ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
КАК СРЕДСТВА ЭФФЕКТИВНОЙ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ
АДАПТАЦИИ СТУДЕНТОВ-ИНОСТРАНЦЕВ
ПРОДВИНУТОГО ЭТАПА ОБУЧЕНИЯ**

ПАРШИНА Н.О., СУХОРУКОВ В.А.

Національний технічний університет «ХП»

Высшая школа пребывает в состоянии изменения содержательных и организационно-педагогических форм образовательного поля. Идет продуктивный процесс поиска средств гуманитаризации высшего технического образования (ВТО), как инструментального, культурологического, так и личностно-развивающего характера. И в качестве одной из главных целей гуманитаризации ВТО выступает эффективное интегрирование личности в мировую и национальную культуру.

В этом контексте трудно переоценить интегрирующую роль художественной литературы, способной за счет эффективного воздействия художественной образности на сознание индивида сделать понятными и близкими мысли, чувства и, как следствие, культурный фон другого народа.

Амбивалентное единство универсального и национального культурного компонента в литературе определяется общностью законов мышления людей, говорящих на разных языках, сходством в чувствах, восприятиях, эмоциональных переживаниях людей разных национальностей и, наконец, тем, что культура каждого народа – органичное звено в культурном достоянии человечества.

Поэтому, на наш взгляд, культурная адаптация иностранных студентов в инокультурной среде должна быть не в последнюю очередь сориентирована на знакомство с литературой, а изучение ее – входить составной частью в систему преподавания языка. Ведь литература – не иллюстрация к языку, а нормированная реализация языкового и, как следствие, культурного среза того или иного исторического периода.

Современная методика не исключает возможности формирования у иностранных студентов навыков литературной компетенции, т.е. абстрагированного, основанного на предшествующем читательском опыте представления о структуре художественного текста и законах его функционирования.

Однако в целях эффективной социокультурной адаптации иностранных студентов следует использовать не только эстетические, но и коммуникативные возможности языка художественной литературы, то есть не меньшее, если не большее внимание на занятиях уделять формированию навыков лингвистической (понимание основных и переносных значений слов, переносно-метафорического использования того или иного слова или фразеологизма, освоение стилистических особенностей языка того или

иного произведения), страноведческой и лингвострановедческой компетенции.

На наш взгляд только такой, комплексный подход к изучению художественной литературы страны пребывания позволит иностранным студентам (в нашем случае – продвинутого этапа обучения) эффективно интегрироваться в новую социокультурную среду.

ЯКІСНЕ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ – ПОТРЕБА ЧАСУ

ПИВОВАРОВ В.М.

Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого

Мова – визначальна ознака держави. Кількість навчальних закладів з українською мовою навчання порівняно з 1991 роком зросла з 14,7 тис. до 17,3 тис., де навчається 65 % дітей. У 82,6 % 2004 року викладання провадилося українською мовою [1]. Однак українська мова ще не стала мовою спілкування і загальний рівень її знання залишається невисоким.

Певною настановою, своєрідним орієнтиром і важливим чинником у визначенні своєї національної самобутності повинна стати сентенція про мову уславленого українця вченого і культурного діяча Івана Огієнка про те, що “кожний свідомий громадянин мусить практично знати свою соборну літературну мову й вимову та свій соборний правопис, а також знати й виконувати рідномовні обов`язки свого народу” [2, с. 196-197].

Кабінет Міністрів України розробив систему заходів на зміну мовної ситуації: затверджено Державну програму розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 роки.

Мовна ситуація в Україні у зв'язку зі зміною мовної політики поступово набуває якісно нових орієнтирів у багатьох сферах людської діяльності.

З 1994 року у вищих навчальних закладах було впроваджено вивчення курсу “Ділова українська мова”, який покликаний був підвищити загальний мовний рівень майбутніх спеціалістів, виробити і закріпити вміння й навички у складанні ділових паперів, дати якісні знання у сфері усного та писемного ділового спілкування. Нині, як відомо, у багатьох ВНЗ натомість ділової мови вивчається українська мова за професійним спрямуванням, яка згодом стане обов'язковою для всіх вищих навчальних закладів.

Поступово реалізуються основні вимоги Закону України “Про мови в Українській РСР”, статей 10, 11,12,24, 34,53 Конституції України. Відтак, українська мова набуває все більшої ваги в розбудові демократичної правової держави, реформуванні правової системи, нею намагаються послуговуватися у багатьох сферах життя людини.

Але для забезпечення безперервної мовної освіти необхідно підвищити якість її викладання.

Фахівці виділяють три складові якості освіти:

- якість освіти-знань, способів вирішення завдань;
- якість методів навчання і виховання – організація пізнавальної діяльності, контроль за здійсненням навчальної діяльності;
- якість освіченості особистості – засвоєння знань, умінь та навичок, засвоєння моральних норм [3].

Таблиця 1

Шляхи забезпечення якості викладання української мови

Складові якості	Структура складових	Форми забезпечення
Освіта	Знання	Вивчення першоджерел, розширення бібліотек і масових видань (словників)
	Способи вирішення завдань	Популяризація значення та ваги мовної культури
Методи навчання і виховання	Організація пізнавальної діяльності	Самоосвіта, читання художньої та спеціальної літератури, робота зі словником, запис матеріалу на аудіо- і відеокасети
	Контроль за здійсненням навчальної діяльності	Різні форми і види письмових робіт
Освіченість особистості	Засвоєння знань, умінь, навичок моральних норм	Удосконалення мовленнєвої культури шляхом щоденного спілкування, виховання свідомого й шанобливого ставлення до мови

Як видно з наведеної табл.1, щоб забезпечити якість освіти, необхідно це виконувати системно, послідовно, виважено за умов загального підвищення якості власного життя.

Тому важливим при вивченні та викладанні мови лишаються пошуки нових методів і прийомів у свідомому, вдумливому, зацікавленому засвоєнні мовного матеріалу, бажанні з розумінням ставитися до того чи іншого мовного явища, намаганні позбутися певних стереотипів у мисленні, вико-

ренити зі свідомості мовців необґрунтовані та безпідставні звинувачування, на кшталт того, що все ніби робиться для того, аби не так, як у російській мові. Це зумовлює до більш ґрунтовного вивчення історичних закономірностей мовних процесів, переконливій ілюстрації та показу самобутності української мови, невичерпного багатства питомо української лексики, прагненні віднайти суто український відповідник, всіляко уникати калькування.

Безпідставними є наполягання в українській мові лишити російські варіанти імен Владимир, Александр, Николай, обґрунтовуючи свою думку захистом прав людини називатися так, як бажають батьки чи сама людини.

Подібні твердження суперечать нормам мови, її загальноприйнятим ґраматичним формам. Адже, як стверджує Іван Огієнко, «як про духовну зрілість окремої особи, так і про зрілість цілого народу судять найперше з культури його літературної мови» [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Мова – визначальна ознака держави // Урядовий кур'єр. – 2003. – № 232. – С.4.
2. Огієнко І.І. (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови. – К.: Либідь. – 1995. – 296 с.
3. Віткін Л. Деякі аспекти впровадження систем менеджменту якості освіти і науки у вузах // Розбудова менеджмент-освіти в Україні: Матеріали четвертої щорічної міжнародної конференції. –К., 2002. –С.53-58.

ОСНОВНІ МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОПОВЕДІНКИ ЛЮДЕЙ

ПОДОЛЬСЬКА Є.А., МОСКАЛЕНКО О.П.

Національний фармацевтичний університет

Проблеми мовної культури та культури поведінки, роль невербальних засобів у спілкуванні дуже актуальні в процесі розвитку особистості. Особистість у православній літературі розуміється як єдність тіла, духу та душі; індуїстів традиційно вважають людьми, що прагнуть до радості; конфуціанці це люди дії та обов'язку; християни риторичні та прагнуть до знань; мусульмани прагнуть до кохання і діяльності; іудеї прагнуть до знань та мудрості; буддистів вважають самозаглибленими та некористолюбивими.

Люди різних національностей приймають участь у діалозі культур. Кожна особистість в спілкуванні наділена комунікативними, соціальними і психологічними ролями, сукупність яких створює варіанти мовної поведінки.

До основних механізмів взаємоповедінки відносяться:

- ідентифікація – механізм постановки суб'єкта на місце свого партнера, що призводить до засвоєння їм особистих позицій співробітника;
- проекція – взаєморозуміння - застосовується суб'єктом з метою “психологічного захисту”, щоб подолати тривогу та негативні переживання. Це результат осягнення значень, що заключаються у свідомому і несвідомому перенесенні суб'єктом власних станів, властивостей на поведінку партнера;
- соціальна перцепція – механізм, пов'язаний із специфікою сприймання, розуміння, оцінки інших людей (вона визначається минулим до-

свідом людини, характером його виховання, самооцінкою емоційно-вольовою сферою тощо);

- емпатія – здатність осягнення емоційного стану, проникнення в переживання іншої людини;

- стереотипізація – формування стійкого і спрощеного образу партнера як результат узагальнення власного досвіду індивіда;

- каузальна атрибуція – специфічно інтерпретація суб'єктом міжособистісного сприймання причин та мотивів поведінки інших людей;

- інтуїція – різновид знання, що виникає без усвідомлення шляхів і умов його отримання;

- інсайт (в перекладі з англ. осягнення, озаріння) – це раптове, не засноване на минулому досвіді, розуміння зв'язків і структури ситуації, що дає можливість осмислити вирішення проблеми.

Однією з ознак особистості є сукупність притаманних людині властивостей, які створюють індивідуальність. Однією з властивостей особистості є привабливість завдяки чому людина звертає на себе увагу, довіру, дружбу та любов оточуючих. Привабливість – це ефективний засіб спілкування. Ще на початку ХХ ст. у книзі Віктора Торнобеля “Особистий магнетизм” описувались властивості особи, якій притаманний особистий магнетизм. Це відчуття спокою, доброзичливість. Людина дивиться прямо, фокусуючи зір між двома очима на переніссі. Людина ввічлива, не надмірна, тримає свої знання при собі і не намагається вас повчати.

Коли людина прагне мати успіх і впливати на інших, вона повинна зберігати духовну рівновагу, бути розумно самовпевненою. В.Торнобель так описує ознаки “немагнетичної”, непривабливої особи: вона чекає співчуття до себе, вважає себе невизнаним генієм, скаржиться на все; у такої людини багато планів, але немає доброзичливої енергії.

Привабливість – це ефективний засіб спілкування. Відомо, що люди спілкуються за допомогою вербальних (мовних) та невербальних (зовнішність, колір, запах, міміка, жести тощо) засобів.

Приваблива зовнішність – це елегантність, що являє собою фізичне і душевне здоров'я, повну гармонію. Елегантність демонструє гармонію, а стиль – індивідуальність.

Мистецтво керувати враженням – це імідж, який складається із усієї сукупності рис зовнішнього виду, манер, поведінки і вміння спілкуватися із людьми. Імідж – це виявлення внутрішніх почуттів і власних уявлень про себе з урахуванням стереотипів сприймання інших людей. Імідж повинен підкреслювати сильні сторони людини та приховувати недоліки. Імідж – це самопрезентація свого “Я” для інших. Складові частини іміджу – зовнішність, особистість, манера, спілкування.

МЕТОДИКА КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ДІАЛОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ У РІЗНИХ КОМУНІКАТИВНИХ СИТУАЦІЯХ

ПОНОМАРЬОВ О.С., СНІГУРОВА І.І.

Національний технічний університет „ХПІ”

Одним із найважливіших завдань при організації мовної підготовки студентів вищих технічних навчальних закладів є визначення механізмів контролю її якості, адекватних меті та завданням даної підготовки. Це дозволить вирішувати такі завдання, як:

- організація вхідного контролю рівня сформованості знань і умінь студентів – першокурсників;
- вибір відповідних методик навчання;

- оперативна оцінка якості навчання та при необхідності коригування обраних методик і технологій;
- розробка нових методик навчання;
- підсумковий контроль якості навчання.

Нами була розроблена методика контролю якості діалогічного спілкування. Вихідною інформацією для застосування даної методики були результати дослідження сфер професійної діяльності випускників економічного і машинобудівного факультетів НТУ „ХПІ”. Вони допомогли виділити типові ситуації спілкування у виробничій сфері випускників та визначити важливість і поширеність таких типових ситуацій для професійної діяльності фахівця. Водночас була вибрана система показників для оцінки якості діалогічного спілкування, характерного для професійної діяльності випускника, інженера та економіста.

На першому етапі методики було запропоновано спосіб оцінки важливості тих або інших показників з урахуванням конкретних сфер професійної діяльності випускника та типових ситуацій діалогічного спілкування для цих сфер. Даний спосіб використовує математичний апарат теорії аналізу ієрархій.

На другому етапі визначаються рівні оволодіння знаннями, уміннями і навичками діалогічного спілкування, необхідного для професійної сфери діяльності випускника.

На третьому етапі встановлюються шкали оцінки для кожного з обраних показників, розроблено механізм згортки обраних показників з урахуванням їх відносної важливості у системі підготовки студентів з діалогічного спілкування.

На четвертому етапі розроблено механізм визначення рівня сформованості знань, умінь і навичок студентів з діалогічного спілкування. Враховуючи, що характеристики навчальних діалогів - тестів можуть змінюватися за змістом в процесі проведення контролю внаслідок різного розвитку

комунікативної ситуації, в методиці був застосований математичний апарат нечіткої логіки. Це дозволило врахувати нечіткість комунікативної ситуації, яка практично завжди існує в реальних умовах професійного спілкування. Проведене дослідження дозволило оцінити взаємовплив різних показників діалогічного спілкування, а також оцінити, як впливають такі показники на розвиток комунікативної ситуації та на якість її ведення співрозмовниками в різних умовах.

Для розширеного застосування даної методики у навчальних цілях розробляється комп'ютерна програма „Контроль діалогічного мовлення”.

Розроблена методика контролю якості діалогічного спілкування дозволила провести дослідження по оцінці реального стану мовленнєвої культури сучасних студентів, їх готовності до професійного спілкування. На підставі проведених досліджень нами проводяться вибір напрямків підвищення рівня мовленнєвої культури майбутніх фахівців, розробляється методика навчання студентів діалогічному спілкуванню.

ПРОБЛЕМИ СТАНОВОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ СЛОБІДСЬКОЇ КОЗАЦЬКОЇ СТАРШОЇ В УМОВАХ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОЇ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ: (сер.ХVІІ- сер. ХІХ ст.)

ПРОНЕВИЧ Т.М.

Технікум Національного фармацевтичного університету

Розбудова незалежної української держави докорінно змінила умови розвитку історичної науки.

У процесі викладання курсу “Історія України” у системі гуманітарної підготовки у навчальних закладах, актуалізуються проблеми врахування регіонального розвитку українських земель у складі Російської

імперії, з сер. XVII- сер. XIX ст. Особливістю цього періоду був тотальний наступ самодержства на права українських територій. Суть наступу полягала у намаганні інкорпорувати ці землі до складу імперії.

У працях відомих науковців визначені основні етапи колонізаційної політики Російської імперії, введено до наукового обігу немало документів стосовно історичних умов розвитку Слобожанщини, Посилився інтерес істориків до Слобідського краю і у зв'язку з святкуванням у серпні 2004 року 350-річчя м. Харкова. Зберігаються і проблеми у дослідженнях процесів станової консолідації Слобожанщини, почастишали звернення громадян до фондів архівів та бібліотек з метою простеження генеалогії свого роду. Для Слобожанщини процеси еволюції козацької старини до дворянського стану Російської імперії розпочалися з видання 1785 року імператрицею Катериною II "Грамоти на права, вольності та переваг благородного російського дворянства". Актуальність дослідження в аналізі соціально-правового статусу дворянства та розгляд проблеми інституалізації цього стану на терені Слобідської України в умовах існування централізованої Російської держави (сер. XVII- сер. XIX ст.)

Аналіз даної проблеми дозволяє тезово сформулювати такі висновки.

1. Традиційно історики не зосереджували увагу на комплексному аналізі еволюції слобідської козацької старшини в умовах станової консолідації дворянства російської імперії.
2. На початку XVII ст. слобідська старшинська еліта ще не прагнула до інтеграції з російським дворянством, що обумовлювалося привілейованим становищем козацької старшини та самобутнім соціально-політичним устроєм регіону

3. Адміністративні реформи часів “просвіченого абсолютизму” спричинили втрату переваг української старшини в управлінській галузі та сприяло трансформації української еліти у дворянський стан

4. “Грамоти на права, вольності та переваг благородного російського дворянства” остаточно розмежувала населення Російської імперії за становою ознакою

5. Внаслідок консолідації російського дворянства у корпоративне співтовариство з’явилася низка станових привілеїв, що спричинило прагнення української панівної верхівки Інтегруватися з дворянством.

6. Прийняття “Жалуваної грамоти дворянству” об’єктивно сприяло оформленню низки ознак станової належності дворянства, а саме: нормативного закріплення станових прав, їх спадковості, права на станову організацію у вигляді дворянських зібрань, права на участь у місцевому самоврядуванні, формування дворянської свідомості і менталітету, наявності зовнішніх атрибутів дворянської належності тощо

7. Використання конкретно-історичних прикладів особливостей з розвитку Слобожанщини у (сер. XVII- сер. XIX ст.) у викладанні курсу “Історія України” в системі гуманітарної підготовки у навчальних закладах значно підвищують інтерес до минулого своєї землі, до свого коріння, стане запорукою формування патріотичної свідомості молоді

ЗНАЧЕННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ У ФОРМУВАННІ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ-ЮРИСТІВ

РАЗБЕГІНА Н.В.

Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого.

Латинська мова вивчається студентами юридичної академії на першому курсі. Як теоретична дисципліна цей предмет служить для розширення лінгвістичного світогляду студентів, розвитку мислення й наукового підходу до вивчення рідної та іноземних мов, опанування юридичною термінологією. Висока кваліфікація – це не тільки глибокі знання предмета, а й можливість висловити свою думку з певного питання, переконати, донести свої знання до інших (колеги, клієнтів тощо). Сучасним студентам-юристам (як і іншим фахівцям) потрібні знання не тільки фахових, а й загальнокультурних дисциплін – філософії, історії, етики, естетики, рідної та іноземних мов. Вільне володіння літературною мовою юрист має об'єднувати із знанням професійної термінології. Арсенал юридичної лексики переважно складається із слів латинського походження, наприклад, акція, алібі, вето, делікт, конвенція, пакт, презумпція тощо. За кожним із них стоїть відповідне юридичне поняття, яке не завжди можна перекласти одним словом без втрати певної частини його змісту. Для повнішого розуміння цих термінів студентам слід знати їх значення в латинській мові, наприклад, алібі – (*alibi > alius ibi* – в іншому місці), вето – (*veto* – я заперечую), ексгумація – (*ex humo* – із землі). Як правило, студенти не завжди можуть пояснити той чи інший термін, хоча користуються ним у процесі мовлення. Наприклад, на питання: «Що таке юстиція?», відповідають: «Юстиція – це юстиція», а знання перекладу цього слова як правосуддя і справедливості дало б більш повне уявлення про значення і вживання цьо-

го терміна. Особливу увагу на заняттях латинської мови треба приділяти термінам міжнародного права, які є інтернаціональними і, як правило, не замінюються термінами українського походження: експансія – (expansio – розширення), анексія – (annexio – приєднання) та інші. Незнання перекладу може привести до неправильного вживання того чи іншого терміна. Ось чому важливо вже на самому початку навчання ознайомити студентів із основами латинської лексики і граматики.

Українська та латинська мови належать до однієї індоєвропейської сім'ї мов. Використання на заняттях методу порівняльного аналізу сприяє більш глибокому розумінню граматичних явищ, які спостерігаються одночасно і в українській і в латинській мовах, наприклад, правило середнього роду – однакові форми іменників середнього роду у називному та знахідному відмінках: Nom. Ius Наз. Право; Acc. Ius Знах. Право закінчення –a у формах множини називного та знахідного відмінків:

Nom. Iura Наз. Права; Acc. Iura Знах. Права існування кличної форми іменників: Voc. Amice! Клич. Друзе! вживання прийменників sub – під, in – в, на в залежності від питання *Де? Куди?* з відмінками accusativus – знахідний та ablativus – місцевий. Робота над латинськими текстами, підбір правильних варіантів перекладу розширює лексичний запас студентів і допомагає кращому опануванню рідною мовою.

Сучасний стан правничої мови характеризується великою кількістю англомовних термінів. Це підвищує роль англійської мови (лексичний запас якої, зокрема і терміни, майже на 80% складається з латинських слів: cause, jurisprudence, justice, criminal тощо) у процесі підготовки юристів. Використання методу порівняльного аналізу при вивченні інфінітивних зворотів, герундія підвищують рівень засвоєння цих тем студентами. Студенти починають вивчати латинську мову, вже маючи певні знання з англійської, тому можна сказати, що спочатку англійська мова допомагає вивченню ла-

тини, але з подальшим опануванням латинською лексикою спостерігається процес кращого засвоєння англійської лексики та граматики завдяки більш глибокому розумінню значень слів.

КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЯ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

РАК О.М., СИНИЦЯ В.Г.

Буковинська державна медична академія

Розробка комп'ютерних технологій займає все більше місця в сучасній методиці викладання. Цей процес стосується і сфери професійного спілкування, оскільки дані технології мають ряд особливостей, які дають можливість чітко сформулювати мовний матеріал. Але для цього необхідно мати методичний інструментарій, застосовувати ефективні моделі навчання іноземним мовам, а також вивчати питання презентації різноманітних аспектів мовного матеріалу за допомогою комп'ютера.

Використання комп'ютера відкриває широкі можливості для презентації спеціальної лексики з одночасним використанням різноманітних засобів активізації сприйняття та засобів пред'явлення лексичних одиниць, беручи до уваги особливості індивідуального сприйняття.

Вивчення іноземної та латинської мов за допомогою комп'ютера має багато переваг. Наприклад, з психологічної точки зору – комп'ютерні методи вивчення іноземної мови гарантують конфіденційність. Тільки студент та викладач знають, які помилки були допущені при виконанні того чи іншого завдання, і даний студент не боїться, що про це будуть знати його одногрупники. Таким чином, не занижується самооцінка студента. Виділимо ще такі методичні переваги комп'ютерного навчання:

1. Комп'ютер забезпечує більший ступінь інтерактивності навчання. Це досягається постійністю та прямою реакцією машини на відповіді студента в процесі виконання вправ.

2. Індивідуалізація навчання. Студенти вибирають ті матеріали, які їх цікавлять у даний момент, на відповідному рівні складності й темпу.

3. Мультимедіа. Використовуючи мультимедійні матеріали, комп'ютери можуть подавати текст на екрані, який супроводжується звуком, малюнками, відео. Комп'ютер імітує реальність і це спрощує сприймання навчального матеріалу студентами. Складається враження, що людина знаходиться в країні, мову якої вивчають, де не завжди під рукою є словник чи розмовник, і дана особа розуміє зміст тих чи інших слів або виразів чи навіть цілих фраз, спостерігаючи за усім, що відбувається довкола (зрештою, так само і дитина вчиться розмовляти). Уважно прислуховуючись і зіставляючи фразу, що звучить з текстом та фоновими звуками, людина логічно аналізує дії. Одні й ті ж слова, що вживаються у різних ситуаціях, дають можливість перевірити свої припущення. Далі ця лексема допоможе зрозуміти значення інших. З окремих слів утворюються вирази, із виразів – фрази. Отже, крок за кроком, ви починаєте розуміти іноземну мову. Це один з інтуїтивних, як нам здається, шляхів пізнання іноземної мови.

4. Інтернет. Використання інтернету включає в себе два аспекти:

- підтримка зв'язку з абонентами в усьому світі;
- доступ до віддалених джерел інформації та міжнародних бібліотек.

Інтернет надає найбільшу кількість інформації і джерел, які коли-небудь знало людство. Неймовірна кількість інформаційних ресурсів, включаючи графіки, програмне забезпечення, книги, бібліотечні каталоги, дошки оголошень, часописи, інформаційні бюлетні, газети й архіви, є доступними в наш час теж завдяки інтернету.

Найпростіший засіб спілкування в інтернеті – це **e-mail** (*електронна пошта*), яка дає можливість посилати як повідомлення, так і текстові документи, спілкуватися в групах, одночасно обмінюватися думками з тисячами людей в так званих дискусійних групах, а головне – спілкуватися в реальному часі.

Існують необмежені можливості використання e-mail та інтернету у процесі викладання іноземних мов:

по-перше: e-mail надає студентам, прекрасну можливість реального, природного спілкування;

по-друге: e-mail залучає студентів до самостійного навчання;

по-третє: використання e-mail збагачує досвід як викладачів, так і студентів;

по-четверте: e-mail можна використати для дискусій в онлайн. Існують два найпоширеніші засоби організації таких інтерактивних дискусій: листування (дискусійний лист) і конференції дискусійних груп. Використання електронного листа, або створення дискусійної групи в якості механізму поширення інформації, роздаткових матеріалів і т.ін., є одним із найпередовіших сучасних засобів навчання іноземним мовам, що дозволяє заощадити величезну кількість часу, уникнути зайвої паперової роботи і витрат на ксерокопіювання.

Таким чином, комп'ютер – це необмежене джерело інформації та ефективний ресурс для навчання. Проте все-таки важливою продовжує залишатися та обставина, що особлива роль у цьому процесі відводиться викладачу й залишається за ним.

ЛЕКСИЧНА СЕМАНТИКА ПРИЙМЕННИКОВИХ ЕКВІВАЛЕНТІВ СЛОВА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

РЕШЕТОВА С.П.

Харківський державний технічний університет будівництва та архітектури

В українському мовознавстві прийменники як граматичні одиниці на сьогодні детально й ґрунтовано досліджені та описані, визначений їхній склад, структура й властивості граматичної семантики.

За допомогою методу компонентного аналізу встановимо властивості та внутрішню організацію прийменникових еквівалентів.

Стосовно внутрішньої організації прийменникових одиниць констатується неоднаковий вияв індивідуального значення прийменника: визначається, що прийменнику властиве не лише граматичне значення, а певний мінімум лексичного значення.

Останнє особливо справедливе стосовно складених прийменникових структур, тобто так званих еквівалентів слова, які звичайно розуміють як зв'язані сполучення, які характеризуються стійкістю, єдністю значення здебільшого постійного, незмінною формою. Прийменникові еквіваленти характеризуються в мовній системі ознаками прийменникового класу слів. Вони і є предметом зазначеного дослідження.

Отже, прийменникові еквіваленти характеризуються внутрішньою єдністю граматичного й лексичного значення. Хоча прийменниковому еквіваленту і притаманне індивідуальне значення, яким він вирізняється з тією самою змістовою групою, однак номінативну функцію прийменниковий еквівалент, зрозуміло, виконувати не здатний.

Дослідження лексичної семантики зазначених одиниць здійснюється за допомогою методу компонентного аналізу й побудови матричного поля,

в якому прийменникові еквіваленти слова виступають як елементи лексико-семантичної системи.

Прийменникові еквіваленти найскладнішої внутрішньої організації демонструють тісні семантичні зв'язки, вступаючи між собою в різноманітні опозиційні відношення. Це засвідчує системний характер їхнього продукування в українській мові та постійне поповнення прийменникового класу слів новими структурами.

Прийменникові еквіваленти слова потребують усебічного й повного аналізу. Вивчення семантичних властивостей прийменникових еквівалентів сприятиме розв'язанню купи теоретичних проблем загального мовознавства.

**ФОРМИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ
СТУДЕНТІВ-ФАРМАЦЕВТІВ З КУРСУ
"ДІЛОВА УКРАЇНСЬКА МОВА"**

РОМАНОВА О.Г., МІРОШНИЧЕНКО Л.А.

Донецький державний медичний університет ім. М. Горького

Якість навчання українському діловому мовленню залежить від організації та управління навчальним процесом. Міра оволодіння студентами-фармацевтами програмного матеріалу відбивається в різних рівнях сформованості мовних умінь і навичок ведення професійного діалогу, перекладу спеціального тексту, складання та редагування документів, грамотного письма тощо.

Контроль успішності знань студентів є складовою частиною навчання, тому доцільною, на наш погляд, є система контролю знань, здійснювана

протягом всього курсу. Усі види контролю поділяються на дві групи – поточний та підсумковий.

У навчальному процесі використовуються різні форми організації поточного контролю успішності:

– індивідуальне опитування студентів у ході проведення практичних занять. Цей вид контролю розвиває логічне мислення, усне мовлення, формує комунікативну компетенцію. Студенти вчаться чітко формулювати цілісне висловлювання, адекватно реагувати на відповіді співрозмовників, самостійно оцінювати рівень власної відповіді;

– тематичний контроль дає змогу визначити рівень засвоєння матеріалу з кожної теми курсу. Формами такого контролю є індивідуальні самостійні завдання (письмові чи усні), виконання яких забезпечується засвоєнням студентами певного обсягу інформації;

– рубіжний контроль у вигляді підсумкових контрольних робіт за розділами курсу.

До форм підсумкового контролю належать рейтингова система оцінки знань та екзамен, який складається студентами після завершення курсу.

Рейтингова система оцінки знань студентів мобілізує інтелектуальні можливості студентів, заохочує їх до регулярної роботи протягом семестру. Екзамен передбачає перевірку знань, набутих студентами протягом всього курсу.

Форми контролю потребують постійного вдосконалення, оскільки традиційні форми є досить трудомісткими й потребують відносно багато часу. Недоліком деяких менш трудомістких форм контролю, зокрема усного опитування, є вибірковий характер: вони не поширюються на всіх студентів.

Способом, який дозволяє усунути ці недоліки, є організація тестового контролю, який, зрозуміло, не виключає всіх інших форм контролю, а до-

повнює їх і в поєднанні з іншими формами дає позитивний ефект, поліпшуючи засвоєння студентами навчального матеріалу.

Тестовий контроль є зручною формою поточної перевірки знань студентів, оскільки дає можливість проводити поелементний аналіз знань з окремих тем і розділів. Тому тестові завдання є доцільною та зручною формою контролю знань на кожному практичному занятті з метою перевірки засвоєння поточного матеріалу, і на підсумкових заняттях після вивчення певного розділу.

Тестовий контроль є виправданим і для підсумкової перевірки засвоєння знань і може використовуватися як у вигляді підсумкової контрольної роботи, так і як один з етапів екзамену.

Зручність тестового контролю полягає і в можливості швидкої перевірки викладачем робіт і вже протягом того ж практичного заняття обговорення результатів тестування.

Тестовий контроль дозволяє вирішувати досить широкий спектр завдань у процесі навчання: з його допомогою встановлюється адекватність сприйняття студентами навчального матеріалу, ступінь засвоєння одержаної інформації та систематизації одержаних знань.

Система тестових завдань, використовувана на практичних заняттях, спрямована як на перевірку навичок грамотного письма, так і на засвоєння спеціальної лексики, передбаченої курсом "Ділова українська мова" для студентів-фармацевтів: до тестового завдання можуть бути включені такі, що перевіряють засвоєння правил орфографії, граматики та словотвору, такі, що перевіряють навички перекладу спеціального тексту, такі, що спрямовані на знання лексичної сполучуваності слів з вибором потрібного в певному контексті, а також ті, що передбачають правильний вибір оформлення документів.

Питання до завдань мають бути максимально чітко сформульовані, не переобтяжені інформацією і передбачати лише одну правильну відповідь.

Кількість варіантів відповідей не повинна бути ні зовеликою, ні замалою. На наш погляд, оптимальними є 3-5 варіантів відповідей, з яких один є правильним, оскільки переобтяження завдання чітко простежуваними неправильними відповідями дає завуальовану підказку студенту, робить завдання громіздким і вимагає більше зайвого часу для його виконання.

Отже, виходячи з досвіду проведення тестового контролю, вважаємо тестування однією з найбільш доцільних форм як поточного, так і підсумкового контролю мовних знань, умінь і навичок студентів.

Таким чином, використання традиційних і оригінальних методів контролю сприяє систематичній самостійній роботі студентів, забезпечує корекцію подальшої методичної роботи викладача, що врешті-решт підвищує якісний рівень навчання.

ПИТАННЯ СЛОВОТВОРУ В ПРАКТИЦІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

РОМАЩЕНКО Н.В.

Одеський державний медичний університет

Словникове багатство української мови зумовлено не лише величезною кількістю лексичних одиниць, що позначають різні поняття, але й багатоманітністю її словотворчих елементів. Зазвичай, нові слова створюються за певними словотворчими типами та моделями, котрі вже утвердилися в мові. Знаючи загальноприйняте в національній мові значення кореня і можливі додаткові компоненти значення, що привносяться суфіксами та префіксами, легко зрозуміти значення новоствореного слова.

Засвоєння словотворчих засобів при вивченні української мови іноземцями має велике практичне значення, оскільки сприяє збагаченню словникового запасу.

В словотворі тісно переплелись граматики і лексика, а тому викладачі, беручи до уваги співвідношення між словотвором, граматику та лексикою, приділяють значну увагу встановленню співвідношень між словотворчими моделями і частинами мови.

Вивчення словотвору може розглядатись в двох аспектах – продуктивному і рецептивному. В продуктивному аспекті словотвір є процесом створення лексичних одиниць. У рецептивному він є процесом сприйняття і усвідомлення незнайомих похідних слів за їх словотворчою структурою. Вивчення словотворчих елементів повинне здійснюватись з самого початку вивчення української мови. Уміння виділяти в слові його складові частини – основу і закінчення, корінь, префікси і суфікси є головною передумовою для успішного вивчення частин мови і їх форм, зв'язків між словами. Без засвоєння будови слова неможливе свідоме сприйняття семантики багатьох слів, а отже, й поповнення лексичного запасу цілими рядами спільнокореневих лексем. Студенти повинні усвідомлювати різницю між похідною і непохідною основами. Основа, що складається тільки з кореня, є непохідною: хліб, зуб, рук-а. Основа, утворена від іншої основи за допомогою суфіксів та префіксів, називається похідною: хлібн-ий, зубн-ий, ручн-ий. Врахування реальних зв'язків між твірною і похідною частинами слова дозволяє об'єднувати у групи слова, що мають спільне значення, тобто створювати однокорінні групи.

Важливо підкреслити таку особливість української мови як мови флективної системи – змінюваність майже всіх частин мови. Студенти поступово усвідомлюють роль закінчення як змінної частини слова, яка вказує на його граматичні ознаки і служить для зв'язку слів.

На початковому етапі навчання вводяться лише продуктивні словотворчі типи, які є моделлю для сприйняття і створення ряду слів, що складають планований словниковий запас студентів. При вивченні нових афіксів необхідно дотримуватись принципа системності, об'єднуючи афікси з спільним значенням. Презентацію певних словотворчих елементів доцільно пов'язувати з певною граматичною, лексичною, або мовленнєвою темою. Наприклад, суфікси -ник, -ар, -яр, -ач, -ець, -тель називають особу чоловічої чи жіночої статі, що виконує певну дію. Ці суфікси презентуються під час вивчення теми „Професії” (будівник, лікар, перукар, столяр, продавець, вчитель). Паралельно вводяться слова з суфіксом -к на позначення осіб жіночої статі (вчитель – вчителька, співець – співачка, домогосподар – домогосподарка).

Найпродуктивніші словотворчі типи суфіксальних прикметників презентуються шляхом об'єднання їх за спільністю значення з метою їх систематизації та якнайкращого запам'ятовування студентами:

- н - : модний, холодний, ясний, державний
- н - : вечірній, літній
- ськ - : український, лікарський, студентський
- -ов,-ев- : науковий, кольоровий, овочевий

З будовою українських дієслів студенти знайомляться під час вивчення морфологічних і граматичних ознак даної частини мови: демонструється наявність у дієслівних формах основи інфінітива, основи теперішнього часу, суфікса інфінітива, парадигми особових закінчень. При вивченні інших дієслівних форм визначаються формотворчі суфікси та префікси і характеризується їх граматичне значення (суфікси -в-, -л- значення минулого часу; префікси – про-, -на-, -з-, -с- значення доконаного виду: читати – прочитати, писати – написати, робити – зробити, питати – спитати; суфікс -ну- значення доконаного виду: стукати – стукнути, кричати – крикнути).

Таким чином, знання словотвору допомагає студентам краще засвоїти лексику, сприяє вільному розумінню нових слів, розвиває логічне мислення на іноземній (українській) мові, сприяє розвитку інтуїтивного сприйняття мови, що вивчається.

САМОСТІЙНА РОБОТА З ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ НФАУ

САВІНА ВІКТОРІЯ ВІКТОРІВНА

Національний фармацевтичний університет

Самостійна робота студентів (СРС) – це необхідна органічна частина пізнавального процесу, що є методом навчання, видом навчальної діяльності, а також засобом навчання. Головна практична мета СРС – розвиток здібностей, вмінь, знань і навичок. Головна виховна мета СРС – формування риси самостійності, що відіграє важливу роль у структурі розвитку сучасного фахівця вищої кваліфікації.

Сучасні вимоги, які ставляться перед вищою школою пропонують збільшення обсягу СРС у навчальному процесі, – тому викладачі змушені вносити певні зміни до навчальних планів. Робоча програма з латинської мови містить перелік тем, що виносяться на самостійне вивчення. Така робота на кафедрі українознавства та латинської мови НФаУ проводиться під безпосереднім керівництвом викладачів, оскільки вона вимагає як планових поточних для всієї групи, так і індивідуальних консультацій.

Для підвищення ефективності СРС викладачами кафедри було написано підручники, посібники, словники, робочі зошити, навчальні комп'ютерні та тестові програми з латинської мови

Кожен студент окрім підручника “Латинська мова” має робочий зошит “*Studemus Latinam – вивчаємо латину*”, який містить завдання, деякі з ключами, що потребують роботи зі спеціальною довідковою літературою за майбутнім фахом. Для успішної підготовки до іспиту кафедра пропонує студентам навчальний посібник для самостійної роботи “Фармацевтична латина. Питання та завдання”, що містить вправи спрямовані на найбільш складні моменти з граматики та лексики з якими студенти можуть зустрітися при виконанні письмових контрольних, залікових та екзаменаційних завдань. Особливість використання цього посібника полягає у тому, що студент може виконати весь обсяг завдань або вправи до окремої теми. Самокорекція виконаних завдань відбувається за допомогою ключів до вправ, які наведені у кінці посібника. Подібні посібники створено викладачами кафедри і для спеціальностей технологія косметично-парфюмерних препаратів та клінічна фармація.

Кожного року на кафедрі проводиться студентська наукова конференція, до якої студенти готують реферати та доповіді на запропоновані або особисто обрані теми, тим самим оволодіваючи навичками самостійної роботи зі спеціальною літературою за фахом та вмінням самостійно виділяти та аналізувати потрібну інформацію, удосконалюючи водночас знання з граматики та лексики. Науково-дослідна робота студентів в університеті є головною сполучною ланкою між навчальною підготовкою майбутнього спеціаліста та його безпосередньою професійною діяльністю.

Наприкінці кожного навчального року на кафедрі проводиться олімпіада з латинської мови та конкурс на краще знання латинських крилатих висловів, до яких студенти готуються протягом усього навчального року.

Отже, вміння самостійно опрацьовувати й аналізувати базовий навчальний матеріал і додаткову літературу – не менш важливе завдання ніж оволодіння програмним матеріалом. Вирішення його можливе лише за

умови тісного зв'язку студент – викладач на всіх етапах вивчення будь-якої дисципліни. Тому на кафедрі українознавства та латинської мови НфаУ існує чіткий план СРС, з яким студенти ознайомлюються на першому занятті, що сприяє більш раціональному розподілу часу для вивчення тієї чи іншої теми.

ПРОЦЕСИ РЕМІФОЛОГІЗАЦІЇ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

САДОВНИКОВ О.К.

Сучасна соціально-філософська рефлексія спрямована на розуміння існування вітчизняного співтовариства, з'ясування аксіологічних орієнтирів, поглядів на життя, відбудова та створення культурних відмінностей, обрання шляху між глобалістськими та поліцивілізаційними процесами не має можливості для вирішення без врахування синкретичного перетинання різноманітних форм сприйняття світу. У цьому складному процесі своє певне місце займають прагнення до спрощення бачення соціальних процесів, що реставрує міфологічні компоненти свідомості й обумовлює реміфологізацію – повернення та розгортання міфологічного впливу на сучасне суспільство.

На сьогоднішній день проблеми пов'язані з міфологією, її визначенням, онтологією, міфо-гносеологічні аспекти, вплив міфології на людину і суспільство можна охарактеризувати як широко подані в літературі по філософії, соціології, психології, релігієзнавству, культурології, літературознавству і теорії мистецтв. Але кількість і різноспрямованість дослідницького матеріалу, тільки ускладнює розуміння міфології і потребує якісної переоцінки, філософського і соціально-філософського усвідомлення міфології.

Протягом розвитку людського суспільства в прагненнях усвідомити

світ, міфологія сформувалася і закріпилася як універсальний, ірраціональний компонент свідомості, спрямований на сприйняття і пояснення існування людини в соціокультурних системах і природі. Процеси формоутворень міфу, його структур і компонентів можна вважати онтологічними, тому що вони беруть участь у формуванні духовних, соціальних, політичних, культурних, аксіологічних, значенневих принципів при сприйнятті світу. Під владу міфу людина потрапляє в більшій мірі тоді, коли світ і реальні процеси життя прозираються неможливими для пояснення з погляду практичного розуму. Людина починає звертатися до жаданого майбутнього або до минулого, що може відірвати людину від тверезого сприйняття реальності і занурює її в трансцендентальні і трансцендентні, містичні і метафізичні, архетипові і суб'єктивістські основи свідомості.

Аналіз міфології в її соціально-філософських обґрунтуваннях дозволяє переконатися, що міфологія може ставати в основі формувань уявлень про світ. Проте, складність світу визначає для міфології необхідність розгортання, вихід за власні межі. Міфологія з'єднується з іншими формами осягання світу, породжує ритуально-обрядове служіння, стає регулятивом для формування етичних, світоглядних, поведінкових настанов, не відокремлюється від буттєвих основ. Міфологія з'єднує форми чуттєвого і раціонального пізнання, орієнтується на суб'єктивно-емоційне сприйняття, роблячи вплив на інтелектуальне пізнання світу. Емоції і переживання людини можуть трансформуватися в особливі фантастичні уяви, оцінки, уявлення і в цілому на пояснення світу.

Вивчення міфології як складного соціокультурного явища вимагає певної диференціації, тому що в конкретних суспільно-історичних умовах міфологія, динамічно розвиваючись, грала різноманітну роль, використовуючи певні адаптаційні можливості та численні провідники.

Специфіка функціонування міфології активно виявляється в сучасному українському суспільстві. Міфологічні компоненти нарощують свій

вплив у свідомості, як окремої людини, так і суспільства в цілому. Під час реорганізації життєвих сфер конкретна людина може потрапити в скрутний стан роздоріжжя між минулим і майбутнім, не знаходячи можливості для визначення свого місця в мінливій дійсності. Що і обумовлює індивідуальні блукання у формуванні уявлень про світ із використанням власних ілюзій, спогадів, досвіду і надій. Невпевненість або невпорядкованість розуміння дійсності може звернути людину до міфологічних основ у свідомості.

Суб'єктивістсько-міфічна схильність свідомості посилюється соціальними міфічними побудовами, що зараз існують і створюються в надзвичайно достатній кількості. Так ми бачимо міфологізовану національну ідею, політичні міфи про місіонерське призначення влади, міфи націоналістичні. До цього ряду ще можна додати колективні уявлення-стереотипи, створений образ “ворога” як творця усіх проблем, “моделі життя”, вплив знакової й образної символізації, протистояння процесів глобалізації і місцевості.

У складному процесі міфологізації сучасного суспільства може бути виділено кілька напрямків, один з них впровадження і дія героїчних образів, конструювання котрих очевидно в політиці, бізнесі, культурі та інше. Герої визначаються як ієрогліфи, як символи, у котрих людина, або певна група бачить бажане, те, чим у сукупності не володіє окрема людина.

Аналіз релігійної ситуації в Україні вказує не стільки на зміцнення релігії, як більш на розвиток міфологічної свідомості, на що вказує ряд чинників: релігія втрачає свою догматичність і набуває риси міфологічної мобільності; синкретизм і перетинання різнорідних релігійних поглядів надають можливостей для індивідуального вибору привабливих часток; східні практики, містицизм і реставрація поганських поглядів руйнують межу між сакральним і профаним світами; релігійна віра підмінюється розпливчастим бажанням вірити в щось могутніше ніж сама людина.

Аналіз навіть деяких соціальних сфер сучасного суспільства вказує, що міфологія в сучасному суспільстві не тільки знайшла можливості адаптуватися, використовуючи свої якості і функції, але і набула нових можливостей до саморозвитку. Відходячи від необхідності одуховлення об'єктів для пояснення внутрішніх якостей, абстрактне мислення сучасної людини не створює антропоморфні, зооморфні або наївно фантастичні образи, але певні явища можуть сприйматися як самостійно діючі і набувають власні інтенції. До новаційних особливостей сучасної реміфологізації варто додати і дифузорність – можливість поширюватися і розсіюватися в різноманітних не міфологічних формах свідомості, що робить присутність міфології завуальованим, але не зменшує її значення і вплив як однієї з частин загального еволюційного суспільного процесу.

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ У ВНЗ

САЛЬТЕВСЬКА Т.В.

Національний фармацевтичний університет

У зв'язку із впровадженням комп'ютерних технологій у галузі вищої освіти сьогодні не можна говорити про усталену концепцію навчання. Постійний розвиток засобів інформатизації (комп'ютерних навчальних програм, електронної комунікації, глобального розширення інформаційного поля, засобів збереження та аналізу великих обсягів інформації) з'являються нові можливості навчально-пізнавального процесу.

Інформатизація освіти – процес забезпечення різних сфер освіти як теоретичними так і практичними розробками новітніх інформаційних тех-

нологій, що орієнтовані на реалізацію психолого педагогічної мети навчання.

Такі технології роблять для студентів більш доступними нетрадиційні донедавна джерела інформації, підвищують ефективність самостійної і пошукової роботи, дають нові можливості для творчого підходу до процесу оволодіння і закріплення певних професійних навичок, дозволяють реалізовувати принципово нові форми і методи навчання.

Як показує повсякденна педагогічна практика, використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі спрямоване переважно на чотири типи дидактичних завдань:

1. Комп'ютерна навчальна програма використовується як допоміжний засіб для ефективного розв'язання вже існуючої системи дидактичних завдань. Змістом об'єкту засвоєння у комп'ютерній навчальній програмі є довідкова інформація, інструкції, настанови, різні спеціальні методики тощо.

2. Комп'ютерна навчальна програма може бути засобом, на який покладено вирішення окремого дидактичного завдання із збереженням загальної мети, структури і завдання традиційного навчання. При цьому навчальний зміст не закладається у певну навчальну програму. Цю функцію перебирають на себе діалогові навчальні системи, що частково моделюють діяльність викладача. Також тут можна широко використовувати комп'ютерні можливості для самоконтролю.

3. Використовуючи комп'ютерні навчальні програми можна вирішувати завдання, що є не вирішуваними традиційним шляхом. Характерними є імітаційно-моделювальні програми, наприклад, програми, що імітують експеримент, - це дозволяє скоротити час проведення експерименту, що проводився б у реальних умовах, та уникнути витрачення матеріальних ресурсів для його проведення.

4. Комп'ютерна навчальна програма може використовуватися як допоміжний засіб для засвоєння складних абстрактних теоретичних понять. Таке засвоєння досягається шляхом моделювання певного поняття.

Таким чином, широке різнопланове упровадження новітніх освітніх технологій із використанням комп'ютерних можливостей вже сьогодні починає відсувати на другий план традиційні методи навчання і контролю рівня засвоєння знань, хоча і потребує постійного удосконалення різних педагогічних методик, а також спеціальної підготовки викладачів і студентів.

КОМПЬЮТЕРНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПРЕПОДАВАНИИ ЛАТИНСКОГО ЯЗЫКА

САМОЙЛЕНКО Т.А.

Одесский государственный медицинский университет

Латинский язык включен в учебный план многих украинских вузов, исходя из потребностей современного образования, предполагающего гуманитаризацию обучения. При этом речь не идет просто об изучении студентами еще одного – и к тому же мертвого – иностранного языка. Цели преподаваемого в вузе курса латыни далеко выходят за рамки лингвистики. В конечном счете смысл занятий заключается в том, чтобы, рассматривая латинский язык как инструмент познания мировой культуры, приобщить студентов к достижениям античной и средневековой культуры, показать ее глубокое воздействие на последующее духовное развитие европейских стран, то есть протянуть нить от античности к современности, тем самым помогая ориентироваться в мире подлинных духовных ценностей. Такая широкая трактовка задач обучения латыни способствует многостороннему воздействию на интеллект и личность студента.

Уже в течение нескольких лет в российских вузах используются компьютерные технологии в преподавании латинского языка. Этот древний язык, имеющий весьма долгий опыт преподавания в вузах и школах, очень подходит для автоматизированных курсов обучения и контроля. Фонетика латинского языка (который уже вышел из живого употребления) не столь сложна, как фонетика английского или французского языка. В то же время обилие грамматических форм требует от студентов много усилий и времени при обучении, как и заучивание многочисленных крылатых выражений.

Преподавателями и программистами Ростовского государственного университета был разработан автоматизированный обучающий курс по латинскому языку, который успешно применяется на юридическом и филологическом факультетах. Он состоит из нескольких разделов. Одна часть посвящена изучению грамматики, другая – изучению крылатых выражений и юридических латинских терминов. Рассматриваемый курс используется для обучения студентов и контроля их знаний.

Раздел программы, посвященный изучению крылатых выражений, подразделяется на части, в которые входят определенные группы изречений. Их состав соответствует тем грамматическим темам, которые по мере прохождения курса изучают студенты.

Особый интерес представляет та часть программы, в которую включены библейские изречения, т.е. выражения из Библии, Евангелия, религиозных молитв, гимнов и т.п. (к примеру: «Не мечите бисер перед свиньями», «Да минует меня чаша сия», «Никто не может служить двум господам» и др.). Студенты не только запоминают эти выражения, но и узнают об их происхождении, употреблении, знакомятся с их использованием в художественных произведениях и т.д., что значительно обогащает их общекультурный багаж. Как правило, в курсе латинского языка этим изрече-

ниям уделяется мало внимания, они слабо представлены в учебниках. Данный курс позволяет устранить определенные пробелы в знаниях студентов.

Обучение ведется в режиме диалога, который ведет с обучаемым знаток латинского языка «древний римлянин Романус». Он поддерживает студента в удачных ответах, дополняет сведения, связанные с изучаемым выражением, исправляет его, если ответ ошибочный. В режиме «Обучение» широко используется подсказка. Одновременно идет усвоение латинской грамматики и лексики. Причем усвоение грамматических форм происходит более эффективно, чем при обычных методах обучения. Включены и некоторые задания, связанные с морфологией: выбрать из изучаемых выражений существительные 1- и 2-го склонения, формы *imperativus* и т.д. В некоторых случаях обращается внимание на произношение слов.

Затем программа работает в режиме контроля. Предлагаемые задания разнообразны: перевести с латинского на русский, с русского на латинский, закончить фразу латинским изречением, из имеющихся изречений подобрать латинский эквивалент, из имеющихся слов составить латинское изречение и т.д. В случае неудачного ответа студенты могут выполнить отдельные задания несколько раз. В конце студенту сообщается его результат, оценка.

Автоматизированный обучающий курс по латинскому языку позволяет индивидуализировать работу со студентами, каждый обучаемый работает в таком режиме, какой подходит для его уровня знаний, его способностей усваивать материал. Слабый студент может работать с курсом до тех пор, пока не справится с заданием. Данная программа позволяет углубить и расширить знания студентов, что не удастся сделать на занятиях из-за недостатка времени. Курс применяется для принятия зачета по латинскому языку. Разработанный автоматизированный курс может быть с большой пользой использован в лицеях, гимназиях, школах.

МЕТОДИ ТА ФОРМИ КОНТРОЛЮ РІВНЯ ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ

САТУНОВСЬКА І. Ф.

Технікум Національного Фармацевтичного Університету

Система навчання у вищій школі – багатогранний процес, який складається з цілого ряду взаємопов'язаних елементів. Серед них важливе місце посідає контроль знань. Ця проблема особливо актуальна у наш час у зв'язку з тим, що вся система вищої освіти в Україні підлягає повній організаційній перебудові.

Успіх рішення даного завдання безпосередньо залежить від суворого додержання викладачем дидактичних принципів контролю знань.

Основними є шість дидактичних принципів перевірки і оцінки знань: дієвість, систематичність, індивідуальність, диференціювання, об'єктивність і єдність вимог.

Останнім часом у вищій школі став широко застосовуватись стандартизований контроль знань студентів. У ньому знайшла широке відображення тестова методика з альтернативним вибором відповідей.

Перевага цього методу полягає у тому, що за допомогою найпростіших засобів (бланків, матриць) можна отримати відповідь практично на будь-яке запитання, а недоліком є можливість вгадування правильної відповіді. За допомогою альтернативного методу доцільно перевіряти вміння самостійно обмірковувати отримані дані.

Відомі і інші варіанти тестового контролю знань студентів:

- 1) короткочасне надання варіантів відповідей.
- 2) послідовне надання варіантів відповідей. Студенту пропонується запитання, яке він вивчає і подумки готує на нього відповідь.
- 3) вибір відповідей: пропонуються самі відповіді, а потім їх обґрунту-

вання.

4) парне питання: правильний результат отримується тільки при двох правильних відповідях.

5) співвідносна або складновибіркова система: подаються декілька відповідей, які потрібно пов'язати одне з одним.

6) матрична система: питання і відповіді подаються у вигляді матриці;

7) конструктивно-вибірковий метод: відповідь формується шляхом синтезу із запропонованих на вибір його частин.

8) мотивовані варіанти відповідей: кожен варіант відповіді доповнюється обґрунтуванням.

Одним із важливих факторів, які впливають на перебіг навчального процесу, є рейтингова система оцінки успішності студентів.

У багатьох вузах України проводяться експерименти з впровадження рейтингової системи у навчальний процес. При всій різниці застосовуваних моделей можна сформулювати загальні принципи їх побудови і функціонування.

1. Оцінка навчальної роботи студентів здійснюється у балах рейтингу.

2. Обов'язковий облік поточної роботи студентів.

3. Інтегрування навчальної роботи студента, вирахування сумарного рейтингу за семестр, навчальний рік, період навчання.

У деяких вузах рейтинговий контроль застосовують разом з модульним навчанням.

Модульно-рейтинговий контроль ґрунтується на поділі дисципліни на блоки, які складаються з кількох модулів. З кожного модулю здаються рубіжні контрольні заліки.

Під час лекцій і семінарських занять проводяться експрес- контрольні або короткі усні опитування, при оцінці яких враховується якість і швидкість підготовки відповідей на запитання.

Постійно контролюється і оцінюється самостійна робота студентів.

Рейтингово-модульна система створює добрий психологічний клімат в академічних групах, стимулює активність навчання, забезпечує об'єктивність оцінки знань студентів.

МЕТОД СОПОСТАВЛЕНИЯ ПРИ ОБУЧЕНИИ ОСНОВАМ ТЕРМИНОЛОГИИ ЛАТИНСКОГО ЯЗЫКА

СИНИЦА О.А.

Национальный фармацевтический университет

Методическая наука всегда предавала большое значение принципу аналогии, так как используя такой метод можно сократить время усвоения материала, а так же улучшить его запоминание. Применение такого метода в первую очередь необходимо при изучении нескольких языков одновременно. Известно, что быстрее запоминается то, что запоминается осмысленно, что сопровождается эмоциями, интересом.

Изучение латинского языка в условиях би- и трилингвизма – это образование в сознании студентов новых связей, систем, новых ассоциаций, основанных на процессе воспроизведения, репродуктирования. В фармацевтическом вузе при изучении латинского языка необходимо использовать метод сопоставления языковых явлений латинского языка с русским, украинским, английским, французским, арабским, так как это способствует лучшему усвоению учебного материала, созданию благоприятных условий для запоминания.

Овладение лексическим минимумом латинского языка происходит одновременно в разных аспектах. Одним из основных принципов изучения латинского языка является учет особенностей родного языка или языка по-

средника, которым обучаемые владеют хорошо. Усвоение материала осуществляется значительно хуже, если нет опоры на известный язык.

Обычно логическое запоминание происходит благодаря наличию в мозгу готовых связей – аналогий. Известно, что новое слово должно встретиться много раз, чтобы прочно закрепиться в памяти и, в последствии, перейти на уровень долговременной памяти.

Потенциально словарный запас студентов может быть значительно расширен за счет догадки о значении незнакомых слов, имеющих общие корни со словами уже изученного языка. Оптимальный вариант изучения данного языка тот, при котором каждая лексическая единица опирается на уже известный язык. Это позволяет уже в процессе введения нового материала создавать ассоциативные связи, аналогии.

Например:

Miscere – (англ. mix) – микстура, миксер, смешивать.

Studere – (англ. study) – студент, учиться, штудировать.

Herba – (англ. herb) – гербарий, трава.

Laborare - (англ. labo(u)r) – лаборатория, работать.

Начальная стадия изучения латинского языка должна характеризоваться интенсивной вербализацией, т.е. проговариванием вслух. Очень важно проговаривание преподавателем каждой новой лексической единицы. Известно, что лучшим средством запоминания является воспроизведение сначала устное, затем письменное. На занятиях по латинскому языку используются все виды памяти – слуховая, зрительная, моторная. Упражнения, способствующие лучшему усвоению лексических единиц, проводятся в определенной последовательности: словарная форма, косвенный

падеж, конструирование номенклатурного названия, термина и т.д., демонстрируется сочетаемость слова с другими словами.

Овладеть латинской лексической единицей с целью воспроизведения, значит овладеть ее формой, объемом знаний, сочетаемостью с другими словами.

ДЕРЖАВНИЙ СТАТУС УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ – ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

СКЛЯР В.М.

Національний технічний університет „ХПІ”

Перші роки незалежності України засвідчили, що незважаючи на трагічне історичне минуле та досить несприятливі економічні умови для українського державотворення, українська нація виявила свою природну життєдайність.

Системна криза, в якій опинилась Україна в 90-ті роки, нерішучість органів державної влади в проведенні соціально-економічних реформ негативно впливали на формування національної самосвідомості українців та відродження української мови та культури.

Українська держава повинна мати лише українську мову, бо лише вона зберігає історичну пам'ять нашого народу, виховує національну самосвідомість. Українська мова є тим найважливішим чинником національного буття, що зберігає безперервний зв'язок нині суцільних з минулими та майбутніми поколіннями, розуміння кожним українцем власної причетності до долі свого народу, до долі своєї національної державності.

З одного боку лише власна національна держава може бути єдиним гарантом вільного розвитку української мови, але з іншого боку, без укра-

їнської мови не може бути справді незалежної української держави. Тому, на нашу думку, українська мова є та в подальшому повинна бути одним з найважливіших чинників національної безпеки України та визначальною ознакою національної державності. Без цілеспрямованої та послідовної політики, направленої на перетворення української мови в державну, про свідому українську націю не може бути й мови.

Довготривале російщення призвело до значних змін в національному складі та мовній структурі населення України і не на користь українців та української мови. Внаслідок цього, значна частина українців на своїй Історичній Батьківщині відмовилась не лише від материнської мови, але й за національною свідомістю перестали бути українцями, точніше кажучи, стали росіянами за мовою та національною свідомістю українського етнічного походження. До того ж, якраз у результаті мовної та етнічної асиміляції за 70 років українці втратили третину своїх етнічних земель.

Важко уявити, щоб поляк у Польщі, німець у Німеччині чи росіянин у Росії відмовлялись, від рідної мови. За переписом 1989 року близько 4,5млн. українців визнавали рідною російську, хоча ще в 1959 році їх було лише 2 млн. Мовна асиміляція на своїй історичній Батьківщині природною не була, а стала прямим наслідком політики російщення, що її активно проводив радянський режим.

У результаті масового заселення території України росіянами та насильницькій мовній асиміляції українців, співвідношення між україномовним та російськомовним населенням у 1989 році було 2 до 1, а в 1959 році складало лише 3 до 1.

Без подолання довготривалих наслідків російщення та проведення політики деросійщення України існувати справді незалежна Українська держава не може. З цих міркувань, українська мова стає найважливішим

чинником національної безпеки, не менш істотною, ніж енергетична чи військова.

Українська національна еліта, перш за все свідома українська інтелігенція повинна зробити все можливе для національної консолідації, створення сприятливих умов для всебічного розвитку української мови в усіх сферах суспільного життя.

Не останню роль в піднесенні престижу української мови повинні відігравати органи державної влади, від центральних до місцевого самоврядування. Повинен бути розроблений новий закон про державний статус української мови. Працівники адміністративного апарату повинні нести персональну відповідальність за ігнорування державного статусу української мови, аж до звільнення з роботи. Важко навіть уявити, що в будь-якій іншій країні державний службовець не володіє та не бажає вичати державну мову.

Важливу роль в забезпеченні національної безпеки та становленні державного статусу української мови відіграє система освіти, особливо вища школа, бо вона безпосередньо впливає на соціальний престиж мови.

Українська "мова в повній мірі повинна опанувати також й інформаційний простір України. З цих міркувань необхідно наголосити на інформаційній безпеці, реалізації українських національних інтересів» у діяльності засобів масової Інформації. Економічними засобами держава повинна стимулювати випуск книжкової продукції українською мовою, навчальної, наукової, художньої, а особливо дитячої літератури.

Це лише окремі напрямки становлення державного статусу української мови в реалізації національних інтересів України, її національної безпеки.

Отже, ця проблема має досить актуальний характер, виходить далеко за межі академічних студій, повинна стати предметом постійної ува-

ги органів державного управління та всіх свідомих українців і потребує нагального вирішення.

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ ЛАТИНСКОГО ЯЗЫКА СТУДЕНТАМ С АНГЛИЙСКИМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ

СКУРАТОВА Т.Ф., АЛЕКСИШИНА Е.М.

Одесский государственный медицинский университет

Преподавание латинского языка студентам с английским языком обучения имеет свои особенности и ряд трудностей, с которыми сталкиваются как студенты, так и преподаватели в процессе обучения. Опыт, накопленный нами за несколько лет, позволяет нам систематизировать эти трудности и помогает найти пути их преодоления. Если в первые годы преподавания, казалось, самым трудным был языковой барьер, плохой английский у студентов (у нас, в основном, обучаются студенты из Индии и Сирии), приходилось отдельный грамматический материал повторять неоднократно, используя разные лексические единицы, то позже выявился ряд других трудностей:

1. Отсутствие знания грамматики английского языка, неумение различать части речи (особенно, существительные и прилагательные). Например: *костная перегородка, bone septum (англ.), septum osseum (лат.)*. (В английском языке “bone” может быть прилагательным (*osseus*) и существительным (*os*) и студенты часто переводят неверно).
2. Непонимание порядка слов при составлении анатомического термина. Например: *articular face (англ.), суставная поверхность(рус.), facies articularis (лат.)*. В латинском языке на I месте ставится существительное, в отличие от английского языка.

3. Неразличение рода существительных и, как следствие этого, неумение выбирать нужную родовую форму прилагательных. Напр.: *голова* (ж. р.), *англ. head* (-), *лат. caput* (n). В этом случае студенты часто догадываются о возможном роде существительного, а в трудных случаях при выполнении заданий по согласованию прилагательных с существительными они смотрят словарную форму в словаре.

4. Слабое понятие о таких категориях, как падеж и склонение. На занятиях мы достаточно времени отводим склонению существительных и прилагательных, в основном тренируя два падежа (*Nominativus et Genetivus*), но студенты часто не узнают *род. падеж* даже в термине на английском языке, где признаком *род. падежа* является предлог “of”.

Особенно сложным студентам кажется перевод многословных терминов, поэтому с первых занятий по латинскому языку приходится повторять со студентами грамматическую структуру английского языка, грамматические категории существительных и прилагательных, грамматическую зависимость между словами в английском языке и сопоставлять её в латинском языке.

При переводе анатомических терминов с латинского языка на английский мы обращаем внимание студентов на особенности и варианты перевода:

1. Однословный термин-существительное может переводиться существительным:

- а) имеющим разную основу: *голова* (рус.), *caput* (лат.), *head* (англ.);
- б) похожую основу: *мышца* (рус.), *musculus* (лат.), *muscle* (англ.);
- в) имеющим идентичное написание, но разное произношение: *позвонок* (рус.), *vertebra* (лат.), *vertebra* (англ.).

2. Однословный термин - прилагательное может переводиться:

- а) прилагательным с такой же основой, но без личного окончания: *реберный* (рус.), *costalis* (лат.), *costal* (англ.);

б) прилагательным с такой же основой, но характерным для английского языка окончанием: *венозный* (рус.), *venosus* (лат.), *venouse* (англ.);

в) прилагательным с другой основой: *широкий* (рус.), *latus* (лат.), *wide* (англ.).

3. Многословный термин с несогласованным определением переводится на английский язык с помощью предлога “of”: *бугор верхней челюсти* (рус.), *tuber maxillae* (лат.), *tuber of the upper jaw* (англ.)

4. Многословный термин с согласованным определением переводится студентами легко, но нужно обращать их внимание на место прилагательного в латинском термине: *позвоночный столб* (рус.), *columna vertebralis* (лат.), *vertebral column* (англ.).

5. Перевод многословного термина с двумя видами определений представляет для студентов особую трудность и поэтому требует большей тренировки, работы по сравнительному анализу терминов в двух языках: *височная поверхность большого крыла* (рус.), *facies temporalis alae majoris* (лат.), *temporal face of the large wing* (англ.).

Нужно отметить, что некоторые грамматические темы даются студентам очень легко, т. к. они имеют в обоих языках много общего. Это, в основном, словообразование, особенно в клинической терминологии (префиксация, суффиксация, основосложение); использование в клинической терминологии греческих ТЕ, перевод диагнозов.

В данном случае мы не даем возможность студентам пользоваться словарем, а активизируем их логическое мышление и способность выведения значения термина из знакомых морфем.

МІЖПРЕДМЕТНА ІНТЕГРАЦІЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ КУРСУ „ІСТОРІЯ УКРАЇНИ” В МЕДИЧНОМУ КОЛЕДЖІ

СУДЕНКО О.В.

Черкаський медичний коледж

Розбудова незалежної держави – України передбачає докорінну зміну всієї структури освітянської системи. Однією з проблем сучасного викладача є пошук таких шляхів і засобів, які б інтенсифікували навчально-виховний процес та дали можливість студентам покращувати свої вміння та навички.

Динамізм, притаманний сьогоденню та становленню суспільства, швидка зміна напрямків у розвитку новітніх технологій, інтелектуалізація праці – все це потребує нових підходів до організації освіти та методики викладання окремих предметів, і в тому числі курсу „Історія України” в медичних навчальних закладах.

Проблема міжпредметних зв'язків на даний момент розробляється дидактами, методистами, викладачами. Міжпредметні зв'язки є досить важливими і передбачають інтеграцію навчальних досягнень студентів у процесі вивчення суспільно-політичних предметів, які взаємодоповнюють, узагальнюють, конкретизують рівень навчальної компетенції студентів.

Взаємозв'язок змісту курсу „Історія України” з іншими предметами навчального плану здійснюється на різній фактологічній основі. Отже, важливим завданням міжпредметних зв'язків є розробка методики розкриття спільних для деяких предметів понять і ідей. Його вирішення вимагає від викладача знання не лише свого предмету, а й основного змісту інших предметів. У медичних навчальних закладах профільними предметами є хімія, біологія, професійно орієнтовані дисципліни. Курс „Історія України”

дозволяє студентам сформувати навички самостійного наукового пізнання суспільних процесів. Вивчення історії допомагає у розумінні причин, наслідків і сенсу розвитку людського суспільства. Такі знання в медичному навчальному закладі сприяють вивченню предметів професійно орієнтованих дисциплін, викликають зацікавленість в їх засвоєнні, дають змогу вирішити питання виховання особистості майбутнього фахівця, розвитку його інтересу до професії.

Вивчення особливостей побуту, національних традицій, рівня фізичних та математичних знань, звичаїв, характерних для суспільства того чи іншого періоду, впливає на існування людини і розуміння свого місця в громаді не менше, ніж тенденції політичного, економічного, цивілізаційного розвитку. У числі чинників, без яких важко уявити собі розвиток індивіда, не останнє місце займають медичні знання і гігієнічні традиції суспільства.

Історія допомагає зрозуміти виникнення проблем у сфері охорони здоров'я. На заняттях ми акцентуємо увагу на фактах, пов'язаних з історією медичної науки та практичної медицини в Україні. Наприклад, інфекційні захворювання, які супроводжували війни та створювали значний вплив на хід військових дій, адже кількість померлих від інфекцій була іноді значно більшою, ніж вбитих у боях. Так, досить значним наслідком німецько-фашистської окупації України під час Великої Вітчизняної війни був значний сплеск епідемій паразитарних тифів та дитячих інфекцій. Саме в цій тематиці доцільно поєднати курс „Історія України” з професійно орієнтованими предметами, такими як: інфекційні хвороби, епідеміологія, гігієна.

Методичний досвід свідчить, що використання міжпредметних зв'язків на заняттях з історії України є одним з найефективніших засобів підвищення рівня викладання історії України в профільних навчальних закладах. Міжпредметні зв'язки передбачають пошук організаційних форм,

удосконалення типології лекції чи семінарського заняття. У формуванні міжпредметної системи в медичному навчальному закладі важливим є підготовка і проведення семінарських занять з метою надання студентам можливостей творчо використовувати міжпредметні зв'язки, особливо при вивченні тем, в які можна вкласти знання з медичних профільних предметів: „Середньовічне місто” (поширення епідемій холери, чуми та віспи внаслідок антисанітарних умов життя), „Україна в першій половині XIX ст. (проблема низького рівня медичного обслуговування в сільській місцевості), „Народна медицина”, „Видатні медики України”, „Перша світова війна”, „Друга світова війна і Україна” (розповсюдження епідемій, захворювань, організація надання медичної допомоги, приклади відваги військових медиків).

Отже, викладання курсу „Історія України” в системі гуманітарної підготовки у медичному навчальному закладі має своє вирішення у можливості викладача поєднати даний предмет з професійно-орієнтованими предметами, надати студентам можливість самостійно здійснювати пошук матеріалу, який їх цікавить в рамках даного курсу. Ми вважаємо за доцільне приділяти більше уваги:

- по-перше, розгляду проблем, пов'язаних з впливом медицини на соціальне життя, на етнічні, правові і релігійні погляди людей і суспільства в цілому;

- по-друге, конкретному матеріалу (в тому числі біографіям учених), який дозволяє визначити і обговорити деякі моральні аспекти наукової діяльності і практичного лікування, особливо в сучасному світі;

- по-третє, вихованню особистості майбутнього фахівця, формуванню почуття гуманності та відповідальності на прикладі історичних подій та осіб.

ВИКОРИСТАННЯ ЕТНОГРАФІЧНОГО МАТЕРІАЛУ В КУРСІ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

ТКАЧЕНКО С.С.

Національний технічний університет „ХПІ”

З часу проголошення незалежності України триває процес оновлення змісту вищої освіти. Серед напрямів в трансформації історичної освіти – оновлення її змісту, зокрема через широке застосування етнографічного матеріалу, як одного з важливих компонентів історичних знань.

В умовах актуалізації національних цінностей етнографічні знання повинні розглядатись як адаптивний механізм індивідуалізму та етносоціальних організмів у сенсі „пізнай самого себе” та „будь самим собою”. Через усвідомлення своєї належності до культури етнічної спільності студент повинен прийти до розуміння культури загальнолюдської, яку необхідно оберігати та розвивати в інтересах людини, етносу (нації), людства в цілому.

Саме етнографічні знання мають сприяти усвідомленню національної самобутності особистості, формуванню багатомірного сприйняття себе в сучасному полі культурному середовищі, толерантності у ставленні до інших народів як основи для розвитку та утвердження демократичних цінностей у суспільстві.

У системі історичної освіти етнографічні знання формуються у процесі вивчення як окремих народознавчих курсів, так і окремих предметів, змістове наповнення яких щодо етнографічного матеріалу досить різноманітне, визначене різними освітніми завданнями і потребує різних методів засвоєння.

Як „українознавство”, так і „народознавство” може бути включено до навчальних планів в системі вищої освіти, тобто вивчати за вибором і бути не обов’язковими. Тому фактично основні етнографічні знання учні засвоюють у процесі вивчення курсів гуманітарного циклу: української мови, історії, історії української культури. Найбільший обсяг етнографічного матеріалу міститься у курсі історії. У навчальних програмах, підручниках, посібниках останніх років його вага значно зростає. І це цілком виправдано: етнографічний компонент у змісті курсів, як релігієзнавчий та мистецтвознавчий, дає можливість реалізувати культурологічний підхід у викладанні історії. Саме за рахунок культурологічних компонентів: етнографічного, релігієзнавчого, мистецтвознавчого по-новому осмислюється минуле людства, історія етносів та світових релігій, культура народів, розвиток людської цивілізації в цілому.

Особливості етнографічного компонента в змісті курсу історії України впливають з особливостей етнографії як історичної науки в систематичності суспільних наук. Отже, етнографія, як галузь гуманітарних наук, вивчає народи світу (етноси), їхнє походження (етногенез) та етнічну історію, характерні риси. Саме феномен етнічності допомагає досягнути природу, характер та історію як окремих етносів, так і людства загалом. Тобто ця наука значно повніше ніж історія у часовому та просторовому відношенні спроможна дати картину етнічних і соціальних змін, що їх пережило людство.

Сучасний стан розвитку гуманітарних наук характеризується їх певною етнологізацією, яка виробляє способи систематизації, узагальнення та тлумачення етнографічного матеріалу. Тобто етнологія розглядається як наука, що генерує пояснювальні моделі й теорії для інших наук, особливо історії.

Тоді етнографічний матеріал використовується лише як матеріал для реконструкції соціальних явищ і є засобом для верифікації концепцій, або засобом їх доведення.

У загальному вигляді етнографічний матеріал, що використовується в підручниках, можна згрупувати в такі підсистеми, або блоки: – теорія етногенезу, етнічна історія та етнічні процеси; традиційно-побутова культура; духовна культура.

На різних етапах історичного розвитку традиційно-побутовий компонент культури відігравав неоднакову роль. На ранніх ступенях історичного розвитку традиційно-побутова культура майже повністю охоплює сферу культурної діяльності людини. Тому логічним є збільшення в першому розділі підручників обсягу навчального матеріалу, що відображає господарство, побут, звичаї, обряди та вірування окремих племен і народів. Цей матеріал використовується як ілюстративний для характеристики етнокультурної специфіки при історичному дослідженні окремих етносів та країн і не складний для засвоєння.

Важливо наголосити, що відбір етнографічного матеріалу повинен сприяти усвідомленню процесів, що впливають на утворення, розвиток та зникнення етносів.

Таким чином, етнографічний матеріал курсу історії України може використовуватися з такою метою:

- 1) реалізації різних підходів до вивчення історії. Насамперед антропоцентричного, в якому центром історичного процесу є людина з її особистими проблемами;
- 2) як допоміжний матеріал для розкриття історичних, економіко-географічних та інших положень, реконструкції історичного минулого народів Землі, особливо до появи писемності;
- 3) як ілюстративний матеріал для характеристики національно-культурної специфіки окремих народів і країн;

4) як матеріал для історичних інтерпретацій та історичних пояснень.

Включення України в євроінтеграційні процеси поставили нові завдання перед вищою школою. Історичні процеси, які відбувалися й відбуваються зараз в українському суспільстві, потрібно висвітлювати в межах загальнолюдського, цивілізаційного поступового розвитку. Тому отримуючи історичні знання, які застосовують й етнографічний матеріал, студентська молодь повинна усвідомлювати місце й роль українського народу у всесвітньої історії, історії людства.

САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СТУДЕНТОВ

ФЕЛЬ Е.Л.

Национальный фармацевтический университет

Индивидуальное психологическое развитие происходит на протяжении усвоения индивидуумом социальных отношений, форм и способов деятельности. Во время этого процесса усвоения происходит развитие личности. При этом само по себе усвоение не может происходить без воспитания, развитие личности не может быть вне процесса воспитания.

Активный деятельный подход к определению форм организации и методов воспитания как очень важного способа руководства деятельностью студентов, а также и их индивидуальным развитием психики, требует от педагогов определения тех конкретных видов деятельности, которые оптимально способствовали бы достижению цели подготовки специалистов. Это задание может казаться простым, однако только на первый взгляд. В жизни студентов большую, если не решающую, роль в их индивидуальном развитии и личном становлении (общем и профессиональном

развитии) играет осознанная самостоятельная деятельность, основой которой выступают их решения – как собственное, так и студенческой группы (организации). Однако вопрос состоит в том, какие же виды активной деятельности студента действуют как развивающие.

В современной высшей школе по-разному трактуют суть самостоятельной работы студентов, по-разному её обозначают. Самостоятельная работа всё больше выступает едва ли не единственным в усвоении знаний. Гегель писал: «Чтобы научиться плавать надо войти в воду». То же наблюдается и в формировании самостоятельности как черты личности. Самостоятельности действительно не возможно научиться. Такую самостоятельность можно лишь развить в процессе обучения.

Самостоятельность в приобретении знаний предусматривает овладения сложными умениями и навыками видеть смысл и цель работы, организацию собственного самообразования, умение по-новому подходить к решаемым задачам, познавательную и умственную активность и самостоятельность, способность к творчеству.

К основным формам организации самостоятельной работы студентов относятся: работа над учебниками, учебными пособиями, первоисточниками на лекциях, семинарах и в нелекционное время (конспектирование, работа над рефератами, составление тезисов); работа над конспектом лекций перед ними и после них; над документами в лабораториях на практических занятиях; решение задач, выполнение упражнений, самостоятельные наблюдения, написание сочинений и пересказов, подготовка выступлений научных сообщений, перевод специальной литературы, выполнение заданий по черчению, разного рода индивидуальных заданий, курсовых и дипломных работ, привлечение студентов к активной научно-исследовательской работе различной сложности и т. д.

Однако, надо отметить, что на данное время отсутствует единая общепринятая квалификация самостоятельных работ студентов.

Весь процесс обучения и воспитания должен быть подчинён задачам формирования и развития у будущих специалистов таких качеств и свойств, которые обеспечили бы им плодотворную и общественно эффективную активность.

Ни один вуз не может предвосхитить всего, что будет возникать в деятельности специалиста. По окончании вуза, при переходе к профессиональной и самостоятельной общественно-политической жизни возникают многие проблемы и трудности. И задача высшей школы заключается в том, чтобы сформировать у каждого студента такой устойчивый и динамичный комплекс нравственных, профессиональных, интеллектуальных и психологических свойств, который дал бы ему возможность плодотворно решать жизненные проблемы.

ФАРМАЦЕВТИЧНА ЛАБОРАТОРІЯ ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ (1812 – 1855 РР.)

Р.І. ФІЛІППЕНКО, М.І. БОБРОВА

Національний фармацевтичний університет,
ЦНБ ХНУ ім. В.Н. Каразіна

Офіційною датою заснування фармацевтичної лабораторії Харківського університету є 1812 р. Фармацевтична лабораторія була створена на базі хімічної, яку було засновано в 1804 р.

У 1812 р. ад'юнкт Михайло Прохорович Болгаревський (ад'юнкт – особа, що посідала молодшу наукову посаду) подав клопотання про заснування фармацевтичної лабораторії. Попечитель Харківського навчального округу дав згоду на відкриття фармацевтичної лабораторії при хімічній. На необхідні для дослідів матеріали виділялось 250 руб. на рік. Завідувачем

фармацевтичної лабораторії було призначено з 1813 р. М.П.Болгаревського. Він керував лабораторією до 1815 р. У 1813 р. М.П.Болгаревським було придбано різних інструментів на 99 руб. 64 коп.

З 1815 р. став завідувати лабораторією ординарний професор Людвіг Осипович Ванноті, який керував фармацевтичною лабораторією до своєї смерті у 1819 р.

Далі фармацевтичною лабораторією завідував випускник Харківського університету Яків Микитович Громов. За часів його керування закупувались різні предмети, що стосувалися фармакології, так як професор Громов цій частині приділяв багато уваги. Я.М. Громов проводив у лабораторії заняття, показуючи студентам досліди, “збагачуючи їх знання з ботаніки лікарських рослин”. Професор Я.М. Громов завідував лабораторією по 1835 р.

До 1835 р. на утримання фармацевтичної лабораторії щорічно виділялось 250 руб. За університетським уставом 1835 р. на хімічну та фармацевтичну лабораторію виділялось нерозподільно 2400 руб. на рік.

Хоча фармацевтична лабораторія була тісно пов'язана з хімічною, вона мала окремі приміщення, які знаходилися з 1819 р. за річкою Лопань, у будинку переробленому із конюшні. З 1834 р. фармацевтична лабораторія, а також, очевидно, і хімічна, розміщалися в корпусі побудованому в 1823 р.

У 1837 р. завідувачем фармацевтичної та хімічної лабораторій став професор “врачебного веществословия” Єгор Степанович Гордієнко, випускник Харківського університету. З 1833 р. він викладав в університеті фармацію з рецептурою. У вересні 1836 р. Є.С. Гордієнка було затверджено у званні ад'юнкта по кафедрі фармації та “врачебного веществословия”. У 1838 р., після захисту дисертації, Є.С. Гордієнка було затверджено у званні доктора медицини та екстраординарного професора по кафедрі фармакології та фармації, а в 1839 р. – у званні ординарного професора (Ординар-

ний – штатний професор кафедри. Екстраординарний – позаштатний). Є.С. Гордієнко досить часто бував у відрядженнях, а це призвело до того, що заняття у фармацевтичній лабораторії проводились не регулярно. У 1847 р. професор хімії Ейнбордт подав клопотання про відокремлення фармацевтичної лабораторії від хімічної.

Поділ лабораторії відбувався з 1847 по 1850 рр. До 1850 р. в лабораторії нарахувалось 1957 предметів, із яких 1410 були віддані хімічній, а 547 предметів залишили фармацевтичній лабораторії. Щорічний бюджет фармацевтичної лабораторії складав 228 руб.

Імена лаборантів фармацевтичної лабораторії можна зустріти в літературі, починаючи з 1848 р. Штатним лаборантом в 1848 р. був призначений провізор Гаспар Іванович Куріанський.

КУЛЬТУРОЛОГИЯ КАК ИНТЕГРАТИВНАЯ ОБЛАСТЬ ЗНАНИЯ

ФИЛЯНИНА Н.Н.

Техникум Национального фармацевтического университета

Культурология – наука, формирующаяся на стыке социального и гуманитарного знания о человеке и обществе и изучающая культуру как функцию человеческого бытия.

Предмет культурологи – исторические формы общественного бытия, аккумулирующие социальный опыт коллективной жизнедеятельности людей, воспроизводимые и развиваемые через системы социальной коммуникации. Культурология формируется на стыке многих наук: культурфилософии, культурной и социальной антропологии, социологии культуры, этнологии, семантики и семиотики, синергетики, культурпсихологии, истории культуры, филологии. Она интегрирует знания различных наук о

культуре в целостную систему, формулируя представления о сущности, функциях, структуре и динамике культуры как таковой, моделируя культурные конфигурации различных эпох, народов, конфессий, сословий, выявляя и систематизируя черты своеобразия различных культурных миров.

Идея выделения культурологии в самостоятельную область знания принято связывать с именем известного американского антрополога Лесли А. Уайта. Однако впервые этот термин был предложен немецким философом и химиком В. Оствальдом в 1909 г. и применен им во многих последующих работах. Оствальд отличал культурологию от социологии и использовал термин «культурология» для описания специфического явления, присущего только человеку, которое может быть определено понятием «культура» и исследовано наукой под названием «культурология». В западной науке это название не привилось, но прочно закрепилось в России и странах СНГ. Прямой аналог отечественному понятию «культурология» в принятых за рубежом классификациях наук выявить сложно, поскольку они традиционно не связывают понятие культуры только с художественной и просветительской практикой и проблематикой, а понимают феномен культуры преимущественно в социально-этнографическом смысле. Отсюда основными науками о культуре в Европе и Америке являются социальная и культурная антропология, новая культурная история, семиотика, постструктурная лингвистика и пр.

В связи с расширением международных научных и образовательных контактов возникает проблема эквивалентного перевода принятого у нас термина «культурология» на европейские языки и объяснения его содержательного наполнения.

В этой связи нельзя не согласиться с определением Флиера А. Я., понимавшего культуру «как исторический социальный опыт людей по селекции, аккумуляции и применению таких форм деятельности и взаимодействия, которые помимо утилитарной эффективности оказываются приемле-

мыми для человеческих коллективов также и по своей социальной цене и последствиям, отбираются на основании соответствия критерию ненанесения вреда социальной консолидированности сообществ и закрепляются в системах их культурных ценностей, норм, паттернов, традиций и т.п., т.е. представляют собой систему опр. «социальных конвенций», прямо или опосредствованно обеспечивающих коллективный характер человеческой жизнедеятельности». В отличие от большинства социальных и гуманитарных наук, изучающих те или иные сферы человеческой жизнедеятельности, культурология относится к группе наук, исследующих в качестве объектов все виды и формы целеориентированной человеческой жизненной практики, но в строго определенных аспектах.

**АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ КУРСУ „ПСИХОЛОГІЯ
СПІЛКУВАННЯ” ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
МЕДИЧНИХ СПЕЦІАЛІСТІВ**

ФОМІНА Л.В., КАЛІНІЧЕНКО О.В., НІКОЛАЄВА А.О.

Харківський державний медичний університет

Сучасний соціально-економічний і науково-технічний розвиток суспільства ставить ряд нових завдань у галузі освіти й виховання, підготовки людини до активної життєвої позиції та діяльності.

Сучасний стан вимагає від майбутніх фахівців-медиків глибоких теоретичних практичних знань не тільки профільних дисциплін, а й спеціальних психологічних, знань, умінь і навичок.

Психологія як наука посідає особливе місце в системі наук про людину, колектив, суспільство, людство. Це багатопланова, багаторівнева нау-

ка, об'єктом вивчення якої є найскладніша сфера життєдіяльності людини – психіка.

Головне завдання викладання психології полягає в тому, щоб навчити майбутніх лікарів використовувати психологічні особливості хворого з метою відновлення й охорони здоров'я, адже з урахуванням даних психології повинні розв'язуватися питання, які турбують перш за все пацієнта й лікаря.

Правильне розуміння пацієнта та його хвороби можливе лише при умові знань індивідуально-психологічних особливостей особистості.

Часте спілкування з хворими та їх родичами вимагає високого рівня комунікаційної компетентності лікаря. Курс „Психологія спілкування” сприяє професійному комунікаційному становленню студентів – майбутніх лікарів.

Готуючи фахівців-медиків, слід пам'ятати, що невід'ємною частиною їхньої професійної діяльності, іміджу і, нарешті, успіху є вміння спілкуватися.

Спілкування – один з основних елементів діяльності лікаря, у ході якого здійснюється емоційне самовираження, сприйняття, одне одного (лікаря й пацієнта).

На нашу думку, вивчення курсу „Психологія спілкування” має важливе значення не тільки в підготовці фахівців високого рівня, але й у формуванні культури спілкування особистості в цілому.

Маємо на увазі те, що в процесі засвоєння матеріалу майбутні фахівці отримують знання як медико-психологічного, так і соціально-культурного характеру.

Виклад окремих питань курсу, зокрема, спілкування як обмін інформацією, вербальна та невербальна комунікація, мовлення та його функції, візуальне спілкування та інші, припускає актуалізацію знань студентів не тільки психологічного чи медичного спрямування, але й таких дисциплін,

як філософія, етика, культура, соціологія, філологія, зміст яких пов'язаний із певною фаховою спеціалізацією студента.

У вивченні психології спілкування майбутніми фахівцями не можна обійти увагою поєднання емпіричної психології й психологічної практики.

У цьому контексті виділяються специфічні риси. Поряд з використанням основних методів та технологій психологічних досліджень у медико-психологічній практиці: опитування, бесіда, тестування, експеримент фахівцям необхідно надавати певної уваги такому методу як спостереження в різних видах.

Таким чином, знання психології, зокрема психології спілкування, допоможуть краще зрозуміти, що професійна взаємодія лікаря з пацієнтом дозволить оптимізувати процес діагностики й об'єктивно оцінювати особистість пацієнта, а це у свою чергу підвищить ефективність лікувальних засобів

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ОПАНУВАННЯ ФАХОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ-МЕДИКАМИ

ФОМІНА Л.В., НІКОЛАЄВА А.О., КАЛІНІЧЕНКО О.В.

Харківський державний медичний університет

Сучасна термінотворчість у різних мовах характеризується цілеспрямованим науковим впливом на процеси впорядкування окремих терміно-систем, їх уніфікацію, стандартизацію, гармонізацію як на національному, так і на міжнародному рівнях. Спеціальне регулювання розвитку терміно-логічної лексики зумовлюється об'єктивними чинниками, насамперед реальною потребою суспільства в однозначній науковій комунікації.

Розвиток новітніх технологій, упровадження досягнень науково-технічного прогресу у різні сфери суспільного життя, виникнення сучасних інформаційних мереж зумовлюють появу відповідних терміносистем, однією з яких є терміносистема медичних наук.

Опанування студентами української медичної термінології ускладнюється недостатнім розумінням способів її ефективного вивчення.

Комплексний підхід до розв'язання проблеми допоможе, на нашу думку, досягти позитивних результатів.

1. Одним з найголовніших ми вважаємо граматичний метод, підґрунтя якого було закладене просвітителями ще наприкінці 18 століття. Згідно з ним, процес удосконалення знань розуміють як рух від однієї граматичної схеми до іншої. Це дозволяє більш „прозора” бачити основні принципи будови терміна, розуміти його глибинну суть.

2. Метод замовчування дозволяє студентам без допомоги викладача розібратися зі складними випадками утворення номенклатурних назв, провести паралелі між найменуваннями органів і тканин у різних галузях медицини.

Корисним є також транслінгвістичний підхід до опанування термінології, який передбачає проведення паралелей між термінами різних мов, що позначають поняття чи предмет.

Крім названих, заслуговують на увагу також сенсів, та аналітичній методи.

Кожен з них має свої недоліки та переваги. Тому найефективніше опанування термінології відбудеться, якщо викладач комбінуватиме елементи різних методів вивчення. Слід враховувати як обсяг конкретного вербального матеріалу, так і вікові та психологічно особливості студентів, адже єдино існуючий шлях до вільного розуміння найскладніших терміноутворень – планомірна, свідомо робота.

**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОТРЕБИ
ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ
В НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНІЙ СФЕРІ**

ФОМІНА Л.В., СКОРБАЧ Т.В.

Харківський державний медичний університет

Формування комунікативної компетенції, тобто суми знань й умінь, якими студенти – іноземці можуть скористатися при продукуванні мови в навчально – професійній сфері, актуальне на всіх етапах навчання.

На кафедрі „Української мови, психології та педагогіки” ХДМУ створено посібники, мета яких виробити в іноземних студентів мовленнєву готовність до створення письмових монологічних висловлювань, близьких або адекватних реальним комунікативним вимогам. Тестовий і лексичний матеріал відібрано з урахуванням потреб студентів - медиків. В основу розробки системи завдань покладено принцип поетапного формування навичок.

Як показує досвід, особливою важкістю для студентів є вживання прийменників.

Грамотність висловлювання, володіння професійною лексикою, доречність вибору слова – це компоненти фахового спілкування.

Вибір слова залежить від контексту. Ділове спілкування передбачає інтенсивне вживання термінів та професійної лексики. Але необхідно мати відомості не лише про термін, а й про його здатність сполучатися з іншими словами. Саме сполучення слів викликають труднощі при перекладі з мови на мову, змушують підбирати еквіваленти не до окремих слів, а до виразів. Наприклад: пішла по ліки – за ліками; бережу ці препарати на всяк випадок – про всяк випадок.

На наш погляд, досить складним є вживання прийменника по в медичній термінології. Він вживається дуже рідко а саме: зі знахідним відмінком, указуючи на мету або межу дії: піти по ліки, занурився в справи; місцевим відмінком, указуючи:

- 1) на місце або час дії: ходити по лікарнях;
- 2) на стосунках до іншого предмету: наказ по університету, черговий по відділенню;
- 3) на спосіб дії: приймати хворих по черзі.

Багато помилок виникає при так званому „вільному” перекладі установлених прийменникових конструкцій з російської на українську мову. Те саме за змістом дієслово в обох мовах може мати різні прийменники: предупредить о болезни – попереджати про хворобу; заботиться о больном – піклуватися про хворого.

Варто відзначити важливість вироблення в іноземних студентів уміння вибірково користуватися мовленнєвими засобами для оптимального висловлювання певного змісту.

Таким чином, навчання іноземних студентів українській мові є не тільки засобом формування професійної комунікативної компетенції, але й виконує більш масштабні функції. Професійна компетенція – тільки один з елементів, що формує комунікативну компетенцію.

ЧИТАННЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЗАСІБ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ФАХОВОЇ МОВИ

ФОМІНА Л.В., СКОРБАЧ Т.В., УНКОВСЬКА С.А.

Харківський державний медичний університет

Студент-іноземець, який навчається в медичному вузі, вивчає велику кількість дисциплін, сприйняття яких потребує від нього знання й володіння медичної та спеціальної лексики, володіння нею, уміння вилучати з наукового тексту необхідну наукову інформацію.

Перед викладачем – філологом постає ряд питань: якому виду мовленнєвої діяльності варто віддати перевагу при навчанні наукового мовлення, якій формі – письмовій чи усній, які найбільш ефективні прийоми усного мовлення.

Не викликає сумніву, що найбільш актуальною формою наукового мовлення є письмова, а видом мовленнєвої діяльності – читання.

По-перше, це пов'язано з реальними комунікативними потребами студентів у навчально-професійній сфері: необхідністю відпрацьовувати протягом усього процесу навчання велику кількість наукових і навчальних текстів при підготовці до всіх видів занять, написання історій хвороб, рефератів, а також дисертаційних досліджень.

По-друге, саме читання є головним засобом формування посправжньому творчої особистості, засобом мобілізації всієї розумової діяльності студента – іноземця.

Для майбутніх фахівців-медиків особливого значення набуває сьогодні вивчення предмета „Ділова українська мова”. Адже мистецтво спілкування з пацієнтом, уміння правильно оформляти медичну документацію є одним із професійних обов'язків медичного працівника.

Курс „Ділова українська мова” передбачає вивчення особливостей писемного й усного ділового мовлення медиків, спонукає до читання фахової літератури та усвідомлення значущості знань зі справочинства.

АДАПТАЦІЯ ВІЙСЬКОВИХ ПРОВІЗОРІВ ДО ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

ХОМУТЕЦЬКА Н.І., ГОЛУБ А.Г., ГРИНЧУК І.Г.

Українська військово-медична академія

Сучасна економіка потребує від фахівців нової якості – підвищення професійної мобільності, що повинна розвиватись на всіх рівнях професійної і загальноосвітньої підготовки. Професійна мобільність сприяє трудовій адаптації людини, що виникає при переході від навчання до трудової діяльності. Трудова адаптація має складну структуру і поєднує професійну, психофізіологічну, соціально-психологічну, суспільно-організаційну і культурно-побутову адаптації.

Професійна адаптація виявляється в певному рівні оволодіння професійними навичками та вміннями, у формування певних професійно необхідних якостей особистості, в розвитку сталого позитивного ставлення працівника до своєї професії. Психофізіологічна адаптація – це процес засвоєння людиною сукупності умов праці. Соціально-психологічна адаптація полягає у засвоєнні людиною соціально-психологічних особливостей трудової організації, входження в сталу систему взаєностосунків, позитивній взаємодії з членами організації. Суспільно-організаційна адаптація означає засвоєння новими членами колективу організаційної структури організації, системи управління і обслуговування виробничого процесу, режиму праці та відпочинку тощо. Культурно-побутова адаптація – це участь

нових членів колективу в традиційних для даної організації заходах поза робочим часом.

На кафедрі військової фармації Української військово-медичної академії важлива увага приділяється підготовки слухачів до майбутньої самостійної діяльності. На практичних, самостійних заняттях широко застосовуються ділова гра, ситуаційні вправи, де моделюються ситуації, що можуть виникати у майбутньому на тих посадах, які вони будуть обіймати. Особлива увага приділяється самостійній роботі слухачів як однієї із засад підготовки слухачів до самостійного навчання і практичної діяльності, формування самостійності як здатності особистості організовувати і реалізувати свою діяльність без сторонньої допомоги і керівництва. Для активізації самостійної роботи слухача важливе значення має мотивація. Від позитивної мотивації до навчання залежить успішне оволодіння знаннями, вміннями та навичками. Тому важливим є знання моделей соціальної, навчальної, трудової, спонукальної мотивації, вивчення психологічних особистостей слухачів, які впливають на досягнення успіху, на його ціннісні орієнтування: спрямованість на себе, на процес, на діло, на результат діяльності тощо.

Професійна кваліфікація та компетентність фахівця залежить не тільки від його знань, але й практичного досвіду. Тому особлива увага при підготовці військових провізорів приділяється практичній підготовці (фармацевтична і військово-фармацевтична практики), де слухачі поглиблюють та закріплюють знання та вміння, що були здобуті під час навчання на кафедрі, набувають спеціальних навичок роботи на військово-фармацевтичних посадах. Для професійної адаптації військовим провізорам, як й іншим фахівцям, необхідно мати: високий рівень професійної грамотності; здатність розібратись в ситуації, сформулювати проблему, розробити альтернативні варіанти її вирішення і реалізувати обраний варіант; технічні і функціональні навички, компетентність у виробництві, менедж-

менті, маркетингу, економічному аналізі; вміння працювати в колективі; здатність нести відповідальність, постійно вчитися і пристосовуватись до змін.

Розподіл випускників кафедри військової фармації здійснюється на керівні посади, тому професійна підготовка такого фахівця повинна бути спрямована на формування базових управлінських навичок: комунікативні навички (набуття навичок управлінського спілкування, управління персоналом, комунікативних взаємодій, проводити ділові переговори, користування оргтехнікою тощо); адаптаційно-мобілізуючі навички (набуття інтелектуальних навичок (аналізу, синтезу), навичок самоконтролю і самовиховання, творчої діяльності тощо); комерційно-домінантні навички (навички підприємницького мислення, підприємницької діяльності, трудові навички, навички практичного керівництва підрозділом, навички оцінки становища і самооцінки).

Сьогодні до професійної компетенції керівників будь-якого рівня висуваються наступні вимоги: знання та розуміння процесів управління; володіння засобами досягнення мети і підвищення ефективності роботи підрозділу або організації; вміння використовувати сучасну інформаційну технологію та засоби комунікації; володіння майстерністю управління людськими ресурсами; володіння майстерністю налагоджувати зовнішні зв'язки; здатність до самооцінки, вміння робити правильні висновки й неперервне підвищення своєї кваліфікації.

Таким чином, у сучасних умовах вища школа повинна виховувати і вести підготовку фахівців нового типу, які поєднують високий рівень професійної підготовки зі значним особистісним потенціалом, здатного поєднувати спеціальні знання і професійні навички з організаторською роботою з людьми, здатних бути лідером у будь-яких умовах, прогнозувати майбутнє, реалізовувати поставлені завдання. Крім того, особливу увагу в професійному навчанні необхідно приділяти формуванню психологічної гото-

вності до трудової діяльності фахівців, що є умовою успішної професійної адаптації людини.

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

ХОМУТЕЦЬКА Н.І., ГОЛУБ А.Г.

Українська військово-медична академія

Об'єктом оцінювання навчальних досягнень є знання, вміння та навички. Основними функціями оцінювання навчальних досягнень слухачів є: контролююча; навчальна; діагностико-коригуюча; стимулюючомотиваційна; виховна.

Однак, загальноприйняті підходи до оцінки результатів навчання мають і ряд недоліків. Так, деякі фахівці ставлять під сумнів ефективність традиційних іспитів і заліків, вважаючи їх здатними порушити атмосферу співробітництва, що є важливою для досягнення кінцевої мети. Відмічаються також негативні наслідки практики застосування цифрових відміток, зокрема можливість породження в колективах нездорової конкуренції, що нерідко переходить у ворожість. Однією з можливих причин такого стану речей слід вважати переважну спрямованість сучасної системи контролю результатів навчання на оцінку власне знань, що є фактично контролем якості запам'ятовування навчальної інформації. Ефективним способом подолання зазначених недоліків є зміщення акцентів контролю на інші результати навчання в залежності від умов конкретної навчальної ситуації. Педагогічний досвід фахівців кафедри військової фармації дозволяє виділити наступні види результатів навчання:

Знання навчальної інформації. Знання визначають ту інформацію, яку слухачі вивчать до кінця курсу. Знання стосуються здатності пригада-

ти або розпізнати раніше вивчені матеріали. Результати навчання на рівні знань важливі, але їх не слід абсолютизувати.

Розуміння предмету. Результати розуміння вимагають певної новизни у відповідях слухачів і пов'язані з тлумаченням, інтеграцією вивченого матеріалу і застосуванням у незвичних ситуаціях та при вирішенні нових проблем.

Здатність мислити на вищому рівні. Здатність критичного мислення необхідна при аналізуванні та оцінюванні можливого рішення. Здатність мислити на цьому рівні визначається як результати, що стосуються спеціальних навичок в аналізі, синтезі та оцінці.

Мета навчання на рівні мислення вимагає, щоб проблеми або ситуації були новими для слухачів. При визначенні мети, пов'язаної з мисленням, необхідно проявляти гнучкість та уникати можливого її перетворення на фіксовану сукупність навичок і стратегій.

Результати виконання. Результати виконання можуть бути фундаментальними (робота з засобами вимірювань, оформлення документів фармацевтичного обліку та звітності тощо), на вищих рівнях навчання включають організаційні, комунікаційні, технологічні, лабораторні та інші спеціальні навички виконання професійних завдань у повсякденній діяльності та при роботі в екстремальних умовах.

При визначенні навчальних досягнень слухачів аналізу підлягають: характеристики відповіді слухача: цілісність, повнота викладання, логічність, обґрунтованість, правильність; якість знань (осмисленість, глибина, гнучкість, системність, узагальненість, міцність); ступінь сформованості загально навчальних та спеціальних умінь та навичок; рівень володіння розумовими операціями (вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати, робити висновки); досвід творчої діяльності (вміти виявляти проблеми, формулювати гіпотези, розв'язувати проблеми); самостійність оцінних суджень.

Таким чином, завданням викладача є організація контролю та оцінки знань з урахуванням всіх зазначених аспектів. Такий підхід дозволить не тільки підвищити об'єктивність контролю, але й сприятиме активізації пізнавальної діяльності слухачів, допомогти їм вчасно діагностувати та успішно долати свої особисті труднощі.

ДО ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.

ЦВЯШКО Ю.О.

Національний фармацевтичний університет

Про проблему викладання української мови у вузах говориться і пишеться чимало: пропонується безліч методик щодо подолання мовної безграмотності студентів із використанням сучасних психологічних прийомів, обговорюються новітні освітні технології, робляться спроби створення сучасних вузівських курсів української мови з використанням електронних засобів навчання тощо. Усе це разом або окремо повинно створити певний позитивний ефект усунення названої проблеми, але не створює і, мабуть, не створить, бо радше треба говорити не про проблему викладання, а про проблему існування української мови як навчальної дисципліни серед інших, бодай навіть і не базових, дисциплін.

Зміст навчальної програми вбирає у себе практично весь шкільний лінгвістичний матеріал, починаючи із фонетики та закінчуючи синтаксисом і стилістикою, сюди ж додаються докладний теоретико-практичний розгляд наукового та офіційно-ділового стилів разом із складанням відповідних текстів, робота із відповідними словниками та літературою. Начебто є мінімальний змістовний набір бажаних мовленнєвих знань та навичок,

що допоможуть майбутньому фахівцю спочатку у навчанні, а потім у подальшій роботі за фахом, нормально використовуючи у тих чи інших виробничих ситуаціях українську мову.

Знову з'являється “але”, бо кількість аудиторних годин, відведених для засвоєння цього мінімуму і такого потрібного мовного досвіду спілкування державною мовою, унеможлиблює досягнення головної мети курсу української мови – усунення мовленнєвих проблем, усних і писемних, що можуть виникнути у процесі навчання та, і це може мати певні наслідки, у процесі майбутньої роботи.

Цей процес унеможливлення закладено на рівні міністерської розробки модулів програми, на рівні нерозуміння концептуальної важливості гуманітарних дисциплін в цілому у технічних вузах, зокрема української мови за професійним спрямуванням, де ретельно дотримується відведення мінімальної кількості академічних годин для дисципліни – 38–42 (і тут не заперечиш, бо є базові дисципліни). Залишається викладач, який постійно повинен робити вибір між повторенням шкільного матеріалу, що виявляється не такий уже і шкільний, бо у школі теж не вистачає годин на виконання програми у повному обсязі, та новим для студентів вузівським матеріалом. Поділ програмних тем на кількість реальних (17-20) занять змушує викладача робити не тільки вибір між новим матеріалом та повторенням шкільного із певним розподілом часу на кожен, а й відсів певних “нескладних” чи можливо “непотрібних” тем. Якщо на дошці написати всю тему будь-якого заняття з української мови за професійним спілкуванням, то це займе місця мало чи не півдошки. Наприклад, тема № 1 для студентів НФаУ: *Писемна та усна форми літературної мови. Стилі обслуговування мовних потреб суспільства. Чергування голосних. Чергування приголосних. Ознаки офіційно-ділового стилю. Ознаки наукового стилю. Автобіографія. Переклад тексту з російської мови.* Саме тому викладач змушений із усього потрібного обирати найпотрібніше, зупиняючись на решті кількома сло-

вами або віддаючи цю решту на поталу самостійного опрацювання. Чи доречно далі говорити про якість освіти?

Отже, рух у напрямку розвитку та впровадження сучасних освітніх технологій не дасть, напевно, позитивного ефекту допоки “другорядна” дисципліна – українська мова за професійним спрямуванням, не матиме мінімально потрібну (100 – 150) кількість академічних годин, а не таку, що просто позначає наявність дисципліни серед інших, бо якщо загальна культура мовлення не впливає на якість та безпеку виробничих процесів усіх рівнів, то, наприклад, нездатність фахівця самостійно правильно розуміти термінологічну лексику тягнучиме за собою певні негативні наслідки не тільки на виробництві.

ПРОБЛЕМИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ: СОЦІАЛЬНО – ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

ЧЕРНЕЦЬКА Ю.І.

Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди

Проблема індивідуалізації навчання є досить традиційною для сучасної педагогічної науки, оскільки від її успішного розв'язання залежить не тільки якість навчання, а й всебічний розвиток дитини. Особливої актуальності вона набуває в умовах освітнього процесу загальноосвітніх санаторних шкіл-інтернатів. До цього ж проблема Індивідуалізації навчання хронічно хворих учнів обумовлена протиріччям з одного боку між необхідністю використання індивідуалізації навчання та недостатнім рівнем практичних навичок з боку педагогів, які працюють з цією категорією учнів.

Аналіз наукової літератури з окресленої проблеми дозволяє стверджувати те, що проблема індивідуалізації займала чільне місце серед найважливіших питань дидактики Я.А. Коменського, ідею розрізнення своєрідності дитячої природи підкреслювали Ж.Ж.Руссо, Й.Г. Песталоцці. Нарешті, у сучасній педагогіці підхід до колективу дітей, який ґрунтується на врахуванні особистих здібностей, можливостей, характеру і умов життя кожної окремої дитини вважають індивідуальним підходом. Але індивідуальний підхід та індивідуалізація це не одне і те саме. У педагогічній енциклопедії поняття „індивідуалізація" визначається як організація навчального процесу, при якій вибір способів, прийомів, темпу навчання враховує індивідуальні відмінності учнів, рівень розвитку її здібностей до учіння [1:201]. О.А. Кірсанов вважає індивідуалізацію системою виховних і дидактичних засобів, що відповідають меті діяльності і реальним пізнавальним можливостям колективу, класу, окремих учнів, і дозволяють забезпечувати навчальну діяльність учні на рівні його потенційних навчальних можливостей з врахуванням мети навчання [2:138]. За визначенням І. Унт, індивідуалізація – це врахування в процесі навчання індивідуальних особливостей учнів у всіх його формах і методах, незалежно від того, які особливості і в якій мірі враховуються [3:8]. Особливістю індивідуалізації соціально-педагогічного процесу санаторних шкіл-інтернатів є те, що вчителі у першу чергу повніші враховувати психофізичні можливості учнів. Але це не значить, що індивідуалізація це засіб роботи з невстигаючими, хронічно хворими учнями, які теж мають право вибору щодо отримання повноцінної освіти. Тому ми дотримуємось думки про те, що індивідуалізація навчання учнів санаторних шкіл-інтернатів – це організація такої системи взаємодії суб'єктів навчання у соціально-педагогічному процесі, коли враховується стан здоров'я дітей, використовуються індивідуальні особливості і можливості кожного, визначаються перспективи розвитку та гар-

монійного вдосконалення особистості, здійснюється пошук засобів, які б допомогли соціалізувати кожного такого учня.

Таким чином, від успішного розв'язання проблеми індивідуалізації учнів, що мають різні соматичні захворювання, залежить не тільки якість навчального процесу, а й ефективність соціалізації таких дітей в цілому, що можливо завдяки:

- системному вивченню, відстеженню стану здоров'я та його динаміки, через взаємодію медико-педагогічного персоналу санаторної школи-інтернату.
- виявленню і максимальному використанні особливостей лікувально-навчально-виховного процесу;
- вивченню і корекції впливу соціально-педагогічного процесу санаторних шкіл-інтернатів на особистість тих, хто навчається.

ЛІТЕРАТУРА

1. Педагогическая энциклопедия. – М., 1965. – Т.2.
2. Кирсанов А.А. Индивидуализация учебной деятельности как педагогическая проблема. – Казань, 1982.
3. Унт И. Индивидуализация и дифференциация обучения. – М., 1990.

ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

ЧОРНА Н.В. (ХНУРЕ), МІНОСЯН А.С. (ХДУХТ),
СМИРНОВ В.В. (ХДУХТ)

В статті розглядаються проблеми, пов'язані з гуманітаризацією навчального процесу. Звернено увагу на необхідність наповнення україно-

знавчих дисциплін новим змістом, новою якістю в контексті розбудови сучасної України та її інтеграції у світовий культурний простір.

Зміни в суспільно-політичному житті нашої країни обумовлюють підвищені вимоги до підготовки спеціалістів, їх професійно-технічного рівня, спроможності активно втручатися в сучасне життя. Можливим це стало лише в умовах організації не тільки технічної, але й гуманітарної підготовки, відповідності її до потреб держави та світовим стандартам.

Сьогодні разом з активізацією пошуку ефективних засобів навчання необхідно звернути увагу на дисципліни, що вже маємо, але недостатньо використовуємо у навчальному процесі, виховній роботі зі студентською молоддю. Саме такими курсами, на нашу думку, історія України, культурологія, українська мова та ін., які повинні зайняти відповідне місце в контексті гуманітаризації учбово-виховного процесу.

Історія кожного народу, його духовна і матеріальна спадщина становлять національний скарб у системі загальнолюдських цінностей. Широко відомим є афоризм давніх римлян про історію як вчительку життя. Суспільство, зацікавлене в необхідності досягти прогресу у своєму розвитку, має донести до широкого загалу усвідомлення істини, що український народ сформувався історично, що він створив самобутню матеріальну і духовну культуру, соціально-політичну думку, виробляв і виробив свою державність, що його складний і героїчний шлях гідний великого європейського народу. Історичний компонент має бути обов'язковою складовою частиною підготовки фахівців будь-якого профілю, оскільки, якщо обмежувати їх знання про суспільство лише логіко-теоретичною базою, ми позбавимо молодь можливості історичного мислення, здатності пізнання минулого. Бажання розібратися в строкатості подій, фактів, правильного світосприйняття.

Беручи до уваги, що в технічному вузі історія не є профільною, спеціальною дисципліною, викладач поставлений перед необхідністю постійно доводити її значення з точки зору становлення особистості, її соціальної свідомості. Історія, яка спочатку в уявленні молоді виглядає як нагромадження фактів і подій, поступово набуває характеру постійного дослідницького процесу, пошуку соціальних орієнтирів й свого місця в умовах сьогодення. До того ж вона є осередком, духовності, моралі тощо. Орієнтація на гуманізм, загальнолюдські цінності, повага до моральних та юридичних норм – складові цього явища. Історія нашого народу вчить цінувати людину як особистість, її права на свободу, розвиток, щастя, на прояв своїх здібностей. Протистояння гуманізму та насилля стримувало ріст національної культури, було серйозною перешкодою на шляху до державної незалежності. Кризою ідей гуманізму були перша світова війна, що зіткнула українців в кривавій трагедії двох імперій, громадська війна, голодомор 1932-1933 рр., затвердження тоталітарного режиму та ін. Свідома експлуатація людських недоліків, що культивалися серед козацтва та старшини, стали роз'єднуючим фактором в національному русі за свободу та незалежність протягом всієї вітчизняної історії.

Будь-яка справа сучасності не може бути вирішена сьогодні без зв'язку з гуманізмом, або німа нічого, що було б дорожче – і на це слід звернути увагу на заняттях з українознавчих дисциплін, - як людина, її права, щастя, честь та свобода. Важливим правилом викладання є те, що переконання повинно базуватися на доказах, при цьому викладач має бути впевненим в тому, що викладає. Зацікавленість, небайдужість, можливість висловити власну думку, творчий підхід у розв'язанні проблеми повинні стати обов'язковими елементами кожного заняття. Важливо сформувати поважне ставлення до українознавства, акцентувавши увагу на “вечних проблемах”, що пов'язані із суттю людини, подолати суто інформаційний підхід у навчанні, направити зусилля на отримання студентами вмінь та

навичок аналізувати існуючі процеси та події, робити висновки, що відображають сучасну діалектику життя, взаємозв'язок політики, економіки, культури. Необхідно відшукувати те, що поєднує викладача із студентською молоддю, а це передбачає бути першому сучасною людиною, патріотом своєї країни.

Сучасна культура і сучасна духовність, сучасний моральний рівень у суспільстві передбачає і сучасний рівень освіти, що потребує й методичного оновлення, комбінування усіх видів занять, неординарного підходу до виконання своїх обов'язків з боку викладачів. Відомий принцип в педагогіці та психології свідчить: краще засвоюється те, до чого людина періодично повертається. Можливо, наповнення українознавчих дисциплін новим змістом, новою якістю створить відповідні умови для позитивних змін у навчальному процесі. Цей процес був і залишається надзвичайно складним і суперечливим, але лише завдяки йому ми зможемо зберегти духовність, народну пам'ять, завершити розбудову держави, цивілізовано існувати разом з іншим світом.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

ШЕВЧЕНКО Н.В.

Національний фармацевтичний університет

Самостійна робота студентів є невід'ємною складовою навчального процесу і виправданим засобом оволодіння навчальним матеріалом. Це особлива форма навчальної діяльності, під час реалізації якої засвоюється відповідна сукупність знань, умінь та навичок, розвиваються здібності, формується самостійність як риса особистості суб'єкта навчання.

Самостійна робота студентів вимагає системного підходу і має бути побудована на єдиній методологічній основі. При її організації у вищому навчальному закладі повинні бути чітко визначені: зміст та мета самостійної роботи студентів, план, організаційно-методичне забезпечення, і на самперед форми контролю.

Ефективність самостійної роботи забезпечується чіткою організацією та контролем самостійної роботи, створенням необхідних умов для самостійної роботи (бібліотека, читальні зали, комп'ютерні класи, мережа Інтернет); доцільними формами, методами і засобами навчання; навчально – методичним забезпеченням тощо.

Із метою вивчення рівня організації самостійної роботи студентів і створення необхідних умов для її проведення у Національному фармацевтичному університеті було проведене опитування студентів. Вибіркову сукупність склали студенти першого і четвертого курсів (200 осіб).

Порівняльний аналіз показав, що студенти першого курсу більше орієнтовані на самостійне вивчення навчальних матеріалів і витрачають на це більше часу, ніж студенти четвертого курсу. Так, 43% респондентів першого курсу зауважили, що вони щодня навчаються самостійно, а 52% самостійно займаються щотижня. Решта респондентів самостійно навчається, як правило, у період сесії. Студенти четвертого курсу самостійно позааудиторно займаються лише час від часу, як правило, тільки перед практичними заняттями, коли в цьому є потреба, або ближче до сесії. Студенти, які навчаються самостійно кожного дня, склали лише 2% і 9%.

Студенти також більшою мірою орієнтуються на такі традиційні форми самостійної роботи, як робота з наявною літературою і конспектом лекцій, тобто на уже опрацьований матеріал, який складає мінімум необхідних знань. Це також свідчить про небажання займатися самостійним пошуком нової літератури і використовувати інноваційні форми самостійної роботи.

Найбільш ефективними формами контролю самостійної роботи опитані студенти назвали: тестування (78%), співбесіду (46%), опитування (35,3%), колоквіуми (30,5%), контрольні роботи (18%), перевірка конспектів (16,5%). Тож студенти більш орієнтовані на тестові форми контролю і на безпосереднє спілкування.

У своїх пропозиціях щодо організації самостійної роботи студенти наголошують на необхідність більш координованої і якісної допомоги викладачів у її реалізації.

Таким чином, студенти ще не готові вповні реалізувати принципи самостійної позааудиторної роботи, оскільки цей вид діяльності сприймається ними не як необхідність професійного й особистісного самовдосконалення і як необхідна реалія сучасної освіти, а як певне поза навчальне навантаження, яке вони зводять до мінімуму чи ігнорують взагалі. Отож, необхідно виробити у них усвідомлення того, що самостійне навчання – це передусім спосіб “самоудосконалення”, робота над собою, розуміння необхідності якої дозволяє студентові добровільно розвивати свої знання, навички, уміння, здібності і творчий потенціал.

ВКЛЮЧЕНІСТЬ ОСВІТИ В ОСОБИСТІСНІ СМИСЛИ ІНДИВІДА

ЯКОВЛЄВ А.О., ПОДОЛЬСЬКА Т.В.

Національний фармацевтичний університет

Сучасна тенденція зв'язувати освіту з "завданням" і "призначенням" людини задає евристичний принцип підходу: виявлення того, яким чином освіта виявляється включеною у особистісні смисли людини, який її вплив зв'язок з світоглядними основами особистості, з її ціннісно-значеннєвою базою.

У зв'язку з тим, що смисли і цінності людини, включеної в педагогічний процес, не завжди були пов'язані з освітою, то соціальний освітній інститут нерідко виступав для індивіда ззовні нав'язаною силою, не пов'язаною з його особистісними цілями, цінностями. Диференційованість і самодостатність окремих сфер індивіда приводили до того, що педагогічний процес у рамках систематичної освіти міг не формувати духовну цілісність особистості. Наприклад, у середньовіччя це завдання виконувала церква. Щоб пояснити включеність освіти в особистісні смисли індивіда сучасної епохи, необхідно ввести інший ракурс дослідження, а саме аналіз того, які якості особистості, які не виховуються регулярною системою освіти усвідомлено і цілеспрямовано, у той же час виявляються вирішальними для майбутнього. У зв'язку з цим розгляд типів освіченості тісно пов'язаний з "переоцінкою цінностей", з новим розумінням попередніх цінностей у сучасній культурі.

Основними наслідками формування нових цінностей можна вважати такі: по-перше, відбувається усвідомлене переосмислення завдань системи освіти; по-друге, з'являються нові "образи", "зразки", ідеали для цієї системи, і знижується значущість інтелекту, свідомості, раціонального відношення до дійсності, науки. Причому, прагнення вийти за межі теперішнього рівня свідомості призводить до визнання (і навіть перебільшення) ролі несвідомого, підсвідомого, і більш глибоких прошарків психіки. Наукові пошуки маніфестують актуальність дорефлексивного досвіду свідомості, пропонуються методи "археопсихології" (А.Л.Гуревич), дослідження потаємних смислів і значень. Іntenції, викликані сучасною культурною ситуацією "переоцінки цінностей", дозволяють говорити про нові цінності епохи, що у свою чергу дає можливість зафіксувати два основних для освіти моменти: по-перше, зміну архетипів у сучасній культурі і, по-друге, факт пріоритету покладання цінностей стосовно будь-якої наявної освітньої системи. З цим пов'язане прагнення у формальній освіті вийти за межі інтелектуального дискур-

су й існуючих форм, яке викликає потребу в нових педагогічних моделях, новій педагогічній культурі, новому змісті педагогічного процесу.

Цілком зрозуміло, що відбувається взаємообумовлений процес: поряд з реформою інституту освіти істотно змінюється особистість. І хоча початок цих змін – у культурних інноваціях, але більш простий і прямий процес впливу культури на суб'єкта певної епохи дозволяє сформувати такі якості особистості, що виявляються в наступному розвитку суспільства (і регулярної освіти зокрема) джерелом "передбачення майбутнього". З'являється можливість забезпечити механізм проникнення інновацій культури в систему освіти, що в цілому призводить до її модифікації і якісної зміни.

Одного разу сформовані якості особистості стають засадами її внутрішнього багатства, вони можуть "піти усередину", на підсвідомий або не-свідомий рівень ("інтеріоризація" за П.Я.Гальпериним та Л.С.Виготським), але їх маніфестація у соціумі і культурі безперечно відрізняє одну епоху від іншої у розвитку освітніх систем.

З М І С Т

ДОПОВІДІ

<i>Базарова В.І.</i> Обучение грамматике иностранного языка в аспекте коммуникативного подхода с опорой на семантику	3
<i>Берестова А.А.</i> Гуманітарна освіта – процес гуманоцентричного та культурологічного навчання.	11
<i>Копіца Є.П.</i> Внутрішня форма терміна – ключ до його рецептивного засвоєння	17
<i>Кривко Р.М.</i> Використання методів нейролінгвістичного програмування та нелінійних способів конспектування на заняттях з української мови за професійним спрямуванням у вищому навчальному закладі	20
<i>Лисенко Н.О.</i> Шляхи подолання негативного впливу українсько-російського білінгвізму на мовну культуру студентів	31
<i>Подольська Є.А.</i> Культурологічний підхід до аналізу сучасної освіти	36
<i>Полянська І.В., Шевченко В.Ф., Хачатурян Н.М.</i> Ділова українська мова в контексті виховання фахівців ХХІ століття	39
<i>Савченко Н.М.</i> З практики організації самостійної роботи студентів при вивченні курсу історії України.	49
<i>Світлична Є.І.</i> Проблемні питання термінотворення та терміновживання у сучасних латинській та українській фармацевтичних терміносистемах	53
<i>Тележкіна О.О.</i> До питання організації перекладу на заняттях з української мови	68
<i>Тихонов С.Г.</i> Кризис культуры, или к вопросу о монополии на представление о мире	74

<i>Філіппенко Р.І., Берестова А.А.</i> Кафедра фармакології медичного факультету Харківського університету	82
ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ	
<i>Бермас Л.І., Бермас О.М.</i> СРС над оригінальним медичним текстом	89
<i>Василенко Г.Л., Козачук А.А., Левадна В.А.</i> Індивідуальність студента як основа індивідуалізації навчання українському (російському) мовленню на підготовчому факультеті для іноземних громадян	92
<i>Городиська Н. М.</i> Моодернізація навчально-виховного процесу в НФаУ – шлях до інтеграції в європейський освітній простір	94
<i>Грищенко О.В.</i> Проблеми формування мовної культури студентів	96
<i>Губенко І.Я., Кир'ян Т.І.</i> Використання форм і методів самостійної роботи в практичному викладанні суспільних наук	98
<i>Губенко І.Я., Коломієць А.В.</i> Формування мовної культури студентів-медиків	102
<i>Дмитрієнко Ю.М.</i> Рейтинго-модульна система викладання та контролю рівня засвоєння знань студентів – оптимальна методологія управління навчально-виховним процесом	105
<i>Дроздова І.П.</i> Самостійна робота студентів – засіб активізації творчої пізнавальної діяльності у процесі вивчення української мови	108
<i>Єрьомкіна Г.Г.</i> Формирование языковой культуры студента в процессе изучения иностранных языков	111
<i>Зарудний Є.О.</i> Від культури до культурології	113
<i>Іванова К.А.</i> Проблемы межкультурной коммуникации и культурной адаптации иностранных студентов	114
<i>Івахно О.В.</i> К вопросу о символическом познании в интерпретации	117

Кассирера	
<i>Іоненко І.Р.</i> Сучасне життя латинської мови (на прикладі англійської анатомічної термінології)	120
<i>Кайдалова Л.Г.</i> Організація навчально-виховного процесу в контексті Болонської декларації у Національному фармацевтичному університеті	123
<i>Клюєва Л.М., Шевченко О.Т.</i> Викладання латинської мови в умовах динамічного розвитку медичної термінології	126
<i>Косінова Г.О.</i> Організація самостійної роботи студентів (з історії Харківського університету к. ХІХ – п. ХХ ст.)	129
<i>Креч Т.В.</i> Особенности культурно-психологической адаптации в иноязычной языковой среде	130
<i>Крижанівська Т.А.</i> Особенности межкультурной коммуникации и культурной адаптации отечественных и иностранных студентов	132
<i>Кузьміна Л.В.</i> Технологія створення модульної програми курсу „Українське ділове мовлення”	136
<i>Кучмистова Е.Ф., Приходько Т.В., Шумило Т.В.</i> Некоторые методологические концепции организации самостоятельной работы в последипломной подготовке провизоров	138
<i>Левашова Л.Г., Смирнов А.І.</i> Некоторые особенности обучения иностранному языку будущих специалистов в неязыковой высшей школе	141
<i>Левенець Н.Г.</i> Деякі аспекти навчання англомовних студентів	144
<i>Левенець Н.Г., Парамонова Т.І., Косенкова О.А.</i> Проблеми в системі термінотворення в умовах динамічного розвитку фармацевтичної науки	146
<i>Лимар О.В., Тихоненко О.В., Войчук Н.Г.</i> Планування та навчально-методичне забезпечення самостійної роботи з української мови	149

за професійним спрямуванням в аграрному вищому закладі	
<i>Лисенко В.І.</i> Українська мова та її роль у формуванні мовної культури медиків у світлі нових концептуальних засад фармацевтичної та медичної освіти вищої школи	151
<i>Лихвар В.Д.</i> Культура як фактор комунікації сучасного суспільства	154
<i>Мацунєва Є.А.</i> Комплекс професійних здібностей викладача вищої школи	157
<i>Міносян А.С., Смирнов В.В.</i> Перспективи возрадження нравственного воспитания молодёжи	159
<i>Мінченко Н.С., Нікуліна Е.М.</i> Лингвокультурология в процессе обучения и коммуникации	162
<i>Мішина Н.В.</i> Формування мовної культури студентів нефілологічних вузів	164
<i>Москаленко О.П.</i> Аспекти творчості у сучасній культурі	167
<i>Оката О.В.</i> Завдання курсу „Культурологія” у медичному коледжі	169
<i>Осмоловська О.Ю.</i> Латинська мова як складова вищої юридичної освіти	172
<i>Парафійник Н.І.</i> Викладання курсу „Культурологія”: Проблеми і завдання	174
<i>Паришина Н.О., Сухоруков В.А.</i> К проблеме изучения художественной литературы как средства эффективной социокультурной адаптации студентов-иностранцев продвинутого этапа обучения	176
<i>Пивоваров В.М.</i> Якісне викладання української мови – потреба часу	178
<i>Подольська Є.А., Москаленко О.П.</i> Основні механізми взаємоповедінки людей	182
<i>Пономарьов О.С., Снігурова І.І.</i> Методика контролю якості діалогічного спілкування студентів у різних комунікативних ситуаціях	184

<i>Проневич Т.М.</i> Проблеми станової консолідації слобідської козацької старшої в умовах централізованої російської імперії: (сер. XVII- сер. XIX ст.)	186
<i>Разбегіна Н.В.</i> Значення латинської мови у формуванні мовної культури студентів-юристів	189
<i>Рак О.М., Синиця В.Г.</i> Комп'ютеризація навчання у процесі викладання іноземних мов	191
<i>Решетова С.П.</i> Лексична семантика прийменникових еквівалентів слова української мови	194
<i>Романова О.Г., Мірошніченко Л.А.</i> Форми та методи контролю знань студентів-фармацевтів з курсу „Ділова українська мова”	195
<i>Ромащенко Н.В.</i> Питання словотвору в практиці викладання української мови як іноземної	198
<i>Савіна В.В.</i> Активізація самостійної роботи з латинської мови студентів на кафедрі українознавства та латинської мови НФаУ	201
<i>Садовніков О.К.</i> Процеси реміфологізації у сучасному суспільстві	203
<i>Сальтевська Т.В.</i> Використання комп'ютерних навчальних програм у ВНЗ	206
<i>Самойленко Т.А.</i> Компьютерные технологии в преподавании латинского языка	208
<i>Сатуновська І.Ф.</i> Методи та форми контролю рівня засвоєння знань	211
<i>Синиця О.О.</i> Метод сопоставления при обучении основам терминологии латинского языка	213
<i>Скляр В.М.</i> Державний статус української мови – важливий чинник національної безпеки	215
<i>Скуратова Т.Ф., Алексишина Е.М.</i> Некоторые особенности преподавания латинского языка студентам с английским языком обуче-	218

ния

<i>Суденко О.В.</i> Міжпредметна інтеграція при викладанні курсу „Історія України” в медичному коледжі	221
<i>Ткаченко С.С.</i> Використання етнографічного матеріалу в курсі Історії України	224
<i>Фель О.Л.</i> Самостоятельная познавательная деятельность студентов	227
<i>Філіппенко Р.І., Боброва М.І.</i> Фармацевтична лабораторія Харківського університету (1812-1855 рр.)	229
<i>Філяніна Н.Н.</i> Культурология как интегративная область знаний	231
<i>Фоміна Л.В., Калініченко О.В., Ніколаєва А.О.</i> Актуальність вивчення курсу „Психологія спілкування” для підготовки фахівців медичних спеціалістів	233
<i>Фоміна Л.В., Ніколаєва А.О., Калініченко О.В.</i> Інноваційні методи опанування фахової термінології іноземними студентами-медиками	235
<i>Фоміна Л.В., Скорбач Т.В.</i> Формування комунікативної потреби іноземних студентів медичного профілю в навчально-професійній сфері	237
<i>Фоміна Л.В., Скорбач Т.В., Унковська С.А.</i> Читання як важливий засіб навчання іноземних студентів фахової мови	239
<i>Хомуцька Н.І., Голуб А.Г., Гринчук І.Г.</i> Адаптація військових провізорів до проходження військової служби	240
<i>Хомуцька Н.І., Голуб А.Г.</i> Підходи до оцінки результатів навчання	243
<i>Цвяшко Ю.О.</i> До проблеми викладання української мови у вищих навчальних закладах	245
<i>Чернецька Ю.І.</i> Проблеми індивідуалізації навчання: соціально-	247

педагогічний аспект

Чорна Н.В., Міносян А.С., Смирнов В.В. Гуманізація навчального процесу в контексті розбудови сучасної України 249

Шевченко Н.В. Самостійна робота студентів 252

Яковлев А.О., Подольська Т.В. Включеність освіти в особистісні смисли індивіда 254

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ЗНАЧЕННЯ УКРАЇНОЗНАВЧИХ ТА МОВНИХ ДИСЦИПЛІН
У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

11-12 листопада 2004 року

м. Харків

Відповідальний за випуск – Світлична Є. І.

Комп'ютерний набір – Фоміна Л.В.

Видавництво Національного фармацевтичного університету

Україна, 61002 Харків, вул. Пушкінська, 53

